

RUDOLF MEDEK
VELIKÉ DNI
ROMÁN Z VÁLKY II¹

OBSAH

Upozornění pro čtenáře

ČÁST PRVNÍ

ČÁST DRUHÁ

Poznámky

„... každý z nás z křemene...“

Jan Neruda

---

¹ Převzato z: MEDEK, Rudolf, *Veliké dni: román z války*, 3. vyd. Praha 1925 (upraveno).

ČÁST PRVNÍ

I.

Hluboká, nesmírná noc.

Novolunní.

„U d'asa! Kdyby aspoň trochu posvítily hvězdy na cestu. Nerozeznávám nic! Trvá to již několik dní. A konce tomu není!“

„Bať! Nelze ničeho dělat. Jaké hnusné odsouzení k nečinnosti!“

„Myslím, že tato naše práce nemá celkem smyslu. Neulovíme v této tmě ani myš a nic se nedovíme. Chodíme tak už třetí den nadarmo!“

„Bať! Chyť „jazyka“ v takové neřesti! – Drž se více do prava, Jirí! Ať neztratíme spojení s ostatními. Hrome, mám plné boty bláta. Nohy mám těžké jako centnýře.“

„Nemluv tak hlasitě. Uslyší nás!“

„Kdo? Ti mizerové? Jsou ještě, myslím, velmi daleko před námi.“

„Nemyslím, že by byli tak příliš daleko od nás. Dnes před polednem jsem je pozoroval velmi bedlivě a studoval celý terén. Mají ohromné zákopy! To budou hotová podzemní města.“

„Protože naši jsou volové! Dali jim tolik času! Věčná škoda! Věčná škoda! Jediný energický protiútok by to spravil vše. Víme přece, jaká je to holota. Mizerná. Vrhout se mi chce, vzpomenu-li na ně!“

„Já raději ani nevzpomínám. Jakobych tam nikdy ani nebyl. Hnusí se mi každá vzpomínka, každá myšlenka, jež mne namátkou na ně přivádí. Cítím pouze hnus a nenávisť. Toť vše.“

Pojednou prudké bílé světlo ozářilo krajinu. Rudlo znenáhla a dopadalo na zemi kamsi před rozmlouvajícími.

Starší z oněch dvou, vedoucích rozhovor, zdvihl hlavu a rozhlédl se ostražitě kolem. Uviděl na pravo od sebe řadu plazících se lidí, oblečených v hnědé, jakoby režné dlouhé kabáty a s beranicemi na hlavách. Bylo jich dvanácte. Lezli potichu a opatrně ku předu, posunující svá těla jako housenky. Tu a tam bys zaslechl tichý povel, obezřelé šeptání, slabý sykot, jako když pták v lese sykne za samičkou.

Byla to zvyklá a soustředěná souhra, virtuosita a podivuhodná vnitřní shoda. Tolikráte lezli takto za nekonečných nocí vstříc nepřátelským zákopům, aby zjistili stav nepřítelův, určili jeho národnost, oddíl, číslo pluku, batalionu, ba roty; aby zjímali a přivedli zajatce, kteří by vypověděli něco o stavu svého vojska; aby přepadli nepřátelské hlídky, pobili nebo zjímali je a rušili tak výzvědnou činnost protivníkovu. V záři tohoto světla jejich osmahlé, blátem a hlinou umouněné tváře byly opravdu tak divoké, tak bizarní, tak surově vojácké!

„Vystřelili raketu, darebáci!“

„To je dobře. Osvětlují nám svoje vlastní posice. Jejich rakety daleko nenesou.“

„Světlo spadlo před nás. Já jsem však mnoho neviděl. Jsem slabý, jak víš, na oči. Ta záře mi obloudila zrak.“

„Zdá se, že nemůžeme býti daleko od jejich drátů. Viděl jsem ve světle rakety stříbřitý pruh jejich překážek. Je toho celá řeka. Myslím a počítám tak nějakých deset pásů drátěných překážek. A u východů nebo přechodů „španělské jezdce“, „kozly“. Jsou ohrazeni skvěle, srabaři!“

„Mívají před dráty „vlčí jámy“ a minová pole. Buďme opatrní. Co náš „starší“? Jen aby o tom věděl a lezl nyní obezřetněji ku předu!“

„Ah, to on asi ví. Jen klid! Nevytvářejt žádný nepokoj. Jsi přece jen někdy mládě, Jirko!“

„A ty jsi venkoncem moudrý muž a otec rodiny!“

„Mlč nyní, a nevzpomínej! Doufej, že jsem. I já v to doufám.“

Řetěz bojovníků se zvolna pohyboval ku předu.

Byla však neproniknutelná tma.

Tma hrozná a těžká jako olovo, která dovede strašnou tíhou ležeti na víčkách a působí, jakoby chtěla oči zatlačití dovnitř lebky. Násilně otvíráš i zavíráš zraky, zkoušíš, nespíš-li, jsi-li živ: jestli tato nelidská obludná tma, tato hřbitovní noc, noc tolika mrtvých, jež dnes ještě zhltné její nesmírný jícen po všech bojištích světa, i tebe nevstřebá v sebe, aniž toho zpozoruješ?

Kromě toho nespali již kolik nocí předcházejících.

Do štábu došly zprávy, že nepřítel před úsekem 3. finské divise změnil v těchto dnech svoje pluky. Aeroplany pozorovaly již kolik dní značný pohyb a čilé přeskupování rakouských vojsk. Dle dřívějších zpráv odvádějí se celé pluky nyní s bojiště ruského na italské. A sem přicházejí pluky nové. Kdož ví, snad jsou to jen svěží pochodové prapory!

„Ó, moci tak některého z těch chlapíků chytiti za jejich vytahané, odstávající uši! Zatřepat jím jako hadem a vytrásti z něho nové zprávy. Ó, ti darebáci! V minulých nocích nepřeběhl ani jediný jejich heroj. Bojí se tmy patrně. Jinak je to lid dobromyslný, tito Austrijáci. Velmi nám někdy ulehčují práci. A přijdou vždy hladoví i špinaví jako prasata!“

„Jen tišeji, tišeji, chlapče. Nedávej se tak unášet temperamentem. Nejsme v kavárně. Na vojně se mluví co nejméně.“

„Finis rhetoriky! Vím!“

„Tak! Tak! Činy.“

„Čili: slavně umřem! jak říkává náš praporčík.“

Nová raketa osvítila prostor před nimi.

„Výborně,“ zahučel starší.

„Ovšem! Vždyť nám sami pomáhají k sobě.“

„Nemají o nás ani potuchy!“

„Jistě! To by již stříleli jako zběsilí. Známe jejich noční nervosu.“

„Možná, že jsou tam říšští Němci. Ti spávají klidněji.“

„Také lépe šetří střelivem. Ač ho mají víc než chleba.“

„Bať! Naši tak mít nyní jejich zásoby!“

„Tiše! Bratr Rejsek předává rozkaz od staršího.“

Třetí voják v řadě na pravo, jenž ležel ku předu vzdálen od nich asi šest kroků, přiblížil se k nim a šeptal:

„Pravé křídlo s četařem je již několik kroků od nepřátelských zákopů. Dva kluci lezli ku předu a zjistili, že v tomto místě není ani min, ani „vlčích jam“. Březa a Skála nechť se oddělí

asi na dvacet kroků jako boční ochrana s levého křídla. V těch místech prý musí státi rakouská hlídka ve svých drátech. Bude půlnoc – to je jejich čas směny. Máte dáti pozor a něco vyposlechnouti. Ostatní znáte!“

„Tak už plav! Povídáš to všechno příliš ze široka. To my víme taky.“

Starší se zlobil; ale přiblížil se těsně k mladšímu a šeptl mu:

„Zabojujeme si, Jirko?“

„Slavně umřem!“

„To je dobře! Tak lez!“

Oba vojáci, Skála i Březa, popolezli od své čety na dvacet kroků; jejich oči, zejména bystrý myslivecký zrak Březův, uvykly nicméně již s dostatek zlolajné tmě.

„Vidím, rozeznávám dráty.“

„Dobře. Myslím, že jsme těsně před nimi.“

„Jen ticho, abys o ně nezavadil a nezpůsobil hluk!“

Skutečně, před nimi do dálky jako husté pole pomláceného, zohýbaného a propleteného obilí, jako širý pruhový lán, se táhly řady drátěných překážek. Znali to již s četných jiných „rozvědek“. Zde stojí koly jako chmelové či lépe révové tyčky, ovinuté ostnatým drátem, jenž je všesky proplétá a vzájemně spojuje. Kolik krvavých cárů lidských těl uvázlo na těchto smutných „vinicích Páně!“ Kolik do srdce, do hlavy stfelených útočníků zde uvázlo a zhynulo, kolik minami rozsápaných trupů zde skýtalo potravu havranům!

Zde jest i jakási cesta. Podivné, blátivé ostatky bývalé polní cesty haličské. Je to rozjezděný, rozrytý úvoz, kterým jistě projela nesčetná děla, vozy s proviantem i sanitní vozíky.

„Zde se můžeme výhodně ukryti.“

„Pojďme úvozem blíže k nepříteli. Kryje nás znamenitě.“

Oba vojáci plížili se potichu ku předu. Podobali se podivným nestvůrám, s ohnutými hřbety; pušky se štíhlými, špičatými bodáky těsně přitisklé k tělům tvořily jakousi jich hrůznou součást. A tma jen zveličovala jejich děsivé přízraky.

Stanuli těsně u drátů, jejichž kovový lesk přece jen rozrýval neproniknutelnou tmou. Stanuli tiše, nehybně, takže druh druhu slyšel bít srdce.

Náhle se oba skrčili a přitiskli se k sporému, nevysokému břehu mělkého úvozu.

„Viděls?“

„Ano,“ zašeptal Skála. „Jejich post.“

„Jen tiše. Stojí před námi v drátech, deset kroků všeho všudy od nás. Jak jenom k němu?“

„Mám nůžky na drát!“

„Těmi nelze. Drát bude zvonit při štípání. Nesmíme se prozradit. Spustí střelbu – a musíme couvnouti. Ostatně, náš úkol: dočkat se jejich směny. Za chvíli to musí být. Tiše!“

„Uslyšíme jejich heslo. Losung. Feldruf!“

„To je důležité. A pak je uslyšíme mluvit. Snad jsou to Češi.“

„Vidíš dobře toho posta?“

„Vidím. Jsou to Rakušáci!“

„Ty jejich pitomé, trestanecké čepice!“

„Má šálu na krku a přeskakuje stále s nohy na nohu. Je mu asi zima.“

„A mně je horko. Chtěl bych na něj vrhnouti ruční granát. Než se vzpamatují, jsme už zpátky úvozem u našich!“

„Mlč, kluku! Vše zkazíš!“

„Tiše! Obracejí se k nám, zdá se mi.“

Před nimi, opravdu na deset kroků před nimi stál uprostřed houštiny drátů muž, voják, Rakušan. Byl netrpělivý a promrzlý. Čekal dychtivě asi na záměnu. Za okamžik přijde službu mající poddůstojník, svobodník, závodčí – zkrátka ten, který rozestavil je a rozvádí stráž. Tím se skončí utrpení této noci. Přijde jiný „kamerad“ – a on nyní půjde do zavšiveného, ale teplého krytu. Nechal si trochu studeného, černého „kafé“, napije se, lehne k ostatním na zemi, do oživené hmyzem slámy, přikryje se pláštěm a dekou – a usne, usne.

Oh, je zpropadená zima. A směna nejde a nejde. Směna! Jaké zázračné slovo. Nejkrásnější chvíle za noci. Bude konec strachu z bloudících ruských kulek, před nimiž nejsi nikdy dosti jist. Bude konec všelikým mátohám, vidinám, přeludům, jež unaveného a napiatého ducha tak rády přepadávají zde, na stráži. Bude konec tesknici po domově, bude konec životu, hrůznému životu – pro dnešek. Nyní, nyní jen spát, spát, spát! A snad by bylo nejlépe se neprobouzeti. Spánku je tak málo, tak strašně málo ho člověk užije! Usnouti tak sladce a pevně – třeba na věky! Neprobuditi se, nepoznati nových a nových, strašných a strašnějších dnů, hrůzných nocí, dnů i nocí války.

Oh spát, spát, spát!

Celé tělo je k smrti znaveno. Kolena se chvějí, všechny údy prostupuje mdlivá, lichotná únava. Ach, moci si aspoň sednouti! Leč – nelze. Před ně: zmrzneš. Za druhé: najdou tě zde šarže a půjdeš před soud. Za třetí: mohou tě chytit Rusové. Rusové!

Oh, Rusové, Rusové! Kdožpak ví, kde ti jsou. Kde je jim asi konec. Ustupovali prý celé léto. Naši je hnali jako stádo před sebou. Jako stádo. A ti – ti šli jako ovce. Pochytali jsme jich tisíce statisíce, miliony! Bude prý brzo konec války. Jakmile je prý vypudíme z Haliče, uzavrou sami mír. Budou sami prositi o mír. „Rechnung“ to říkal a říkali to na Regimentskomandu.

Rechnung!

Takový člověk je šťastný člověk. Bere menáž z oficírsmenáže. Má svýho ordonanc, který se má dobře. Nu což, rechnung. Rechnung je velké zvíře. Vlastně je hned po hejtmanovi. Má všechny konzervy kumpanie. Jí je. Jistě je jí s ordonancem. Býti aspoň ordonancem! U rechnunga! Ne, býti tak pucflekem u hejtmana! Nechodit vůbec na posty. Spát!

Spát, spát, spát...

„Mne to nudí, Březo. To není žádný boj! Já hodím bombu!“

„A já ti dám pohlavek!“

„Té směny se beztak nedočkáme. Kdybychom ho tak mohli chytit lassem! Možná, že by šel docela rád!“

„Možná! Možná také, že by po tobě střelil. Ale což to! Vzbuřil by zbytečně celou rakouskou linii a vše byste nám oba zkazili. S těmi bombami počkej, až bude jejich čas.“

Vtom bylo slyšeti v pozadí rakouské fronty slabý šelest, šumot a tiché kroky. Také přerývaný, nesrozumitelný šepot.

„Směna,“ zašeptal Jiří Skála.

„Nuže, nyní pozorujme a poslouchejme!“

Před nimi se objevili tři noví mužové. Rakušané! Přes neproniknutelnou tmou přece jen je orlíma očima rozeznali. Vůdce strážce a dva vojáci. Přiblížili se klidně šeptající k unavenému postovi.

„Feldruf!“

„Prag!“ zněla odpověď.

„Losung!“ polohlasně vzkřikl poddůstojník. „Patrontasche“.

Nyní se všichni smísili v jakýsi družný houfec a šeptali.

„To jste dnes nějak dlouho nešli.“

„Já vím! Co bychom v tom hledali za štěstí?“

„Dědek by udál zítra tadydle frajtrovi pěkný nohy!“

„Voni je, ty nohy, udělej zejtra Rusáci dědkovi, až mu pošlou šupu do dekunku.“

„Ale di! Moskali sou daleko!“

„Jen aby nebyli příliš blízko. Snad by to bylo i dobře!“

„Jen si zas voni daj pozor na hubu, voni učenej! Voni to beztoho jednou slíznou vod dědka. Zajdou u něj každou chvíli.“

„Jo, von dědek na jednoročáky je jako ras.“

„Tak dem, dem. A voni tu teda vostanou, ale Ježíš Marjá, ne aby mě vzali roha k Moskalům, voni chytřej! Dědek by mně rozpáral. Vědí, že sou verdächtigt! Losung znají, Feldruf taky? Tak to je dobře. Dobrou noc! A kdyby chtěli utýct, začnem po nich střílet! Dobré noci!“

„Učenej“ zůstal sám na stráži. Díval se chvíli za odcházejícími. Měl starší, zarostlý obličej černošedým plnovousem. Hustou nocí plály však jeho jiskřivé a pronikavé oči. Také on měl kolem krku světlou šálu, jež jedinečně oddělovala jeho hlavu od ostatní postavy.

Stál zde nyní sám a nepohnutě jistou chvíli jako socha. Čepici měl hluboce vraženu v týlu. Byla mu patrně velká. Čelo měl zcela zakryto ohromným štítkem, jenž se trochu leskl. Z celého obličejce možno bylo rozeznati jen oči a mohutný plnovous.

Oba rozvědčící viděli vše a slyšeli vše.

Mladší, Jiří Skála, se chvěl po celém těle. Horko a mráz přecházely jeho krví střídavě, srdce bilo tak hlasitě, až budilo nepokoj v jeho sousedovi. Oba byli k sobě přitisknuti, oba byli nesmírně pohnuti.

„Češi!“ Zašeptali to současně hned při prvních slovech vyměňující se hlídky.

„Slyšel’s? Losung: Prag. Snad jsou z Prahy! Ó, to je objev! To je znamenitý objev! Co myslíš? Chytit! Chytit „učeného“! Slyšel’s, co mu povídali? Ubožáci!“

„Tak vidíš! A chtěl jsi hned granátem do nich.“

„Tiše! „Učenej“ se dívá směrem k nám!“

„Učenej“ opravdu pokročil ke krajním drátům ve své kleci a díval se dlouho a napiatě do tmy směrem k ruským liniím. Nedohlédl však nikam. Ruské zákopy byly příliš neviditelné rakouským očím i za dne.

Ale „učenej“ zde stál nepohnutě drahnou chvíli a stále se upřeně díval do tmy, do ruské dálky. Byl opravdu jako socha: nehybný, ztrnulý a jako bez duše. Jakoby jeho duše opustila tělo a odešla kamsi. Odešla – ku předu!

„Slyšel’s o něm, že je „politisch verdächtig“? Kdož ví, možná, že chce k nám. Je již starší člověk.“

„Patrně jakási šedesátá výzva domobrany!“

„Já na něj zašeptám!“

„Počkej! Ne! Nevíš, může ztropit hluk.“

„Tak já něco potichu zazpívám, zapískám... zabzučím...“

„Zabzuč... Počkej! Ale tak jen – – tiše! Aby myslel, že je to klam, přelud. Tito chlapíci na stráži mají někdy podivnou psychiku. Počkej, zabzuč: Ach, není tu, není! Nu, ale neřvi!“

Jiří Skála bzučel. S počátku tiše, chvílemi zesiloval, opět zatíchal. Podobalo se to cvrčícímu bzukotu, šelestivé písni cikády nad vodní sítinou. Bylo to krásné a hrozné!

„Učenej“ ztrnul naprosto. Hleděl stále upřeně ku předu, na ruskou stranu. Nebylo možné pozorovati, slyší-li, či nic. Jistě však slyšel. Zdálo se, že vše se v něm zastavilo a že v něm každý nerv vnímá tento podivný, úděsný zvuk. Ale sladce smutná melodie písničky rozechvívala nějak něžně vzduch, jež vdechovali tito tři čeští lidé.

Jiří Skála probzučel takto tři sloky, do nichž dal všechn svůj nahromaděný cit.

A Jan Březa, myslivec z rájecké myslivny pod Čihákem v Orlických horách, naslouchal celým nitrem.

Všech tří, vojáků, Čechů, nepřátel – se dotýkalo co nejmocněji svým způsobem toto; Ach, není tu, není...

Vtom, náraz, jako úder hromu, napravo od nich těžká detonace rozrazila vzduch. Výbuch ručního granátu, ohlušení v prvním okamžiku, potom ihned několik rakouských raket a opět dva, tři výbuchy!

A nyní již jakýsi ostrý a rezavý hlas rozkrajuje vzduch.

Německý povel!

„Volají posty zpět. Co je to?“

„Myslím, že naši. Narazili asi na jejich patrolu!“

„Začnou idiotsky střílet! Blázni! Zbabělci!“

„Náš „učenej“, hled’, zmizel!“

„Slyšíš? Ha – už to začíná! Nu, úvozem zpět. Za kopec!“

Rozrachotila se divá, nepořádná střelba. Kulky svištěly jim nad hlavami značně vysoko. Mohli běžeti bez nebezpečí a obav nyní úplně vzpřímeni. Rakušané vyběhli ze svých skrýší ke střílnám zákopovým a s počátku řídce, potom hustěji a hustěji stříleli z pušek.

„Blbci! Tolik drahocenného střeliva!“

„Jen poběž. Za okamžik budou po nás svítit projektorem, budou nás hledat! A potom začne artilerie!“

„Škoda granátů! Škoda šrapnelů!“

„Pomyslí si, že nás zastraší!“

„Blbci! Oh, co si asi myslí „učenej“? Myslím, že se mu asi v mozku vyjasnilo. Ale sotva To byla hudba nebeských sfér!“

„Nežvaň. A poběž! Nyní jsme na kopci. Teď hbitě dolů!“

„Což my! Ale co bratři?“

„Zabojovali si asi, vidíš!“

„Měl jsem jít raději na pravé křídlo!“

„Jen aby neměli ztrát!“

Trrrach – bum!

„Granát!“

„To jsem věděl! Střílejí na kopec.“

„Dělají dělostřeleckou clonu!“

„Oh, nechtějí nás asi pustit dolů! Blbci!“

„Blbci!“

Oba rozvědčící střelhbitě vyběhli po mírně stoupajícím svahu na vršek. Ohlédli se mimoděk. Za nimi občas na velkém prostoru do šířky i hloubky vybuchovaly granáty, jež po krátkých intervalech pokračovaly za nimi na vrch. Rakouská artilerie jich zřejmě vyhledávala. Ale šla opožděně za nimi, hrdopyšně plýtvajíc střelivem.

„Do hájovny! Trochu na levo! Do hájovny!“

„Naši tam už asi budou!“

Dali se šikmo do leva.

Tam stála polozbořená, opuštěná polní hájovna. Byla jejich shromaždištěm v těchto dnech za nepřetržitých nočních rozvědek. Rakouské dělostřelectvo o ní sice vědělo, ale mohlo ji bombardovati pouze za dne, kdy jeho pozorovatel na lanovém, připevněném balonu mohl bezpečně zjišťovati účinky střelby. V těchto dnech patrně i dělostřelectvo nepřítelovo se vyměňovalo. Hájovna byla již po kolik dní ušetřena.

Skála a Březa, nedbajíce ohlušující dělostřelby, spěchali sem. Bláto bezedné, lepkavé, hrozné haličské bláto se jim sice těžce lepilo na boty, ale spěchali přes to s takovou prudkou chutí zvědavosti, že ani nepozorovali, kterak současně s nimi poněkud zleva se přibližuje k chalupě jiná četnější skupina. Poznali se posléze až před hájovnou.

Byl to „centr“ rozvědky i s četařem.

Skupina četaře čili „staršího“ Houdka, nějakých šest znamenitých chlapíků, jež Březa i Skála nyní již velmi dobře rozeznávali, vedla však ještě dva lidi, dva muže; byli beze zbraní, čepice hluboko v týlu jako měl „učenej“, pláště rozvlněny.

„Koho to vedete?“

„Pleňasy!“

„Zajatce? Austrijce?“

„Ovšem! Dva jsme chytili.“

„A to jste je vytáhli z drátů?“

„Ba ne! Považte, bratři! Ti chlapi vyslali rozvědku. Dvanáct chlapů. A my zrovna před dráty. Vidíme je, jak se seřazují, první z nich odstraňují kozly a dělají průchod. Potom vyjdou pěkně husím pochodem na prostranství před svými dráty, rozvinou se v řetěz a jdou pomalu ku předu. U čerta, co jim to napadlo! Jestli nás snad pozorovali? Anebo také pěstují horlivě rozvědky? Udělali jsme jim cestu, propustili jsme je pěkně naším středem – a plížili jsme se pěkně jim v týlu, stále opatrně za nimi. A tu najednou Vorel, který je vždy zbrklý, se přiblížil ze zadu k jednomu z nich na jejich levém křídle, zašramotil nějak, jejich chlap se ohlédl, poznal Rusáka a – namířil na Vorla. A Vorel, toť se ví, hodil bombu. Bomba bžuchla, chlapi austrijáčtí se rozběhli, kdosi z našich hodil po nich ještě bombou – chvíli bylo ticho – a pak

začal ten znamenitý austrijský nesmysl. Postřílejí jistě svoje vlastní lidi. Nu – a dva jsme chytili. Jsou to Češi. Ale jsou celí vyjevení a zblblí.“

Četař Houdek vypravoval zvolna a lhostejně. Byla to lenivá, celkem nezajímavá dnes historie.

„Nemáte někdo trochu machorky? Tady už si můžeme za zdi zakouřit. Chlapi stále ještě střílejí. Jsme tedy v bezpečí. Neposlali, jak je vidět, nikoho za námi. A ty jejich pecky – na to se kašle! Teď deset minut oddych a potom hajdy domů, do Darachova.“

„Ale bratr praporčík bude mít jistě radost,“ poznamenal Březa. „Byli jsme u drátů; vyslechli jsme Losung a Feldruf!“

„To jste chlapíci!“ pochválil je Houdek. „Ale tito dva křupani nám toho povědí kromě Losungu a Feldrufu, doufám, víc. Dáme jim doma čaje a trochu si je vyslechneme. Ráno je teprve odevzdáme štábu. Ale „práporu“ vzbudíme!“

Kdosi navrhl, že by se mohlo tedy již jít.

Celá tlupa i s dvěma zajatci se dala na východ. Blížilo se již ke druhé hodině noční. Tma přece jen poněkud prořídla, bylo vidět kaluže vody i blýskavé bláto, nesnesitelně lepkavé. Mnozí z chodců zuřivě kleli, když občas zapadli do celých blátivých a plných děr, z nichž sotva mohli vyprostiti nohy.

Až o půl čtvrté hodině ranní, když minuli linii ruských polních stráží i dvě linie ruských zákopů, přišli do polospáleného a polozbořeného Darachova. Šli kolem zřícených domků až ke kostelu, kde na faře byl štáb ruské divise a v blízké škole spal jejich praporčík.

II.

Na poli za školou v poddajné půdě byly vykopány v zemi „díry“, „kryty“, „dekunky“, „zemljanky“ – jak chcete!

Několik schůdků do podzemí, kde byla více méně prostorná místnost, buď zcela a hluboko v půdě nebo z poloviny, jejíž střechu tvořily pokácené kmeny haličských bříz, propletené a spojené chvojím, lepenkou, třískami nebo suchým drnem, přikrytým ještě vrstvou hlíny.

Rozvědčící i se zajatci se zde zastavili. Někteří shodili obtížné tlumoky a usedli na ně. Strážce – jejich bratři – je vítaly radostně a volaly na spící do niter zemljanek, aby připravovali čaj.

„Tak co, máte něco?“

„Dnes téměř nic! Dva blbé pleňasy.“

„Čechy?“

„Čechy!“

„Co vypravují?“

„Zatím nic. Nu, podívejte se na ně!“

„Vzbuďte praporčíka! Jděte někdo pro praporčíka!“

„Počkat! Vařte nejdříve čaj! To se vám to zde chrnělo, ulejšáci!“

„No, no! Kdo je ulejšák? Dnes vy, zítra my. Nechte si takové řeči a neotravujte stále.“

„Dejte pleňasům čaj, aby se jim rozvázaly huby.“

„Odkud asi jsou?“

„Všecko zviš, jen se dočkej. Sakra, to je doba! Co dělá ten smrad Šimůnek, že není s tím čajem hotov? Hoši, je mi zima!“

„Tak měj rozum! Copak si ten čaj nadojí?“

„Pleňasi“ seděli tiše a zádumčivě na příkopě vedle sebe jako dva kluci, které chytili na luskách. Občas někdo z rozvědčků škrtl sirkou a posvítil jim do tváře. Byly to blátem a špínou zmazané obličejy, žalostné rysy smutných lidských zvířat, nemá tvář, nic neříkající, unavená a resignovaná. Seděli zde tupě a neúčastně jako boží hovada. Ničeho nechápali, nebyli s to – nic z toho všeho, co viděli kolem sebe a co je od samého počátku patrně zcela ohromilo a co si neuměli a neuměli srovnati ve vypleněných mozcích a uštvaných duších.

Ostatně stále byla tma. Tito nepřátelé se vlastně ani neviděli.

Několik čilých a situaci ovládajících velkých mužských postav v mohutných ruských zimních čepicích, „papáchách“, jež uměly lidské tělo proměnit v zjev monumentální a dva „lapeňá“

trochu ohnutí jako „skrčená“, s nestvůrnými hadrovitými čepicemi na hlavách, s nichž do tmy občas problesklo „jablíčko“ s F. J. I.

Tak se zde mísili tito lidé v čiré tmě v jedinou lidskou hmotu, v níž proudila táž krev.

Posléze zachrastily kotýlky.

Šimůnek rozdával u kuchyně čaj. Vařil již ranní snídani pro všechny. Noc pokročila a z nesmírného východu vystupovalo ponenáhlu nevelké světlo. Přicházel den.

Z polozbořených chalup darachovských nebo z neúpravných, místy téměř propadlých a již jistě starých zemljaneč začaly vylézati další lidské bytosti. V dlouhých pláštích, v nichž patrně spali, s mrzutým výrazem ve tvářích a jistě s kletbou v duších nad tím, že je opět další den, další den války, zarojili se Rusové kolem polních kuchyní.

„Čaj, čaj, čaj!“

Celý Darachov hlaholil tímto slovem v této hodině.

Také „pleňasi“ hltavě lokali tmavou, horkou tekutinu, notně oslazenou. Kdosi jim podal obrovský kus chleba, černého, vonného ruského chleba, do něž se dravě zahryzli jako zvířata ve zvěřinci v čas krmení.

A po celou dobu, co takto podivuhodně a energicky jedli, mladičkový ruský vojáček, z nováčků, kteří včera teprve přišli odkudsi z předního ruského zápolí, seděl nepohnutě jim naproti a díval se a díval se.

Jeho oči byly přeplněny takovou nesmírnou zvědavostí, takovou touhou proniknouti do bytostí těchto šedomodrých, cizích lidí, že připomínaly oči dítěte, jež poprvé vidí živou kočku nebo psa.

„Já dojdou pro praporčíka,“ prohlašoval hlasitě v hloučku Skála.

„Tobě do toho nic není!“ bránil se četař Houdek. „Já mu to přece musím hlásiti.“

„Ale, jsou to nějací nekňubové. Slova z nich nedostaneš.“

„Nu, což! Teď se napili čaje. Jen jich nech! Budou mluvit! Až to všechno nebude ani pravda. Někteří žvaní, až je z toho nanic.“

Četař Houdek, starodružinník, mávl rukou sebevědomě a šel ke školní budově krokem houpavým, trochu koketním. Býval účetním u bohatého kyjevského Čecha, továrníka hospodářských strojů, býval vždy velmi elegantním mládencem na Bibikovském boulevardu, měl lesklé černé vlasy a lesklé černé oči. A měl nyní georgievský kříž a naději na praporčíka za chrabrost. Byl frajer a „kluci“ ho měli rádi. Neboť byl z Prahy a nedal pokoje holkám.

Zatím „pleňasi“ poznenáhlu vyšli ze své ztrnulosti. „Zmoklé slepice“ jaksi opatrně a trochu zvědavě zdvihly chundelaté a zarostlé hlavy od svých do dna vyprázdňených kotýlků a obzíravýma, prozřetelnýma očima v nastalém jitřním přisvitu se rozhlížely kolem sebe. Viděli především tyto „hosté u nepřítelů“ četné polní kuchyně, rozestavené na rozsáhlém a rozbláceném poli porůznu u skupin zemljanek, z nichž se kouřilo. Věděli, že po tomto ranním čaji musí následovati ještě oběd. Nuže, jaký bude tento oběd? Co asi vaří Rusové k obědu? Ó, jistě mají hojnost masa, masa, můj bože, masa! A což oni, „pleňasi“, dostanou také oběd?

Březa k nim přistoupil.

„Odkud jste, strejci?“

„Však sme voba dva ze stejný vesnice. Vod Berouna.“

Březa sebou prudce trhl a podíval se na ně velmi ostře.

Potom se k nim sklonil a prohlížel pod nečistými plášti barvu jejich výložek.

Oba „strejci“ se na něho dívali s účastí, ba pomáhali mu v jeho bedlivém a zaujatém zjišťování. A byli si oba téměř k nerozeznání podobni, téhož stáří okolo čtyřiceti let, jakási druhá výzva domobrany, narychlo nacvičená někde na berounském cvičišti, a poslaná s nejbližší „marš-kumpačkou“ do pole. Jejich bleděmodré strejcovské oči se prosebně dívaly na junáckého vojáka v ruské uniformě, jenž si je prohlížel jako svoje vlastnictví. Věděli oba dobře, že by je mohl ještě zastřeliti, kdyby chtěl, proto byli poslušni a tiši a jako psi lovili každý jeho pohyb. Sami se neodvážili položití jedinou otázku. Tušili, že se to nesluší. A ovšem, mysleli pevně, že je nutno, aby odpovídali jen tehdy, budou-li tázáni.

„Osmaosmdesátníci? Cihláři?“

„Jawohl!“ řekl pyšně jeden z nich, dle všeho čilejší o nepatrný stupeň než jeho chlupatý druh.

Březa se opět zamlčel a opět na ně dlouho a pátravě pohlížel.

Ne, nezná těchto lidí.

Obrátil se, neboť právě přišel praporčík s četařem Houdkem.

„Vstaňte! Auf! To je náš důstojník!“ vzkřikl energicky Houdek.

„Jen ať sedí! Jsou asi zemdleni!“

„Jsou to osmaosmdesátníci od Berouna, bratře praporčíku,“ hlásil Březa.

Praporčík vytáhl svůj zápisníček z náprsní kapsy své bluzy a asi psal.

„Dali jste jim jísti? Nemáte hladu, hoši?“

„Hoši,“ kteří byli fascinováni tímto slovem, se začervenali pod svými tatíkovskými vousy a vrtěli stejnoměrně hlavami.

„Kolik je vám let?“

„Mně je osmatřicet.“

„A mně čtyřicet!“

„Ženatí?“

„Ženatý!“

„Máte rodinu?“

„Máme!“

„Kolik dětí?“

„Já mám čtyři a tuhle Hanousek pět.“

„Čím jste v civilu?“

„Chodíme voba do cihelny.“

„Máte nějaký majetek?“

Zde již není slovní odpovědi.

„Je zde celý regiment proti nám?“

„No, já myslím, že to bude pomalu celej regiment. Ale říkají vojáci, že jako celej regiment, když se šlo do pole, zařval u Rawy Ruský. A kádr jako, říkají starý vojáci, že je jako v Rusku. Tak já nevím, jaký to bude.“

„Nu, to je dost, že jste se trochu rozhovořili. Nebojte se nás. Nic se vám nestane. Chleba dostanete, že ho ani neunesete. A ostatního jídla také dosti. Jenom nám všechno povězte, co víte. Lhátí nesmíte; rozumíte? Nebo bude zle! Jsme Češi, slyšíte?“

„Slyšíme. Tak jsme si hned jako mysleli, jak ty Rusáci dovedou česky. Ale dyž jako vidíme, že i mezi sebou mluvějí česky, tak nám to holt bylo jako divný!“

„Ano, jsme Češi. Jsou mezi námi i Slováci ze Slovenska. Dali jsme se dobrovolně do ruské armády. A bojujeme za svobodu svého národa, rozumíte? Za osvobození naší vlasti. Jsme dobrovolníci, družinníci. Až Rusové rozbijí Rakušáky a Němce, přijdeme do Čech a budeme mítí samostatné království. Rozumíte tomu?“

Pleňasi poslouchali pozorně a zádumčivě. Jejich tváře však neprozrazovaly nejmenšího dojmu. Patrně tomu všemu nerozuměli.

„Jste dlouho na vojně?“

„Ani necelej půl roku.“

„A kde vás cvičili?“

„V Praze, v Černínskej kasárnách. A potom v Szolnoku, v Uhrách. Všecky český regimenty musely do Uherska, do Maďárie.“

„U které jste byli kumpanie tam v tej Maďarii?“ zeptal se vážně Houdek.

„Já ani nevím. Myslím, že u první. Tam byl hejtman Adámek. Ale von byl Němec. Jen a jen německy. Ale to byl pes, na nás sprostý vojáci. A na oficíry byl taky zlej. Byli sme už rádi, že deme do pole. Už nám to bylo všecko jedno. Von nás jenom sužoval. Furt sme byli celá kumpačka zavřeny. A nikdo ani nikdy nevěděl proč. Von řval na lajtnanta, lajtnant řval na šarže a šarže řvaly na nás. A tak to šlo vod rána do večera.“

Druhý zajatec, jenž stále mlčel a podezřívavě se díval na svého druha, jako ze strachu, aby nemluvil přespříliš, dostal náhle nápad. Jeho oči se poněkud rozveselily. Sáhł do kapsy svého pláště, kde se chvíli hrabal.

„Já mám flašku rumu!“ řekl náhle a vytáhl konečně plní lahvici s drahocennou tekutinou.

„To je dobře,“ řekl praporčík, vzal ji a dal ji zazářivšímu Houdkovi. „Ne sám vypít! Dáme každému kapku do čaje, až večer přijdeme zase z rozvědky.“

„A kdo byl teď vaším velitelem u kumpanie?“ zeptal se tiše Březa.

„Hejtman Kohout, čtvrtá kumpanie.“

„Jaký byl?“

„Jaký byl! No, jaký by byl? To nebyl ani člověk. Von byl jako zvíře. Slova dobrýho sme vod něj neslyšeli. Sotva ráno přišel do šicngrábnu, už křičel: Švajne, Prasata! Saubande! Vy luzo smradlavá! Vy všiváci! Dobytku! Ty hovado. Já tě dám pověsit, ty svině, až budeš černej. Vy kozáci! Smradi! Chećpněte, svině mizerný, žrát vám nedám, až pojedete, vy svině svinsky.

Jo, tak von mluvil. Jinak já ani nevím, že by někdy řekl něco jinýho. Kolikrát jsme pánaboha prosili, aby už tomu byl konec. Aby sme šli radši do ángrifu. A když Rusáci, to jest jako vaši, začali takhle obstřelovat trochu posice, to nám bylo všem lehký, protože dědek ihned přestal nadávat a rychle zalezl do dekunku. Šak ten měl dekung! Hlubokej, až bůhvíkde v zemi. A tam spal s pucflekem. Protože měl pořád strach, že mu někdo něco udělá. A dyž se takhle jako povídalo, že jako Rusové udělaj ángrif, to von hned byl krapet hodnějši. Ale dyž to vobyčejně netrvalo dlouho! Ach, ten se nás taky nasužoval. Ba, von byl snad ještě horši, než ten Adámek. A bratra měl kadetem u kumpačky. Takový kluk, študent prej či co von byl, a takovej m starejm strejcům jako sme my, to von dal facku, jen to fiklo. To byli dva Kohoutové, dva bratři. To byli dva Češi! Jo! Jo! Však sme se jen k vůli nim hlásili na tuhle patrolu. A sláva bohu, už jsme z toho venku. Beztoho by už zejtra byl nekdo z nás zase v tom burkanovským lese pro nic a za nic uvázanej. Protože, to von když chtěl nekeho uvázat, vždycky si našel nákej ten chlup na člověku. No, a tak sme šli na tu patrolu a všecko nám to bylo fuk, a dybyste nás byli střelili, tak nám to bylo už jedno. V našem cuku lidi byli už připraveni na všecko. Už nás ani feldpostkartky netěšily. A tak to všecko bylo. A teďkom ste teda přišli vy, no a zabrali ste nás. Teďkom sme už jako v Rusiji, že jo?“

„Co s náma budou dělat?“ zeptal se tiše druhý zajatec, majetník láhve rumu.

„Pošlou vás do Ruska, do některé gubernie. Budete tam pracovat někde v závodě, nebo u sedláků, snad i na veřejných pracech. Jísti dostanete s dostatek, i peníze dostanete. Některým

zajatcům se tam vede velmi dobře. Ovšem, jsou místa, kde se zase mají zajatci velmi zle. To všecko přijde, na okolnosti. A což, s námi byste nechtěli?“

Březa se při této otázce praporečkově podíval opět na oba zajatce velmi pátravě.

Ale oba žalostní „pleňasi“ ztrnuli přímo hrůzou. Oči jejich těkaly kolem po holých listopadových stromech. Zdálo se jim, že se svět s nimi prudce zatočil. A opět se jim zdálo, že slyší vůkol sebe divokou dělostřelbu, ohnivě jazyky, šlehající odkudsi z útroby země, jež se otvírá pod nimi a chce je shltnouti. Bylo jim oběma nesmírně horko i nesmírná zima.

Neodpověděli.

A od tohoto okamžiku přestala jejich hovornost nadobro.

Praporečik dal je zavést do štábu divise, kde se jich ještě dotazovali ruští důstojníci. Mnoho cenného nepověděli. Stále jen jediná obava tkvěla nepřekonatelně v jejich očích: Jen se, prosím vás, neptejte, zůstaneme-li s vámi! Ne, ne, nemůžeme zůstat, nechtějte toho po nás, nemůžeme zůstat s vámi. Bojíme se, nevíme snad ani čeho a proč, nemůžeme, nemůžeme, to není možná. Nežádejte toho, pěkně prosíme. Strach o život? Snad ani ne; snad ani to ne. Ale bylo by to takové divné, takové zvláštní! Dobrovolníci! Vlast! Národ! Ne, ne! To snad dříve bývalo! Zdá se, učili jsme se něco takového ve škole. Snad naši předkové! ...

Rozvědčící, kteří po celou dobu výslechu seskupeni kolem svého praporečika, zvědavě pozorovali své šedomodré krajany, rozešli se nyní rozmrzele rozmlouvající o „pitomých Austrijácích“ do svých úkrytů.

Jediný Březa ještě zastavil oba „pleňasy“, když je po obědě vousatý kozák donský popoháněl před svým koněm ze štábu divise dále do štábu armádního sboru.

„Poslyšte, Berouňáci, řekněte mi ještě, ale upřímně a dle pravdy: stříleli jste někdy do Rusů?“

„Inu stříleli! Jako voni do nás!“

„Do vás? Do vás Rusové stříleli? Do Rakušanů stříleli!“

„No, a co jsme? Copak nejsme rakouský vojáci?“

„Ovšem! Měli vás postřílet!“

A veliký rozvědčik se prudce obrátil a rychle odešel do své zemljanky.

III.

Toho večera Jan Březa a Jiří Skála zůstali doma. Na rozvědku šla druhá „parta“. Celá četa se dělila na dvě hlavní party. První, té, jež byla dnes ve službě, velel ohromný četař Vlček, silák, jenž vystupoval v kterémsi kočovném cirkuse, toulajícím se velikou, širou a svatou Rusí před touto válkou, druhé, četař Houdek. Praporčík Rybář chodíval střídavě buď s první nebo s druhou partou, někdy sešikoval celou svoji četou k podniku význačnějšímu a složitějšímu.

Březa se Skálou seděli ve své zemljance, když k nim přišel praporčíkův sluha, „děňščík“ Sezima.

„Bratr praporčík vás zve k sobě. Panečku, dostal v poledne od generála láhev šampaňského za ty dva pleňasy. Říkal mi, že měl starý Kordůkov radost. Takhle na každého z nás kdyby tak kápła jedna flaška. Ale copak je tohle! Kluci prý dostanou nějaký metál. Bude prý jeden kříž a dva metály. Je to dost za dva blbý pleňasy. To ale byli blbouni nejapný! Také se ve štábě povídalo, že má náš vzvod^[1] přijít pryč. Nevím, co je na tom. Prápora říkal, že asi přijdem na nějaký čas do Kyjeva, abychom se doplnili. V Kyjevě se prý hlásí massa pleňasů do armády. Zápasná^[2] rota už prej je na cestě z Kremenčugu do Kyjeva. Už mají pro ni připraveny kasárny v Moskevské ulici. Ale to vy asi neznáte. To je krásná ulice, asi jako je Hálkova na Vinohradech. Kruci, dostávám teď málo pošty, job jejich máť.^[3] A děňgu^[4]žádnou! A tolik bych potřeboval nějaké ty prachy. Bratři, za těch sedmdesát pět kopějek^[5] na měsíc, co tu dostává nižší čin,^[6] se neuživí ani sobáka^[7]. V Kyjevě se budeme mítí dobře, je tam mnoho báryšeň^[8]. To bude něco pro tebe, Skálo! Takový kluk jak cumel!“

„Nezkaz ho,“ okřikl ho Březa. „Jirka má doma holku. Nevěstu!“

„Coo? Che! Nevěstu! Takový cucák – a nevěstu! Ten těch nevěst bude mít ještě, o jé! Takových jsme viděli. Přijde to sem do Družiny, chvíli krouť oči, vzdychá, hubičkuje nějakou uslintanou podobiznu, tiskne ji k srdci, nosí ji sebou na rozvědky, aby s ní třeba i umřel. Na konec, když už je fotografie celá smytá, že připomíná spíš jeho babičku před šedesáti lety, kdy ji bral do aparátu ještě nebožtík pan Ženíšek, kluk pomalu přestane a začne se rozhlížeti po tom božím světě. Holka doma zatím chodí třeba s nějakým Maďarem...“

„Mlč, nebo ti jednu vrazím, ty potvoro!“ zvolal Skála, celý červený.

„No, no, mládenečku! Povíme si to všecko. Jak to tak vypadá, ta válka asi tak hned neskončí. A upřímně řečeno, bratráčku, nebuď bláhový! Válka má svoje právo. Život je život. Dnes jsi

zde – a zítra, kde ti bude konec? Vidiš, to zas já, to zas já, kamaráde, nepropustím jen tak ani jednu slušnou babu skrze tyhle prsty. Prápora ovšem o tom nesmí vědět. Já nevím – ten náš prápora! Ostatní důstojníci u pluku mu říkají Žofinka. To je taková panenka! Naši kluci jsou potvory. Oni ho nejednou podezřívají pro jeho vzhled! snad není jim dost chrabrá! dost odvážný! Ale já ho znám. Já vím, co v něm je! A kluci jsou volové. Nevědí, co mají. Kdyby ho ztratili, budou pro něho řvát.“

„Ty toho však umíš nabreptat za dvě minuty. Tak co, půjdeme? Nenecháme přece bratra praporčíka čekati. Pojd', Jirko, a neposlouchej ho!“

Vyšli.

Byla již noc. Opět temná a neproniknutelná noc tohoto listopadového novolunní.

„Jak je asi našim na rozvědce?“ zašeptal Jirka.

„I dobře! Ti se vyznají. Nejsou tam poprvé,“ zahučel Sezima, když docházeli rozblácenou cestou ke škole, klopýtající přes navezené kameny a topíce se ve výmolech.

„Nikdy nezapomenu, budu-li živ, na toto úžasné haličské bláto. A mám takovou smutnou předtuchu chvílemi, že v něm jednou zahynu, místo na poli jako pořádný voják,“ řekl Březa.

„Očistěme si boty, bratři, ať to v našem saloně nezasviníte,“ velel Sezima. „Prápora svítí, čeká nás už asi. A šampus se už chladí hodnou chvíli.“

Vešli do světnice, čistě vybílené a zcela pusté.

V rohu polní ruské důstojnické lůžko, přikryté vojenskou houní, v prostřed stůl, dvě židle, pod oknem otevřený ruční kufr s prádlem. Toť vše.

V kamnech hořelo a lahodné teplo naplňovalo světnici.

U stolu seděl mladý důstojník, praporčík Rybář. Vyplňoval jakýsi výkaz. Když bratři vešli, vstal ihned a podal jim srdečně ruku. Skála často si připomínal, kterak teple a krásně na něj působilo toto stisknutí ruky, pevný a bezelstný ruský stisk ruky, důvěrný a pobratimský, když poprvé se sešel s tímto mladým člověkem. Byl snad tento jinoch sotva o rok starší jeho, ale ve svých zelených očích nesl tolik zanícení, čestnosti a rytířství, že působil na svoje okolí, někdy dosti obhroublé, jakýmsi čirým a čistotným, byť poněkud přísným dojmem. Byl dosti vysoký, štíhlý, poněkud vláčných a měkkých pohybů, laskavého, smírného a veselého úsměvu.

„Čekám vás již dlouho, ale to jistě vám Sezima zase vypravoval různé nesmysly. Mne jimi bavívá někdy celé večery. Moudrého se od něho sotva kdy čeho dovíte. Jistě vám již pověděl o šampaňském. Nu, to znamená, že ho nesmím před vámi zatajiti. Tak, Sezimo, sem s tím!“

„Už letím, už letím. To já zas na takovouhle věc jsem jako vichřice. Jako vichřice, větrná smršť. Da-s!“

A Sezima letěl.

„Poslal jsem nedávno Záhoře do Kyjeva. Měl tam služební cestu, tož jsem ho požádal, aby mi koupil některé francouzské knížky na Kreščatiku. Zde jsou. Maeterlinck, jakési essaye, zde je knížka drobných novel Anatola France. Přečetl jsem dnes odpoledne, když odešli ti Rakušáci, jednu malou věc. Pro osvěžení. Činí to velmi dobře. Člověk přece tak nezpustne. Vojna je přece jen sama o sobě věc hrůzná!“

„Je!“ zašeptal slabé mladý Skála.

Březa se podíval na svého přítele svým pronikavým pohledem. V jeho výrazu se zračila jakási únava a nelibost nad tímto thematem. Velmi nerad, zdálo se, hovořil o vojně theoreticky. V poslední době jej přímo dráždilo, že se v oddílu tolik debatuje. „To není zdravé,“ říkával si často.

„Bratře praporčíku, velmi bych ti byl vděčen, kdybys mi mohl půjčiti někdy některé ruské autory,“ prosil Skála. „Také pro řeč. Potřebuji ještě studia ruštiny.“

„Čti Turgeněva!“ imperativně prohlásil Březa. „A ještě lépe: Puškina! Ale já vím, co ty chceš! Ty chceš Dostojevského!“

„Ovšem, milý myslivečku, Dostojevského chci! Co bych si počal s tvými „Lovcovými zápisky?“ A Puškin? Na to je dosti času!“

„Dostaneš Dostojevského, bratře Skálo,“ řekl s úsměvem důstojník. „Můžeš mít „Bratry Karamazovy“, „Idiota“, „Běsy“ a snad vše. Ostatně mám dojem, že letošní zimu prožijeme asi v klidu. Nepřítel je opevněn na burkanovském předmostí tak dokonale, že by to bylo od našich šílenství, útočiti na tomto úseku. Co slyším ve štábu, to vše mne přesvědčuje, že teprve na jaře může dojít k silné ofensivě ruské. Zde, ve východní Haliči, kde Rakušané důkladně opevňují Strypu, neočekávám mnoho. Zařizují se zřejmě na přezimování, útočiti asi nebudou. My ovšem také ne. Vykrváceli bychom jenom na jediném Burkanově. A pak,

nemáme ještě po velikém ústupu, který jsme přece za tohoto léta prodělali, v pořádku s dostatek výzbroje a organizaci válečného průmyslu v zápolí.“

„Tedy na jaře!“ řekl Březa více pro sebe hlasem pohnutým.

„Ano, to jistě! Starý Kordůkov každou chvíli o tom mluví při obědě. A mluví o tom silně bezstarostně! Je to podivuhodný klid u tohoto starocha. Celý štáb mu vždy naslouchá velmi pozorně. A nejpozorněji poručík Seewald.“

„Bratře praporčíku,“ řekl Březa rozhodným hlasem, „nelíbí se mi tento podivný ruský důstojník. Je to Balt, je to Germán! A nemá nás rád, tuším to.“

„Je vždy velmi zdvořilý ke mně, nemohu mu nic vytknouti. Čert ví, kdo on je a co v něm je! Nerozumíš, bratře, takovým lidem. A kolik jich v Rusku je! – A, Sezima! Kde’s byl? Jistěs byl za Zošou. To je děvče učitelovo, služka. Zůstali zde, Moskalů nemohou ani vidět. Jsou to Ukrajinci. A čekají, čekají na Rakušáky. Což! zdrávi čekali.“

Sezima sehnal u učitele sklenky, rozestavil je obřadně na stůl, s dětinskou radostí odstranil zátku s patřičným výbuchem a naléval!

„Vot vám, hospoda^[9], šampusek! A to, prosím, generálský! Ge-ne-rál-ský. Až bude tady náš praporčík generálem! Generál Rybář! Generál-major Rybář! Jeho Vysokoprevoschoditelstvo! To pojedeme do Prahy prostředkem Václavského náměstí, po obou stranách budou stožáry s prapory a lidi budou křičet: Ať žije generál Rybář! Nazdaaar! A já budu mít hnědáka, jako káva vybarveného a lesklého a pojedu za ním jako osobní stráž, lajbgarda!“

„Tak ať žije generál Rybář, bratři,“ zvedl číši Březa. Ťukli si, při čemž praporčík, celý zardělý studem, sotva omočil ret.

„Já nebudu nikdy generálem, bratři,“ řekl tiše. „Nechtěl bych ani. Je mi mezi vámi dobře jako praporčíku. A vrátím-li se domů, bude-li válka dlouhá, nejvýš jako kapitán, stačí mi to. Ba stačí to zcela pro mou i mých příbuzných ctižádost. Což vy myslíte, že já rozumím válce? I nerozumím. Jsem v podstatě člověk nevojenský. A kolik je nás zde lidí vojenských, to jest vojensky cítících, vojensky myslících – i přesně vojensky jednajících? Bojujeme – nu, bojujeme! Chodíme na rozvědy – nu, ládno!^[10] To je všecko taková nějaká divočina, všecko je to, nápad, vtip, lest, chytráctví, mazanost, obratnost, režie, invence... jenom ne vojna.“

„Ba, toho všeho je především potřebí vojně,“ řekl náhle horlivě Březa. „A vojna, tady ta vojanská vojna, ten execírák, ta kadetka, ty kursy, manévry – to vše je další. Bez vtipu, bez invence, bez intelligence není vojenství. Vojna nemůže býti jen achillovská! Každá taková vojna má někde svoji nebezpečnou patu. Vojna musí býti i odysseovská. A konec konců Odysseus se vrací vítězem do vlasti. Je to tedy zcela v pořádku, jestliže těchto několik set dobrovolníků, jež máme v Družině, koná tuto rozvědčickou práci. Je to individuální výchova vojáka, jak myslím, a bude to později dobrý kádr frontových důstojníků a poddůstojníků. Nedávno jsi snil, bratře praporčíků o tom, že by tyto drobné oddíly, čtyry, poloroty, roty České Družiny, jež jsou dnes rozházeny po celé jihozápadní frontě ruské armády a z části i na západní, měly býti staženy a podniknut jimi nějaký slavný boj! To je krásné – a snad by to bylo i úspěšné, snad by tato hrstka provedla zázračně silnou věc vojenskou, již by možná Rusové mohli energicky využít k nějakému rozhodnému úspěchu. Milý bratře praporčíku – i k tomu musí dojít. Ale to už nás bude více a musí nás býti mnoho, co nejvíce. Povídá se, že je nyní, za jeden a půl roku války již sto tisíc Čechů a Slováků – zajatců v Rusku. Kde jsou ti lidé. Což jsou všichni takový tupý dobytek, jako ti dnešní? Nás je zde sotva tisíc!“

„Máš pravdu, milý Březo! Ostatně – budeme, nebo už jsme brigáda. Zřizuje se druhý pluk. Plukovník Trojanov bude brigádníkem. Krásná byla Česká Družina, krásný byl první československý střelecký pluk, ale slavná musí býti československá brigáda!“

„Ať žije československá brigáda!“ zvolal Sezima, zvedaje vysoko číši.

„Ať žije Rusko!“ zvolal Jiří Skála a začervenal se tak hluboce, že ho Březa pohladil po tváři jako chlapečka.

„Mám s ním kříž, bratře praporčíku. Má sice doma nevěstu, ale zamiloval se mi zde. A velmi nešťastně, zdá se!“

„Zamiloval se nám, holubčik, do mátušky Rusi?“ smál se praporčík. „A to ještě ani nikde nebyl! Ještě ani neviděl Moskvy, ani Petrohradu! Což zde, zde na frontě není ještě to „nastojáččí“^[11] Rusko. Nějaká ta milosrdná sestra! A to vesměs nevalné krásy. Sestra baronessa Krause, přítelkyně starého Kord'ukova, je snad jediný případ ženy – krasavice na frontě. Ty ostatní – a je jich, mládenečku mnoho a mnoho, jsou tam – v Moskvě, v Petrohradě, v Kyjevě, v Saratově, v Oděsse, v Samaře, v Astrachani, na Volze, na Urale, v Turkestaně, na Kavkaze, tam zvláště jsou krasavice Gruzinky, v Sibiři i v Mandžurii, v Charbině i ve Vladivostoku. Veliká a bohatá je země naše – ale pořádku v ní není, říkávají

Rusové po svém Nestorovi. Máš ovšem pravdu, bratře Skálo. Rusko je země, která plení, která nemilosrdně rusifikuje. Je to ona rusifikace, jíž zejména my Čechové pod vlivem dlouhodobé a sentimentální slavjanofilské tradice tak úžasně podléháme. Rus nás magnetisuje a hypnotisuje. Stará slovanská část naší bytosti rychle se zde obrací ke svému mateřskému tělesu. Jsou přece jen podivuhodně milí, srdeční, důvěrní a teplí, ti Rusové. A to nás fascinuje. Mají rozmach, pramenící ze širě jejích teritoria a jejích letory, nám naprosto neznámý, jenž nás ohromuje. Když jsem rok před válkou přijel do Ruska, zajikal jsem se přímo příjemným teplem zdejšího života. Žije se zde v hojnosti, v pohodlí, v láci, vesele, klidně. To není onen přísný a tvrdý život u nás v Čechách! Oh, tam to je vše, i náš Boží Hod, hotový všední den proti životu zde. A rozjedeš se – a jedeš, bát'uško, den a noc, den a noc, nikde konce. Všude ruští lidé. Ani v celku nepozoruješ těch ostatních rač a kmenů. Je to jako námel v žitě – tento Žid, či onen Řek, Turek, Němec a čert ví, co jich tu vedle velikého lidu ruského jest. A když se tak sejdou! Ten vtip, to jiskření ducha, jaký talent má k životu tento lid! A jak tančí!“

„Prosím, už dosti, bratře praporčíku,“ přerušil ho Březa. „Zblázníš nám ho nadobro. Je již jen z ruské literatury poblázněn Ruskem. Nyní se nám pomine z tvého líčení. Ostatně – ti Rusové! Ti sakramenští Rusové! Býti u Krakova a nevejíti do Vídně! Býti v Bukovině, v Hustu, v Humenném, míti za sebou Karpaty a vcházeti do uherské nížiny – a nevejíti do Pešti! A ostatně jdi mezi ně! Poslechni si mužíky! Myslím, že leccos slyšíš i mezi důstojníky! Chodívám mezi zdejší sapéry, kteří jsou ubytováni v těch rozbitých chalupách u fary, kde sídlí štáb. Samý lid městský a dosti inteligentní je to – ale posílají válku, cara, spojence, vítězství – do pekla! Když máme úspěchy na frontě, tu jsou v celku spokojeni. Ale proč? Domnívají se, že tím skončí válka. Jim je lhostejno, kdo bude vítězem. Hlavní je, že někdo, ať už Rus či Němec zvítězí – a bude konec války!“

„Viděl jsem divy statečnosti,“ řekl plaše praporčík.

„Možná – a věřím tomu. Sám jsem viděl. Ale viděl jsem i divy zbabělosti. Mám z nich strach. Čert aby jím věřil a čert aby se na ně spolehl. Jsou roztomilí – ale lžou. Jsou nadšení – ale nedodrží slova! Hrnou se s velkým pokřikem na nepřítele, řvou hurrá! padají po stovkách pod jeho šrapnely – a najednou, když jsou již částečně v cizích zákopech – pro nic, za nic utečou. Nikdo neví, jak to přišlo, nikdo nedal povelu k ústupu – a přece najednou utekli. To přece provedli nedávno u Burkanova. Bylo to ovšem nesmyslné hnáti lidi na tato opevnění. Ale ti lidé přes to vnikli do rakušáckých zákopů a pobili tam trochu té špinavé sebránky maďarské. A hle, najednou všecko couvá, najednou, aniž je nepřítel nějak podstatně ohrožuje, aniž proti

nim podniká kontraútok, z čista jasna vlna za vlnou se valí zpět. A blbě, nesmyslně, živý, idiotský cíl pro rakouské kulometry! Bylo to k zbláznění! Ovšem, hrdinové „odnaproti“ nyní se vytáhli! Slavnostně zajali opuštěnou první falanx útočníků, jež vnikla mezi ně, a ze svých opevnění stříleli po nebohých „zemijácích“ jak po slepicích a kosili je křížovým ohněm jako žito. Co to bylo? Jak to vzniklo? Snad stačila zbabělá grimassa některého odporného zídka, snad některý důstojník zcela ztratil ducha a nebyl s to vypraviti ze sebe jediné slovo, jehož se po něm žádá, slovo „vpřed!“ – ach, kdož ví, kdož rozumí, kdož vysvětlí? Co to bylo? Rusko to bylo! Nepořádek ducha! Dětský věk národa!“

„A proto musíme míti svoje vojsko!“ řekl praporčík, jenž zřejmě silně Březovi podléhal a vždy, byť proti hlasu svého citu, dával se od něho přesvědčovati.

„To je správné slovo! Svoje vojsko! Československé vojsko, československého velitele, českou řeč velící. A mnoho vojáků! Všechny zdravé zajatce musíme dostat do vojska. Nenávidím těch několik plesnivců českých tam vzadu, kteří tu věc vyjednávají s carskou vládou! Hašteří se to u piva mezi sebou, baráčníci! Rozdělují si ministerská křesla v příštím státě. Rozpakují se říci jasně zajatcům: žádné úlevy, výdělečky, kšeftičky, machrovinky! Do vojska! Nedovedou promluvit! Jejich projevy jsou látané, bez energie a beze stylu! Jejich noviny jsou žvavé a vlastenecky sentimentální z dob sádrových Husův a Žižků nad stolovými společnostmi v počestných pivnicích. U d'asa! Něco nového, nebývalého se rodí v národě! Jaká ohromná vůle k novému životu! Lidé jdou na smrt! Umírají pro svoje budoucí! Jaká ethika! Nebývalá v české lokajské a zotročené duši! A jak umírají! A jak bojují! Vždyť tento chámský národ dospěl dnes svého nejvyššího stadia: má své hrdiny! A tam nějací živnostníci blekotavými slovy disputují otázku: velká či malá armáda? Rozvědčící či pravidelné vojsko? A ponechávají nás zde osudu. Pošlou nám na Vánoce tužku a preclíky – ale nových dobrovolníků nepošlou. Toť se rozumí, že velká armáda! Toť se rozumí, že pravidelné vojsko! Velká, krásná a silná armáda! Pravidelné, dokonale organisované vojsko! Ať žije československá brigáda, divise, sbor, armáda!“

„Ať žije!“ zvolali praporčík i Sezima, oba nespouštějíce očí s Březy.

Jiří Skála poslouchal též, ale myslel patrně zase na něco jiného. Od jisté doby myslel častěji na jistou událost než na Vlastu, již si připomínal jen tehdy, když ho bratří škádlili. A nyní myslel na to, kterak jednoho večera, když mu došel cukr a nebylo čím osladiti čaj, a kdy Březa i ostatní měli tak sotva pro sebe, odhodlal se zajíti k Rusům. Byli to kozáci, Donci, kteří u štábu divise v počtu asi padesáti mužů sloužili jako jezdecký průvod generálův, zvaný

konvoj. Chodil tehdy dlouho v rozpacích kolem jejich stájí, jež narychlo v úplně vypálené vsi zřídili pro své koně i pro sebe. Mluvíval tehdy ještě s Rusy málo, neuměl dosti slušně rusky, aby se odvážil rozhovoru. Bylo mu vždy protivno, proč se někteří bratří vyjadřují o „zemljácích“ opovržlivě, proč jim někdy i vynadají a vyhýbají se jim. Jeho naopak tento veliký, mužický, temný svět ruský tak mocně přitahoval, že se vždy se zbožností a něžnou láskou díval na přicházející nováčky, jakoby chtěl uloviti z jejich pohledů kouzlo jejich domova. A tehdy se rozhodl a vešel ke kozákům. Prohlíželi si ho, holubčící, velmi zvědavě, na všecko se ho vyptali, i na úrodu, je-li jaká v Čechách, i na vodku, je-li jaká v Čechách – nu prostě na vše. A když jim řekl o cukr, tu se rozesmáli, rozhlaholili jako oni Záporožci na obraze Řepinově, dali mu div ne celý pytel cukru, machorky, suchary a dva ruble. Potom s nimi seděl dlouho do noci na besedě. Kozáci zpívali a zpívali. Dvoj-, čtyřhlasně, mnohohlasně. Nikdy nic podobného neslyšel. Myslel jen na Ilju Muromce, na step, na znamenité koně, na Steňku Rázina, na celou Rus.

I nyní myslel na totéž. A posléze tiše vstal, podíval se poněkud bojácně na Březu a řekl:

„A nemyslíte, že i toto Rusko, nepořádné Rusko, z něhož jsme zde už zažili Suchomlinova, Rennenkampfa, Masojedova – a ví sám Bůh, koho a co zde ještě zažijeme, nekrvácí také pro naši svobodu? Kdo mu rozumí? Rozumíš mu ty, Březo? Rozumíš mu, bratře praporčíku? Rozumí mu Evropa a svět? Rozumí mu sám jeho car? Já nevím, co to je, ale mne okouzluje, mne se zmocňuje, vniká do mne – a bojím se uvědomiti si jednu věc: že jsem snad nikdy nic tak nepomiloval na světě, jako tuto zemi. A bojím se dokonce říci sám sobě, co jinak, myslím, už bezpečně vím, že je milují tak – a snad ještě více – než svoji vlast. Je mi širší a volnější – vidím své Čechy v tomto Rusku, v Rusku, jež vstoupilo v moje srdce a pro něž se v mé bytosti uvolnily staré slovanské síly, můj kraj, moje hory, vody a lesy.“

„Vidíš, že se mládeneček pomínil,“ řekl s úsměvem Březa. „Ale nechme jej! Je mlád a miluje ostré barvy a ostré tóny. Základní barvy a základní tóny! Budiž. Vypravoval ti o svých kozácích? Vypravoval! Ovšem. A já to zcela chápu. Toto jest síla Ruska, její moc dobytelská, podmanivá a kolonisační. Tímto rusifikují – a vždy s úspěchem. Nyní je pouze otázka, jestli tímto vyhrají také tuto obrovskou válku. Proti Německu!“

„Oh, ty jich nemiluješ!“ řekl s opravdovou hořkostí Skála.

„Proč?“

„Protože v Rusko je nutno věřit! Jinak – co zde chceš počítí?“

„Nebohá vlast a nebohá Vlasta!“ zasmál se praporčík.

„Ať žije naše vlast! Ať žije Rusko! Ať žijí Slované!“

Tuto závěrečnou a oficiální apotheosu pronesl Sezima, dolévaje zbytek vína.

„Je po všem! Vše vypito. Slavnost dvou pleňasů byla po čertech krátká,“ stěžoval si dobrý děnščík.

Vtom se pod okny ozvaly nějaké hlasy. Praporčík přitiskl hlavu ke sklu okenní tabule a díval se chvíli ven.

Vtom vstoupili dva bratři. Vlček, náčelník dnešní rozvědky, jež se právě vrátila, zasalutoval na prahu světnice a hlásil:

„Bratře praporčíku, hlásím návrat z rozvědky. Dnes nic zvláštního, bratře praporčíku. Na úseku 88. pluku je klid, ale po včerejšku veliká ostražitost. Ustavičná drobná střelba. Zároveň jsme zjistili, že rakouská dělostřelba za dne smetla hájovnu, stojící mezi posicemi, a jež nám bývala útočištěm. Pouze na zpáteční cestě jsme se vlivem čiré tmy dali poněkud v stranu Hajvaronky. Zde jsme narazili na rozvědku nepřátelskou, dle řeči byli to Bosňáci. Bartoš na ně volal chorvatsky, ale oni začali ihned střílet. Zahnali jsme je – beze ztrát. Jejich ztráty jsme ovšem nezjistili pro úplnou tmou.“

„To je vše?“ zeptal se praporčík Rybář.

„Ano, bratře praporčíku!“ řekl Vlček a obrátil se k odchodu,

„Děkuji vám, bratři! Spasibo za službu!“^[12]

„Rady starat'sja, Vaše Blahorodije!“^[13]

„To jsou molodci!“ řekl téměř pro sebe mladý důstojník.

Březa však pojednou vyskočil a zadržel odcházejícího Vlčka.

„Co to máš na levé ruce?“ vzkřikl na něho.

„Nic – a co je tobě do toho,“ odpověděl Vlček se vztekem, náhle se z dosavadní bledosti prudce červenaje.

Praporčík k nim přistoupil a přitáhl Vlčka ke světlu.

„Je raněn přece,“ řekl tiše Jiří Skála, pozoruje zkrvácený obvaz.

„Proč's mi toho neřekl? Každé ranění se mi má hlásiti. Měl bych tě zavřít ještě. Proč jsi toho nehlásil?“ praporčík rozechvělým hlasem vypeskoval starého vojáka.

„Nestojí to za řeč, bratře praporčíku. Obvázal jsem to, ovšem i omyl, doktora teď budit nebudu, ráno mi to převáže, ošetří, atd.“

„Nic takového! Bratře Březo a bratře Skálo!“

„Rozkaz, bratře praporčíku!“

„Doprovodíte ho do divisního lazaretu, že prosím doktora Sorokina, aby ihned ošetřil našeho nejlepšího rozvědčíka. Ručíte za provedení. Na zdar!“

„Zdar!“

Když odešli, mladý důstojník, osaměvší ve své pusté bílé světnici, chvíli stojí u stolu převracel stránky v Maeterlinckovi a ve Franceovi, načež tiše přistoupil k oknu a dlouho se díval do noci.

IV.

„Učenej“ stál dnešní noci opět na stráž, ovšem na jiném úseku.

Také dnes byl Feldruf Prag a Losung Patrontasche.

Dnes však byl Štědrý večer.

Dostal od feldwebla hrst sušených švestek a dvě sportky.

Jinak den se začal jako obvykle. Ráno vstal časně. Spal vůbec bídě po všechny dny svého pobytu na frontě. Po celý měsíc prosinec nespal však vůbec. A dnešní noci po službě, kdy se těšil na teplý všivý pelech v „dekunku“, kdy si představoval, že se dočista skácí jako podřatý strom a ihned usne – nic. Rud před očima, oheň, síra, zelený, žlutý, modravý plamen – jiskry, jiskry – neví, neví, co to je! Je to šílenství? Pomatenost? Naprostá únava nervů a obrovské vysílení? Leč co dělat? Co dělat? Na lékaře nesmí ani pomyslet. Dědek by ho uvázal. Promluvit s dědkem? Snad by... Ne, dědek nic nepochopí. Dědek nepochopí a nepochopí. Vysmál by se mu. A potom je politisch verdächtig! Ani mluvit s ním přece nebude. Ostatně,

jaké hloupé řeči! Byl přece sem poslán proto, aby zde chcípl. Neposlali ho sem přece jako vojáka! Nesmysl – on a voják. Odvedli ho, uznali zdravým, prohnali ho v Szolnoku po pustách, mlátili jím o zemi „nieder, auf, nieder, auf!“ Potom přišla marš-kumpačka, lajtnant Schwarz, sprostý buršák odkudsi z Budějovic, oh, jaké sprosté zvíře! A konečně zde u Burkanova, nový pán a nový velitel, požírač jednorokých dobrovolníků! Hejtman Kohout!

Dnes ráno přišel k němu ke střílně.

„Sie sind ein Scheisskerl und ein Hund und ein Kossack! Haben Sie verstanden? Sie Einjähriger?“

„Učenej“ chvíli mlčel.

„Haben Sie verstanden?“

Nic.

„Verstehen Sie nicht deutsch?“

„Ich verstehe alles,“ řekl konečně zmučený „učenej“.

„Also! Zweimal Dienst – heutige Nacht! Sie – Schuft!“

Hejtman Kohout poodešel za traversu, odkudž k „učenému“ doléhal znovu jeho hlas, jeho jadrná čeština:

„Vy prasata, svině svinský, všecky jste stejnej dobytek, psi prašiví, tohle je v pořádku šišarta? Já vám dám štědrej den, vy svině. Všecky nadělím, až budete dělat do kalhot, svině. Všecky jste stejné svině od jednorokáka až k feldweblovi, jen byste žrali; nač myslíš, ty červenej pse, na menáž, vid', ty smrade! Co křivíš tu držku, jakobys dvacet let nežral, dobytku! Ale já vás naučím, já – vás – naučím! Budete lítat, až z vás bude vaše shnilý maso odpadávat, vy luzo svinská. Vy kozáci!“

„Učenej“ se již ani neusmál. Ještě před měsícem se nesmírně bavíval touto hejtmanskou dialektikou, pohrdavě ho měřil, kdykoli ho sužoval, sekýroval, proháněl po zákopech. Ještě před měsícem sedával večer s ostatními vojáky a vypravovával po celé dlouhé hodiny vděčným ubožákům o všem možném, co mu na mysl připadlo.

To mu vyneslo jakési uznání a titul „učenej“. Byl to zejména Liebermann, jenž s něho nemohl očí spustit. A byl to Liebermann, jenž za něj leckterý kus práce udělal, došel mu pro vodu na kávu.

„Učenej“ se ujal Liebermanna, neboť mu bylo líto této podivné a pomatené dobroty.

„Je to pomatenost nebo je to svrchované chytráctví?“ říkal si často, přemýšleje o bledém, asi čtyřicetipětiletém již vojákově se šedivými, kalnými očima, s vystouplým, hubeným, ale nápadným nosem, velmi bledým, jaký mívají mrtvolky, na jehož špičce věčně se mihotala vlhká, zábavná kapička jako v libelle.

Liebermann nosíval ustavičně pod kabátem velké nůžky na stříhání drátu.

„Proč to nosíte stále s sebou, Liebermanne?“ tázal se jej jednou „učenej“.

„To musí být,“ odpověděl vážně starý voják. „Až ti Moskali přijdou, musí se stříhat. Mnoho stříhat! Naše dráty! Aby k nám přišli!“

„Vy jste Němec, Liebermanne?“

„Mir ist olles eins. Čech, Němec, Deutsch! Ale radši jsem Čech. Protože jsem z Čech. Z Mostu. Horník.“

„Jste ženat?“

„Neměl nikdy ženskou! Neměl! Mou duši!“

Od té chvíle se stali přáteli ještě věrnějšími.

Ovšem nebylo dne, aby hejtman Kohout Liebermannovi hrůzně nevyspílal nebo ho nespolicíkoval. Býval velmi často uvázan ke stromu.

Toto strašné a vysilující mučení snášel bledý voják mlčky, pouze jeho mrtvolná tvář se stávala vždy ještě bělejší a zsinalejší. V těchto okamžicích nesměl se „učenej“ k němu přiblížiti. Těžko by snesl toto mučednictví, toto nesmyslné týrání bez příčiny a důvodu.

Oh, sám býval v oněch okamžicích, kdy vojáci odváděli takového Liebermanna do lesa – do lesa velmi nejistého a ustavičně ostřelovaného Rusy – jako když jej zbijí nebo po zemi vláčí. Tyto dny bývaly hrůzné a ničivé. Bytost jeho byla rozlomena v zoufalství a ve vzdor. Buď někoho zabít nebo zabítí sebe. Zabítí ovšem hejtmana Kohouta. Ale situace vždy jej vytáhla z

této nálady a z těchto plánů. Přijdou prý Rusové, říkalo se všeobecně. Proto se prý Burkanov tak horečně opevňuje, protože je strach z ruské ofensivy. Důstojníci si prý povídali, že v nejbližších dnech budou Rusové útočiti. Tehdy snad přijde osvobození. Smrt, ranění, zajetí!

„Učenej“ se chvílemi nepoznával.

Připadalo mu často v těchto prosincových dnech, že ho opustila zcela jeho duše. Jsem jako žalostný hadr ze zmučeného masa na nejisté kostře, vše to udržuje pohromadě smutný zbytek potrháných nervů. Nezbáznil-li jsem se dříve, když mne zavřeli v blázinci, zblázním se jistě nyní, zde, v tomto hrozném blátě, říkával si denně.

A dny mýjely se smutnou jednotvárností hrůzy a utrpení. Viděl nešťastný listopadový útok Rusů na burkanovské předmostí, viděl každé chvíle ruské přeběhlíky, mladé, zdatné a vykrmené chlapíky – zbabělce, kteří šli do Rakouska a do Německa na porážku hladem, viděl také jiné chlapíky, jednoroční dobrovolníky z Prahy, známé studentské tváře z kaváren, kterak si dobývají stříbrných medailí, mluví mezi sebou německy a těší se na onen krásný okamžik, kdy budou povýšeni na kadety a zamění sprosté jablíčko z plechu za jablíčko zlatem prošívané!

Slýchával hovořiti často kadeta Matějčka:

„Za tři měsíce budu fähnrichem a na dovolenou přijedu již v černé důstojnické čepici. Velkou stříbrnou mám, jestli bude nějaká mela a podaří se mi na ty moskalské svině nějak vyzrát, možná, že přijedu na dovolenou se zlatou – a možná, že mne budou mimo pořadí dělati lajtnantem. To by Fanči koukala!“

A jiný, mladičký kadet-aspirant Blažek, o němž se říkalo, že je dobrý Čech a dobrák na mužstvo, sám často říkával „učenímu“, když si povšiml jeho jednoročáckých odznaků:

„Dělali jsme špatnou politiku. Teď se to na nás mstí. Nedůvěřují nám. Poslední honvéd má pro ně větší cenu, než český důstojník. Dělej co dělej, nech se třeba rozsekat, pořád ta nedůvěra. Nešťastný osmadvacátý pluk. Ten nám to provedl! To je ostuda!“

Kadet Blažek byl posluchač české techniky a „učenej“ ho vídával v Praze v „Unionce“.

Byla zde také řada českých učitelů. Tito nebožáci dělali divy ve svém „rakušanství“, jakoby chtěli odčinit nějaký svůj prvotní hřích, „Učenej“ dostával horečku, vzpomněl-li někdy na ně.

Učitel Macek, kadet, uvazoval a uvazoval. Činil tak proto, aby se zalíbil Kohoutovi. Ale tímto ovšem nikterak neušel tomu, aby mu Kohout aspoň obden neřekl: Sie – indolenter Kerl!

Učitel Macek tedy zkusil to dále. Špehoval a udával Kohoutovi rusofily. Lezl za jakýmsi černým Židkem ze sousední setniny, o němž se říkalo, že byl německým žurnalistou v Praze a že bude jmenován náčelníkem propagandy jistého vyššího útvaru. Zřídili spolu černý kabinet pro celý první polní prapor.

Tento učitel Macek, jakmile se dověděl, že „učenej“ je politisch verdächtig, věnoval mu zvýšenou pozornost.

Jediný člověk, jenž poněkud byl schopen rozhovoru, byl lajtnant Novák, hospodářský správce a Sokol odkudsi z venkova.

Ten říkával v důvěrných chvílích přitlumeným hlasem:

„Kdyby mne Rusové zajali, mám s sebou sokolskou legitimaci.“

Jinak byl nesmírný a hrozný soumrak nad tímto úsekem prvního batalionu. Vojna rozlámala všecky tyto bytosti do základu, rozrušila osnovy jejich charakterů a rozleptala dokonale jejich duše. Nevědí, co činí, říkal si často „učenej“, aby je mohl aspoň omluviti, aby mohl aspoň sám sebe poněkud utěšiti.

Je to konec? říkával si často v zoufalém přemýšlení. Což opravdu takto vypadáme? To jsme my? Kadet Binke, Němec odkudsi z Karlových Varů, byl mu milejší. Choval se k mužstvu poměrně laskavě, o svoje povýšení se valně nestaral, proti Rusům se nevypravoval, ani se na ně nekasal, naopak varoval před jejich podceňováním, věřil ovšem pevně ve vítězství Německa. A na své české kolegy a na jejich Rakušanství, on Velkoněmec, se díval nakonec s pohrdáním. Jeho svátkem bylo, když přišli občas na úsek říšskoněmečtí důstojníci, s nimiž si rád pohovořil. Jinak mu byli protivní všichni ti Rakušané, ať Poláci, Češi, Maďaři, Chorvati, Taliáni, Rumuni a Rusíni, či Vídeňáci. Jeho orientace byla: Berlín. Tento kadet Binke si několikrát povšiml zádumčivého jednoročáka, o němž se vědělo, že je politicky podezřelý – i několikrát s ním promluvil. Kdysi se ho ptal:

„Proč jste politicky podezřelý?“

„Jsem Čech!“

„Chcete tím říci, že všichni Češi jsou velezrádci?“

„Nechci tím nic zvláštního říci.“

„Kdo jste v civilu?“

„Spisovatel!“

„Politický?“

„Snad nikoli. Literát. A také žurnalista.“

„Jste radikál! Chcete zbořit Rakousko?“

„Kdybych mohl něco zbořit, zbořil bych každou lež, každé násilí, každou nespravedlnost. Každý hřích proti přírodě.“

„Mluvíte velmi pěkně. A chytře. Dejte si na sebe pozor. Mohl byste přijít o krk!“

„Je mi lhostejno, oč přijdu já, pane kadete. Je mi vůbec, zdá se, vše lhostejno. Nikdo o nic nepřijde. Ti, kteří ničeho nemají, nemají co ztratit. Ostatně, z prachu jsme vzešli a v prach se obrátíme.“

„Nu dobře. Vezměte si tyto cigarety.“

Kadet Binke mu podal hrst cigaret, ale v jeho obličejích žil výraz člověka, jenž podává něco zajímavému zločinci, který bude zítra popraven. „Učenej“ vzal cigarety, a ač dávno nekouřil a byl hladov po tabáku, donesl je Liebermannovi.

Jindy k němu přišel Binke opět až k „dekunku“, vyvolal si jej a řekl mu:

„Hovoříte a čtete dobře francouzsky?“

„Ano!“

„Mám zde francouzský román od Maurice Barrésa. Je to povídka o malé dívce z Met, do níž se zamiluje Prušák. Coletta Baudocheová. Jde tu o Elsasko a o lásku. Půjčím vám to a řeknete mi o tom svoje mínění.“

„Znám tu věc. Ale budu vám nesmírně vděčen, půjčíte-li mi tu knihu, abych ji zde mohl důkladně znovu pročísti.“

Když se s ním za několik dnů opět sešel, tu „učenej“ mu vrátil knihu s neskrývaným pohnutím.

„Způsobil jste mi, pane, první velikou radost, již jsem zde zažil za dobu těch několika hrůzných týdnů, tak čistě a krásně. Děkuji vám.“

„Dobře,“ řekl kadet, „ale vaše mínění?“

„Smím vám je říci?“

„Mne se nebojte. Nejsem Čech. Jsem ze starosaské rodiny.“

„Jsem ovšem pro Colettu Baudocheovou!“

„Ale jděte! Vy jste šovinista. Ten Prušák, jenž si chce vzít malou Colettku, je přece jen vyšší, je lidštější typ, než vaše tak úzce determinovaná patriotická slečinka francouzská. Přes všecku nacionalistickou tendenci, s níž pro ni horuje monsieur Barrés, nelíbí se mi ta děvečka. A je tu Prušák, který touží překlenouti slušný most přes Rýn.“

„Pane kadete, smím-li býti trochu drzý, tu se mi zdá, že váš Prušák chce pouze hezkou Francouzku anektovat právě jako jeho otec anektoval Alçasse-Lorraine.“

Kadet Binke pohlédl tentokrát ostře na jednoročáka, neřekl nic a prudce odešel. Ale nemstil se mu. Nikdy mu Binke neukřivdil ani po tomto rozhovoru, ač zřejmě nevyhledával již příležitosti k rozmluvě. Stáli proti sobě čelem k čelu, velmi otevření a velmi poctiví nepřátelé.

A konečně zbýval ještě jeden člověk, o němž „učenej“ přemýšlel dnešní noci. Byl to druhý jednoročák u setniny, svobodník Perný.

Býval to mlčenlivý hoch, jenž jako všichni, trpělivě zakoušel všecka příkoří od hejtmana Kohouta. Byl nedůvěřivý ke všem, s nikým nemluvil důvěrně. Ale „učenej“ postřehl ve výrazu jeho tváře jakési tiché, ale určité odhodlání, jež muselo již dávno v něm uzrát. Vídal ho státi u střílen a bedlivě pozorovati terén před rakouskými zákopy, vídal ho, kterak s dalekohledem, vypůjčeným od poručíka Nováka, svého krajana rakovnického, stával na dělostřeleckém pozorovacím punktu a pozorně obzíral ruské zákopy, táhnoucí se před nimi ve vzdálenosti asi tří kilometrů přes cotu Mohylu k Hajvoronce. Scházíval se s ním na těchto místech často a oba se vždy na sebe podívali s pátravou pronikavostí.

Také Perný studoval techniku. Vypravoval kdysi „učenímu“ s lhostejnou ledabylostí, že měl býti odveden k dělostřelectvu, ale zařídil to tak, aby zůstal u pěchoty. Myslí o sobě, že má souchotiny. Do školy se ani nehlásil, ale hlásil se do marškumpačky dobrovolně. Důstojníkem nechce býti. Je to nějaké pitomé nedorozumění, že ho učinili svobodníkem. Nerozumí přece

vůbec ničemu z vojenského řemesla. Nechce pro sebe nijakých výhod. Ani po dovolené netouží. Nemá doma nikoho, je úplný sirotek. Jakýsi bohatý strýc ho vydržoval na studiích. Nyní je zde a nejraději by byl prostým vojákem. Nechce ani nijaké hodnosti, ani medaile, ani dovolené! Nic. Snad bude brzo konec války.

Jeho bledá, téměř prozelenalá tvář byla vždy nesmírně unavena, když chlapec mluvil o těchto věcech.

Ten člověk asi pomýšlí na sebevraždu, říkával si často „učenej“, když se zamyslel nad mladým studentem. A možná, že i na horší věci.

Tak mu v této chvíli rychle jako na plátně přeletěli tito lidé a přeletěly i přesmutné a ponižující dny. Věděl, že to vše, co žije a co musí viděti vůkol sebe, je nejhroznější potupa a otroctví, jaké kdy může prožít člověk. Někteří chodili tímto blátem, jež se jim lepilo na tělo i na duši, jako živoucí mrtví, čekající, až někdo odklidí jejich nicotné pozůstatky. Druzí se šířili marným vztekem a vzdorem, klnuli každému nově přicházejícímu dnu, jenž byl vždy ponurejší a ponurejší. Jiní, vidouce, že nemají dosti síly podívat se hrůze tohoto zotročení přímo a neohroženě v tvář, zavřeli pevně oči – a vegetovali, jak se dalo, pili rum, „fasovali“ cigarety, dostávali medaile, jezdili na dovolenou. A ovšem ti další neostýchavě se přizpůsobili a přemnoží se dali přímo do služeb tomuto peklu. Lstivě sloužili svým pánům, lámajíce perversně v sobě vše kořenité, zdravé a původní. Psávali domů německy – nějakému starému tatíkovvi od Rakovníka, či od Čáslavi, jenž běhal s lístkem po vesnici a hledal někoho, kdo by mu to přeložil.

A nad nimi všemi, dobrými, zlými, hloupými, chytrými, vládla plavá, vepřová fysiognomie hejtmana Kohouta.

V.

„Učenej“ po dvouhodinné přestávce, v níž nespál, ba spíše třeštil, byl opět vyzván poddůstojníkem na stráž. Byl za to vděčen hejtmanu Kohoutovi. Tam venku, kde je čirý vánoční vzduch, je přece jen nekonečně lépe než zde, v tmavé díře, kde spí na pravo i na levo od něho žalostné ostatky lidí, chrápající, vrtící sebou, snící své nepokojné sny.

Šel trpně za svým desátníkem dlouhou chodbou, kolem hejtmanova příbytku, kde se ještě pilo a hodovalo – a kde se jistě přísahala smrt všemu neněmeckému světu – kolem příbytků

vojáků, kde se snad snilo o vánočních stromcích, o ženách a o dětech; vystoupil konečně nad zákopy, kde mezi dráty na stanovených místech stáli vojáci – třaslavé a zimomřivé postavy, černé silhouetové obrázky, na nichž z každého těla trčela do vzduchu věc, zvaná „flinta“.

Desátník posbíral po cestě ještě několik „chlapů“ z různých skrytů, jimž připadla dnešní noci služba, a rozestavil toto mlčenlivě vojsko na „svá místa“. Přezkoušel hesla, posbíral zase staré, vyměněné strážce a v němém průvodu je odvedl ke spánku. Totéž se v této chvíli dělo i na úseku ostatních třech čet čtvrté roty prvního praporu c. a k. 88. pěšího pluku.

Byla hluboká neproniknutelná noc, jako před měsícem. Bláto a bláto. Sníh, jehož zde byly ještě před týdnem hotové závěje, nyní sešel a proměnil půdu v široké, hrozné bahnisko. A z tohoto bahniska chvílemi, když vzplála raketa nebo ruský osvětlovač vrhl široký a volně se pohybující proud ostrého světla na rakouské zákopy, přízračně vystoupily řady kolů, propletených svítícími dráty.

Zde stáli po různu na třicet kroků od sebe vojáci, polní strážce.

Zde stál i „učenej“.

Před ním za dráty, jak věděl a jak dobře několikrát za dne prozkoumal s pozorovacího bodu, bylo pásno „vlčích jam“, s dolíky, na jichž dně se skrýval ostrý kůl, bylo i minové pole se zrádnými kapslemi min téměř neviditelných. A zase dráty a dráty. Byla to široká řeka drátů a číhající smrti. To vše bylo políčeno na Rusy, kteří tu před nedávnem tak zbytečně umírali. Bez dělostřelecké přípravy ráno v pět hodin se jako myši zaryli před tyto dráty a pokoušeli se dostat se přes ně. Byli postříleni však pouze z kulometů křížovým ohněm, kdy ostatní vojsko nemuselo téměř ani zasáhnouti. A na tři sta se jich vzdalo náhle, jaksi bez příčiny. Vstali pojednou před těmito dráty, kdy se mohli aspoň dobře vrátiti, zdvihli ruce a přešli do rakouských zákopů. „Učenej“ s hrůzou viděl, že i tyto mizerné a neškodné Rusy někteří důstojníci stříleli ze vzdálenosti dvou kroků, jako když se střílí do kmene stromu, aby se vyzkoušel náboj. Od kteréhosi těžce raněného poddůstojníka, jenž potom zemřel, dostal malou kovovou „ikonu“, velmi primitivní, patrně jakousi pouťovou ptáci. „Učenej“ však si ji uvázal na hrdlo a nosil ji. Od této chvíle myslel jen na Rusy.

Rusové byli na protějším kopci, zvaném Mohyla. Byl to bod, ovládající celý kraj. Do nedávna stávala na něm ještě silná rakouská polní stráž. Poslední, byť nešťastný útok Rusů ji sehnal odtud a Rusové pošinuli svoje první linie od Darachova sem. To byl jediný výsledek tolika krve. Mezi liniemi, vzdálenými od sebe nyní přes dva kilometry, protékal úzký potok v údolí,

jež bylo skryto, jak před rakouskými, tak před ruskými zraky. Sem chodívali ruští rozvědčíci a rakouské patroly, kde se vzájemně lovívali.

„Učenej“ však nedávno slyšel, že od jisté doby jsou Rusové mnohem ostražitější. Není téměř přeběhlíků, jejich „patroly“ každou chvíli v prožlукlém údolí schytají několik Rakušanů, kdy ostatní se vracejí odtud s ranami někdy velmi vážnými. Posílají se na ně, celkem bez úspěchu, „Jagdkompagnie“, složené z vybraných hrdlořezů, mohamedánských Bosňáků, Štajeráků, Maďarů a Chorvatů, kteří se rozmrzele vracejí za jitra, bez kořisti a bez „kamarádů“.

Něco prý se chystá naproti. Každé chvíle poplašený hejtman Kohout v posledních dnech si zavolal poručíka Nováka. Neboť bude-li boj, povede setninu Novák. A Novák říkal nedávno nahlas ostatním důstojníkům, že hejtman Kohout žádá o dovolenou. Soudil z toho, že Rusové asi chystají „ángrif“.

Kdosi nablízku zakašlal.

„Učenej“ zbystřil sluch. Byl to jeho soused, nějaký smutný souchotinář od Karlových Varů, Němec, jenž se jmenoval Hajný. Pobíhal neklidně na svém místě, v okruhu nějakých pěti metrů v průměru, jako chycená myška v pasti. Zdálo se, že si polohlasem stále něco povídá. Byl od čtyř kadeta Macka, od něhož byl často uvazován ke stromu, poněvadž trochu šilhal, a kadet Macek tvrdil, že dělá na něho grimassy. Oba vojáci se poněkud přiblížili a „učenej“ napomenul souchotináře tichým a naléhavým hlasem:

„Mlč, přijde inspektionsoficír a bude zle. A potom bys mohl upozorniti i Rusy!“

„Ach, co Rusové!“ řekl Němčík. „Ti nepřijdou. A když přijdou! A je to všecko lhostejné!“

„Budeš hodně střílet, až přijdou Rusové?“

„A co bych jiného dělal? Oni budou střílet, my budeme střílet. Všecko se to postřílí. A bude to tak nejlépe! Co jiného na tom zlořečeném světě! Už aby tomu byl konec. Už aby byl konec. Doma mám ženu, děti, žrát nemají co! Marod jsem, nic po mně není, umřu stejně zakrátko – tak jaký to vše má smysl?“

„Musíme přece zvítěziti!“ řekl „učenej“ pochmurně a podivným hlasem.

„Ale – no snad! Jistě! Ale trvá to dlouho. Nemělo by to vítězství tak dlouho trvat! A já se toho asi nedočkám!“

„Nevím, jestli se toho všichni dočkáme, až Rakousko zvítězí“ řekl opět „učenej“, již jasnějším hlasem.

Kdosi třetí se k nim přiblížil. Oba zmlkli a vrátili se na svá místa. Všude byl veliký klid, ticho až těžké.

Ten třetí zamířil k „učenímu“ a zastavil se těsně u něho. Byl to svobodník Perný.

„To je noc! Nevidíš ani na krok před sebou. Kdyby Rusové útočili v takové noci, povraždíme se mezi sebou,“ řekl tiše mladík k „učenímu“.

„Bylo by to velmi dobré,“ zašeptal druhý. „Prospělo by to Rusům i nám. Ale co zde děláš?“

„Mám službu. Navalili to dnes na mne. Jindy pouze rozvádívám stráže, dnes mám inspekční službu. A jsem tu na úseku celé setniny úplně sám. Páni oficiři popíjejí u hejtmana. I inspektionsoficier Matějček. Zpívali „Wacht am Rhein“ před chvílí. Kohout, Novák, Matějček, Macek a Binke. Byl tam od pětky Blažek. Bylo to už před půl hodinou všechno opilé. Macek zpíval „Ó Tanenbaum!“ Zná to asi ze školní čítanky. I ten Blažek tam cosi zpíval, snad „Stille Nacht“. Měli soudek piva, víno, rum a teď vařili punč. To je, myslím, dorazilo. Díval jsem se tam okýnkem. Vypadali velmi pěkně. Jediný Binke byl trochu střízliv. Sám hejtman se svalil na lůžko již dávno před jejich zpěvem a usnul – po pivě.“

„Je krásné, kterak se ty, jindy tak mlčenlivý, dovedeš najednou rozpovídati o některých věcech,“ řekl „učenej“, skrývaje úsměv v přehluboké tmě.

„Jsem dnes nějak veselejší! To snad, že je Štědrý večer.“

„Ó, Štědrý večer! Hoj, ty Štědrý večere! Pro kolik asi lidí může býti dnes opravdu štědrým? Ale poslyš, milý chlapče, pane frajtře, nenapadá ti nic za této situace?“

„Dnes? Oh, nevím. Je úžasná tma!“

„Tím lépe!“

„Tím hůře. Myslel jsem na věc velmi důkladně. Není ještě vše připraveno!“

„Oh, vy realisté! A co chceš více? Dnes – nebo sotva potom!“

„Nejlépe by bylo, prostudovati dobře plán. Zdá se mi, že stále ještě dobře neovládám terrain.“

„Bojíš se – toť vše. Jsi zelenáč! A co s těmi chlapy?“

„Nelze! Tak to nejde. Byl by to poplach!“

„Ach – jaký poplach. Všichni důstojníci u celého pluku, ba u celé této červené brigády jsou nyní opilí. Anebo spí tak tvrdě, že je nic nezбудí, nejlépe ihned a zcela rozhodně. Nelze čekat. Zhyne me buď jako prašiví psi nebo se z nás stanou zvířata, že samy sebe nepoznáme. Žijeme zde jako v ohromné latríně, zadusíme se, věř mi!“

„A co chceš dělat?“

„Nejdříve tam ty – všechny – bez pardonu – pryč! A potom my dva už něco podnikneme. Nastane snad panika. Půjdeme k Rusům, přivedeme Rusy a darujeme jim nedobytný Burkanov zadarmo, zcela zadarmo. Jinak ho budou dobývatí hekatombami a my se budeme dívatí na to, kterak tento český dobytek zde do nich střílí.“

„Počkej aspoň do Sylvestra. Dnešní noc se bude opakovatí doslovně. Zná m je přece.“

„Oh, co může býti do Sylvestra! Mohou nás poslatí proti Italii. Slyšel’s přece o tom.“

„Pochybují...“

„U d’ábla! Ustavičně „pochybují“. Já mám chuť provéstí tedy všecko sám! Vždyť cítím sám na sobě, kterak hynu. A vidím, kolik našich lidí zde již mravně zahynulo. Nevzpamatují se z toho za celý život. Má pravdu hejtman Kohout, když je pozdraví každého dne zrána slovem prasata! Jsou to prasata! Bojují proti svým osvoboditelům. To dokáže jen tupé zvíře a tupý národ. Bojují proti sobě, proti svým dětem, proti své vlasti. Takového svinstva ještě ani jediný národ v dějinách nebyl schopen. A ty – ty jsi passivní, melancholický, tolstojovský blbeček! Takoví jako jsi ty, dají se Němcům dobrovolně sežrat ve jménu humanity. Budou sežráni – ale na nebesích nebo kde odměňují tyto křesťanské, socialistické a humanitářské fráse, dojdou spasení. Tož si běž! Můžeš mne jítí udat. Půjdu na vlastní pěst!“

A „učenej“ sebou pohnul...

Byla nesmírná noc, nejtemnější, jaká kdy byla zde na frontě po celé dva měsíce. Sotva viděl jeden „post“ na druhého. Nic se nikde nehýbalo. Jen občas u sousední setniny raketa na okamžik osvítila část území. Ani dobří Rusové nikterak neznepokojovali Rakušany a Maďary, slavící po celé frontě svátek štědrovečerní. Hluboké ticho – a země se podobala nesmírné hrobce. Vzduch zde byl vlhký a syrový – a spaly tu milliony lidí.

Ale tito dva zde, na malém čtverci uprostřed moře drátěných překážek, toužili rozraziti toto hrozné a zrůdné ticho. A kdyby to bylo jen jediné slovo, osvobozující slovo!

„Příteli,“ zašeptal náhle Perný, „stůj, pro dobrý Bůh. Co to mluvíš? A co si myslíš o mně? Dovedu býti velezrádce, ale ne zrádce. Takto se nedohodneme!“

Mladému člověku silně bilo srdce. Byl to jediný hlas, jenž zněl nocí. Toto lidské a toto české srdce uprostřed nesmírné pouště zahovořilo velmi vášnivě a neklidně. Naproti němu stál „učenej“, veliká, silná, tmavá postava, jako sedlák, jenž bezpečně se rozkročil na svém poli. Zde bilo srdce vzrušeněji než jindy, ale odměřeně, vytrvale a přesně. Bylo si jisto a bylo rozhodnuto.

„Kolísáte, pane frajtre!“

Ironie došla však přece svého cíle.

Pojednou mladý hoch uchopil svého tovaryše rychle za ruku a řekl prudce:

„Zde máš můj revolver a raketovou pistoli. A já jdu.“

„Tak je to dobře. Vezmi však v Novákově „dekungu“ plány, jež mu prý hejtman už dva dny dal k prostudování. A potom hned jdi tam. Hod' jim to tam – bez sentimentality. Nechceš-li, udělám to vše sám.“

„Je tam ovšem Blažek. Je to hodný hoch! A Nováka snad přece by bylo škoda! Kdyby těch dvou tam nebylo! Jednou se snad vzpamatují! –“

„Tak tedy už dosti! Půjč mi ty granáty, já jdu sám. Jsi bába. Kdyby tam byl s těmi zvířaty můj bratr nebo moje dítě, nerozpakoval bych se. V tomto boji zvítězí jen ten, kdo nemyslí na sebe a na svého nejbližšího kamaráda, aby pro něj obětoval velikou věc. I ty musíš zemřít, třeba jinak, bude-li toho potřebí. Je válka – to není hra v karty! Hraje i pikové eso! Hraje i smrt! A Taras Bulba zabije i vlastního syna. Ti tam – to jsou nezdární synové. Lépe jich nemít. A od polepšení si mnoho neslibuji. Ostatně nemluvme. Dej sem ty věci – a já jdu!“

„Příteli!“

„Co je, tedy?“

„Jdu!“

„Opravdu?“

„Ano!“

„Tož na rychlou shledanou!“

Mladík se vzdálil. Jeho druh osaměl. Souchotinář, jeho truchlivý sused, který patrně ani nepozoroval, co se vedle něho a vůbec vůkol děje a jemuž byl jistě v této chvíli lhostejný celý svět, lehce se kymácel na svém místě a přestupoval s nohy na nohu jako medvěd v kleci. Druhý „post“, stojící na levo od „učeního“, stále pil rum ze své polní láhve. Aspoň „učenej“ tak soudil, neboť se mu zdálo, že jeho chřípí vnímají ostrou vůni tohoto tak silného nápoje velmi zřetelně. Jinak jakoby Bůh celou zemi a celý vesmírný svět zakryl černou pohřební látkou. Jakoby byla mrtva po strašné a odporné nemoci, že na ni ani pohleděti nelze. Ale nebylo tomu tak.

Srdce „učeního“ bylo nabito silným a proudným životem. Jeho duše byla rozvlněna a zneklidněna nesmírnými nadějemi. Domníval se, že čin, jenž přijde a jenž vyrostl z jeho plánů, o nichž tak dlouho a trpělivě přemýšlel a o nichž dovedl tak dlouho a urputně mlčeti, pohne světem a změní běh věcí. Byl jist, že jeho plán je veliký. Na sebe při tom nemyslel. Nechtěl býti velikým. Doufal naopak, že nikdy nikdo nezví o původu této věci.

Minuty mýjely. Byly nekonečně dlouhé.

Ale bylo stále ticho.

Toto ticho jej neustávalo dráždit a mučiti. Toužil zvolati velitelsky tam do zadu, k tmavému lesu, jež sotva tušil, nějaké prudké, rozněcující slovo, nějaký neodvolatelný povel.

Ale opět se uklidňoval. Snažil se omluviti to a ono, snažil se uvažovati „reálně“, jak si říkal.

„Teď jde zákopem kolem střílen mužstva. Traversy ho asi zdržují. Je tma, asi špatně vidí. Klopýtá a klouže se v blátě. Pravda, vždyť musí jíti až na konec úseku setniny. To se o něco protáhne. Nyní jde již „laufgrábem“. Teď bude asi v druhém příkopu, kde jsou obydlí důstojníků. Teď asi stojí před „dekunkem“ Novákovým. Snad se nerozpakuje? Vždyť tam Novák spává zcela sám. A nyní je tam prázdno. Nu, snad rychle vstoupí, najde Novákovu tašku a plány, a vezme to vše sebou! A nyní by mohl již jíti ke Kohoutovi. Jen aby zde to dobře dopadlo. Zde je vrchol všeho. Podívá se jistě oknem! Ó, kdyby se raději nedíval, rychle vytrhl hořák z granátu a hodil jim všem tam tu věc! Nic hloupého se nemůže státi. Kohoutův

úkryt je jistě nejhlubší ze všech úkrytů, jež kdy byly za této války vykopány. Nejhlubší úkryt pro největšího zbabělce světové války – jistě si říkal ten chlapík, když mu ho kopali. Granát se roztrhne! Budiž! To je správné! Nyní buď bude silná detonace nebo jen slabý otřes, který nevzbudí snad ani pozornosti. Tehdy půjdeme potichu a pěkně ke svým milým. Bude-li silná detonace, nastane poplach. Vojáci pili hojně rum, spí tvrdě. Vzbudí-li se z tohoto tvrdého spánku, budou ještě půl hodiny potom jako vrtohlaví. Důstojníci čtvrté setniny jsou pobiti. Důstojníci ostatních setnin jsou všichni opilí. Velitelství pluku v Burkanově, není-li opilý, je jistě v čele s velitelem pluku na půlnoční mši v kostele. A jistě je tam i brigádník. A polní kurát Schediwy jim žehná! Na jiných úsecích to nemůže být lepší. Říšští Němci stojí mnohem severněji. Až u Tarnopole. Nuže? Vše je jasné! Vše je zcela jasné a zcela reálné. Co může nastat? Zmatek. Potom panika. Jde o to, rychle to sdělit Rusům! Za dvě hodiny může být Burkanov jejich. Bez krve jediného mužika. Jen aby o tom dlouho neuvažovali. Je to lid, myslím, vrtkavý a váhavý. Zatím se rozední a uvidí situaci. Kdyby obsadili pouhý úsek 88. pluku, kdyby pronikli do vesnice, již tím by jistě opanovali situaci do veliké šíře. U d'ábla! – v té chvíli bych chtěl být opravdovým vojákem! Vědět, kam s pěchotou, kam s artilerií, kam s jízdou! Mít několik sotní kozáků! Hnát – a hnát tuto špinavou a smrdutou luzu až k Budapešti a k Vídní, hnát ty drzé a naduté pruské huby až do Berlína – a nenechat z těchto pařeníšť všech možných evropských jedů kámen na kameni! Jak je dobře, že jsem se naučil přece trochu rusky! Snad jim to budu moci říci dobře a jasně. A což, nepochopí-li mne přece? Což, budou-li na mne civět s prostoduchou pitomostí a hloupě dobráckýma očima, jakýma dovedou se často dívat na chytrou věc? Oh, je to k zbláznění! Dej mi jen, o, bože, ruku pevnou a tvrdou a srdce ocelové! Mozek jasný jako slunce! Neopouštěj mne a nedej mi předem zahynouti. Pak již, až vše bude hotovo, děj se Tvoje vůle. Ó, vždyť je to přece vše tak jasné! Tak jasné! Není v tom, v této skutečnosti, ani za mák fantastičnosti, nepravděpodobnosti, zbrklosti! Vždyť vím, co dělám a mám svoji věc, tuším, dobře propočítanou. Může se docílit všeho, půjde-li vše tak přesně, jak jsem řekl. Může se docílit aspoň mnohého a snad přece aspoň něčeho, bude-li někde nějaký defekt v provedení. Rusové nejsou daleko. Řeknu jim rychle podstatu věci. Jsem Čech – zahovořím na ně rusky – ukážu jim plány – snad mi uvěří. A snad mají, u d'ábla! telefon, aby si vymohli schválení vyšších velitelství v několika minutách či aspoň za hodinu! Nu, za půl hodiny se přece sešikují k postupu – vždyť tam vůbec nepijí – a za půl hodiny či snad o něco později jsou zde. Povedu je a co vím, povím a zužitkuji svá pozorování z posledních týdnů. Na štěstí jsem měl oči otevřené. Na štěstí jsem neměl ducha na tolik ubitého, abych to či ono nepochopil. Vše, vše jim ukáži. Dělostřelecké baterie zde za lesem, jež jsem viděl nedávno, když jsme šli do

vesnice do rezervy, velitelství pluku i brigády, skladiště munice, hlavně ručních granátů. Mohou chytiti celý 88. a 81. pluk, celou tuto truchle slavnou červenou brigádu pana von Hofmana. A mohou, budou-li mít s dostatek energie, zničit celou tuto haličskou frontu. Mohou, budou-li jen chtít, zničit Rakousko! Ale, u ďasa! Co tam ten kluk dělá? Nešťastný melancholik! Vždy se mi zdálo, že je také z těch, kdož se chtějí dáti ukřižovati za spásu prašivých lidských duší! Ticho! Co se to stalo? Nic! Ach ano, asi se nic nestalo! O vím, nahlédl dovnitř – a asi zaplakal nad těmi opilými zvířaty. Vždyť jsou to lidé! Hle – lidé! Lidské vši to jsou, hodné zamáčknutí ve jménu čistoty a hygieny lidstva! Vždyť jsou to bratři! Mizerní Čecháckové, zlotřilá lokajská cháska, potomci chámů, jejichž prázdné a ohebné duše znetvořila důkladně lstivá protireformace, nadělajíc z nich stupidních troufů, bigotních hlupáků! Mrzce slouží svému nejúhlavnějšímu nepříteli za nějaké hlouposti, cetky, jalová uznání. Ať toho třeba polovina zhyne – zhyne s ní aspoň idiotský a protivný balast, nemající pro nás nejmenší ceny... Ticho! Co je to?“

Napínal za těchto myšlenek svého ducha k prasknutí. A při tom neustále citlivě naslouchal veliké tmě a velikému tichu, jež vytrvale a těžce mlčelo. „Osvobozující slovo“ kdesi ustrnulo. Nic se nepohnulo. Jen souchotinář na pravo pokašlával tlumeně a přešlapával s nohy na nohu; a soused na pravo pil svůj rum. Čas těžce šel – a nepřinášel ničeho. Připadal mu jako hustý a zemitý proud, v jehož černé špíně se vše ztrácí.

Obával se opustiti svoje místo. Kdyby věděl s určitostí, že Perný šel podle plánu, byl by se podíval známou cestou za ním. Ale nevěděl, co se stalo. Netušil, kde chlapec bloudí. Snad se něco přihodilo, co dalo situaci jiný směr! Ale není možno déle čekati. Za nějakou chvíli přijde směna. A za nějaký čas se rozední. A vše bude ztraceno! Čekati na nějaké Sylvestry? Dáti se odvézti na italskou frontu? Nic takového! Něco se musí státi. Nelze déle čekati! A nelze déle žíti v tomto zapáchajícím a hnilobném mravním hrobě.

VI.

Když Perný opustil svého druha a procházel spojovacím příkopem k příbytku poručíka Nováka, tu náhle kdesi daleko na pravo vzplála raketa, jež ihned zase uhasla. Její matný záblesk osvítil i tvář tohoto hochy, jemuž připadlo, že se vidí v zrcadle a že je smrtelně bledý, krvavá víčka a hluboký stín že má pod očima, na čele veliké krůpěje ledového potu.

„Je to špatné znamení,“ řekl si s hloupou pověřivostí, jakoby hledal záchranu a útěku od svého plánu.

„Ale musí to býti,“ upokojil se zase částečně a opět vykročil rozhodněji ku předu. Jeho všechny údy ovšem byly jako zdřevěnělé, ač jimi obíhala krev neklidně a horce. „Musí to býti! On tomu chce. A zabil by mne, kdybych to neučinil. Nemohu od toho utéci. Bylo by to zbabělé! A jak by to bylo podlé! Podlejší byla by už jen zrada. Snad jsem se mu ani neměl svěřovati, že uteču. Ovládl mne za ty dva dny naprosto. Podívá-li se na mne tak – tím svým pohledem, je zle se mnou. Cítím to, vím to. Pokořuje mne to poněkud. Jaký jen je to asi člověk! Myslím, že je filosof nebo něco takového. Bojím se ho – ale vím, že ho budu vždy poslouchati. Nemiluji ho – je příliš nade mnou. Ale kořím se mu – a vím, že mu budu vždy bezvýhradně věřiti. Hle, vídali jsme se spolu dříve, dívali jsme se na sebe, tak jsme si nějak důvěřovali. Podmaňoval mne nějak, toť jisto. Hypnosa je to snad? Ne, vždyť přece nebylo potřebí, aby mi vsugeroval něco z toho, več oba stejně věříme. Ale on má dalekosáhlé plány a myšlenky, jež mi připadají fantastické.

Kdyby se to vše špinilo – ale to by byla přece pohádka. Je to vše tak nereální! A přece mne jeho řeči strhují. Jsem mlád, toť vše. Můj dobrý bože – ale hnusí se mi krev! A on ji vlastně hlásá. Já jsem evangelík a on je – kdo on je? Kdož to však ví. Jistě nevěří v Boha. Hrozně se mi hnusí tato krev. Je to zákeřnictví! Je to konec konců těžký hřích. Ale on mi tak vše vysvětlil a tak vše přesně vypočítal. A chce tomu. A já mu věřím.“

Stál před Novákovým úkrytem. Sotva nahmatal na jeho dveřích cedulku, na níž obyčejně čítával za dne:

Leutnant Josef Novak.

Vstoupil rychle dovnitř. Bylo zde naprosté temno a čpělo zde lidským potem, jímž byla prosáklá pokrývka poručíkova. Perný nahmatal policičku, na níž míval Novák důstojnickou tašku a nějaké drobnosti. Byly zde cigarety. Vzítí je? řekl si v prvním okamžiku Perný. Ale hned se hluboce uvnitř zastyděl.

„Hlouposti! Krásti někomu cigarety! Ať přáteli, ať nepříteli! Cigarety!“

Hledal trpělivě dále.

Konečně našel, čeho potřeboval. Byla to příruční důstojnická taška, v níž se nosívaly zpravidla mapy, plány, zápisky, atd. Rakouští důstojníci nosívali ji zavěšenou na krku jako polní kukátka.

Perný ji rychle uchopil a okamžitě vyšel.

Venku opět totéž hrobové a mrtvé ticho. Ba ani z dálky neslyšel obvyklého ojedinělého praskotu nahodilých výstřelů.

Hoch byl roznícen svým úspěchem. Jeho rozhodnost rostla a jeho duch se napínal nyní jediným směrem. Nemyslel již na nic jiného, než na junácký úkol, jenž mu byl uložen.

Odtud je k úkrytu Kohoutovu nedaleko. Projdeš úzkou, blátivou chodbou, narážeje na její věčně vlhké zemité stěny. Zde již se začíná burkanovský les. A zde, několik kroků v lese, hluboko pod zemí je hejtmanova skrýš. Je to příbytek „nad poměry“. Prostorný, stěny vyloženy hladkými prkny, místo upěchované hlíny krásná podlaha, kamna, stůl, židle, lože na způsob pohovky – panské sídlo uprostřed této bídy. Byl tam kdysi hlásiti službu – a odešel, nesa na svých zádech fůru nadávek, již neví, pro jakou hloupost.

Stojí nyní nad hejtmanovou skrýší. Její okno je osvětleno, ač je maskováno chvojím. Dole uvnitř sedí při slabém světle malé petrolejové lampičky poloopilí Novák a Matějček. Hrají karty u stolu. Ostatní důstojníci asi spí na zemi. Na loži rozvalený hejtman Kohout. Zřejmě chrápe.

Perný se podíval na tuto skupinu velmi pozorně.

Ale pamětliv výstrahy, odvrátil náhle prudce tvář, odvázal těžký ruční granát od pasu. Bylo nutno vytrhnouti ještě zapalovač a syčící d'ábelskou věc oknem vrhnouti dovnitř.

Ale pojednou uslyšel Perný praskot větviček a ucítil ruku, jež ho pevně uchopila za rameno.

Upustil granát a zapotácel se.

„Tiše!“ zněl rozhodný hlas.

„Ani sebou nepohněte! Seberte svůj granát rychle a pojd'te ihned se mnou. Jinak vás okamžitě zastřelím.“

Tento hlas, mladistvý a vzrušený, jenž nezněl celkem nepřátelsky, byl Pernému znám.

„Nebojte se, vy bláznivý člověče. Co vám to jen napadlo! Co vám to napadlo! Vždyť na to je provaz!“

Perný mlčel. Neboť o čem měl mluvit? Co říci? Co vysvětlovati?

„Člověče bláznivý,“ začal opět hlas, „kdybich Vás nelitoval, tak Vás tu musím na místě skolit jako psa! Vy zrádče! Ale ostatně pojdte se mnou do mého Unterstandu. Je to hned vedle v sousedství. Jste vy mně to kabrňáci u čtyřky. A to si hejtman Kohout myslí, že má tüchtig vojáky. Fuj, vy bando! Co mám teď s vámi dělat? Postavit před soud? Oběsí vás, to je jisté. A mlčeti o tom? Hm! Přisahal jsem, jsem důstojník! Důstojnické slovo! Mordie! To přece také něco je!“

Perný pocíťoval jen hrozný odpor k této novopečené „staré vojně“, k této jadrné dialektice, k této holedbavé zpupnosti mladistvé duše, svrchovaně povrchní a jalové.

Co se mnou učiní? myslil si po celou cestu, jda před ním do rayonu sousední kompagnie. Je to kadett Blažek, řekl si, odmítaje všechny pochyby. Ale jak se to jen mohlo státi? Co to znamená?

Přišli k příbytku Blažkově. Důstojník prudce strčil svého zajatce do dveří a obezřetně vstoupil za ním. Za okamžik rozžehl svíčku a posadil se, koleny se dotýkaje svého vězně, naproti němu na lůžku.

„Aha, tož jsem se tedy nemýlil. Pan jednorochák Perný od čtyřky! No, to je pěkné! To je výborné. Tak vy jste chtěl zákeřně zavraždit svého setníka a všechny důstojníky své setniny! A i mne! Vida! Co mne to jen napadlo, že jsem vyšel ven? Cákriš! Mohl jsem býti na hadry! Hahaha! To je znamenitý úlovek. Člověk vyjde odtamtud. Že už půjde domů. Mládenci – chudáci – spí nebo hrají karty. Trochu se poveselili tady v té Siberii. Jako by to něco bylo! Nu – vyjdu ven, stojím chvíli – a najednou slyším, jak se sem někdo štrachá. Myslím si: co to muže býti? Takové ticho! – nějaké hlášení v takovém tichu? To asi ne. A tu mi napadne: že jde někdo špehovat důstojníky? Ti chlapi tady jsou tak blbí, že jsou všeho schopni. Čekám tedy ve tmě, skryji se za větvičky a těším se, jaká to zas bude asi hloupost pánů vojáků. A ejhle, panáček přijde, kouká do okna, tváří se jako kakabus – a najednou si začne hráti s granátem. Atentát! Vida! A málem by i mne to stihlo. No, tak tedy děkuji! A už ho máme, už ho držíme za šos, hrdinu! Co na to můžete říci, Sie Einjähriger?“

Perný se pojednou mocně začervenal a podíval se přímo do Blažkových očí. Dívali se tak chvíli na sebe nepohnutě, až kadett přerušil, klopě oči, toto podivné mlčení.

„Nechte anarchistických komedií. Jste anarchista, že? Vy – vy jste si vzal do hlavy odstřelovati důstojníky? Nu, uvidíme, kolik jich do zítřka odstřelíte. Vy – vy jeden halamo! Ani se mi nehněte! Nebo vás zastřelím jako psa. Za chvíli zavolám ordonance a dám vás pod bajonettem a s příslušným raportem poslati panu hejtmanovi Kohoutovi, aby si na vás smlsl. A buďte ujištěn, že si smlsne, pan hejtman! Teď mi budete jen zodpovídati otázky, které vám dám a které si pak zapíše. Žádné omluvy, ani výklady, mluvte co nejstručněji! Rozuměl jste?“

„Ano,“ řekl Perný pevným hlasem své první slovo.

„Nuže,“ začal Blažek, „měl jste v úmyslu zavraždit hejtmana Kohouta a ostatní důstojníky?“

„Měl!“

„Cože?“ vykřikl přímo Blažek, až se sám ulekl svého hlasu. „Opakujte mi to ještě jednou! To přece není možné! Co to jen povídáte? A u soudu se chcete také takto přiznati?“

„Ano!“

„To bude ovšem vaše smrt. Dále s vámi nebudou mluvit. Oběsí vás všem pro výstrahu. No, ale co vás to napadlo? Vy jste anarchista?“

„Ne!“

„Jak to, ne? Proč tedy jste chtěl něco takového udělat? A řekněte mi: udělal byste to, kdybych vás byl nezadržel?“

„Jistě!“

„A proč?“

„Neměl byste se tak ptáti, pane kadette!“

„Nerozumím vám. To jsou nějaké hádanky!“

„To nejsou hádanky! To je vše příliš jasné a zřejmé. Divím se Vám, že to nemůžete pochopiti!“

„Zakazuji vám takto se mnou mluvit! Nemluvíte se sobě rovným. Nejsem pastucha ani obecní učitel, rozumíte?“

„Nemusím mluvit vůbec. Ostatně vidím, že je to zbytečno. A mně je vše lhostejno. Není, o čem s vámi mluvit. Přiznal jsem se, chcete-li, mohu vám to opakovat. A o více se vám snad nejedná. Dostanete zlatou medaili – za chrabrost, pane kadette!“

„Mlčet!“ řekl mladistvý důstojník prudce a podíval se ostře na hrozného provinilce.

Ten seděl již zcela klidný a vyrovnaný na okraji postele. Pozoroval chvílemi plamen svíčky a stín na stěně, vylepené vlhkým balicím papírem. Pojednou zpozoroval mezi několika fotografiemi, připíchnutými napínacími hřebíky na stěně, podobiznu mladé dívky a dlouze na ni utkvěl očima.

„Znám tuto dívku,“ řekl posléze měkce. „Jak přicházíte k její podobizně? Znám ji z Prahy. Studentka! A je od nás.“

Kadett Blažek se na něj náhle podíval zvláštním pohledem:

„Očekáváte od tohoto faktu – ale kdož by vám ostatně věřil – něco pro sebe?“

„Nikoli, pane Blažku. Nikdy jsem na nic takového nepomyslel. Ještě nedávno mi psala, abych Vás pozdravoval. Ví, že jsme blízko sebe. Neučinil jsem tak. Nerad mluvím s českými lidmi, kteří si zasloužili v této válce velké stříbrné medaile rakouské. A teď, když jsem tak pojednou uviděl tuto fotografii českého děvčete, Haničky, s níž jsem vyrůstal a uličníkoval, tu mi napadlo, že bych směl snad poprosit vás, abyste ji ode mne pozdravoval. A ona necht' vyřídí ode mne pozdrav české zemi!“

„Pozdrav...“ zašeptal Blažek.

„Je to přece nepatrná věc, o níž vás tuto prosím. Ostatně, je to poprvé a naposled. Myslím, že vás má Hanička ráda, měl byste jí tedy něco vyříditi ode mne, snad jí způsobíte trochu radosti. A nyní, myslím, pane kadette, abyste ukončil nějak moje celkem trapné postavení.“

„A vy jste chtěl opravdu nás všeckv zabít? Roztrhati granátem?“

„Ano, pane! Ostatně jsem vám to již řekl. Nechápu...“

„I mne?“

„I vás! Přemýšlel jsem o tom dříve. Pravda, i vás! byt' s těžkým srdcem. Musel jsem to učiniti!“

„A kdo vám to poroučel?“

„Hm! To by vás nezajímalo. A mně by to neposloužilo. Ostatně mi to poručilo moje české svědomí!“

„Domníváte se, že byste tím pomohl Rusům?“

„Ovšem!“

„Jste tedy Rusofil!“

„Ovšem!“

„A myslíte, že ti Rusové stojí nám Čechům za to, abychom...“

„Ano. Ale my věru nestojíme za to, aby kdy brali na nás ohled. Měli by nás zabíjeti v první řadě. A neměli by s námi dělati cavyků. Jsme prasata, jak říká můj dobrý přítel, hejtman Kohout!“

„Nu, já nejsem vašimi Rusy nikterak nadšen. Jsou to svině moskalské!“

„Pane kadette, příliš jste se učil u hejtmana Kohouta. Já vím, že to ani tak nemyslíte.“

„A poslyšte vy, vy si opravdu myslíte, že když to Rusko vyhraje, že dostaneme samostatnost?“

„Ovšem! Rusko, Francie, Italie, Anglie! Německo nám jí nedá! A Rakousko! Nu, nebuďme bláhoví a nemluvme raději! Škoda slov. To ví nejmenší dítě u nás – a ošklíbá se jako po kyselém jablku, když mu řekneš slovo „Rakousko“. Jako kluk jsem všude mazal špinavé barvy černožluté na erárních budovách u nás ve městě.

Tak! Instinktivně! A když město zaplanulo v našich barvách! Všecko zajiskřilo, rozkvetlo! Nepodceňuji mluvy barev a praporů. Černý a žlutý má vždy na svědomí něco nečistého, zločinného. To jsou Habsburci! To jsou jejich barvy! Pod tímto praporem rdousili staletí náš národ. Nyní jej pod ním ženou proti Slovanům. A blbý, a ztročelý, a prodejný národ jde! Jako zvíře na porážku. Raději zemřít!“

Po jeho slovech bylo opět ticho.

Kadett-aspirant Blažek seděl nyní ztrápeně a hleděl kamsi do rohu těsného úkrytu.

„Neměl jste mne přerušovati,“ řekl náhle Perný určitým a klidným hlasem. „Byl bych vykonal veliké dílo!“

Kadett Blažek zdvihl hlavu a podíval se naň tázavě.

Ale Perný dlouho neodpověděl. Našel na stole nůžky a ustříhl knot čadící svíčky. Posléze vztáhl ruku k svému sousedovi a řekl s náhlou rozhodností:

„Pane kadette, pojd'te se mnou! Jste český člověk, jako já. Hodnost důstojnická vás na čas desorientovala! Víím, že jste dobrý člověk a dobrý Čech. Mluvil jste ke mně snad proto tak příkře, že jste nevěděl, co ve mně je! Pojd'te se mnou!“

„Kam?“ zašeptal Blažek úzkostně.

„Do Darachova!“

„Cože? Tam jsou přece Rusové!“

„Nu ano! K Rusům!“

„Ne! Ne, ne, ne! Co si myslíte? Jsem důstojník! Ta ostuda! Zradit své kamarády, s nimiž jsem šel do pole!“

„A bojovati proti našim osvoboditelům! Dáti se zabítí pro Rakousko!“

A hlas Perného, jenž ponenáhlou a potichu ovládal celou situaci, se vzrušeně rozechvěl a nabýval pathosu.

„Ne, milý hochu,“ řekl náhle zcela měkce kadett-aspirant Blažek. „Ne, ne! Nebylo by to čestné! Přísahal jsem. Jak bych se mohl potom podívati do očí Novákovi, Mackovi, Matějčkovi, ba i tomu výbornému Binkovi? A důstojníkům naší setniny? Co by si o mně pomysleli? Napsali by o mně v rozkaze, který by se četl všemu mužstvu, že jsem zběh a velezrádce. Pronásledovali by mé rodiče a všecko moje příbuzenstvo. Zabavili by jim majetek. A Rusové to nevyhrají, uvidíte – a já bych nesměl nikdy domů. A po uzavření míru by mne Rusové stejně vydali – a zde mne pověsí! A ne, nepůjdu! A já neopustím své kamarády. Teď jsme spolu všichni pili a bavili jsme se – a nyní takto zákeřně je opustit, zradit! Co pak nemám čest v těle? Vojenskou čest? Až vy budete tak dlouho na vojně a až budete důstojníkem, poznáte, co je to. Hanička by na to divně koukala, že místo na dovolenou

jdu do Ruska, odkudž se vrátím bůhví kdy. Ostatně, mám zaručeno, jak mne přijmou? Ti moskali jsou mizerové. Jednou k nim přeběhl jeden z našich infanteráků a před svými dráty ho zastřelili, ač na ně mával bílým šátkem.

Až přijdou a zaberou toho víc, to bude něco jiného! Jako zabrali čtrnáctý maršbatalion, sotva vystoupil z vlaku. To bych si ještě nechal líbit. Ale přímo zběhnout! Víte, já vám něco řeknu! Vždyť já tu vojnu tak nežeru. A s tou medailí to byl vlastně švindl. Já bych proti tomu nic neměl, kdybych se podíval do Ruska! Ale docela nic! Já bych byl rád! Víte, takhle někam do Tiflisu. Viděl jsem ještě nedávno na dovolené doma ve staré Zlaté Praze obrázky odtud. Musí to býti velmi zajímavé. Konečně i dostudovat by tam člověk mohl a najíti slušné místo. Dost možná, že bych po absolutoriu stejně musel za chlebem odtud do Ruska. Tož, ono by to vše nebylo zlé. Ale...“

„Ale...?“

„Když, prosím vás, to nejde!“

„Proč to nejde?“

„Nejde to! Víte, já vám něco řeknu: Kdo tam chce jíti, ať si tam jde. Já – já ani neceknu. Ale já – nu já však nepůjdu!“

„Ale proč?“

„Víte, běžte si, běžte si! Nesvádějte mne. Můžete jíti třeba hned. Já o ničem nevím. O ničem! Rozumíte? Ani o atentátu. Přisahám vám při Haničce, že se nikdo nikdy nic nedoví. Jsem přece také český člověk, že ano?“

„Také český člověk...“ opětoval Perný se smutným úsměvem.

„No tak vidíte! A chtěl jste mne zabít! Měl jste to svědomí! A víte, že mluvím s Haničkou! Vy jste fanatik, vidíte?“

„Nevím...“

„Poslyšte, jděte již! Jsem unaven. Chce se mi spát. A dělejte si, co chcete! Jen když to nebude na úseku naší setniny. Tomu sprostákoví Kohoutovi by neškodilo něco vyvést! Ale granát mi dejte! Nedopustím, aby se takto zabíjeli naši lidé. Jsou to také Češi. I z hejtmana Kohouta může býti jednou dobrý Čech. To by bylo zákeřnictví. Buďte rád, že jsem vám to překazil.

Ostatně mohl jste při tom zařvat také! Docela krásně! Věřte mně! A podruhé nedělejte hlouposti!“

„Jdu, pane kadette. Zde máte svůj granát. Mohl bych si dojít pro jiný ve střílnách, ale již ho nepotřebuji. Bude brzo jitro, věc by neměla smyslu. Leda, že bychom my, Rusofilové, se mohli radovati z toho, že Rakušané ztratili pět vynikajících důstojníků. – Jdu, pane Blažku. Pozdravujte ode mne Haničku Dostálovou. Řekněte jí, že já budu psát až z Ruska. A vy, pane kolego z techniky, co vzkážete do Tiflisu? A jak se budete tvářit, až se v Rusku sejdem? Ale nechme ironie. Děkuji vám. Který pak český důstojník, který pak český hochstapler – je jich tu osmdesát procent! – by ihned byl schopen jisté velkomyslnosti, ač nevím, je-li to v této mravní a národní situaci správné slovo! Děkuji vám, kolego Blažku! Pozdravujte Prahu, pozdravujte české studentstvo, českou intelligenci, české pány politiky, nu, pozdravujte jen tu českou zbabělou sebránku, sedící u koryta a sloužící břichu, otrockou a zbídačelou. Nechtěl bych se ani po smrti – myslím to doslovně – vrátit do země takto zpotvořené! Tam musí být jiní lidé, jiný vzduch! Nehněvejte se, že užívám tak příkrých slov. Myslím to velmi vážně. V takových okamžicích slova mají svůj skutečný smysl. Nejsou ani nadávkou. Nu, mějte se tu dobře, pokud je to vůbec možno. Přál bych vám jen, abyste se tu nezakl hnusem a špínou. A zejména bych vám přál mnoho Rusů, mnoho Rusů! a co nejdříve. Na zdar! A na shledanou! To jest: do svidanija!“

Perný vstal a podal mladému aspirantu rakouských důstojnických hodností ruku.

„Pane kolego!...“ zašeptal ještě mladičkový důstojník, celý bledý.

„Co?“

„Nic...! Buďte s bohem!“

Perný se chvíli na něj díval a na jeho rtech ustrnula zřejmá prosba: Pojdte se mnou! Když však již nic se nepohnulo, tu se obrátil a vyšel rychle ven.

Za okamžik již zmizelo i titěrné světýlko, jež probleskovalo skulinou dveří z příbytku Blažkova.

Několik travers a bude teď opět v rayoně své setniny.

Perný zhluboka vydechl. Ušel smrti? Nebylo to všecko hloupé? Nebylo to vše zbůhdarma a nicotně pokaženo? Co mu řekne jeho druh na stráží? A je-li tam ještě? Zda nepodnikl něco na

vlastní pěst? Oh, prokleté srdce člověkovo! Mohl přece toho Blažka probodnouti! Mohl ho zaškrtnouti! Mohl ho... eh!

Kolik je asi hodin? Nemá hodinek, ač by je měl mít jako inspekční poddůstojník! Poddůstojník! Jaký že on je poddůstojník! Vše je směšné a nicotné! Vše se propadlo! Zbývá již jen něco, co z daleka nebude s to se měřit s původním plánem.

Vystoupil ze zákopu a prodíral se mezi strážemi a drátěnými překážkami k „svému“ místu. Noc byla ještě hluboká a neproniknutelná. Tichá a zádumčivá. Večer, Štědrý večer, již dávno, dávno prošel. I půlnoc snad prošla. Snad bude brzo den. Jaký to bude den! Bídný, prokletý, šedivý – ošklivý den! Kéž by se tato noc raději prodloužila do nekonečna! A splýnula s věčností – kde není těchto ozbrojených lidí, rozvrstvených na národy, račy a třídy! Kde není vůbec lidí! Neboť, kdo jsou to lidé?

VII.

„Učenej“ stál na svém místě.

Pernému se zdálo, když se přiblížil až k němu, že tu stojí nehybná, ztrnulá socha, kus skalního útvaru, zkamenělina z dávných věků.

Co to je? Spí?

Přiblížil se k němu a položil mu ruku na rameno.

„Příteli! To jsem já... Perný...“

Ale „učenej“ se ani nepohnul. Stál vytrvale bez pohnutí, kámen!

Mladému vojáčkovi bylo náhle úžasně smutno ze všeho a úzko.

„Vím, ty jsi čekal. Ah, ty jsi čekal. Proto nyní mlčíš a neodpovídáš. Tys věřil, ty's byl přesvědčen, že ta věc...“

Ticho.

„Ale promluv na mne aspoň jediné slovo, ať vím, že jsi živ. Promluv!“ Ticho.

„Víš, můj milý, času není nazbyt. Věc spěchá. Nutno aspoň něco... Aspoň řekni, co nyní... Blažek... Blažek mne překvapil těsně před výkonem. Vše zkazil. Potom ti povím podrobnosti. Ale promluv aspoň něco...“

Ale „učenej“ sebou opět ani nepohnul.

Posléze však řekl tichounce jako pro sebe hlasem zlomeným a nejvýš zarmouceným:

„Já ti nevěřím!“

„Tedy ty mi nevěříš... Mohl jsem to tušit! Zítřejka se zeptej kadetta-aspiranta Blažka.“

„Zítřejka?“

„Ano... Snad...“

„Což jsme spolu mluvili o nějakém zítřku?“

„Nemluvili...“

„Tedy? Jak stojí tedy opravdu věc?“

„Přiblížil jsem se k hejtmanovu úkrytu. Připravil jsem si granát. Moji ruku zadržel kadett Blažek, který před tím vyšel a chtěl jít domů.“

Slyšel, že kdosi jde. Počkal ve tmě, pozoroval mne – a náhle vše zmařil. Odvedl mne k sobě. Mluvili jsme. Otevřeně. Vyzval jsem ho, aby šel s námi. Vymlouval se. Nyní mne propustil. Posílá mne sám k Rusům.“

„Je to zelený darebák a hlupák. Opije se – a vše vyradí. Plán je ovšem zničen. Dnes se nedá nic podobného již podniknouti. Máš mapy?“

Perný se poněkud zachvěl. Sáh po sobě.

„Mám,“ řekl nervosně. „Nevšiml si jich. To je dobře.“

„To je dobře. A nyní ti něco řeknu, můj milý vrtáku a trulante! Noc pokračuje, za chvíli snad bude den. Zde nemůžeme býti ani hodiny. Odejeme!“

„Do Darachova?“

„Ano!“

„Ale snad...“

„Zas už ale? Ani slova. Já mám revolver.“

„Jestli se ovšem cestou rozední, uvidí nás...“

„Vše lhostejno. Máme pušky. Napadne-li nás rakouská hlídka, budeme se bránit.“

„A Rusové...“

„Bůh s nimi!“

„Vezmeš mne ovšem sebou?“

„Co s tebou mám počítí? Pojd'me – a rychle! Pitomý souchotinář na nás čumí, aspoň se mi tak zdá... Řekni mu něco. Jsi poddůstojník!“

Perný přistoupil k „souchotináři“ a ptal se jej na Feldruf a Losung. Nebohý Němčík jako když se probudí ze sna. Sotva odpověděl a zajímal se hlavně o to, jak dlouho tu bude ještě státi.

„Přijde brzo směna,“ uspokojil ho Perný, načež mu rychle pošeptal: „Před námi stojí v poli naše „feldwacha“. Chci se tam podívat, jestli ti chlapi nespí. Rusové by je mohli pěkně vybrat jako vejce z hnízda. Kdybys slyšel napřed nějaký šumot, tedy žádný povyk a nestřílej, jsem to jen já. Ten vedle půjde se mnou jako ordonanc.“

Souchotinář naslouchal a naslouchal, ale sotva co chápal z toho všeho. Věděl jen, že je vše v pořádku. Jeho nervy byly za těchto několik hodin zcela umrtveny. Snil pouze o tom, že za chvíli přijde směna a že on sebou praští do pelechu ve své díře a usne, a usne!

„Učenej“ a Perný se dali na cestu.

Opatrně přelézali drát za drátem, šlapajíce tichounce na chuchvalce změteného kovu, zbytkův od ruské dělostřelby. Půda byla zcela rozmoklá a blátivá, bláto nesmírně těžké. Namáhavě vytahovali vždy nohu za nohou z bortící se a propadávající, mazlavé hmoty země. Cítili nyní bláto všude, v botách, v punčochách, na rukách i v rukávech, v obličejí, za krkem, v uších, ba i v ústech.

Na sousedních úsecích občas vystřelili raketu.

Pozorovali tyto ostré, pronikavé záblesky, rozbíjející tmu jako ohnivým prutem, když náhle na pravo nebo na levo od nich se slabě osvětlil kus truchlivé krajiny. Perný se vždy obrátil,

aby mohl zjistiti, jak daleko jsou od rakouských zákopů. Vždy však s velikou námahou sotva spatřil černou massu burkanovského lesa za sebou, matnou, splihlou čáru, oddělující jej od černého obzoru.

„Učenej“ pak se díval ku předu. Jeho oči usilovně se snažily aspoň z části proniknouti pekelnou tmou, aby viděly na cestu, aby neztratily směr. Vysilovaly se tak hrozným tímto mučením až do slepoty, kdy se chvílemi zdálo, že opravdu nejsou již k ničemu.

Pole drátů pak bylo nekonečné. Řada za řadou, a vždy každé překročení znamenalo cinkot, šustot, hluk, který mohl vyvolati splašenou střelbu, v níž by byli oba jistě zkoseni. A každé nové zablýsknutí rakety znamenalo, že se museli vrhnouti do bláta nebo se přikrčiti těsně k zemi, aby jejich čnějící postavy nevyvolaly podezření, že se blíží Rusové – a zase střelbu.

Šli těsně za sebou, napřed „učenej“, pak Perný.

Znali poněkud cestu z denního pozorování a usilovného studia s dělostřeleckého pozorovacího bodu, kam občas v prázdných chvílích přicházeli. Nicméně, jak snadno si mohli splést směr! Jak snadno se mohli zatočiti při obloukovité frontě rakouské před burkanovským lesem tak, že by přišli zpátky k rakouským zákopům, ovšem na úsek jiné setniny. Co by tam řekli, kdyby je zastavila hlídka nebo kdyby narazili na dráty a oslovili je postové. Jaké poslání, jaký vojenský úkol mají svobodník a jeden pěšák, daleko od svého tělesa, ozbrojení kromě pušek revolvery, opatření mapami a plány hejtmána Kohouta, bloudící nyní osaměle mezi rakouskými a ruskými liniemi? Co rychle nalhati? Kam rychle utéci? A co říci druhého dne ráno Kohoutovi – a potom polnímu soudu?

„Měli jsme přece snad vyčkati noci poněkud jasnější,“ poznamenal náhle zcela tiše Perný.

Ale jeho druh mu neodpověděl, pouze ho vzal za rukáv a táhl ho za sebou.

Byli stále ještě ve drátech. Zdálo se jim, že jich nikterak nebylo, nenarostla-li jich nová hrůzná pole této noci před nimi. Zaplétaly se jim znovu a znovu do zablácených bot, šněrovadel, nohavic. Chvílemi lezli jako psi po čtyřech, aby jich nebylo viděti, opatrně rukama, vlhkýma a zablácenýma se pokoušeli odstraniti překážku za překážkou, odtáhnouti drát a utvořiti ve spleti skulinu, aby mohli prolézt, odvaliti „španělského jezdce“ na uzavřených průchodech, nahmatati vlčí jámu a vyhnouti se jí obezřetně a zejména nezavaditi o spodní, přízemní linky drátů, opatřených poplašnými zvonečky.

Chvílemi leželi ve vlhku a v bahně nehnutě jako mrtvoly. Nesmírná únava se zmocňovala všech jejich údů.

Jak asi jinde se pěkně přechází, pomyslel si Perný – a proklínal burkanovské přednostní opevnění.

„Učenej“ však, i když chvílemi nemohl únavou ku předu, myslel ku předu neustále. Mozek pracoval rozbouřeně a krev bila v žilách urputně. Obával se jediného, aby napětím nervů neztratil vědomí. Vždyť byli stále ještě v dosahu rakouských zákopů, hluboce zapleteni v rakouské dráty, sotva několik kroků vzdáleni postů, tak hloupě na dostřel.

Věděl velmi dobře, že před nimi jest ještě minové pole.

Sebenepatrnější dotyk – a výbuch – a smrt! Ničemná, neúčinná smrt. A působiti těm tam lacinou radost?

„Ku předu!“ zašeptal ostře a jeho syčivý hlas se dotkl jeho přítele, usínajícího již v těžké malátnosti v nebezpečný spánek, jako uštknutí.

„Jsem k smrti unaven...“ hovořil spíše pro sebe jinoch.

Ale vlekl se opět za svým velitelem, napínaje zrak a sluch co nejvíce.

Až konečně usmýkáni a utrmáceni pozorovali, že před nimi již není drátů.

„Pozor, můj milý,“ řekl nyní „učenej“ měkce. „Jsme na minovém poli. Jdi přesně, to jest lez přesně za mnou, neodchyluj se mi o centimetr v pravo ni v levo. Máme stkvělou příležitost vyletět do povětří...“

„Jak však chceš najít v takovéto tmě kuličky od minových linek a kapsle? Narazíme zcela určitě...“

„Narazíme... narazíme! Tedy narazíme. Co chceš dělat?“

„Snad bychom se měli dnes vrátit. Je to šílenství, co děláme. Zítra jistě bude jasněji. Potřebujeme aspoň trochu jasnější noci...“

„Ničeho nepotřebujeme. Leda jasnějších mozků!“

„Vraťme se...“

„Mlčet! Řekneš-li ještě jednou toto slovo, zastřelím tě! Nebo trhnu některou minou... Pamatuj si a znej mne, že neznám útěku od ničeho, co pevně si umíním. Měl bys být jako evangelík tvrdohlavější. Ale ty jsi také realista... Koumák – a baba. Ku předu!“

Cesta minovým polem byla hrozná. Každý pohyb a každé gesto, nesoucí se ku předu, mohlo přinést smrt a zkázu. Nervy, jež věřily toto nebezpečí, hrozily prasknutím.

„Učenej“ se náhle zastavil. Zdálo se mu, že slyší kdesi zvláštní pravidelný zvuk, jako hlas zvonu, vzdáleného za mnoha horami.

Naslouchal bedlivě, kleče v blátě, nehýbaje sebou. Těsně za ním, dotýkaje se ho trupem, krčil se Perný, chvěje se po celém těle.

Srdce!

„Srdce!“ opakoval si Perný. „To nic není! To je moje srdce. Tak tluče.“

„Je ti něco?“

„Nic. To jen srdce – tak tluče...“

„Ještě okamžik... okamžik... je nutno vydržeti! Jsi takový hloupý klouček...“ Hlas „učeného“ se stal mazlivým.

„Poslyš,“ zašeptal znovu Perný, „já nic, ale vždyť já se přece nebojím. Ale podívej se, podívej se trochu ta... tam na pravo! Jsou to přece lidé! Řada... Jdou sem, k nám! Jeden vedle druhého.“

„Kde? Já nic nevidím. Kde na pravo?“

„Ale tady,“ ztlumil hlas Perný a učinil prudký pohyb. „Jdou sem! Vždyť je to patrola! Jdou sem! Tak co děláš? Střílej do nich! Chytí nás!“

„Tiše! Tiše! Nic nevidím!“

„Už jsou zde! Vystřel!“

„Tiše! Probůh, tiše! To jsou keříčky. Nehýbají se! Podívej se přece lépe. Nikdo sem nejde. Keříčky jsou to. To znamená, že jsme již téměř venku. Jen okamžik ještě!“

„Jaké keříčky! Bosňáci jsou to! Vždycky takto chodí. Jsou to surovci. Mohamedáni! Rakušáci!“

„Příteli! Bratře! Utiš se! Nic to není. Nikdo tu není. Bosňáci jsou dnes jistě doma jako všichni ostatní. Je naprosté ticho. Noc. Ani list se nehýbe.“

„Opravdu?“

„Opravdu! To by zde už byli. Už by nás měli...“

„Opravdu?“

„Zcela jistě. Vím, co to je: halucinace.“

„Bolí mne oči! Bolí mne hlava! Všecko mne bolí...“

„Vím! Vykonal jsi dnešní noci mnoho těžké práce. Vím to. A nevyčítám ti nic! Ó, nemysli si!“

„To je dobře! Jsem pomatený trochu, co myslíš?“

„Ne... ne! To je halucinace. Zním to. Nedávno se mi to přihodilo. Stojím na stráži. Také již dosti pozdě k ránu. K smrti unaven. Nespál jsem vůbec kolik nocí před tím. Stojím – a bůh ví nač myslím. Najednou se mi zdá, že slyším zpěv. Nikoli zpěv, hvízdot, šelest, bzukot nebo něco podobného. A stále se mi do toho pletla melodie „Ach, není tu, není“. Nevím už vůbec, čím jsem. Bzučím-li já, či můj souseď, nebo cvrček či vítr tak hraje v listí a v suchých větvích. Ale, kamaráde, znělo to jako harfa. Krásně a slavně... a dojemně. Ano, představ si! Docela dojemně. Pak to přestalo. Bylo to právě oné noci, kdy se strhla ta malá šarvátka na levo od nás s ruskou hlídkou. A já jsem v té chvíli tolik myslel na domov. Co to bylo tedy? Co myslíš? Nu ovšem: halucinace. Hlouposti, milý brachu! Hlouposti.“

„Je mi již dobře. Je to takové hloupé, že nic nevydržím,“ zašeptal Perný pokořeně.

„Dobrá. Nyní ještě několik metrů ku předu. Právě k těm keříčkům. A pak už bude dobře. Pak ti již dám pokoj!“

Pomalou pomalu popolezli opět do předu. Perný se krčil za mohutný hřbet svého vůdce, jenž jako dravec džunglí se ploužil hustým bahnem.

V tom opět raketa! Zdálo se jim, že je to raketa ruská. Vyletěla kdesi před nimi a osvětila celý kraj před jejich očima. Byli tomu nesmírně povděční. Viděli, že před nimi se půda svažuje do údolí, jímž protéká potok. Je to známý potok, oddělující návrší před burkanovským lesem a vrch Mohylu. Minuli tedy právě minové pole. Skutečně, vše tomu nasvědčuje. Nikde již nelze v širokém kruhu nahmatati prokletých zrádných kolíčků, spojených motouzem! Zde ještě poslední řada jednoduchých drátů. Zde tedy jest! Jsou nyní již velmi slušně vzdáleni od bídáckých rakouských zákopů. Nyní mohli potkati už jen bloudící tmou hlídku rakouskou nebo ruskou. Na rakouskou hlídku zahájí palbu. Musí prchnouti, neboť se nikterak nevyzná v situaci za této tmy.

Konečně dráty byly za nimi. Vzdalovali se jich rozhodnými, byť stále obezřetnými kroky. I obludné keříčky minuli a téměř seběhli oba k potoku, jenž se před nimi zaleskl. Byl na něm slabý ledový křís. Věděli, že hlídky rakouské nikdy za potok nechodily. Musely by se brodit studenou prosincovou vodou. Ale což jím, utečencům, brodit se trochou vody, když snad celé dvě hodiny – tak aspoň odhadovali čas, který právě tak těžce prožili – se brodili nekonečným blátem.

„Učenej“ skočil první do potoka. Bylo tu mělko. Podal ruku Pernému, jenž ji pevně uchopil a vyšvihl se na druhou stranu.

„Rubikon!“ poznamenal první.

„Děkuji ti,“ řekl druhý hlubokým a pohnutým hlasem, drže stále ruku soudruhovu pevně ve svých dlaních.

Pojednou se oba k sobě nachýlili a beze slova se políbili.

Perný se ještě ohlédl. Zdálo se mu, že vidí střílny, kulometová hnízda, okraj burkanovského lesa a sám les, zdvihající se znenáhla vzhůru a kryjící vesnici, kde je velitelství pluku, kde plukovní hudba se vrátila již asi z půlnoční, kde je tolik bídy, lži a zločinnosti.

Stoupali nyní rychle vzhůru, až se záhy octli na rovnějším terénu, někde blízko před ruskými liniemi. Ale bylo jim oběma nevýslovně lehkou. Pociťovali jakéhosi tepla ve svých nitrech, tepla blaženého a usmířujícího. Co jim byly jejich, ostatně dosud nikterak nezachráněné životy? Ale duše si oddychly zhluboka. Náhle jim připadlo, že i vzduch je zde čistší a vonnější, než tam dole, na rakouské straně, kde bylo vlhko a syro jako mezi mrtvými v hrobce!

Nyní šlo již jen o to, dostat se k Rusům bez povyku a šumu.

„Učenej“ se náhle obrátil určitým směrem a řekl tiše svému příteli:

„Zde to přece někde musí být. Zde musí státi ruská polní stráž. Tak aspoň se mi vždy zdálo, kdykoli jsem pozoroval postavení jejich zákopů. Snad nespí, dobráci!“

Vykročil oním směrem, ale sotva učinil několik kroků ku předu, ozvalo se odtud zvláštní tiché zavolání. Byl to mladistvý, nesmírně měkký hlas. Znělo to asi takto:

„Kto tut gavarit?“

Perný vzplál radostí a štěstím. Zdálo se mu, že ho matka Slavie přivinula na prsa, že mu je teple a krásně. Nikdy, nikdy již neuslyší onoho prokletého „Halt, wer da?“ Nikdy již neuslyší rozlíceného, ječivého hlasu hejtmana Kohouta, nervosního a zbabělého tónu majora Raynoška, sprostých feldvéblů a ještě sprostších kadetů jako je Macek a jemu podobní. A tu si vzpomněl, kterak si staří vojáci, kteří již byli u Rawy Ruské a v Srbsku, vypravovali, jak se to dělá, když se jde do zajetí. Ruce vzhůru – a potom křikneš na Srba nebo na Rusa, aby nestříleli. Zvoláš: Nepucaj! A Perný náhle v odpověď neznámému ruskému hlasu vzkřikl do tmy:

„Nepucaj!“

„Něstrelaj!“ ozvalo se současně z úst jeho druha.

Přiblížila se k nim vysoká postava, oděná v dlouhý plášť. Vlekla štíhlou pušku. V zápětí za ní z prava i z leva po třech mužích, tytéž postavy! Obklíčili je. Kdosi k nim těsně přistoupil. Perný slyšel jen něco o bombách. Ne, bomb nemají. Zbraně rádi odevzdají. Neměli je na Rusy. „Učenej“ mluví s ruským poddůstojníkem. Chce, aby byl přiveden ke kapitánovi. Je tu jakýsi spor. Vykládají, že tu není kapitána. Je tu poručík. Nu dobře, to je lhostejno. K důstojníkovi – zkrátka a dobře.

„My – Češi! My – Češi!“ opakoval k tomu trvalým refrainem Perný, celý zářící a rozradostněný.

VIII.

Šli zase nějakým pletivem nenáviděných drátů.

Tentokráte se jim šlo vesele a rozmarně.

Vklouzli posléze do ruských zákopů.

Bylo sice tma, ale „učenej“ nicméně mohl porovnávat zařízení ruských zákopů střeleckých s rakouskými. Připadalo mu zde vše úžasně primitivní, ba nedbalé.

To budou asi nové příkopy, obsazené pouhými hlídkami, pomyslí si.

Nikoli. Byla to první linie ruských zákopů. Pravda, byla obsazena teprve nedávno, při nešťastném ruském útoku na burkanovská opevnění, ale Rusové ji zdokonalovali jen velmi, velmi pomalu.

Nad nimi znenáhla se rozsvěcoval den.

Těžký závoj černé, neproniknutelné tmy se konečně na některých místech prothával. Noc, těžká, úmorná, ubíjející noc mýjela. Přicházel den, nový, tak zcela nový.

„Učenej“ měl silnou touhu vyskočít na hráz příkopu a podívat se směrem k rakouským zákopům. Jistě se tam již kouří z úkrytů, kde si vojáci v šedomodrému vaří kávu – a kde je jistě poplach nad jejich útekem. Ale ohlédl se – a viděl, že jsou provázeni dvěma mohutnými, vousatými chlapy, již nesli na ramenou štíhlé ruské pušky s jehlovitými, ostrými bodáky. Vousáči je mocnými basy neustále pobízeli ku předu, neustávající po ruském zvyku za každým slovem pustě klít. Ba Perný, zvědavý a družný, dostal několik štulcův od nich, když chtěl se zeptati nemožným jakýmsi žargonem vlastní okamžité výroby na tu či onu věc.

Budou to asi kozáci, pomyslí si. Ti bývají už asi od přírody trochu suroví.

Konečně přišli k otvoru do nějaké díry, osvětlenému a oživenému tlumeným rozhovorem stráží, válejících se v blátivém příkopě před ním a snídajících čaj. Otvor byl zakryt velkým útržkem stanové látky, jež se při jejich příchodu odhrnula, aby propustila štíhlou postavu vojáka se zlatými náramenníky a se skřipcem na očích.

„Ah,“ řekl tiše, když uviděl oba přeběhlíky.

Průvodčí zajatců vstrčili své oběti do díry, dosti prostorné, vystlané slámou, kde neustále bzučel telefon, obsluhovaný mladým telefonistou inteligentní tváře a zvědavého výrazu.

Důstojník si je usadil sobě naproti a okamžik je mlčky prohlížel.

„Ponimajetě pa rusky?“ zeptal se náhle, pohlížeje zvědavě zejména na „učeního“.

„Da, gospodin oficer!“ řekl „učenej“, aby ihned pokračoval v rozhovoru.

„Jsme Češi,“ vykládal potom horlivě a důrazně. „Přišli jsme dobrovolně. Nechtěli jsme bojovati proti Slovanům – proti slovanským bratřím...“

„Da!“ řekl jaksi unyle poručík. „Je vás tam naproti mnoho?“

„Nikoli. Samý brak! Celkem neschopní lidé. Mají ovšem množství střeliva, dobré kulometry, minomety, dělostřelectvo, výtečné zákopy. Ale mužstvo – samí chudáci, tito nebozí pěšáci, staří, nemocní, nevytvoření. Máme již šestnáctý marš-batalion. A není z čeho odváděti. Materiál nicotný.“

„Vás už omrzela vojna, pravda? Omrzelo vás bojovati, že?“

„Nebojovali jsme. To bylo pouze jediné utrpení, co jsme tam prožívali. Přáli jsme si porážku Rakouska i Německa. Přáli jsme si vítězství Ruska a spojenců!“

„Tak? Hm! Pravda, aby byl brzo mír, pravda!“

„Ovšem mír spravedlivý, mír vítězný pro Slovanstvo. Abychom my Češi a Slováci byli svobodni...“

„Učenímu“ se zdálo, že se poněkud stydí, když pronáší tato slova, jež mu připadala příliš žurnalistická, příliš plytká proti tomu, co skutečně cítil a co chtěl říci.

Jaký špatný agitátor by byl ze mne, pomyslel si při tom. Nedovedu mluvit bez pathosu, jenž je cizí pathosu množství. Pathosu množství, onomu českému žurnalistickému či táborovému pathosu se nikdy asi nenaučím. A říci věci co nejprostší a co nejprostěji? Kolik lidí je s dostatek čistých a dobrých, aby jim porozumělo takto?

Poručík se na něj díval očima vzdálenýma a nechápavýma.

„Jak to, svobodni?“

„Chceme míti svůj stát... Měli jsme kdysi svůj stát, svobodný český stát. Habsburkové...“

„Ah, osud Polska...?“

„Učenej“ se zarazil... Můj bože, Polsko! Ale dodal tiše:

„Váš nejvyšší velitel, Nikolaj Nikolajevič, vydal přece svolání k Polákům. Jejich země budou sjednoceny a snad spojeny s Ruskem v personální unii nebo podobně...“

Poručík se usmál.

„A kde jsou ty vaše Čechy?“

„Na západ. Za Karpatami...“

„V Uhrách?“

„Nikoli! Na sever od Vídně. Na západ od Krakova. Hlavní město je Praha. Je tam též město Karlovy Vary – Karlsbad, lázně!“

„Ah, vím! Vy jste tedy Němci?“

„Nikoli... nikoli... jsme Češi! Slované – jako vy. Vaši bratři. Vidíte, že si rozumíme. Máme podobnou řeč. Cyril a Metoděj...“ „učenej“ si hrábl zoufale do vlasů.

Ale poručík se zvědavě vyptával dále:

„Jste tedy pravoslavní...“

„To jest... nejsme. Vidíte, my... my jsme byli husité...“

„Ni čerta nerozumím,“ prohlásil náhle poručík jaksí rozmrzele. Obrátil se ke kterémusi vojákovu a rozkázal, aby podal zajatcům chleba a čaje. Perný, jenž nerozuměl rozmluvě, vrhl se na jídlo s vlčím hladem. „Učenej“ pomalu pouze upíjel čaje z plechového hrnečku, jenž mu připadal jako naivně upravená krabice po rakouské masné konzervě. Bylo mu podivně těžce. Připadalo mu, že je tento mladistvý ruský důstojník považuje za hladové pomatence, s nimiž lépe nemluví a nemařiti času, poněvadž žvaní hlouposti.

„Jistě, bylo by dobře, kdyby již byl všemu konec!“ řekl náhle podivně, hledě do plamene, jehož kouř unikal improvizovaným komínem, důstojník, co telefonista polohlasem rozmlouval uctivě s kýmsi po telefonu.

Posléze bylo náhlé, trapné ticho přerušeno hlášením telefonistovým:

„Vaše blahorodí, rozkaz velitele batalionu: přivésti ihned k němu oba zajatce!“

„Charašó!“ řekl krátce důstojník. Vyptal se ještě na některé podrobnosti v pluku, jež si zapsal.

„Učenej“ řekl vše, nač si jen vzpomněl.

Zajatci vstali, poděkovali za čaj a vyšli z díry. Důstojník sotvaže poděkoval na jejich pozdrav.

Venku bylo již pološero. Mohli nyní zřetelně rozeznávat nový svět, nové okolí, v němž se nyní octli. Potkávali jednotlivé ruské vojáky, oděné dlouhými plášti, jejichž mohutné cípy byly o vysoké černé boty, namazané jakýmsi mastidlem. Nesli si čajové kotlíčky, velmi pěkné, měděné, jimž se Perný podívoval a jichž rezavým vojákům záviděl.

Viděli nyní dobře i do tváří ruských vojáků.

Byly to podivné a různé tváře. Tu zcela světlé, rusé, až růžové, mladé, sotva chmýřím porostlé, starší s plnovousem nebo s kníry, pak ovšem typické bradáče s dlouhým, rzivým nebo jako sláma žlutým vousem. Hlavy byly vesměs oholeny strojkem. Kulaté ruské čapky se zelenavými štítky tu nemotorně, tu „frajersky“ byly naraženy a zakrývaly vesměs bleděmodré, dobrácké, líné a zvědavé při tom oči.

Byly zde i tváře tmavé, osmahlé, asiatské; tu jacísi lidé zřejmě odkudsi z Kavkazu, s orlíma očima, tmaví, sveřepého výrazu horalů nebo lovců či pastevců koní na nekonečných stepích. Byli zde i lidé vysedlých lícních kostí, mongolské račy, jichž šikmo položená očka jako dvě černé skvrny v zsinalé, žlutavé tváři zvědavě plula z prava na levo.

Mnozí se zastavovali, když spatřili zajatce, a prohlíželi si je velmi bedlivě, načež se dali do povídavého rozhovoru, promíšeného neustálými nadávkami, jež se pronášely beze zloby, jen jako nezbytný přívěsek téměř každé věty.

Někteří se i široce rozesmáli, hledíce přímo do tváří těchto dvou lapených, melancholických a fysicky zmučených „Austrijců“, i volali za nimi vesele:

„Vám charašo, Vám vojna končilas. Vy v Sibiř pojd'otě. Tam chleba chvátit. I bulky. I mjaso. I baby jest, chacha!“

Perný se zřejmě bavil. Připadalo mu to vše nevýslovně veselým. Přes nekonečnou únavu, již pociťoval v celém těle, vnímavě se vpíjel do všeho vůkol. Ani sám sebe nepoznával. A

nechápal ani, jak mohl býti po celé měsíce tak smutný a polomrtvý – když zde na něj čekalo tolik podivuhodného! Jen až se dnes trochu vyspí, trochu si odpočine, setřese se sebe těžkou a příšernou špínou...

„Učenej“ – ah, co si myslil „učenej“?

Nyní vystoupili po schůdkách, upěchovaných z hlíny, nad příkop, kde byl přechod do zadu. Oba průvodčí se přikrčili.

„Austrijáci sem střílejí velmi rádi a velmi často,“ řekl jeden z nich.

„Vaši, to vaši, ponimaješ?“ řekl druhý, obraceje se k Pernému. Řekl to durdivě a truchle zároveň.

„To nejsou naši,“ řekl Perný, usmívaje se. „My vaši!“ řekl na to ihned, poplácávaje nechápavého mužíka po ohromných zádech.

Ale „učenej“ se obrátil, nedbaje výstrahy, celým tělem k rakouským zákopům. Bylo je dosti zřetelně viděti na protějším mírném svahu pod temnou čarou burkanovského lesa. Tu a tam již vystupoval štíhlý kotouč dýmu. Vařili tedy „kafe“.

Tam jsou tedy všichni ti Kohoutové, Matějčkové, Schwarzové, Mackové, Novákové i Blažkové, tam sní Binke svůj sen vítězství Německa a jeho kultury, o mohutném germánském imperiu, jemuž budou sloužiti národové a jenž spojí Evropu s Asií v ohromný stát, kde budou všude německé školy, profesori a chemici, university a techniky, vojska a kasárna, ohromná cvičiště, celé vojenské osady, hangary Zeppelinů...

Tam tedy kadet Macek bude za okamžik zase státi u střílny, jako to činí každého jitra, a bude střílet po jednotlivých Rusech, kteří se odváží jíti si pro pramenitou vodu do zmoliny směrem k Hajvoronce, aby si uvařili lepší snídani. A bude se chlubit dělostřeleckým důstojníkům na pozorovacím bodě, jaký že je výtečný střelec, neboť chořoval jako učitel na hony a nikdy, nikdy se nechybil!

Ach což! Snad už tam stojí, snad ho vidí dalekohledem, snad na něj míří.

„Vyřezat z těla národa, vyřezat hnis a choroboplodné vředy, nemilosrdně a bez brekotu vyřezat!“ opakoval si „učenej“, odplivuje energicky.

Bylo však ticho.

„Ti tam mají asi tanec!“ řekl Perný, když konečně opustili první linii ruských zákopů a sestupovali, kryti celým kopcem Mohylou, se stráně do údolí a na planinu, táhnoucí se k Darachovu. Všude přecházeli záložní zákopy ruské, na nichž již pracovali zákopníci, za hlasitého, švitořivého hlaholu.

„Kam nás vedete?“ zeptal se, doplňuje se posunky, Perný.

„Zde jsme. Kde je velitel batalionu?“ zeptal se pojednou starší z průvodčích okolostojících vojáků.

Z boudy, zřejmě narychlo vystavěné a uplácené hlínou, vylezl staroušek, neobyčejně breptavý a hašteřivý, jak se „učenímu“ zdálo. Připadlo mu na mysl, že se asi špatně vyspal – tak vyhlížel nevrle a rozmrzele.

„Kde jste byli tak dlouho s nimi, vy psí syni,“ zavrčel na průvodce zajatců. „I čekám tu, čekám tu já, co vy si myslíte, hlupák jsem, či co jsem? Které jste roty?“

„Šesté roty, Vaše Vysokoblahorodí,“ odraportoval starší průvodce. „Jeho blahorodí, poručík Berezin rozkázali...“

„Nikdo nemá práva... rozumíš... nikdo nemá práva... Jestli řeknu: ihned zajatce sem, tak proč že jich tu hned není? Jaký je to pořádek! Svoloč! Všichni jste svoloč, čerti! Marš! Jděte už... A to jste chtěli snad kříže za zajatce dostat? Ne? K čertu šli!“

Perný se zarazil. Něco se stalo, pomyslíl si! Oh, jak jsou tu důstojníci přísní na mužstvo. Ale jaksi jinak, než tam! Starý důstojník se rozhněval, hle!

„Učenej“ hleděl ponuře na tuto scénu.

Staroch přistoupil k nim.

„Sami přišli?“ otázal se přísně.

„Sami!“

„Proč?“

„Učenej“ opět vykládal cosi o Slovanstvu.

„Dobře! Dobře! Molodci! Nu, dobře! Rozumím, rozumím. Což, bojovat se už nechce! Rozumím. U nás vám bude dobře. Na práci půjdete. Vás jistě v samarskou gubernii zavezou.

Ale vás by tak... nu, mám tam statek, čert ví, na Volze! Možná, že i tam se dostanete. Časy jsou teď takové. Nu, sbohem! Pozdravujte! Mátušku Rus pozdravujte! Charašó, že jste nestříleli proti našim, charašó. A to psi – střílejí. Já vím, Maďaři, Němci, Germánci. A Češi i Austrijci rádi do zajetí, rádi! I Poláci, katolíci! Nu ládno! Sbohem. Vás nyní k veliteli pluku zavedou. Sbohem!“

Když byli již na odchodu, tu stařík, jenž zalezl do své boudy, pojednou opět se objevil u otvoru a zakřičel:

„Počkat! Počkat! Stůjte ještě! Což neslyšíte, čerti?“

Noví průvodčí, kteří se zde vyměnili, se celí otřáslí.

„Posloucháme, Vaše Vysokoblahorodí!“ řekli jako jedním dechem.

Velitel batalionu se vymotal ze svého obydlí a znovu přistoupil k zajatcům.

„Kapsy prohledat!“ velel pojednou. Jakýsi poddůstojník, jehož zvali okolostojící v tlupě vojáci „gospodin feldfebel“, se ruče vrhl na „Austrijce“.

Ale oba sami dobrovolně již mezitím vyprazdňovali kapsy.

„Zápisky, mapy, kompasy, hodinky, zbraně – všechno odebrati!“ velel opět stařík.

„Slušajus, Vaše Vysokoblahorodí,“ odpovídal „feldfebel“, sbíraje vše, co bylo lze najít u těchto chud'asů.

„Kapesník mi ponechte, prosím,“ zažebrounil Perný, vida, že „feldfebel“ vsunul jeho kapesník do svých kapes.

„Nač?“ křikl ostře poddůstojník.

A stařík, směje se, dodal k nim náhle rozveseleně:

„Tam v Rusku všechno dostanete. Dostanete, dostanete,“ dodal posléze opět vrčivě.

„Učenej“ vyňal i svazeček barvotiskových, nepřiliš pěkných pohlednic Prahy. Poprosil, zdaž si ho může ponechat.

„A nač?“ zakřičel opět „feldfebel“. „Pošlu ti pohlednici, uvidíš! Co ty s tím vším bys dělal v Rusku? Hlouposti!“

Zajatec se usmál, ovšem jaksi nuceně. Bylo mu líto těch lístků, byť celkem rozmazaných pohlednic Šetelíkových. Bylo to jediné, co mu připomínalo domov. Nosil je stále s sebou a za jejich neosobitými obrázky viděl vždy tak živě skutečnost.

„Jsou to sprostáci!“ poznamenal zcela tiše Perný. „Tohle by neměli dělat. Aspoň nám ne!“

„I je to tak dobře,“ zahučel „učenej“, dávaje i svůj kapesník ohromnému Rusovi. „Jsme oblečení v nepřátelské hadry. Považ, jak by ti bylo krásně, kdybys viděl, kterak takto svlékají Kohouta. A ten chlap jistě by se tu dušoval, jaký je Čech a Slovan. Jestli toto provádějí s každým tím mizerným Rakušákem, dobře tak. Jsou na frontě a mají právo nakládati dle své vůle i s nicotnými chřtány svých nepřátel. Já, můj milý, bych snad ani zajatců nebral.“

„Ale my! My jsme přece Češi a dobrovolně jsme přišli!“

„Nemají času, myslím, aby se dobře a ihned orientovali v rakouských národnostních poměrech.“

„Nu co, do rozhovoru se dali, vida!“ zavrčel opět velitel batalionu. „K plukovníkovi s nimi nyní půjdete! A zde balíček odevzdáte. Na! Hlášení a některé jejich věci. Nu, stupajť!“

I „stupali“ dále.

„Hrome,“ zvolal po chvíli „učenej“ poněkud zaraženě. „Vedou nás někam do leva, nikoli do Darachova. Hleď, Darachov je přece zde a my se stáčíme do leva. Zde je zcela rozbořená vesnice. Směrem na Buczacz. A my jsme tak se nějak těšili na ten Darachov! Nu, což dělat!“

„Jen do Ruska, příteli, jen do Ruska! Ať něco uvidíme!“

„Přál bych ti viděti jen jediné...“

„A co?“

„České vojsko!“

„Jaké...?“

„České! Československé vojsko! Je zde. Organisuje se zde. Vím to zcela bezpečně. Mluvil jsem s českým vojákem!“

Perný se zamyslel. Potom dodal pomalu:

„Ano. Něco jsi mi říkal o Družinách. V Szolnoku v Uhrách nám dokonce něco čtli o „České Družině“. Vím. Ale co je to?“

„Ať je to, co je: je to samo v sobě zázrak. České vojsko! České vojsko! Je tomu rok, kdy jsem v Čechách mluvil s jedním z posílů tohoto vojska. Náhodou jsem se s ním sešel u jednoho rybáře v Orlických horách. A byl to dokonce můj přítel z Prahy. Těsně před mobilisací utekl do Ruska. Na počátku války, již v prvních dnech, se zorganizovala při ruském vojsku Česká Družina. Vstoupil tam. O vánocích se dostal přes frontu do Čech – jako zvěd. Snad bude nyní zase zpět, v Rusku. Znamení chlapík.“

„A ty’s s ním mluvil? To je úžasné! Co říkal?“

„Velmi krátce řekl všechno, co stačí říci. Máme svoje vojsko. To vojsko bojuje za svobodu Čech a Slovenska. Má svoje prapory, své důstojníky. Tehdy ovšem doufalo být po Vánocích u nás v Čechách. Kde jsou dnes jeho oddíly, kdož ví a kdo může vědět z nás? Snad to vědí v rakouském hlavním staně! A snad se toho dovíme i my zde.“

„Chtěl bych vidět ty hochy...“

„Nejen vidět, můj milý... Vidět! To nic není. Jít s nimi...“

Perný chvíli přemýšlel. Potom řekl:

„Ale velmi rád bych viděl také Rusko!“

„Není mnoho času na turistiku,“ poznamenal chmurně „učenej“.

Oba jejich průvodčí klopýtali za nimi. Mlčeli. Jen chvílemi z nich první prohodil známou a uším obou zajatců již oposlouchanou nadávku, již druhý jako nepřítomně opětoval. Byli to dva mladší vojáci vysokých postav, jež vyvyšovaly ještě chundelaté válcovité čepice, podobné granátnickým čákám pražských loyálních měšťtínů.

„Odkud jste, bratci?“ zeptal se jich „učenej“.

„Ze Sibíře,“ odpověděli neochotně, nezvykli patrně na rozhovory se zajatci.

Daleké pláně Sibíře, o nichž jen slychali nebo čítali, vyvstaly před očima dvou českých lidí.

Viděli nekonečné planiny, zasypané sněhem, nekonečné severské lesy, široké řeky, na jejichž březích pobíhají stáda vlků.

„Je u vás veliká zima?“ zeptal se Perný, jenž se hbitě zaposlouchával do zvuků ruského jazyka.

„Veliká zima...!“ odvětil černý Sibiř jak, dívaje se na malého „Austrijáčka“ se zřejmou pohrdou.

Ale druhý, stav se poněkud hovornějším, řekl:

„U nás mnoho Austrijců. Němci, Maďary, Poláky, Čechy, Germáni i Turky!“

„Proč oni stále pletou Germánce a Němce?“ zvědál Perný.

„Germánci jsou u nich říšští Němci,“ vysvětlil „učenej“.

Ale první průvodčí, nechtěje patrně rozváděti rozhovor, popoháněl celou společnost neustále ku předu.

„Nu stupajtě! Iditě! Iditě!“

Přicházeli již k vesnici, to jest k jejím rozvalinám. Obyvatelstva v ní vůbec nebylo. Kde bylo možno nad rozbitou jizbou postavit jakýs takýs kryt, tam všude bylo ubytováno vojsko.

„Je to jako mraveniště rezavých lesních mravenců,“ řekl si „učenej“ polohlasem. Hučí to, leze jeden přes druhého! Kolik lidí! Jaké massy! Nemají prý dostatek střeliva. Mají nepořádky v intendanturách! Tak o nich píše curyšské noviny. Ale lidí, těch lidí! Ó, moci tak obdarovati je všechny dostatečnou intelligencí, aby věděli a chápali, proč se vede tato veliká vojna! Moci jim dáti náležitý výcvik, hojnost střeliva, dobré důstojníky a vtipné a neprodejně vůdce! Pak s nimi ovládnou celý svět!“ – –

Velitelství 11. finského střeleckého pluku.

Tak zněl nápis na tabulce, připevněné na dveřích poměrně zachovalého domu, snad někdejší školy či fary.

„Postůjte zde!“ rozkázal starší průvodce, ponechav mladšího a oba zajatce na zápraží.

Sám nesa obezřetně obálku s dokumenty, vešel dovnitř.

„Učenej“ i Perný, smrtelně unaveni, nemohouce urvatí pro sebe ani mžik byt' nepatrného oddechu, usedli na prahu dveří.

Již ani nerozmlouvali. Bolely nohy, ruce, hlava, oči, každý úd jednotlivě a celé tělo bylo jako v horečce a jako polámáno. Hlava každému z nich se nakláněla a chtěla stůj co stůj upadnouti ve spánek. Ale spáti nebylo lze. V uších hučelo, srdce nebilo, nýbrž se křečovitě zmítalo, zastavovalo se a zase harašilo. Zdálo se jim, když tak tu seděli na studeném prahu domu, že nebudou již ani míti dosti sil k tomu, aby vstali.

Za nimi se objevil v chodbě domu starší jakýsi důstojník, jenž se zle osopil na jejich průvodce. „Učenej“ porozuměl:

„Ach, ty psí synu! Kam to lezeš? Nevidíš, že je tu velitelství pluku? Já ti rozbiju mordu! On si sedne s tou svojí austriáckou prašivinou zrovna na prah, před bytem plukovníkovým. Ach, ty svoloči!“

„Vinen, vinen! Vaše Blahorodí!“ zajíkal se voják a ihned sehnal oba zajatce s prahu.

Důstojník, adjutant pluku, přistoupil k zajatcům.

„Pojďte se mnou!“ řekl německy.

Uvedl je do místnosti, kde byl prostorný stůl, pokrytý mapami a fotografickými snímky letadlovými, za nímž seděl poměrně mladý důstojník, jehož prsa byla ozdobena řádem sv. Jiří. Plukovník prohlížel obsah balíčku. „Učenej“ i Perný viděli, kterak se zájmem prohlíží si mapy a náčrtky poručíka Nováka. Listoval též v zápisníku Perného, kde našel data o artilerii, o skladištích, o nových zákopech, teprve projektovaných a j. Ukazoval to vše svému adjutantovi a usmíval se.

„Je to velmi cenné,“ poznamenal adjutant. „Zde je hlášení velitele šesté rotý druhého batalionu: Dnes ráno o 4. hodině 45 minutách před polní stráží č. 8., vystavenou před úsekem roty mně svěřené zadržela hlídka dva bloudící Rakušany, ozbrojené pouze puškami. Jeden z nich měl revolver. Zbraně byly ihned odebrány. Zajatci prohlásili, že jsou přeběhlíci, Češi, jednoroční dobrovolníci, 88. pěší rakouský pluk, z polovice prý český, zdá se, z části zdemoralisovaný. Zajatci ovšem zdůraznili dobré opevnění a výbornou výzbroj nepřítelovu. Na frontě nepřítelově je dnes a bude patrně i zítra úplný klid, ježto slaví se tam svátky vánoční. Oba přeběhlíci dělají dojem intelligentních lidí a mohou podati jistě ještě podrobnější zprávy. Starší z nich hovoří obstojně rusky. Poručík Berezin.“

„Učenej“, uslyšev a porozuměv slovům tohoto polohlasně čteného raportu, se vnitřně velmi zaradoval. Oči se mu rozsvítily a srdce prudce zabilo.

„Přece snad ten člověk nebyl tak indolentní, jak mi připadal,“ řekl si, vzpomínaje na důstojníka, jenž ho dnes ráno examinoval.

Plukovník, vyslechnuv zprávu adjutantovu, pohlédl zejména pozorně na „učeního“. Načež poznamenal k adjutantovi:

„Není třeba před nimi mnoho mluvit. Rozumějí, zdá se, rusky.“

Obrátil se k „učenímu“ a zeptal se jej rusky:

„Kde jste se učil ruštině?“

„V Praze, pane plukovníku. Sám.“

„Proč jste se učil právě tomuto jazyku?“

„Zajímalo mne to. Mluvím též francouzsky a anglicky. Jsem žurnalista a literát!“

„Hm! V Rakousku věděli, že ovládáte ruštinu?“

„Ne!“

„Nebyl jste nikdy v nijakém zpravodajském, propagačním, výzvědném či tajném oddělení některého vyššího velitelství?“

„Učenej“ se nezdržel upřímného úsměvu:

„Nikoli, Naopak: byl jsem politicky podezřelý. Měl jsem v Rakousku na vojně peklo.“

Nyní se zase usmál plukovník:

„A proto jste přeběhl. Omrzelo vás to již. Příliš sekýrovali, pravda?“

„Ah, to by mi nebylo vadilo,“ řekl tázaný zasmušile. „Z principu jsem nechtěl tam býti déle. A nebýval bych tam byl ani minuty, kdyby bylo možno... Nenávidím Rakouska a přeji mu z hloubi duše porážku. Jen porážka Rakouska osvobodí můj lid...“

„Podivné!“ řekl plukovník opět se obraceje k adjutantovi. „Mluví, jako mluvívají někdy o Rusku naši revolucionáři. A povězte ještě,“ řekl ostře, dívaje se upřeně do očí zajatcových, „kterak jste si mohl vy, jednoroční dobrovolník bez hodnosti, opatřiti tyto dokumenty. Měl jste patrně k nim nějak přístup, získal jste si důvěry svého velitele, či jste...“

„Ukradli jsme je,“ řekl zajatec poněkud rozhorleně, stopuje ve výrazu plukovníkově cosi jako nedůvěru či ironii. A začal bez pobídky vypravovati celou historii svého plánu, líčil poměry v rakouské armádě od počátku světové války, dotkl se i otázek hospodářských a politických.

„Pište!“ řekl plukovník adjutantovi. Sám nespouštěl očí s vypravujícím. Pronikavě se díval na osmahlou tvář vážně hovořícího muže, tvář výraznou i pod nepořádným a zdivočelým vousem, tvář roznícenou oblíbenou představou a myšlenkou, a oči poněkud fantastické. Prudké pathetické gesto doprovázelo občas ten či onen výklad. Po chvíli končil:

„Jestliže se Rusko opatří dostatečným množstvím válečného materialu, musí při svých nepřeborných zálohách zvítěziti. Rakousko válku prohrálo již u Lvova a v Karpatech. Bylo na chvíli zachráněno Německem, jež dodalo organizaci a sjednotilo velení – ovšem ve svých rukách. Zásoby lidí budou brzo vyčerpány. Již dnes přicházejí s maršbataliony mrzáci. Já sám jsem byl vytažen z nemocnice, nadto z nemocnice pro duševně choré. Ale já nejsem blázen. Vím, co vím a mluvím ryzí pravdu. Obyvatelstvo nemá již dnes chleba, bručí a bude se bouřiti. A národové Rakousko-Uherska, utlačení ve své slovanské většině německo-maďarskou menšinou, vládnoucí nad nimi bezprávím a násilím, se co nejdříve probudí z překvapení a z mlčení, v něž je uvrhl nenadálý počátek války. I rakouští Poláci obracejí. Lituji dnes, již hlasitě svých legií, rozpouštějí je a přecházejí znenáhla k spojenecké orientaci. My Češi a s námi uherští Slováci chceme obnoviti český stát. Svobodu, neodvislost a národní a státní sjednocení. Víme, že za toto heslo bojují zde na Rusi české oddíly pod názvem Česká Družina.“

Oba ruští důstojníci se na sebe podívali a usmáli se.

Ale neřekli nic.

„Učenej“, s něhož nyní ani Perný nespouštěl očí, přeje si co nejmocněji, aby mluvčí společné věci se opravdu dovedl vyjádřiti přesně a výmluvně, dodal ještě hlasem značně pohnutým:

„Věřili jsme vždy v Rusko, pánové. Nemějte mi ve zlé trochu nacionální víry – i trochu citovosti. Věříme dnes, že Rusko, jež vstalo na záštitu Srbska, osvobodí i nás, rakouské Slovany. Chorvaté a Slovinci se jistě připojí k Srbům, východní Halič s Bukovinou k Rusku, Poláci splynou v autonomní Polsku a my Češi se Slováky utvoříme samostatný slovanský stát, jenž nikdy Rusku nezapomene jeho veliké pomoci. Pryč s nestvůrným a nesmyslným žalářem národů, jako je Rakousko!“

„Dobrý orator!“ poznamenal adjutant, jenž poslední slova zajatcova patrně již nezapisoval.

„Proč nejste důstojníky při své inteligenci?“ otázal se opět plukovník.

„Nejsme spolehliví. Toť hlavní. A potom: netoužili jsme ani státi se důstojníky v nenáviděné armádě.“

„Nu, což... snad byste i více mohli vykonati pro svoji věc. Jste vojáky, přísahali jste, to také něco značí... Když jste ihned neprotestovali, tož jste mohli se státi důstojníky a snad by váš plán, jejž jste mi sdělili, byl v nějaké formě snadněji proveditelný. Nu dobře... Jste nyní zde. A co s vámi? Dle předpisu musím vás poslati dále. Pojedete přímo do štábu armádního sboru a odtud do Husiatyna, do štábu armády generála Ščerbačeva. Nyní si odpočinete asi hodinu, najezte se – dejte jim oběd z důstojnické jídelny, adjutante! – a ačkoli vidím, že jste značně zemdleni, musím vás dodat ještě dnes do štábu sboru. Dostanete selskou povozku, cestu pěšky do Chorostkova sotva byste dokázali. Děkuji vám, molodci, za vaše zprávy. A přeji vám, aby se vám vaše sny o vašem království vyplnily. Já jsem velitel 11. finského střeleckého pluku, plukovník hrabě Galen. Vzpomeňte na mne někdy. Jsem z Petrohradu a znám tam některé Čechy: direktor tabákové fabriky, Čermák. Snad se s ním někdy v životě sejdete. Pozdravujte ho ode mne. S bohem!“

Podal jim ruku. Perný, ač byl vždy hlučným demokratem a hlásil se do organisace realistické mládeže, byl tím zřejmě neobyčejně polichocen.

Když odcházeli, tu provázejícímu je adjutantovi řekl ještě narychlo plukovník Galen:

„Je to velmi dobrá věc. Přepište vše načisto a pošleme to ihned na divisi. Zajatce jsem poslal přímo sboru. Tam se ještě dnes dovědí také mnoho nového. Pošlou tu věc armádě. Doufám, že něco dostaneme. Potřeboval bych dovolenou na čtrnáct dní do Petrohradu. Voilá qui va bien!“

Adjutant zasalutoval a odešel za zajatci. Zavedl je oba do svého bytu. Byl pojednou velmi laskav a stále s nimi mluvil německy.

„Odejmul jsem vám vašeho konvoje, průvodčího. Do Chorostkova vás bude provázeti pouze polní žandarm, bez bajonetu. Velmi jste se zalíbili hraběti. Má rád vzdělané lidi. Škoda, že nejste důstojníky. Snad by vás pozval na oběd. Obědváme všichni u něho. Je nás zde pouze šest. Potom i velitel dělostřeleckého divisionu přichází. Ryšavý a veselý člověk. Já jsem také z Petrohradu, z Alexandrovské školy. Víte, já jsem vlastně původem Němec. Ovšem, ruský Němec. Moje rodina již od Petra Velikého žije v Rusku. A děd můj byl generálem za

Alexandra II. Otec v ruskojaponské válce zhynul s Rožděstvenským. Jsem kapitánem a brzo dostanu batalion. U nás velí často podplukovníci batalionu, zejména ve střeleckých plucích. Jsme, jak se říká, lepší oddíly. V pořadí hned za gardovými pluky. Elitní vojsko, zkrátka! Pijete vodku? Ty, hej, Gavrilo!“

Tu křikl na svého sluhu, jenž ihned přiběhl.

„Udělej zatím vaječník a podej vodky, ale rychle, skoč! Páni důstojníci-zajatci poobědvají se mnou!“

„Slušajus,“ řekl voják, vrhnuv velmi zdivený a nepřiliš přátelský pohled na zajatce.

„Musel jsem říci: důstojníci!“ omlouval se opět kapitán. „On by, balvan, jinak nic nepochopil. U nás je teď každá svoloč důstojníkem,“ řekl pojednou rusky velmi mrzutě. „Pohnali spousty lidí na frontu – kde pro všechny důstojníků nabrati? Učitelů všelijakých, montérů – a čerti vědí, koho ještě: všech oni na praporečky povýšili. A za chrabrost i z ševců nadělali praporečků. A teď zpívají už jen:

Čiky,
praporečky!

čiky,

K čemu to všecko. A vy jste nám, holoubkové, věru pomohli!“

Sluha, „děnščík“, přišel a přinesl „sázená vejce“ na špeku i vodku. Nezapomněl na kuchyni revoltovati s kuchaři:

„Nějakou prašivou austrijskou svoloč vodkou bude napájet, hle on! Kapitán! A jakési austrijské mordy oficírské naše vejce budou žrát, sukyny děti! Já bych jich...!“

Kapitán prohlédl přinesenou láhev, podíval se na „děnščíka“ a zahučel:

„Oh ty – vodku pil's? Ha?“

„Nikterak ne, vaše blahorodí!“

„Dýchni!“

„To jest, vaše blahorodí – maličko. Zkoušel, jestli není ocet!“

„Oh ty svoloči!“ smál se kapitán. „Ale že’s dobře odpověděl, kalíšek potom dostaneš. Ejhle je, Tverce! Oni umějí tam ve své gubernii! Vtip nevalný, velikoruský. Ale jsou již tak směšní. Nu, počkejte – jak se vám asi bude líbiti v Rusku.“

Perný byl tím veškerým přijetím, jehož se jim dostalo u velitelství pluku, nadšen. Zapomněl na kapesníky.

To jsou přece Rusové! myslel si neustále.

„Vadí mi ta jejich německá jména,“ šeptal mu však jeho druh, příliš vážný, soustředěný, ba téměř zasmušilý. „Vím, Rusko je silně rusifikovalo – ale jaká je to asi rusifikace? Mám dojem, že v nich získalo snad dobré byrokraty a tuctové Rusy – ale Slovany? Hle, považuje se jistě za dobrého Rusa, ale u d’asa, mluví hrozně rád německy, vzpomíná na své baltické předky a osud Ruska, osud slovanského Ruska je mu jistě zcela lhostejný. Tito teritoriální Rusové nadělali, myslím, více škod v této válce než mohli přinést užitku. A snad jsou vedle těchto lhostejných lidí, jinak jistě rigorosně vykonávajících své úkoly, i zřejmí zrádci.“

Ač byl smrtelně znaven a hladov, oběd mu nicméně valně nechutnal.

Po obědě kapitán se s nimi rozloučil zcela srdečně. Pil více vodky a byl velmi přátelský. Vojáci, stojící okolo selské kolesky, jež tu čekala již chvíli připravena, se dívali s ohromným úžasem na toto přátelské rozloučení. Kdosi z nich poznamenal:

„Hle, Němci s Němci drží... Všech nás, myslím, prodali...“

Sedlák, ze sousední vsi, zachumlaný v loktuši, ježto se silně ochladilo a začalo sněžit, díval se rovněž po očku a podezřívavě na své cestující. Když upravoval koni houni a pomáhal zajatcům do vozu, tu rychle se shýbl a staršímu z nich, dle jeho mínění důstojníkovi, políbil uctivě a pokorně ruku a zašeptal:

„Brzo naši přijdou? Brzo? Už aby nás Bůh od moskalů osvobodil!“

„Učenej“ se zachvěl a řekl si:

„Slované!“

Když vůz se kymácivě rozejel, tu se mu zdálo, že kola vozu ironicky poskřipují: Slované. Slované! Slované!

IX.

K večeru dojeli do Chorostkova.

Projeli celou řadu vesnic východohaličských. Děti a báby jim začasťe vybíhaly vstříc, nosíce jim bílý chléb, mléko, sušené švestky, hrstě cukru.

„Naši!“

„Naši jdou! Vedou našich!“

Perný, nějak pekelně dnes vyhladovělý, bral od nich vše vděčně, ač se poněkud styděl, když viděl svého druha důsledně zase všechno odmítati.

„Jsme vysílení. Je dobře trochu se najísti.“ A když jeho přítel neodpovídal, ptal se ho účastně:

„Není ti snad dobře? Nu, dnes se konečně snad vyspíme.“

Byla již zase tma, když se jejich vozík zastavil před jakousi budovou, jejíž původ ani nynější posláni nemohli uhodnouti.

„Kde jsme?“ zeptal se „učenej“ průvodce-žandarma.

„U komandanta! U místního komandanta,“ odpověděl resolutní žandarm s licousy Alexandra II., vpravdě licousy Skobelevskými.

Vstoupili do úřední světnice, kde bylo plno pisařů, poddůstojníků i lelkujících vojáků, čekajících na nějaká vyřízení. V zadní místnosti seděl komandant.

„U čerta! Opět vousáč!“ pomyslel si Perný, neztrácejte humoru.

Byli přivedeni až k němu. Díval se na ně chvíli jaksí rozpačitě, potom pročetl jakýsi akt, jež žandarm přivezl s nimi, zakroutil nad tím několikrátě hlavou, načež řekl, obrátiv se k mladšímu důstojníkovi, stojícímu za ním:

„Nu, cože s nimi! Nemám pro ně carských komnat. Jaké to hlouposti a komedie. Zaveďte je, Michale Konstantinoviči, tam... nu tam prostě... K ostatním. Budou mi oni, panstvo, ponaučení dávat, hle! A tisíce jich těmato rukama projde – vidíš! Nu jděte, jděte. Co je mi do toho...“

„Vaše blahorodí...“ začal poněkud úzkostně „učenej“, obávaje se čehosi nepříjemného.

„Cože!“ zakřičel ostře komandant. „Ejhle, ještě snad rozhovory nějaké, debaty nějaké, či co? S proše pány Austrijáky, co? Pašol!“

Žandarm je odevzdal dvěma starším vojákům, patrně ruským „landšturmákům“, sloužícím u etapních stanic nebo na drahách, nejčastěji ovšem pak v táboře zajatců. Říkalo se jim všeobecně „krestiky“, protože nosívali na čepici kromě obvyklých odznaků stejnoramenný kovový kříž s nápisem: Za cara, víru a vlast.

„Krestiky“ se jich tedy ujali a odvedli je přes dvůr do jakési zadní budovy. Přízemní místnost byla slabě osvětlena petrolejovou lampičkou a skýtala podivného obrazu, když do ní vstoupili. U kamen byla lavice, na níž seděli ruští vojáci, vesměs „krestiky“. Pušky měli složeny na hromadě u kamen. Po zemi na kupách slámy leželi „Austrijci“ a „Germánci“. Asi tucet Maďarů s vyšívanými kalhotami, honvédů, nějaký bosňák, dva říšští Němci, zaujímající zřejmě ve společnosti výsadní postavení, ostatní patrně druzí národové monarchie.

„Učenej“ se otrásl hrůzou, když to vše uviděl. I Perný byl nemile překvapen a ihned ho přešel humor.

„Proč nás dávají k těm Austrijákům?“ zaprotestoval hněvivě a ovšem marně.

Ruský poddůstojník vstal lenivě s lavice u kamen a přijal je. Vykázal jim místo na slámě. „Učenej“ se pokoušel něco mu vysvětliti. Voják se sice podivil, kterak tento „Austrijec“ hovoří slušně rusky, ale nakonec řekl jediné slovo na všechny jeho vývody:

„Rozkaz!“

„Kam nás to jen dali? Co s námi chtějí dělat? Snad nás nenechají mezi touto sebrankou?“ hořekoval Perný. „Vždyť se s nimi pomlátíme! Což pak jsme obyčejní zajatci jako tato luza?“

„Učenej“ těžce mlčel.

Mezi zajatci příchod nováčkův nevzbudil nijakého zájmu. Byli asi na to zvyklí. Pouze jejich soused na slamníku, jenž se vzbudil a německy je přivítal, připomenul jim ostražitě:

„Musíte se přihlásit také našemu „cimrkomandantovi.“ Je to štram člověk. Uherský Sasík. Ale on teď spí. Až ráno. To máme zde takový svůj pořádek. On také rozděljuje potravu, když ji ty svině ruské přinesou.“

„Vykašleme se na vašeho „cimrkomandanta“, na vaše pořádky,“ řekl nevrle Perný, zouvaje se z bot.

„Učenej“ se rovněž zle ušklíbl, když slyšel Vídeňákovu výstrahu.

Oba „nováčkové“ ulehli na špinavou a shnilou slámu, jistě plnou vši, i rázem usnuli. Potřebovali spánku již jako ryby vody.

Perný usnul tvrdým, vydatným spánkem, zdravým, beze snu.

Ne tak „učenej“.

Spal neklidně, těžce, přerývaně. Celý jeho organismus nervový a čivový byl roztřesen, „jako na vodě“. Srdce bilo nestejně a vrtošivě, v hlavě hučelo, oči pálily. Konečně však přece na okamžik se jeho spánek uklidnil a tu se mu zdál sen.

Slyšel jakýsi ohromný chor, pochod nesčíslných vojsk. Dlouhé a husté řady pěchoty jako vlna za vlnou se valily na ohromné pláni či stepi před ním, všechny barvy, tvary uniforem a zbraní, jakoby to defilovaly spojené armády světa. A za nimi jízda, dělostřelectvo, obozy, vše se valilo širokou a mohutnou řekou, valné množství ozbrojeného lidu. A hudba hrála cosi jako Rákócziho pochod a ihned potom zase hymny národů. A on zde stál, jaksi stranou, a sledoval bedlivě a pozorně řady procházejících bojovníků. Hledal a hledal, ale nenalézal toho, co měl nalézt. Posléze jakýsi adjutant v uniformě rakouského hulána v plné parádě přijel k němu, zasalutoval a ptal se ho: Koho zde hledáte, excelence? Hledám české vojsko. Čekám, půjde-li též české vojsko. Musí zde přece býti mezi těmito všemi též české vojsko. – Ale adjutant se podivně usměje, obrátí koně a bez pozdravu ujíždí, volaje posměšně: Haha! České vojsko! České vojsko! Blázen excelence, hledá české vojsko! – Když hulán odjel, tu bylo jasno, že to nebyl nikdo jiný než kadet Macek. Ano, i hejtman Kohout musí býti někde mezi těmito lidmi. Hej, zavolejte ke mně hejtmana Kohouta. Co? Není ho. Přeběhl k Rusům. Stíhati bude své dva zajatce. Ta ostuda u kumpanie. Ale nyní všichni sedí v Praze v Obecním domě. Smetanova síň. A co je tu známých. I žid Singer tu sedí a poslouchá. I on je dojat. Hraje Česká Filharmonie. A hraje Smetanovu „Má Vlast“. Nyní je to jisté. České vojsko! Není o tom pochyby! Nejmenší pochyby. Rhythmy „Tábora“ to začíná a nyní onen pochod, veliký vítězný pochod z „Blaníku“. To se to valí! To je pochod! Jak zní všechny plechy! A bubny, tympány, činele, zvonky! Ta-ta-ta – ta-ta – tatata – ta-ta-, tatatá – tatatá –, tarata – tá... České vojsko! To se to valí! Jsou to massy! Jakási těžká, přísná, šedivá hmota – jako láva – nezadržitelná! A vítězná. A jdou po ohromné stepi a jdou a jdou – a proti nim se valí všecko

to ostatní vojsko, i s adjutantem hulánem Mackem. A nyní, nyní – třesk! Proti všem! Proti všem! volají přední bojovníci! A třesk! To bijí v tympány a v činele! To jsou mocné údery! Jako když nad hlavou praskne šrapnel a zazvoní rozletěvší se kovové jeho součástky. Třesk! Třesk! Třesk! Bijí se! Ó, jistě že se bijí! A ženou spojená vojska! Ejhle, české vojsko. A nyní na estrádě hrají už „Kdož jste boží bojovníci“! Celá země hučí a zvoní. Všecky zvony se rozezněly. Na venkově se tančí. Po lukách i po lesních mýtinách se tančí. I skryté síly země, čarodějné moci, rusalky a víly tančí... Celá země tančí. Kdosi jím zatřásl.

Probudil se s úsměvem na rtech. Trvalo chvíli, než procitl úplně. Ruská stráž ho budila.

„Nu, vstávejte, vstávejte! Rozkaz přišel. Do štábu půjdete.“

„Teď v noci?“ podivil se.

„Je deset hodin. Nu, pospěšte! Pospěšte! Potom zase spáti můžete, jak vám bude libo.“

„Do jakého štábu?“

„Do štábu korpusu. Přikázali ihned vás přivést – k výsledku.“

„Nespal jsem již dvacetčtyři hodiny – a více!“

„Chápu. Nu – což já tu? Rozkaz! A – tovaryš váš může prý zůstat! Nu, ať tedy spí.“

„Učenej“ se vzchopil. Spal oblečen. V hlavě mu ještě hučela hudba, zvony a zpěv.

Zapotácel se přímo, když se plně již postavil na nohy.

„Pojďme!“ řekl Rus.

Všichni ostatní zajatci spali vesměs tvrdě. Dva Prušáci klidně a hrdinsky vychrapovali.

Vyšli do noci, jež nebyla o nic světlejší než divoká noc minulá.

Hle, včera jsme byli ještě tam, řekl si zajatec, a dnes již zde, v jakémsi Chorostkově. Je tu tedy štáb armádního sboru ruského. Finské pluky!

Ale nevidím v nich nijakých Finů. Aspoň jich nerozeznávám.

Přešli jakýsi potůček po dobrém betonovém můstku a octli se před velikou budovou, jež připomínala zámek nebo dvorec.

„Štáb korpusu!“ řekl průvodčí.

Na budově vlál prapor, jehož barev nebylo lze rozeznati. Po nádvoří všude byl ještě ruch. Co chvíli vyběhl z hlavní budovy nějaký důstojník, jenž zamířil do některého z vedlejších stavení. Téměř všechna okna jednopatrového, rozsáhlého domu byla osvětlena. Za nimi šuměla práce. Všude plno vojáků, patrně telefonistů, ordonanců, rozvědčíků, kuchařů a sluhů.

Vzduch byl klidný. Jen občas z dále bylo slyšeti slabou ozvěnu detonací.

Vešli do prvního poschodí a stanuli přede dveřmi. Stráž, zde stojící, vešla dovnitř, aby je oznámila.

Na dveřích byla připevněna tabulka s nápisem:

Rozvědyvatelnoje oddělenije. Dopros plennyh. Poručík Dubovik.

„Ah, zde tedy vyslychají zajatce. Výzvědné oddělení štábu armádního sboru,“ řekl si zajatec. „Poručík Dubovik. Divné jméno! Snad zde budou intelligentnější lidé a snad leccos pochopí z toho, co jim řeknu. Jinak se z toho Ruska zblázním.“

Pozvali ho dovnitř.

Vešel.

U stolu, pokrytém mapami a nákresy, seděl mladý důstojník kulatého obličej, ostříhaný do hola a bedlivě oholený, připomínající spíše Američana než Rusa. Ovšem klidné a modré oči byly zcela slovanské. Vstal, když uzřel zajatce. Šel mu vstříc, podal mu ruku a ihned mu nabídl papirosu.

„Posad'te se!“ řekl a prohlížel bedlivě jeho výstroj.

„Můžete se mnou mluvit německy, polsky, francouzsky, neumíte-li rusky dostatečně a můžete-li se lépe vyjádřit v jiném jazyku.“

„Mluvme rusky!“ řekl zajatec. Poručík se na něj vnímavě a zvědavě zahleděl.

„Povíte mi nejdříve všechno o sobě, prosím vás. Bude dobře, jestliže ničeho nesmlčíte. Z dokumentů, jež přišly za vámi od jednotek, jimiž jste již prošel, vysvítá, že jste uvědomělý Slovan a že chcete prospěti Rusku. To je krásné. Proto vás prosím, abyste mi řekl pouhou

pravdu. Není dobře, zamlčíte-li i některé věci, o nichž vám je třeba nepříjemno mluvit. Vše má pro nás cenu. Rozuměl jste mi?“

„Ovšem.“

„Dobře. A nyní dovolte, abych vám směl nabídnouti malou večeři se mnou. Večeříme zde pozdě. Celý štáb pracuje zpravidla do 11ti hodin večer. Je to ruský zvyk v zápolí. Vstáváme ovšem později, než je zvykem u vás v Německu a v Rakousku. Ah, ano, k věci! Plukovník Galen píše o vás velmi lichotivě. Ideový Čech, píše! To mne velmi těší. Doufám, že se shodneme. Sám jsem původem Polák, ovšem poruštěný již ode dávna. Ale myslím si o sobě, že mám pochopení pro snahy slovanských národů. Jak se jmenujete?“

„Jan Budecius.“

„Ah, jakési latinisované jméno. Vaše tvář mi, nevím už proč, říkala, že jste nepochybně židovského původu!“

Budecius se usmál. Bylo to velmi veselé.

„Nemohu ovšem biologicky přísahati na svůj původ, jako nikdo na světě snad. Ale velmi pochybuji.“

„Znáte doktora Kramáře?“

„Vídál jsem ho dosti často. Je nyní uvězněn. Osobně jsem s ním nikdy nemluvil.“

„Nebyl jste příslušníkem jeho strany?“

„Ne. Nebyl jsem příslušníkem nijaké české strany politické. Býval jsem v mladších letech anarchistou. Stal jsem se nacionalistou. Leccos se strany státoprávníků mi bylo sympatické. Ale to je vše, co vám mohu říci o svém stranictví. Myslím, že dosavadní stranický systém nemá v příštích Čechách budoucnosti.“

„Slyšel jste, že v Anglii nedávno vystoupil váš profesor university Masaryk?“

„Neslyšel. Slyšel jsem pouze, že ujel za hranice. Tedy vystoupil! Je to pro mne překvapení.“

„Příjemné?“

„Ano, chcete-li. Masaryk byl skeptik v nacionalistických programech našich. Je to, myslím, velmi dobré. Má jméno, autoritu, a je považován za střízlivého muže. Je vůdcem strany

realistů. Je to příznačné pro národ: považuje myšlenku našeho osvobození za myšlenku reálnou. To je veliká výhoda při jeho jménu. Můžeme zvítěziti. Je to člověk opatrný a rozšafný. Poslední léta jeho politické práce ukazují, že silně nenávidí Habsburky. Potřebujeme lidi, kteří dovedou silně nenávidět. A nenávidí-li Rakousko jako státní a politický útvar, pak je dobře. Tento člověk nemluvil u nás o možnosti samostatného státu českého vždy s nadšením. Říkáte mi zprávu, o níž budu dlouho přemýšlet. Způsobil jste mi velkou radost!“

„Jsou všechny údaje, jež jste uvedl plukovníku Galenovi, správné?“

„Proč bych právě vám, Rusům, lhal? Kdyžtě jsem k vám proto přišel, abych vám řekl, co vím.“

Přinesli bouillon a piroh. Po té následovaly kotlety, pravé ruské kotlety.

„A rjumky vodky byste se mnou nevypil?“

„S vámi ano!“

Podali vodku.

Za večere rozmlouvali ještě o vojenských věcech. Budecius vypravoval o 88. pluku. O jeho veliteli, důstojnících, mužstvu, výzbroji a výstroji, o výživě rakouských vojáků, o počtu dělostřelectva a jiných podrobnostech. Líčil i svůj život tam, na „druhé straně“.

Dubovik ho poslouchal se zájmem.

„Neměl jsem již dlouho tak zajímavého případu,“ řekl nakonec. „Prokázal jste nám služby vysoce cenné. Štáb armády generála Ščerbačeva bude vám velmi vděčen. Zítra musíte do Husiatyna. Mají o vás již zprávu a čekají na vás. Máte snad nějaké přání? Nechtěl byste například čistého prádla?“

„Byl bych vám velmi vděčen. A kromě toho mi snad nezazlíte několik otázek a jednu speciální prosbu.“

„Prosím! Tož nejdříve prosbu!“

„Tedy prosím vás, jestli je možno, abychom já i můj přítel, který přišel se mnou, byli odděleni od ostatních rakouských, uherských nebo říšskoněmeckých zajatců!“

„To je ovšem zásadní otázka. Prozatím vás musíme považovati za zajatce. Není jiného právního podkladu. Ale promluvíme o vás s generálem. A dále?“

„Můžete mi snad něco říci o českém vojsku?“

„Ah, roty České družiny? – Zním, znám velmi dobře. Pracují v sousední divisi, v 23. pěší divisi u generála Kordůkova. Jsou to molodci. Škoda, že nejsou v našem korpusu. Mohli bychom jich velmi dobře potřebovati. Chodí často k vašim, to jest k osmaosmdesátým na úsek. Jejich rayon hraničí s 11. finským plukem. Jsou nyní v Darachově, kde je štáb divise. Jejich velitel je praporčík Rybář...“

Budecius téměř omdléval překvapením.

Tedy tak blízko bylo české vojsko od něho! A v Darachově, kam byl všemi podvědomými silami své bytosti puzen. Již dnešního dne mohl je vidět – a snad již minulé noci!

Dubovik viděl jeho vzrušení:

„Přál byste si jistě s některým z nich promluvíti?“

„Ó ano! Byl bych nejšťastnější, kdybych mohl zůstat mezi nimi.“

„To ovšem by šlo asi ztěžka. V Kyjevě, tuším, je jejich shromažďovací punkt. Tam je jejich záložní rota. Jsou přece vojáky. Tam se nejdříve vycvičí a potom přijdou na frontu. Někde u třetí armády generála Lesa v Pinských bažinách je jejich štáb. To je již rayon západní skupiny armád, operujících v Polsce. Jsou po rotách anebo po menších ještě oddílech jako rozvědčící roztroušeni po celé frontě západní a jihozápadní.“

„Nezaujímají tedy svého českého úseku?“

„Nikoli. Není jich mnoho. Takto nám konají velmi dobré a cenné služby. Jejich práce se pocituje ve všech štábech. Sbory nebo divise, jež mají svůj oddíl Čechoslováků, se jimi pyšní před druhými. A mají také skvělé úspěchy v oblasti výzvědné služby. První dobou se jejich práce zřejmě podceňovala. Vrchní velení však v době ústupu se přesvědčilo, že má v Češích element loyální a Slovanstvu i Rusku oddaný. Jsou dnes vyhledáváni. Také se zajatci Čechy se dnes již nakládá mnohem lépe, než na počátku války. Činí se přece již rozdíly, jichž dříve nebylo. Vy jste, například, pro náš sbor a pro celou armádu dar skutečně neocenitelný. Ach, kdyby v naší vlastní armádě byli lidé tak zanícení pro vítězství, jako jste vy Češi pro svoji věc i pro věc Slovanstva! Hovořil jsem často s některými českými rozvědčíky, důstojníky i

vojáky. Jsou to vesměs lidé vzdělaní, až se podivíš někdy. Skvěle kreslí mapy, hovoří různými jazyky, záhy se učí ruštině, zpívají a hrají téměř všichni znamenitě. Podivuhodný národ. Takový čilý, bystrý a talentovaný. A jací jsou ideoví. Přál bych našim balvanům trochu toho slovanského zanícení. Ach, u nás – – kdež! Stádo! Ohromné stádo, na něž není spolehnutí.“

„Ale věříte ve vítězství Ruska?“ otázal se Budecius znepokojeně, naslouchaje bedlivě posledním slovům poručíkovým.

„Věřím! Rusko je ohromné. Nepřemůžeš ho. A kdybychom měli ustoupiti až za Ural, nebude Rusko ještě poraženo. Rusko ztratí své bitvy, ale nesmí ztratiti konečného vítězství. Je nepřemožitelné! Pane! ty prostory! Ty massy lidí...! A věřte, že kdybychom odvedli miliony svých vojáků za Ural a veleli jim potom: jděte, dobývejte svých vesnic a měst! proženou ty cvikraté Němce a budou je pak hnáti až do Berlína. Slyšel jsem od jakéhosi Čecha nedávno několik výčitek, že jsme odešli od Krakova. Bylo to mrzuté, pravda. Ale co je pro nás taková procházka na několik set kilometrů do předu či do zadu? Parní válec Nikolaje Nikolajeviče – slyšel jste o něm? Ah, co by si tak Němci počali pod Uralem. Chtěl bych viděti to divadlo. Celé Německo bychom vysosali, vytáhli až pod Ural – a potom na vyhladovělé „Herr professory“ bychom pustili naše divoké kavkazské divise, aby je trochu podškubaly. To je Rus! Ne-pře-mo-ži-tel-ná! Ale něco nám chybí. Pořádek a průmysl. Máme mnoho lidí nepořádných u vesla, zrádců nebo zlodějů, sabotážníků a podplacenou. A máme nedostatečný průmysl, zejména válečný průmysl. Ale i to se snad časem spraví. Nyní u nás v zápolí pilně pracují vojensko-průmyslové občanské komitety. Velký ústup ruský, zrada Mjasojedova a případ Suchomlinovův dovedly roznítiti v ruských občanských massách nebývalý patriotismus. Vše nyní pracuje na obranu vlasti. Rusko je opravdu na cestě k obnově... Jediná věc by nás ovšem mohla zničití...“

„Která?“ zeptal se dychtivě Budecius, pro něhož byl tento rozhovor hotovým svátkem.

„Revoluce,“ zašeptal vážně mladý ruský důstojník.

Oba nyní zmlkli a dívali se chvíli na sebe.

Posléze Budecius, jenž byl poněkud uveden v rozpaky sdílnou hovorností ruského důstojníka, se vzchopil k odporu:

„Nevěřím v ni. Je to absurdní! Za války, kdy nepřítel stojí na ruské půdě – revoluce? Ani jediný národ, bdělý nad svým osudem, neodvážil by se takového experimentu!“

„Neznáte Ruska,“ namítl ovšem poručík.

„Neznám, ovšem,“ řekl Budecius. „Ale nedovedu si takové věci představit. Byla by to ovšem katastrofa. Ani jediný, opakuji, normální národ...“

„Rusko není normální národ. Rusko není normální stát. Aspoň jím není dle vašich evropských představ. Nikdo zde není spokojen. Ani armáda. Ani vysocí velitelé. Ani šlechta. Ani velkoknížata. A car – car je příliš měkký. Carevna – Němka. Ostatně, všechny ruské carevny bývaly Němky. Podivný vkus.“

Budecius se až podivil této neloyalnosti. Od prvního okamžiku, kdy vstoupil za ruské drátěné přehradu, ovanul ho jakýsi zvláštní vítr volnosti a svobody. Zdálo se mu, že ruští žandarmi, byť jich bylo více, než snad všech ostatních četníků v celé ostatní Evropě, jsou vesměs hluší. Věděl, že zde bují zlodějstvo, úplatnictví, spekulace, pijanství – ale nikde nepozoroval dosud rysů na západě tak obecných – udavačství. Všichni, s nimiž se dosud sešel, mluvili o všech věcech velmi volně, i o věcech, jež byly nepříjemny jeho sluchu, jako o přeběhlictví k Němcům.

„Jediný člověk mohl by zde pomoci, neboť má silnou a neochvějnou důvěru armády i národa,“ řekl posléze poručík Dubovik.

„Je to Nikolaj Nikolajevič, velký kníže, bývalý generalissimus,“ dodal nakonec, vstávaje již.

„Nu, dosti pro dnešek. Zítرا ráno vás dám dopravit do Husiatyna. Pojedete tam automobilem. Můžete vzít svého přítele s sebou. Pro dnešek zůstanete spát již zde. Vedle této komnaty je dobrá místnost. Teplá. Je tam pohovka.

Půjdete-li v noci ven, nelekněte se žandarma, jenž musí stát před vašimi dveřmi. Je to předpis, ač vím, že ve vašem případě zbytečný. Spěte dobře. Do svidanija!“

Budecius odešel do naznačené místnosti.

Dlouho přemýšlel o slovech důstojníkůvých. Náhle do prasknutí napiaté nervy povolily. Vše se smísilo v jeho hlavě, jež mu únavou padala s ramen. Česká Družina – rozvědčíci – ústup za Ural – revoluce – Nikolaj Nikolajevič - -

Tvrdě usnul.

X.

Ráno se rozloučil s Dubovikem. Vsedl v průvodu žandarmů do slušného automobilu, jenž s nimi sjel do městečka. Zastavil před židovskou školou a vešel se svým průvodčím dovnitř. Okolo automobilu se ihned shromáždilo množství zvědavých ruských vojáků i židů z okolních domků a krámků.

„Je to rakouský generál,“ vykládal šofér.

„Nevypadá na to!“ poznamenal kterýsi mužiček. I židé nesouhlasili. Nešlo jim však na rozum, proč vozí v automobilu prostého vojáka – Rakušáka.

„Teď, holoubku, generála od prostého nerozeznáš. Poschovávali oni, chrabří, svoje zlato, poschovávali!“ rozumoval jiný mužík.

Když vstoupili do místnosti zajatců, našli Perného v tuhé hádce s ostatními Rakušáky i s oběma Němci. „Cimrkomandant“ se „do toho vložil“ a právě chtěl Perného udeřiti po hlavě, když obrovský žandarm zabránil tomu, srazil Sasíka pěstí k zemi, až hekl. Oba Prušáci, pozorující červené šňůry žandarmovy a domnívající se, že vstoupil důstojník, ihned zvažněli, zasalutovali a stáli po celou dobu v pozoru.

Žandarm, jenž patrně z návodu Dubovikova prokazoval svému chráněnci všemožné pocty, obešel vážně a důstojně řadu zajatců a téměř každému z nich uštědřil štulec nebo notný pohlavek. Potom spokojeně vykročil ke dveřím a řekl oběma „svým“ zajatcům krátce:

„Pojďme!“

Perný šel velmi zdiveně. A užasl, když měl vstoupiti do automobilu.

„Prosím, račte!“ řekl žandarm uctivě.

Vsedli a opustili za okamžik Chorostkov.

Budecius, „učenej“ včerejšího dne, vypravoval po cestě o své rozmluvě s Dubovikem.

Projížděli prudce a rychle východohaličské vesnice a špinavá městečka, naplněná smrdutými Židy, vybíhajícími a žasnoucími nad dvěma šedomodrymi Rakušáky, jedoucími v ruském autu.

Temné lesy se střídaly s pláněmi, hnědými a syřými, na něž mírně padal sníh.

„Jaké jsou to prapory na Komendanturách?“ zeptal se Budecius žandarma, když projížděli městečkem, kde na jedné budově vlál oranžový, černý a bílý prapor.

„To jsou erární barvy,“ řekl dobrý hromotluk, jinak málomluvný.

„A národní barvy vaše, ruské barvy?“

„Národní barvy? Ani snad nevím. Tak – při slavnostech – v Kyjevě na příklad, bývají „nacionální flagy“. Červená, modrá, bílá. Ale toto jsou carské, hosudarstvenné flagy. Jsou i zakázané barvy, žlutá a modrá na příklad, ukrajinské,“ rozhovořil se žandarm.

„Býval jste v Kyjevě?“

„Ó zajisté. Jsem Kyjevlanin.“

„Znáte tam nějaké Čechy?“

„Čechy? Zním. Jeden Čech dobré pivo vařil na Podole v Kyjevě. Teď car zakázal. I vodku zakázal. Nu, tajně tu a tam se pije. Páni důstojníci! – Ach, Čechy, znám-li ještě? Na Kreščatiku jest veliký závod Jindřiškův. Housle prodává. I Červený, továrník, housle i nástroje vojenským hudbám dodává. I český hotel jest v Kyjevě, prvotřídní, „Praž“. Ano, ano, jsou tam Češi. Na počátku války, loni na podzim, i svoji Družinu vypravili do pole. Na Sofijské plošcadi přísahali. Asi batalion. Celý Kyjev je doprovázel. Měli znamenitou hudbu. A kolem čapek nosili bílé a červené stužky. Molodci! Za nás šli bojovat. Za Rus!“

Žandarm byl téměř dojat.

Budecius to ovšem přičítal rozměklosti ruské duše, jíž k slzám dovedl pohnouti každý idealistní počín cizincův.

Blížili se Husiatynu.

Bylo to městečko celkem zachovalé; malá říčka tvořila zde hranici mezi Rakouskem a Ruskem a dělila i obec na Husiatyn rakouský a Husiatyn ruský. Na mostě přes řeku pohraniční budky, erární barvy rakouské a erární barvy ruské. Zde stávali kdysi strážcové hranic obou států. Nyní zde všude bylo výhradně ruské vojsko.

Projeli městečkem, objeli rozbořenou staniční budovu „Husiatyn“, po železnici až k lesu, zřejmě panské oboře. U vrat je propustily udivené strážce, až stanuli před rozlehlou zámeckou budovou nějakého polského šlechtice, vystavěnou v normanském slohu z červených cihel.

Štáb sedmé armády generála Ščerbačeva!

Na nádvoří obdobný ruch jako v chorostkovském štábu sboru. Množství důstojníků generálního štábu, důstojníků technických a leteckých oddílů, množství osobních i nákladních automobilů, vojáci a poddůstojníci odborných druhů zbraní vesměs oblečení v kožené šaty, všude zápolní čistota a elegance.

Příjezd automobilu s dvěma zajatci způsobil rozruch.

Žandarm však kategoricky zakázal jakékoli otázky a rozhovory. I mladým důstojníkům se ohradil. Měl rozkaz!

Z hlavní budovy po krásném schodišti sestoupil k automobilu osmahlý, mladý kozácký důstojník, orientálního kavkazského typu, štábní kapitán – neboť Budecius i Perný se naučili již rozeznávat ruské hodnosti důstojnické. S počátku ovšem, vidouce červené lampasy na temněmodrých jezdeckých kalhotách kozákových, domnívali se, že je to ruský generál. Žandarm ho však oslovil „Vaše Blahorodí“, nikoli „Vaše Prevoschoditělstvo“.

„Prosím, za mnou!“ řekl mladý důstojník německy a vedl je po širokých schodech mohutné budovy nahoru.

„Máme již o vás zprávy,“ řekl cestou, usmívaje se. „Jste molodci!“

Budecius byl nyní zcela spokojen. Zdálo se mu, že aspoň něco bude moci učiniti pro své plány. Aspoň drobtý z toho velikého, dle jeho mínění, díla, jež byl propracovával ve svém mozku tak přísně a podrobně po celé dny i po celé noci tam, na „druhé straně“. Ukáže Rusům celou tu vnitřní hnilobu Rakouska i jeho armády, vyzve je k usilovné propagandě zejména mezi Čechy a ostatními Slovany, načrtne jim celý postup a plán morálního rozrušení rakouské fronty, podtrhne činnost výzvědnou i špionáž za frontou nepřítele – i nabídne jim své služby. Vykonati lze veliké, dalekosáhlé věci. Věří v to, že by bylo možno učiniti i věci epochální, které by daly nový směr válce. Zorganizovati rakouské Slovany! Rozvrátiti morálně frontu, seřaditi národy rakouské k revoluci! Vnuknouti Rusům myšlenku, aby přijali tuto českou nabídku, jež jim může přinésti tolik užitku a jež může býti významnou pro celou válku. A všichni Češi a Slováci, pokud za něco stojí, budou rádi v tomto smyslu pracovati. Vojsko! Ovšem, především české vojsko! Ukázati se na frontě! Obětovati něco!

Vešli do místnosti, upravené na kancelář. Zde je zapsali.

Jan Budecius, spisovatel, 33 roků, příslušný do Prahy, domobranecký jednorochní dobrovolník, odvedený v březnu 1915, nastoupivší v dubnu 1915 v Praze, 88. pěší pluk.

Josef Perný, 23 roků, studující české techniky v Praze, z Rakovníka, jednorochní dobrovolník presenční služby, svobodník, absolvent kursu pro záložní důstojníky v Praze, odvedený r. 1913, nastoupivší v srpnu 1914 v Berouně, 88. pěší pluk.

Oba přeběhli v noci z 24. na 25. prosince, to jest dle ruského stylu z 12. na 13. prosince 1915 z rakouských zákopů do ruských posic.

„Shoduje se to tak?“ zeptal se kozácký důstojník s týmž přívětivým a trochu lhostejně zdvořilým úsměvem.

„Ano,“ řekli oba zajatci současně.

„Nuže, já promluvím s panem Perným,“ řekl důstojník. „A pan Budecius, jenž ovládá dobře ruštinu, bude představen panu plukovníkovi Medvěděvovi, našemu šéfu. Ohlásím vás.“

Za okamžik se vrátil z vedlejšího pokoje a pokynul Budeciovi:

„Račte!“

Budecius vešel do komnaty nádherně vyčalouněné, kde v brokátem potaženém křesle seděl mladý ještě plukovník generálního štábu, šéf výzvědné služby VII. armády ruské.

„Sedněte! Vaše nacionále již znám. Znam také vše, co jste až dosud vypovídal u našich velitelství. Přinesl jste nám cenné zprávy. Ale mám dojem, když si dobře povšimnu vašeho slohu, že poněkud přeceňujete cenu toho, co jste nám řekl. Byl jste přece jen prostý voják rakouský, díval jste se na vše třeba hodně vnímavě a dovedl jste třeba proniknouti k psychologickému jádru jednotlivých zjevů či situací, dovedete dobře politicky hodnotiti různé podrobnosti, jež jinak unikají necvičeným našim důstojníkům; ale přes to díval jste se na vše laickýma, občanskýma očima. Domníváte se, že stačí na druhou stranu houknouti: Čechoslováci, pojd'te k nám! To by nebylo reální. Jsem od začátku války na haličské frontě, s generálem Ruszkým brali jsme Lvov, později Přemysl, vím, kdo jsou to Čechoslováci. Dobrá, v Karpatech k nám přešel 28. pluk! U Rawy Ruské se vzdalo mnoho lidí 88. pluku. U Sieňavy 36. pluk se vzdal i část 21. pluku. Tyto pluky však byly obklíčeny a kdyby setrvaly v odporu, byly by masakrovány. Totéž v obdobných situacích dělají Maďaři, ba i říšští Němci také – poněvadž jim ničeho jiného nezbývá. Dáváte nám mezi řádky rady, jakobyste se

domníval, že jsme hlupci. Vaši Čechoslováci se velmi dobře dovedou bít za Rakousko. Bili se dobře u Krasnika a Tomašova – a tam byly vesměs české pluky! – houževnatě se drželi vaši dělostřelci v Přemyslu – nevím, že by byl někdo přeběhl a sdělil nám něco zajímavého kromě snad obvyklých drobných příhod. Mám dojem, že náš milý hrabě Galen, chtěje si vysloužiti nějaký kříž, vaše udání snad neprávem zveličuje, aby dodal významu svému pluku. Milý pane spisovateli, pohled'te! Zde mám rozkaz, vydaný sborovým velitelem rakouským, Hofmanem, včera večer na dnešní den. Zde mám jeho různé „reserváty“. Losung, Feldruf a podobné maličkosti denně nám donesou naši rozvědčící – jsou mezi nimi i molodci Češi! – Víme zde, co se včera mluvilo na tom či onom rakouském velitelství. Máme, bohu chvála, dobře organisovanou službu výzvědnou i špionáž. Za peníze! Ovšem! Východní Halič je plna placených agentů špionáže. Ovšem, ruských i rakouských. Koupili jsme slušnou řádku Židů, kteří pro nás kupují zprávy, listiny, plány a podobné hračky od rakouských důstojníků. Od štábních důstojníků! Od Němců, od Maďarů! Rozumíte mi? Koupili jsme už kde koho. Horší ovšem je, že Rakušané dělají totéž a kupují zase naše lidi. Jsem přesvědčen, že už dobře vědí o všem, co jste vy na příklad u nás již podnikli. V naší armádě – jako v rakouské – je spousta lumpů! Jde nyní o to, která armáda na ty lumpy zahyne dříve! A víte, jaký je náš plán? Není nikterak složitý a tajemný, abych vám, Rakušanovi, nemohl ho vyzraditi. Je to, jako vždy téměř, Kutuzovština. Utaháme slavnou rakouskou armádu. I Němce! Můžeme vás prováděti po čtvrtině zeměkoule, zachce-li se nám. Uvidíme, vydržíte-li to! Potřebujeme jen intelligentních a opravdu ruských lidí ve vedení. Toť vše! Tito lidé jedině jsou s to, pochopiti opravdovou ruskou vojnu. Rennenkampfové se svým prušáckým vojenstvím by nás věru přivedli k porážkám. To jsou ti Prušáci: manévruješ, manévruješ, dnes úspěšně, zítra úspěšně, drtíš divise a sbory – a pozítří, ejhle, promanévroval's! Rusko není šachovnice, kde je omezen prostor i počet figurek. Rusko může pojednou přivést na scénu takové síly, o nichž se nikomu nesnilo a jichž nikdo nemůže znáti. To je to! Pročetl jsem s velkým zájmem vaše výpovědi i vaše závěry, jichž neopomněli svědomití pánové zaznamenati, přiznám se vám, že mne to neobyčejně zajímalo – ale spíše psychologicky, než věcně. Potvrzujete nám po stránce věcné pouze to, co obecně víme. Neboť ujišťuji vás, že víme, kde je v Burkanově velitelství pluku i červené brigády, kde stojí děla, kde jsou kopány nové zákopy, kde skladiště a podobně. Máme to vše ofotografováno z části z letadel, z části od Židů nebo přímých agentů – jsou mezi nimi opět i Češi! Cennost vašich zpráv spočívá v tom, že máme nyní potvrzeno od vás, jehož ušlechtilému patriotismu upřímně aplauduji, to, čeho jsme získali od placených sil, jimž případně nemusíme zcela důvěřovati. Kdybyste byl důstojníkem! Ach, a důstojníkem generálního štábu! Znam některá česká jména, jež zaujímají v rakouské armádě vysoká místa!

Proč nikdo z nich k nám dosud nepřišel? Ani jediný aktivní fähnrich české národnosti k nám dobrovolně ještě nepřeběhl. Samý kadet-aspirant, kadet, poručík, nejvýš nadporučík – vesměs záložní důstojníci! Pročpak vaši vlastenci nedovedli si zařídit výzvědnou síť i v rakouském důstojnickém sboru? Oh, všímám si speciálně slovanských zajatců – studoval jsem před válkou slovanské poměry národnostní v cizích armádách, neboť jsem se již odedávna chtěl věnovati zpravodajské službě v hlavním štábu. Tolik typicky českých, chorvatských, slovinských jmen v důstojnickém sboru rakouském, v jeho Schematismu! A my jsme museli kupovati mobilisační plány od vídeňských Němců nebo od různých Redlů. Dávali jste svoje české synky do rakouských kadetek proto, abyste z nich měli parádní lajtnanty – ale nenapadlo vám, abyste pomýšleli na konspirativní organisaci, vhodnou vykonati jistou službu Slovanstvu v hodině dějinného pro ně nebezpečí. Slované rakouští! Bylo-li v Rakousku opravdu něco „kaisertreu“, pak to byli oni! Polákům bych se nedivil! Ale Češi, Chorvati! A co měli z toho jejich národové? Ve Vídni se jim posmívali. Projel jsem v roce 1912, v době bosenské mobilisace, celou vaši monarchii. Měl jsem tehdy tajné služební poslání. Rakouští Slované! Směšná věc, pane! V Rusku se již v té době ustálil v oficiálních kruzích názor, že rakouští Slované jsou zcela spokojeni s Francem Josefem a že od nich nelze očekávati vážného odporu vůči monarchii. A váš radikalismus? Radikalismus, z něhož si tropily žerty všecyky vaše politické strany, všickni významní politikové? Radikalismus několika frází, jak se říkalo obecně? Byl jsem incognito i na vašem sokolském sletu. Pěkná věc, pravda! Věru, hellénská věc. Ale nadhodil-li jste otázku „revoluční vojsko“! eventuelní branná akce, atd. – rozpaky, podivný úsměv... Když jsem se vrátil z vaší „dvojčediné“ monarchie a zpracovával jsem svoje dojmy a poznámky pro hlavní štáb ruské armády, byl jsem přesvědčen o jednom: bude-li válka Ruska s Rakouskem, v Čechách nikdo ani nepípne. Přišla ta válka po dvou letech: v Čechách nikdo ani nepípl.“

Budecius seděl zde jako opařený.

Jeho duch byl prostoupen těžkou zádumčivostí. Věděl, že zlý plukovník Medvědév mluví pravdu. Několikrátě chtěl to, či ono namítnouti. Ale nebylo to možné. Výraz plukovníkův byl tak přísný, velitelský a ponurý, že nedopouštěl nijakých protestů.

Nebohý obžalovaný seděl tu truchle. Byl obžalován, cítil, za celý národ. A při tom byl v podivné situaci! Jak rád by se byl připojil k plukovníkovým slovům. I on takto myslíval, hovořival. Ale s úst tohoto podivuhodně orientovaného Rusa všecyky výčitky zněly dvojnásob krutěji. Právě proto, že byly tak určité a přesné.

Nemohl se již vzchopiti k nijaké odpovědi. Připadalo mu pojednou směšným vše, o čem ještě před chvílí, před svým vstupem do této místnosti, přemýšlel. Co lze nyní říci? Ano, plukovník má konec konců pravdu. Tak je to vše, jak to říká...

Plukovník zazvonil.

Objevil se voják a stanul v uctivém pozoru u dveří, ruku přimraženu ke štítku čapky.

„Ivane, podej čaje... A bulku^[14] s máslem!“

Oba nyní mlčeli. Plukovník přistrčil k svému hostu krabici papiros. Ale Budecius odmítl.

Po chvíli voják přinesl dva stakany^[15] čaje, bulku a máslo.

„Jezte, prosím... Nuže,“ pokračoval plukovník, „snad mi namítnete: popravy, vězení. Ano, popravili u vás na Moravě Slavomíra Kratochvíla, znám to jméno. V Moravské Ostravě redaktora Kotka – také znám. Ale co to znamená? To znamená pouze, že politikové byli u vás už celá desetiletí vzdáleni duše lidu, neznali jejího opravdového hlasu. Že tento hlas je v jádře rusofilský, o tom nepochybuji. Ale, pro Bůh, nepočítati s tímto důležitým rysem povahy vašeho lidu – Kde byla vaše intelligence? Čemu má naslouchati intelligence národa, než zdravému, pudovému hlasu svého lidu? Proč myslí, že existuje? Proto, aby tomuto snad nedosti jasně artikulovanému hlasu dala správnou formu, ryzí, kulturní a politický tvar, výmluvný vnější výraz. Intelligence je tu proto, aby formulovala to, co vychází z nitra národa – třeba jen jako syrová láva. Ale vaše intelligence – to byl jakýsi nadnárod, jenž myslel jinak, než národní massy a jejich původní jádro. Neříkám, že v leccěms je to u nás stejné, ba horší. Ale to není omluva pro vás. Pro vás, z nichž vy například sem přicházíte a po několika hodinách pobytu mezi námi, neznaje nás, jste ochoten udíleti nám lekce, jak je naivním mravem všech tak nazvaných Evropanů. A vím, co chcete namítnouti ještě: žalářování vašich předních politiků. Nu, dobře. Ale dobrý bože! kdo z vás se ozval? Kdo proti tomu zaprotestoval? Dostáváme přes Stockholm snad všechny přední žurnály monarchie. Půjčil jsem jednomu Čechovi, do nedávna zde sloužícímu ve štábu, Národní Listy, Národní Politiku, Lidové Noviny. Najděte a přeložte mi vše, co píše české listy o zatčení Kramářovu. Nic! Milý pane, kromě několika notickek, zcela krotkého oznámení fakta – nic! Ani slovo byt' zahaleného protestu, byt' stesku! Nic! Vůdce české politiky! Tot' přece úžasné! A šlo o Kramáře, vůdce tak zvané pozitivní politiky, jež mnoha našim petrohradským slavjanofilům bývala časem nepochopitelnou! A konečně můžete do třetice namítnouti: Česká Družina. Ach ano, to je krásný, to je dojemný fakt, chcete-li. Ale co je to Česká Družina? Hrstka nadšenců, čestných a

statečných lidí, vesměs ruských Čechů, tedy lidí, kteří zde žili a byli odchováni Ruskem, jež se jim stalo vlastní, kteří jako poctiví rusofilové, poctiví Slované, poctiví lidé a z většiny i občané, šli hájiti veliké pohostinné země, jež jim skytla všeho, co má, jako jiným občanům. Byly zde již pokusy, získati zajatce. Dal jsem si svého času o tom referovati. V Tarnově, koncem minulého roku jich přišlo několik desítek. Za nějaký čas většina z nich prosila do zajateckých táborů. Zůstalo několik poctivých lidí. A zajatci Češi – o Slovácích z Uherska ani nemluví, jsou to nebožáci, neboť věří více honvédkému kaprálovi než našemu carovi – čeští zajatci se domnívají, že jim celá naše generalita půjde vstříc, že je představíme každého jednotlivě carovi, že každému z nich vyplatíme deset tisíc rublů, posadíme do peřin a dáme litr předválečného piva k obědu a k večeři. Když je pošleme někam na práci – co s nimi přece máme dělat? – bručí, ba i revoltují, v Turkestaně nám utíkají do Persie a odtud přes Turecko jezdí domů k svému milovanému Františku Josefovi. Víím, jsou různé poměry v Rusku i v zajateckých táborech, sám jsem přívržencem národnostní diferenciace zajatců, zejména jako přesvědčený Slovan, jsem pro izolaci slovanských zajatců, mezi nimiž by měla býti prováděna usilovná agitace slavjanofilská, něco, co měl na mysli hrabě Bobrinskij – ale jednotlivé případy ruské nepřízně vůči slovanským zajatcům, prýšticí namnoze z místních poměrů, neopravňují ještě české pány k tomu, aby prohlašovali, že Rusko je zklamalo. Což Rusko nemá práva cítiti se hluboce zklamaným ve slovanofilství českém a rakouských Slovanů vůbec? Dobrý Bože! Vidíte, četl jsem na počátku války zprávy o Čechách v ruských novinách. Nemyslete, že jsem stoupencem „Nového Vremene“. Nemusíte také v každém ruském důstojníkovi viděti zbedněného, retrogradního černosotněnce. V ruské armádě pomalu sice, ale jistě, zejména nyní v době ústupu, dostává se ke slovu i moderní živel důstojnický, a díky bohu, živel uvědoměle ruský. Fossilní černosotněnci u nás bývali odjakživa lidé německé, prušácké krve. V ruské krvi tohoto rysu není. Ruský člověk je příliš od přírody nadán zvědavostí, než aby se pozorně nezahleděl i na nové proudy a směry v lidském myšlení. Nuže k věci! Četl jsem zprávy o Čechách. Hrdinští Čechové, řekl jsem si. Vedou hrozný, nerovný zápas, tragický zápas. Ale jsou v něm velcí. A je v nich taková vitální síla, že ani při této kruté nerovnosti sil nepodlehnou. Rusko jim musí pomoci. – A hle: vše, pravím, vše bylo vylháno, o nějaké revoluci v Čechách nebylo ani řeči... Kdyby byla revoluce v Čechách, a snad i v Dalmacii, v Chorvatsku a jinde, ruská armáda by v několika dnech byla ve Vídni i v Budapešti. Vy s oblibou říkáte, že by pruské mitraillesy vás pokořily v několika hodinách. Nu, nevím. Pochybuji. Což, na příklad, kdyby vaši lidé odmítli dostaviti se pod prapory. Dobrá, vláda by na ně poslala Němce – do lesů, do vesnic – vždyť by to byla občanská válka par excellence! Mobilisace Rakouska byla by tím podlomena a rozvrácena – a

byl by ne konec váš v několika hodinách, ale konec Rakouska. Na to u vás nikdo nepomyslel – nu, báli se všichni „shnilého“ Rakouska! A Rusko mohlo místo obrovské fronty při nedostatku výzbroje obklíčiti Německo i z jihu, obsadit rakouské arsenály, sebrati připravenou mobilisační výzbroj, sebrati nová děla ze Škodových závodů a rozdrtit Německo. To by byla pomoc rakouských Slovanů! Ale rakouští Slované se báli, o svoji krvičku se báli, i šli ji raději prolít za císaře rakouského a za krále pruského. Konec válce již mohl být, kdyby se u vás byla dělala opravdová slovanská politika, kdyby se u vás opravdu počítalo vážně s rozbitím Rakouska! A vy jen na Rusko jste se spoléhali! Přijde, statisíce svých dětí položí pole, osvobodí a my zatím do něho stříleti budeme. Přijde bílý car, žezlem nad Prahou mávne a už tu bude samostatné království. A my Češi, budeme pít svoje pivo... pravda? Někdo přijde, osvobodí – ale my nepomůžeme, my se nepřipravíme, my prstem neheme! Tak! A nač by nám to bylo, abychom obětovali drahocennou českou krev, Rusové mají lidí dost, ať jen nahází těch svých Ivanušek na jatka, což! A nedopadne-li tak – dobře bude také. Aspoň nám náš rakouský Hosudar nebude moci vyčísti velezradu! Ó, toho chytráctví! Jakási nová politická ethika, což? Nový Macchiavelli? Nu – – – ale co je vám? Co je vám?“

Budecius se náhle skácel s židle na zemi. Plukovník se nad ním sklonil a viděl, že omdlel. Uchopil rychle karafu s vodou, stojící na stole, a postříkal mu obličej. Potom namočil svůj šátek a potíral jím spánky omdlelého, jenž byl smrtelně bledý a s jehož zsinálých rtů vyprchala všecka červeň.

Jeho mučitel chvíli stanul bezradně nad ním. Neodvážil se zavolat lékaře. Byl by býval rád, kdyby se vše vyřídilo pouze mezi nimi.

Posléze Budecius otevřel oči. Plukovník ho nadzvedl a usadil v křesle, jež tu stálo u stěny.

„Přejete si něčeho? Jste nemocen? Zavolám lékaře!“

„Nikoli, nikoli,“ protestoval zajatec. „Prosím vás za prominutí,“ zahovořil konečně s hlubokým výdechem. „Nic to není. Okamžitá slabost, únava nervů po těch všech dojmech... Jsou to všechno pro mne silné okamžiky, silné věci. Nejsem jaksi ještě v dostatečné snad míře... Únava...“

„Škoda!“ řekl plukovník. „Měl jsem s vámi ještě dnes zvláštní úmysl. Škoda!“

„Jaký,“ vzrušil se Budecius a zčervenal rázem.

„Především mi promiňte, že jsem k vám tak nevybíravě hovořil. Vidím na vás, že jste český člověk. Byl jsem k vám krutý. Připište to na vrub ruské povídavosti a ruskému sarkasmu, jenž je někdy velmi nepříjemný, až satanický, jako u Dostojevského. Rusové se buď rozplývají chválou nad cizinci – nebo je přiškvařují na své ironii až nepěkně a rozhodně netaktně. Promiňte mi to. Vidím, že jsem vám ublížil. Nuže – vy však, jak vidím, mi neodpouštíte, ale čekáte na můj plán s vámi! Tedy byl tento: Chtěl jsem vás přestrojit do ruské uniformy. Posadit vás do téhož auta, jímž jste přijel. Poslati vás s důstojníkem našeho oddělení, jenž již dávno si přeje nějaké posláni na frontu, aby si vysloužil svatoanenský střepec a řád na šavli, zpět na frontu. A sice do Darachova...“

Budecius vyskočil...

„Nepřerušujte mne prosím a chovejte se dle předpisu. Mluvíte s plukovníkem generálního štábu. Nuže, do Darachova. Představil byste se tam generálu Kord'ukovovi, veliteli 23. divise. Tam je u něho ve štábu též praporčík Rybář, velitel oddílu českých rozvědčků. Tam byste sdělil své myšlenky a hlavně byste je seznámil se situací na protější straně. Mohli byste obejít, ovšem za dne, frontu, pomocí dělostřeleckých zjišťovacích dalekohledů byste mohli přesně určit pro dělostřelecké zastřelování se kulometná hnízda, kryty důstojníků a podobné dobré věci. Dnes bude vyslán aviatik. Poletí za okamžik. Zjistí fotografiemi postavení rakouské artilerie. Budete moci srovnati na místě jeho snímky s vlastní zkušeností. Provedli bychom potom na zkoušku obstřel rakouských posic. To by bylo opravdu něco...“

Budecius opět povstal.

„Jsem zcela zdrav,“ řekl rychle, téměř horečně. „Byla to hloupá, nervová indisposice. Ale nyní jsem čilejší, než kdykoli jindy. Chcete-li mi zachránit vše, co je mi nejdražší, čest mou a snad část cti mého národa. Vím, že je to v celku nicotná věc, ale dovolte mi, abych aspoň něco málo směl... Vím, že bychom měli všichni pokorně prosit o to, aby nám Rusko dovolilo, abychom směli po jeho boku učinit něco pro vaši i naši věc. To vše vím... Ostatně mluvím hloupostí! Pane plukovníku, dovolte mi to!“

„Omdlíte,“ usmál se důstojník jedovatě.

„Neomdlím!“

„Sejdete se v Darachově se „svými“ a budete tlachat... Vzpomínat... plakat...“

„Ne!“

„Uvidí vás Rakušané – a poznají vás,“ rozesmál se již družně plukovník.

„Tím lépe, pane plukovníku.“

„Nuže dobrá!“ řekl důstojník náhle rozhodně. „Pojedete. Váš kamarád zůstane zde. Vy na to stačíte – a umíte rusky. Štábní kapitán Něstěrov, onen kozák, jenž vás přijal a jenž vedle se baví s vaším druhem, s vámi poobědvá – a ihned po obědě pojede s vámi. Silně mu záleží na svatoanenském střapci. Dostane přesné instrukce pro sebe i pro vás. Dnes večer přespíte v Darachově u štábu divise. Zítra časně z rána se vydáte s velitelem divisního dělostřelectva a s velitelem Čechů – rozvědčíků, na rekognoscirovku. Projdete část úseku 23. divise a 3. finské divise, asi tam, kde naproti je rozestavena tak nazvaná červená brigáda rakouská, Hofmanova sboru. Ostatně důstojníci na místě zajisté už budou věděti, na co se vás mají dotazovati, čeho po vás mohou chtít. Cítíte-li se s dostatek silen k této úloze, to jest, nepochybuji o vaší morální síle – myslím s dostatek nervově a vůbec fysicky silen, tedy jděte s bohem! A nevzpomínejte zle na plukovníka Medvěděva. I on by si z hlubiny duše přál, abyste se vy a všichni z vás, kdož to myslí poctivě, vrátili do svého království, svobodného a slavného. Nuže, s bohem – a na shledanou. Budu vás zde zase očekávati.“ Stiskl mu ruku.

Zavolal však ihned štábskapitána Něstěrova a sdělil mu jeho úkol. Mladý, osmahlý kozák se rozveselil.

„Nu, jděte, jděte, Gergiji Ivánoviči, a červený střapeček přineste. Bude pěkně slušet k vaší kavkazské šavli. Jděte... jděte... a Bůh s vámi oběma. Českému praporčíkovi Rybářovi můj pozdrav vyříd'te. Tak! A nyní poobědvejte s tímto pánem ve svém pokoji, já vám zatím připravím rozkaz, dám jej k podpisu generálu Ščerbačevovi – a potom můžete ihned vyjeti. Do svidanija!“

Kozák byl tak nadšen, že vzal nebohého zajatce, jenž se dosud nemohl náležitě ze všeho vzpamatovati, pod pažďí a bratrsky jej vlekl do svého bytu.

Budecius se na chodbě rozloučil s Perným. Jinoch chtěl ovšem sebou. Ale rozkaz plukovníkův byl příliš jasný.

„Bude se mi tu stýskati,“ řekl hoch nesměle. „A pak se trochu stydím... Ostatně, kdož ví, není-li to tvůj nápad, nechati mne zde. Nevěříš mi. Ó, já to vím, že mi nevěříš. To ty teď jen s ruskými pány budeš stále vykládati... Což já, nebohý Rakušák, což?“

„Přijedu za několik hodin snad zpět...“ řekl Budecius. „Snad za dva, tři nejvýš dny. Plukovník tak určil. Uvidíme se. Řeknu jim, aby tě nedávali k Rakušákům. Zde na mne počkáš přece. A co bude potom? Kdož ví!“

Rozloučili se na konec srdečně.

„Počkám ještě, abych tě viděl v ruské uniformě,“ řekl Perný jakoby se závistí.

Kozák se svým novým „rakouským“ přítelem se dokonale naobědvali. Mezi tím již přinesli odkudsi ze skladiště zcela novou uniformu ruskou pro řadového vojína bez odznaků.

„Bude to vypadati poněkud divně,“ řekl si kozák, prohlížeje jednotlivé součástky oděvu. „Důstojník s prostým vojákem! Měli by vám na tu missi propůjčiti nějaké odznaky! Byť i jen praporečka. Takto...?“

„Ó, Bůh zaplat' i za toto. Bylo by mým největším štěstím, kdybych směl býti třeba posledním vojákem ruské armády!“

„Vy nás máte tak rád?“ usmál se důstojník.

Budecius se rovněž usmál. Posléze se začal oblékati.

„Šarovary^[16] nejdříve přece,“ komandoval kozák. „Nu, a nyní sapogy, rubášku, plášť, řemen, furažku a vše je hotovo.“

„Nu, Moskal,“ řekl si Budecius, dívaje se do zrcadla.

„Ano, ano, učiněný Moskvič!“ radoval se kozák.

Voják přinesl však právě zapečetěný paket. „Naše instrukce a rozkazy pro nás. Výborně. Pojedeme, pane. Jak vás mám nazývati?“

„Budecius.“

„A křestní jméno... a po otci?“

„Jan... Václav...“

„Tedy Ivan Vjačeslavovič?“

XI.

Ujížděli zpět známou krajinou. Minuli Chorostkov, jeli zase kolem židovské školy. Budecius si vzpomněl na Perného. Zahlédl jej ještě na dvoře zámku v Husiatyně v průvodu nového konvoje, jehož se mu tam zase dostalo, kterak smutně mu kynul na cestu, již mu jistě opravdově záviděl.

Tentokráte jejich vůz nebudil snad ani nijaké pozornosti. Ještě za světla dojížděli k velké vesnici, o níž už zдалky poznamenal kozák:

„Darachov!“

Při tomto slově ovšem jeho českému druhu prudce zabilo srdce. Darachov!

Bylo to patrně nějaké prosté, obyčejné názvisko té nejprostší, nejobyčejnější haličské vesnice, špinavé, plné všivých Rušňáků a smradlavých, orthodoxních Židů!

Ale jemu připadlo jako zaklínadlo.

I jako výzva!

Neboť zde uvidí české vojsko. České vojsko!

Připadalo mu, že v této veliké válce některá slova náhle jsou tak nová a silná, že nabývají mimořádného významu symbolického.

Vždyť i dříve slýchal: český voják! Český pluk! Ale té ironie!

Nyní toto „české vojsko“ stalo se mu něčím na výsost silným. Myslel, že by se tato dvě slova měla nyní důsledně psát velkými písmeny. Ó, moci tak proměnit je v ohnivý obrazec, jenž by se ustavičně míhal před očima každého českého člověka, tlačil ho a nedal mu spát!

České vojsko!

Může-li být ještě něco mohutnějšího, jak zahovořit k české duši? Nelze-li právě zde se vykoupiti ze všech hříchův a slabostí? Není-li to očišťující oheň, jímž lze projít k světlejšímu a čistšímu životu?

České vojsko!

Konečně je uvidí! Konečně je spatří na frontě, při práci. Necht' si je jich jen hrstka. Musí jich býti více. Mnoho. Tisíce, desetitisíce, stotisíc a více! Divise, sbory, armády!

Přijeli do Darachova.

Automobil téměř zařičel jako splašený kůň, když se zastavili před budovou divisního štábu. Strážcové zvědavě obhlíželi nově příchozí.

Kozák se ptal po „děžurném“^[17] důstojníku.

Vyšel mu vstříc vysoký, krásný důstojník se šlechtěnými licousy na bradě. Rovněž kozák, rovněž Doněc.^[18]

„Ach, Georgij Ivanovic Něstěrov! To jsou k nám přece hosté ze štábu armády! S tak vysokých a s tak vzdálených míst! Ó!“

„Zdravstvujtě, Claudie Trofimoviči!“ pozdravil se s ním srdečně štábní kapitán, čili v kozácké mluvě podesaul. „Vy jste nyní zde, Morgunove? Pamatujete se, u pluku – á? Veselo bývalo! Nu což! Vy jste už esaulem – a georgievský kříž! Nu, já vám zde dobrého molodce vedu, Čecha!“

„Čecha? Zde jsou Češi. Snad práporčíkovi Rybáři ho vedete!“

„Nikoli. Vám, generálu Kord'ukovovi a i vašemu českému práporčíkovi. Jaké to má podivné jméno. Nu, pojd'te, já vám vše povím a svoje papíry odevzdám!“

Vešli dovnitř. Budecius šel pomalu za nimi.

Tato ruská družnost a srdečnost, již všude pozoroval, ho dojíkala a chvílemi až omračovala. V Rakousku by kadet „strašně zjel“ kadeta-aspiranta, kdyby se mu náležitě a dle předpisu na puntík přesně nehlásil, pomyslel si, srovnáváje tyto dva důstojníky s nabubřelou důstojnickou soldateskou rakouskou. Odplivl si – velmi upřímně. Bylo mu až nevolno fysicky, kdykoliv si vzpomněl na minulé dny.

„Posad'te se!“ řekl Něstěrov vlídně.

Esaul Morgunov se však poněkud zamračil nad touto vlídností. Nebývalo zvykem důstojníků sedávat s řadovými vojáky.

Ale když Něstěrov vše vyložil a když esaul nahlédl do listin, tu vstal a podal „Rakušanovi“ ruku.

„Již jdu pro praporčíka Rybáře,“ zvolal pojednou. „Tot' přece jeho metier. Však – počkejte! Půjdeme k němu všichni. Bydlí ve škole. Pojd'te! Překvapíme ho, holoubka. Mají nyní vánoce, naši Češi! Hle, vánoční dárek jim přineseme. Včera byli na rozvědce kdesi u 81. pluku. Přivedli zase několik zajatců. A proklamace jim tam naházeli. Jsou tu krátký čas, ale úspěchy mají krásné a služby dělají znamenité. Já pak jsem se s nimi pobratřil. Mají rádi kozáky – to nám lichotí. Neboť jsou to chrabří lidé. Generál je má také velmi rád. Bavívá se s nimi – jen což. Mají znamenitý humor, jakýsi originální vtip. Nu, molodci, zkrátka a dobře!“

Šli rozblácenou a rozjezděnou cestou ke školní budově. To je tedy Darachov, myslel si Budecius. A zde je budova, v níž sídlí důstojník československého vojska. Zní to svrchovaně důstojně.

Bilo mu srdce, jak pozoroval s jakýmsi studentským studem.

Zdětštl náhle, změkl naprosto, chvějný cit, uvězněný a přísně střežený dosud někde na dně srdce, povolil náhle a plnou silou se rozlil celou bytostí. Bylo mu do pláče. Cítil, že se mu chvěje jazyk v ústech a že nebude schopen jediného slova. Třásl se po celém těle, všecko v něm bylo rozechvělé, rozezvučené. A veliká prostá zvědavost vládla nad tím vším.

Vstoupili do tmavé chodby a zaťukali na jedny dveře.

Morgunov je posléze pootevřel a zvolal dovnitř:

„Možno?“

Jakýsi měkký hlas je pozval dovnitř. Vešli.

Budecius zůstal státi u dveří, o něž se opřel. Díval se před sebe, ale zdálo se mu v prvním okamžiku, že nic nevidí! U stolu sedělo několik lidí, prostých vojáků, oblečených v ruské stejnokroje. Na první pohled bys jich nerozeznal od jiných ruských vojáků, zvláště v této pozdní odpolední hodině, kdy se již znenáhla tmělo.

Jeho oči utkvěly však na obličejí praporčíkově. Mladý český důstojník ihned vstal, podal ruku esaulovi Morgunovovi a představil se novému důstojníkovi.

„Igor Rybář.“

„Igor,“ opakoval si mechanicky Budecius, dívaje se na něj.

Něstěrov vše vysvětlil a přímo vytáhl ze tmy od dveří k oknu na světlo „svého Čecha“.

Všichni se na něho podívali.

Náhle dva z dobrovolníků, kteří při příchodu hostů povstali a stáli vzpřímeni u stolu, porušili tuto strohost, v níž již tolik vteřin tkvěli a s hlasitými výkřiky se vrhli ke svému novému krajanovi.

„Budecius!“

„Březa!“

„Skála!“

Oba dobrovolníci se zmocnili toho nového člověka a líbali ho na obě tváře čistě, srdečně a s pradávnou jakousi obřadností bratrskou, jak se tomu byli v Rusku naučili.

„Jste bratři?“ tázal se Něstěrov překvapen.

„V Čechách jsou všichni čestní lidé bratři,“ řekl praporčík. „Patrně známí, přátelé, kamarádi, spolužáci, není-liž pravda? Není nás tolik, aby se zde, v české rotě rozvědčků na Rusi, nesešli nějakí známí.“

„Zůstaneš u nás, vid’?“

„Zůstanu všude, kde budete chtít!“

„Bratře praporčíku, zůstane u nás, vid’?“ volal o překot Skála.

Praporčík Rybář se tázavě podíval na Budecia.

„Byl bych přešťasten,“ řekly mu jeho oči.

„Především vykonáme svůj úkol. Potom musíme zpět k Husiatynu, dle rozkazu plukovníka Medvěděva. A potom lze snad už něco podniknouti,“ vysvětloval Něstěrov.

„Podle našeho československého rozkazu,“ řekl pomalu praporčík Rybář, „všichni nováčkové československého střeleckého pluku se mají posílati do záložní roty, do Kremenčugu, a sice přes Kyjev, kde bude zapsán u správy Svazu československých spolků na Rusi!“

„Co je to ten Svaz?“ zeptal se Budecius, jenž se již trochu vzpamatoval.

„Naše politická representace zde na Rusi,“ řekl Březa.

„Ah,“ usmál se tiše Budecius.

„Uvidíš!“

„Tento dárek jsme vám přinesli k vánocům,“ řekl Morgunov. „Bude lépe,“ obrátil se Něstěrovovi, „necháme-li je zatím jejich české radosti. Snad může spát zde, u nich.“

Něstěrov se trochu zakabonil:

„Vlastně... je přece jen zajatec... Dosud! Já nevím. Ovšem, dovolí-li generál... Kord'ukov!“

„Dovolí, dovolí!“ rychle řekl esaul. „Dovolí, dám-li já, esaul Morgunov, své garancie. Neutečeš?“ obrátil se hrubě k Budeciovi.

„Neuteče, neuteče, vaše vysokoblahorodí,“ vzkřikl Skála. „Je jistě rád, že je tu, cožpak toho nevidíte? Svými životy za něj všichni ručíme.“

„I já!“ přidružil se praporčík Rybář. „Svým životem!“

„To je ovšem rozhodující,“ řekl Morgunov. Obrátil se ještě k Budeciovi a jako by měl před sebou prostého kozáka, řekl s gaskoňskou chvástavostí, vyznačující všechny donské kozáky:

„Víš ty, kdo já jsem? Já jsem – esaul Morgunov. Mor – Gunnóv. Smrt Hunnů! Jsem strašný. Jsem krvežíznivý! Nešetřím v nijaké bitvě ani Němců, ani Maďarů, ani Rakušanů. Mor Gunnóv! Strašný!“

„Nejsem ani Němec, ani Maďar, ani Rakušan,“ řekl klidně Budecius, jemuž se Morgunov zalíbil.

„A co jsi – á?“

„Čech!“

„Ach ano, zapomněl jsem. A vodku piješ?“

„Ano, vaše vysokoblahorodí!“

„Ládno. Vodku dnes dostanete. A nyní pojďme. Vodku, vodočku dostanete, molodci,“ řekl basem na odchodu, bera za ruku Něstěrova. A zakončil dopěvkem: „Od esa-u-la Mor-gu-no-vá!“

XII.

Toho dne seděli všichni dlouho u praporčíka.

Shromáždil se zde celý oddíl.

Velitelé obou „part“, Houdek i Vlček, se rovněž dostavili.

„Děňščík“ Sezima horlivě obsluhoval. Vařil čaj, naléval Morgunovskou vodku, krájel vánočky, jež dal praporčík již před Štědrým dnem napéci – a dělal „legraci“.

Březa se Skálou se ovšem ani nehnuli od svého přítele.

„Máme rozkaz hlídati tě,“ řekl Skála.

Později večer přicházeli i ostatní rozvědčíci.

Byli všichni nesmírně zvědaví na toho nového Čecha, jehož přeběhlická historie tolik jim imponovala.

I dvorní komik oddílu se dostavil a představil se:

„Žádná mouka, žádný tvaroh, vždycky jenom Vojta Baroch!“

Přišel Hofírek, špína chlap, jenž se nerad myl a mnoho pro to zkoušel od ostatních, Burkoň, zvaný Mařena, „geroj“ Mašín, mající pověst hrdlořeza, Strnad, frajer, šilhající po holkách, Beránek, Nouzák a Andress, o němž se říkalo, že je vlastně Němec a že je do Čechů jen tak zamilován.

„Čím víc budeme všichni zusammen halten, desto s námi bude lépe,“ řekl několikrát i za dnešního večera svoji oblíbenou větu.

I koktavý Plšek se představil mezi ostatními, řka:

„Nej... nej... nejlepší by byla nějaká ofensiva!“

Oddíl měl ovšem i svoji atrakci. Dostalo se mu právě o vánocích šikovatele, jenž přijel z Kremenčugu na frontu, Horáčka.

Přišel také, ač se ještě dobře neznal s ostatními. Seděl jako nejvyšší z „nižních činů“ vedle praporčíka po levé ruce, kdežto Budecius jako vzácný host seděl po pravé. Banket byl, jak vidno, velmi obřadný.

Budecius se chvílemi nakláněl, aby viděl do tváří všech těchto chlapců. Jaké to byly tváře!

Horáček byl bledší hoch, tmavější pleti, s překrásnýma hnědýma očima, jehož měkký, oratorský hlas rychle dovedl ovládati nikoli přízvukem, ale jakýmsi vnitřním opravdovým teplem a hlubokým zanícením, všecky ostatní. Byl právníkem, redaktorem jakési revue mladé generace strany svobodomyšlné, měl všecken pathos vřelého nacionalisty a nevýslovně dobré srdce. Za těch několik dní, co tu nyní byl, získal si rázem duše všech těchto lidí. Dovedl jemně zkrotiti frajeřinu Houdkovu i občasnou hrubost Vlčkovu, dovedl se s nimi se všemi radostně veseliti a hlučně smáti.

Byli zde lidé z prérůzných krajů českých zemí.

I lidé různého zaměstnání.

Studenti, dělníci tovární i zemědělstí, řemeslníci, rolníci, domkáři, úředníci a úředníčkové, učitelé.

A všichni milovali svého praporčíka. I všichni se milovali navzájem. Znali již i svoje lidské, přelidské vady a slabosti, prohřešky i hříchy, o nichž bujně vtipkovali, smáli se vesele, když za večerů si vypravovali historky ze svých minulostí, někdy, když Vojta Baroch „spustil“, otřásaly se jejich nevalně pevné „zemljanky“ divým smíchem.

A nyní tu všichni seděli družně pohromadě se svým praporčíkem. Místnost hlaholila, v šumu a v překotném rozhovoru se ztrácely odpovědi ba i otázky Budeciovy a jeho přátel.

Ale to vše, co viděl kolem sebe, stačilo mu, aby pochopil, že je mezi novými lidmi. Duch živého bratrství, jenž je všechny podmaňoval, jenž je všechny spojoval v mocnou jednotu, tento nový duch, veselý, družný a pobratimský, byl pro něj vzácným a krásným objevem hlubokého lidství ve vojenském krunýři mstitelův a osvoboditelů vlasti. Tito lidé byli jistě nemilosrdní, byli jistě zlí vůči nepříteli. Tito lidé všichni do jednoho věřili jistě, že válku lze

vyhrátí jen úplným a nemilosrdným zdrcením nepřítele. Ale tito lidé se milovali a byli hotovi umřítí jeden pro druhého.

Jen veliká nenávist dovede vzbuditi v protikladu velikou lásku, řekl si Budecius. Tito lidé se tak milují, že není možno, aby společně něco zle nenenáviděli. Jestli kdy v dějinách byl příklad krásného pobratimství na život a na smrt, pak zde jest jeho pokračování a snad vyvrcholení. Jsou do sebe zamilovaní, slouží si navzájem, prokazují si něžné úsluhy, pocty, radosti. A při tom je neopouští trnitý český vtip, nejsou sentimentální, dovedou býti sarkastičtí a mají smysl pro karikaturu. A jejich smích! Smějí se i takovému Vlčkovi pro jeho rozbitou ruku a Vlček se směje s nimi! Budecius nikdy ještě neslyšel českého člověka takto se smáti: Čistě a bezelstně!

Noví lidé, pomyslíl si konečně. A díky, díky tobě, Bože, za to! Zde se před jeho očima odehrává veliký, zázračný přerod české duše. Zotročená, ponurá, služebníci – přerouje se nyní v duši volnou, přímou, hrdinskou a veselou!

Je to radostná renaissance, řekl si, pozoruje tyto hlaholivé hochy a jejich krasavce-praporčíka, s něhož všichni nespouštějí oči a jehož souhlasu pro svá hádání, narážky a vtipy se vesele dožadují.

Veselá česká duše, toť je ono! řekl si dále. Neboť konec budiž už všelikému neplodnému mudrlantství a všem nezdravým sklonům k sektářskému kacířství à tout prix. To si, nešťastná duše, nese ze středověku a domnívá se, že může býti na tuto chorobu pyšná. Ejhle, tito hoši! Mají nábožensky-fanatickou víru ve svoji věc, milují se vespolek a dovedou býti veselí a bujní, radostní vojáci, umírající s úsměvem na rtech za svůj prapor. Pryč s ponurostí a přísnou morálkou vojenskou takových husitských sektářských vojáků! Mějtež si všichni jejich víru, mějtež všechnu jejich hrdinnost a nepřemožitelnost, ale varujte se jejich sklonu k atomisaci a k chiliasmu. Buďte veselí, jděte vesele do boje i na smrt, zabíjejte vesele, noví renaissanční vojáci, po toliké temné době probuzení k světlu!

Noví lidé! Toť je ono! – – –

Vojta Baroch začínal svůj program.

Nejdříve přišel „Mlynář a jeho dítě“. Vojta Baroch hrál sám všechny úlohy – i nesčetné množství duchů.

Potom podnikal řecko-římský zápas s Andresse. Address, hrubý a hrozný silák, jenž vytahoval Rakušáky z jejich zákopů za kůži na krku, byl naprosto bezmocný nyní proti úhořovitému Barochovi, jenž se stále dovolával soudce Plška proti surovostem protivníkovým.

„B... B... B... Barochu, to nejde – ty – ty mu pod- podrážíš n... n... nohy!“ rozhodoval Plšek spravedlivě.

Address se konečně mohutným rozmachem zbavil nepřítele, položiv jej na obě lopatky a postaviv mu na hrud' svoji nohu, řekl pouze hrdě a vítězoslavně:

„So!“

Budecius se dověděl, že nebohý Address je z Dolních Rakous a že zfackuje každého, kdo by o něm řekl, že je Němec nebo Rakušák.

„Koule, má koule, ó boule!“

To již zase Vojta Baroch „představoval“ židovské bohoslužby.

Všichni se smáli.

Budeciovi bylo veselo a lehké. Zase se ho zmocnilo radostné dětinství. Vzpomínal na Perného a bylo mu ho líto. Ubohý realista! Neuvidí tak radostného krásného zázraku! – Ale – snad jednou také uvidí, a to co nejdříve.

Bylo již k půlnoci, když Horáček navrhl, aby se rozešli a dali bratru praporčíkovi i jeho hostu se vyspatí.

Březa se Skálou ovšem chtěli, aby šel Budecius spát s nimi do zemljanky.

„Nevyspali byste se, nic takového nedovolím!“ řekl praporčík. „Bratr Budecius bude spát zde u mne. Zítra máme práci před sebou. Byli bychom všichni jako kočky – Sezimo, slámu sem přines a uprav slušné lůžko!“

Sezima „lítal“.

Posléze, když si všichni popřáli dobré noci, osaměl praporčík se svým hostem ve své prostorné, ale pusté světnici. Zbyl zde ostrý zápach machorky i lidských těl. Otevřeli okno,

jímž sem vproudil studený vánoční vzduch. Venku mrzlo a tiše padal sníh. V tuto chvíli i hvězdy svítily jasněji.

Téměř beze slova ulehli oba.

Přáli si jen krásné dobré noci a krásných snů.

Budecius ihned usnul.

Byl to jeho první, šťastný spánek, první blažený spánek po dlouhých dnech utrpení a pokoření.

Měl tiché, nezachytitelné, sladké sny. Spal mezi bratry.

XIII.

Nazítří ho probudil praporčík Rybář.

Spal patrně velmi dlouho, neboť před budovou čekali osedlaní koně a šikovatel Horáček, Březa i Skála.

Zastyděl se, vyskočil hbitě a když vypil horký Sezimův čaj, vyslechl první instrukce Rybářovy. Velmi se podivil, když slyšel, že pojedou na poslední punkt koňmo. Nikdy neseděl na koni.

„Nelze nic dělati, milý příteli,“ řekl praporčík. „Všichni jedou, to znamená, že i ty musíš jeti. Ostatně jsme ti vybrali, tušíce tento „ouraz“, dobrého, to jest úplně hloupého a dobráckého koně. Neshodí ani myš, natož tebe.“

Nyní přišli před školu i ruští důstojníci. Mezi nimi byl malý suchý stařík, jemuž všichni prokazovali zřejmé pocty.

„Generál,“ řekl Rybář.

Generál přistoupil k českému důstojníkovi a srdečně se s ním pozdravil.

„Nu, Igore Ivánoviči, znám váš úkol, znám. Dobrého pořízení. Hle, zde plukovník Sorin, velitel dělostřelectva, půjde s vámi. Dojedete z prava pod Mohylu, tam kde divise se stýká s Finlandci, tam sestoupíte s koní a potom již pěšky. Do zákopů! A kde že je váš Čech?“

Představili mu Budecia.

„Nu, ládno! Všem dobrého pořizení. A vy, práporčíku, mně potom podrobné hlášení o všem napíšete, pravda?“

„K službám, vaše prevoschoditělstvo,“ řekl Rybář, salutuje.

„Mnoho jste národa vzali s sebou,“ podotkl ještě generál. „Aj, jak jsou zvědaví tito Češi! Nu, jinak – molodci! molodci!“

Něstěrov a esaul Morgunov též zde byli. Vzpomínali na včerejšek. Dlouho do noci popíjeli a vzdychali po znamenitých časech v donském kozáckém pluku. Oči měli nevyspalé; zato měli znamenitý humor a stíhali ostrým vtípem celé své okolí, zejména plukovníka Sorina.

Plukovník Sorin byl znamenitý ruský dělostřelec. Celý ryšavý jako iškariotský Jidáš, neobyčejně zahloubaný do své dělostřelecké vědy, velmi okázale pohrdající všemi ostatními druhy zbraní, i kozáctvem.

„Nezná nás. Nezná nás, Donců!“ říkal neustále Morgunov. „Oh, těžce my jsme ve čtrnáctém roku jeho artilerii proháněli. Stále ku předu! A oni, sukyny děti, za námi se svými soudečky jako markytánky... Škytali a naříkali, ubožáci. Proč prý tak letět? Každý z nich souchotiny ulovil. I plukovník Sorin!“

„Ó, kdybyste nebyl generálův milec, já bych vás ještě prohnal,“ odvětil přísně Sorin.

Vsedli na koně.

Budecius se namáhal očividně, aby zachoval důstojnost chvíle. Jinak se vážně obával, že spadne.

Vyjeli z Darachova.

Plukovník Sorin, esaul Morgunov, za nimi podesaul Něstěrov a práporčík Rybář – vždy první. Jeli mírně zasněženou krajinou, kde slabý poprašek jen zlehka pocukroval hnědou, hlinitou a blátivou zemi.

Blížili se ruským zákopům.

Jejich cílem bylo, dojetí do třetí linie zákopů – a odtud pěšky celou frontou po úseku červené brigády.

Potkávali ruské vojáčky, někteří z nich byli ranění, jiní jeli s kuchyněmi patrně již pro oběd do zadních stanovišť.

Konečně přijeli k houštinám, značně vysokým, kde jim vyšli vstříc nějací noví důstojníci.

„Jsou to důstojníci štábu 3. finské divise. Připojí se k nám. Na jejich úseku vy jste přeběhl,“ obrátil se Morgunov k Budeciovi. „Mají na vás vlastně větší právo, než my. Ale my se už nějak s nimi bratrsky rozdělíme, pravda?“

Zde seskočili s koní, jež převzali vojáckové, zde bloumající, do zatímní ochrany. Spojili se v jediný průvod s důstojníky finské divise, z nichž jeden se přitočil k Budeciovi a řekl mu:

„Hrabě Galen vás pozdravuje...“

Stoupali všichni po východním úbočí vrchu Mohyla. Přešli již několikeré rezervní zákopy, až konečně vešli do první linie.

Jediným pohledem ven ze střílen Budecius poznal, že má zase naproti sobě burkanovský les a úsek 88. pěšího, již rakouského, již i formálně nepřátelského pluku.

Bylť v uniformě ruského vojáka!

Plukovník Sorin se ho nyní plně zmocnil. Vodil ho s jednoho pozorovacího bodu na druhý, od periskopu k periskopu, dělal si poznámky a zakresloval na mapě. Ach, ano, zde je kulometné hnízdo, zde, zde jsou i vrhačové plamenů, vrhačové min, zde jsou vlčí jámy, zde nešťastná minová pole, přes něž mu bylo jít, ježto v tehdejší situaci nebylo jiné cesty.

Strašlivá pout' nedávné noci vyvstala opět před jeho očima.

Všecky mátohy, halucinace, bědný Perný!

A nyní vidí, jak táž cesta za denního světla připadá prostou a lehce proveditelnou.

Tam naproti tedy sedí hejtman Kohout, kadeti Macek, Matějček, poručík Novák, tam u vedlejší kumpanie strachem se tetelí kadet Blažek.

Ó, zdaž by nebylo nyní spravedlivé, vychrliti všechen oheň a všechnu síru sem, na toto hnusné a prokleté místo, kde je soustředěna nejpustší mravní špína světa?

Mluvte mi cokoli o kamarádech, o dobrých lidech, o „také“ Češích, pomyslel si Budecius hněvivě. Nestojí to vše za řeč. Dovedl bych všecky Čechy tam na té straně a v té prokleté

armádě, kteří opravdu ještě dnes uléhají či vstávají ve svých „dekunkách“ s myšlenkou, bít se „pochtivě a čestně“ – za Rakousko, obětovati za jediného, i toho nejposlednějšího hochy, jehož jsem včera viděl. Jaký to byl krásný večer! Bylo něco krásnějšího v mém životě?

A nyní se teprve pustil s opravdovou chutí do práce. Jako prostý voják neměl valných zkušeností – pociťoval to těžce.

Ale přece mohl říci leccos zajímavého. Několikrátě změnili úsek, přecházeli občas s pravého na levé křídlo. Také s 81. plukem se střídali v obsazení posic. Zná tedy, na štěstí, celý úsek červené brigády. Ač z hlubiny duše nenáviděl vše vojenské, co tam naproti se dělo, přece měl oči otevřeny a pozoroval celou řadu důležitých podrobností, dnes tak vzácných a cenných, jak viděl.

Plukovník Sorin naslouchal mu bedlivě a pozorně.

Budecius ihned i o něm si učinil dobrý úsudek jako o skvělém frontovém či bojovém ruském důstojníkovi.

„A nyní učiníme malou zkoušku,“ řekl po chvíli Sorin. „Zastřelíme se na některé body. Poznáme ihned, co tomu Rakušané říkají.“

„Nuže, na příklad kryt hejtmana Kohouta. Bude jistě tam, není-li ovšem někde v zákopech a netýrá-li svých lidí. Hle, zde!“

Budecius označil místo křížkem v dělostřeleckém dalekohledu.

„Myslím, že už z pohnutek psychologických bude správné, poslati mu tam granát. Snad se odstěhuje – ale kde najde ihned tak skvělý úkryt, jako má nyní. Bude každému jinému nedůvěřovati. Celý týden, dokud kumpanie neodejde do rezervy na oddech, budou mít ti chudáci od něho pokoj. A on bude jistě velmi sklíčený.“

„Zařídím to!“ řekl plukovník Sorin. „Vám pro radost. Jsme vaši dlužníci. Dělá-li vám potěšení tato malá splátka dluhu – s radostí.“

U pozorovacího bodu dělostřeleckého byla telefonní stanice. Spojili ihned plukovníka Sorina s baterií.

Několik cifer, heslo, povel – a zazněl výstřel.

Na protější straně, právě tam, kde Budecius označil kryt hejtmana Kohouta, dopadl těžký granát. Vše bylo v jediném okamžiku.

Viděti bylo nyní mohutnou explosi, geysir hlíny a kouře.

„Těžká,“ řekl s gustem Morgunov.

„Plná rána. A cíl, zdá se mi, dobře zasažen!“ liboval si Sorin, jenž tímto výkonem plně získal srdce Budeciovo.

„Nebudete litovati ještě několika nábojů?“ zeptal se ho šťastný zajatec.

„Je to již nepoměrně lepší, než bývalo v Karpatech,“ usmál se ryšavý plukovník. „Nábojů nyní máme zase, co srdce ráčí. Je ovšem příkázáno, šetřiti jimi. Ale pro vás velitel divisního dělostřelectva učiní vše.“

„Nuže zde, zde a zde jsou kryty důstojníků. Také Čechů. Bijte, prosím, do nich. Nešetřte jich. Bijte, prosím. Zde je kryt kadeta Macka. Pošlete tam třeba dvě – pro jistotu!“

„Oj, jaký krvežiznivý,“ podivil se Morgunov.

„Ano, je-li nutno, i krvežiznivý. Je-li nutno vésti válku, tož válku. Je-li nutno býti i krvežiznivý, tož krvežiznivý. Jaké tu v celku rozdílý?“

Budecius okoušel podivného citu a podivné slasti, jíž dříve neznal: msty.

Ano, je nutno, aby se lidé v této válce dovedli i mstit. Vidím, že bude nutno kromě renaissančních ctností vzbuditi i některé renaissanční vášně. Nebylo by bez nich energické vojny – a tudíž nebylo by bez nich vítězství.

Msta! To je konečně krásné a spravedlivé slovo, necht' si cokoli žvatlají pacifističtí žvanilové.

Msta! Slovo, jež rozněcuje a jež vtiská do ruky zbraň.

A je konečně, za co se mstiti.

Včera večer zpívali ti hoši naivně vlastenecky:

Za   Bílou,   za   horu
pomstu nepřátelům svým...

Nuže, pomstu nepřítelům svým! Je to jasné, je to logické – je to nakonec spravedlivé. Neboť co je to pomsta? Trest. Zasloužený a spravedlivý.

Plukovník Sorin dal opět příslušné rozkazy.

Vyšlo několik ran, nyní ostrých, zlých, jako myšlenky, jež je vyvolaly.

A polozdivočelý Budecius viděl opět na druhé straně, na místech, jež tak dobře znal, znamenité, smrtící geysiry, z nichž se radoval jako dítě.

Březa pozoroval jeho obličej. Velmi se mu líbil.

Hle, člověk, který by mohl u nás hráti vynikající úlohu! Hle, člověk veliké koncepce. Hle člověk velikých vášní. Kdybychom mu svěřili vedení armády, jež by měla obsadit Čechy, tu by on v čele svého vojska přišel do země a vládl by krví a železem. Hořela by nehodná města, spaloval by nehodné lidi. Hlásá odklon od gotické ponurosti duše středověku, ale jak je sám přísný. Sní o renaissančních condotierech, ale je sám gotický. Nechce být Husitou, ale co z Husitů ožívá v něm krve a ducha! Kdo z nás je takto nadán? Nejsme ve své většině sklonni, dávat presenty svým nejstrašnějším nepřítelům, abychom dokumentovali světu hloupou lež, již sami vnitřně nevěříme, že jsme stoupenci prvokřesťanského „odpusťte nepřítelům svým“. Nuže, odpusťme Habsburkům! Odpusťme Němcům! Odpusťme Maďarům! A co z nás zbude nakonec? Odpusťme všem – a všichni nás budou požírat znovu!

Budecius nyní je vedl na úsek proti 81. pluku. I to znal zde dobře od nedávna. Ano, zde jsou kulometná hnízda, zde jsou „dekunky“ důstojníků, mužstva, dělostřelecké pozorovací body, jež buďtež smeteny. V tomto směru za burkanovským lesem jsou baterie, i tam možno něco poslati. Jsou tam příliš dobře a příliš na trvalo zařízení, než aby se stěhovali již dnes či zítra jinam. A dnes je možno je zničit.

V Budeciovi se ozývaly nyní jakési nové, dosud nepoznané pudy velitelské a vládcí. Cítil, že je tu pánem. Věděl, že ovládá i při svých nicotných vojenských znalostech a zkušenostech situaci.

Stále ho něco nabádalo, aby udělal rozkazy na pravo či na levo. Ó, moci tak uvést tato ruská vojska v pohyb, ku předu!

Domýšlel se, značně naivně ovšem, že po zničení dělostřeleckým ohněm všech krytů důstojníků i dělostřeleckých stanovišť, projde ruská armáda nějakým parádním pochodem

prostranství mezi svými a nepřátelskými liniemi, vezme hravě a snad bez krve první čáru rakouských zákopů – a snad skončí tak válku.

Díval se nyní napiatě na druhou stranu.

Tam byl – na tuto dálku – ovšem klid. Ani puška se neozvala – bylo by to ovšem také zbytečné, neboť by střílela výhradně do vzduchu.

Nyní – byť jen na několik okamžiků, si přál tam zase býti. Projítí známým zákopem okolo „šišart“ čtvrtého „cuku“, motati se kolem ohromných travers a slyšeti pojednou podivné volání, v němž by vlastně ani nebylo nijakého smutku, spíše utajená radost:

„Hejtman Kohout – mrtev! Hejtman Kohout už to má vodbytý. Hejtman Kohout už je na hadry, na dranc, na cancoury. Tak už si ho Pánbú povolal.“

A potkal by Liebermanna, jehož kapička na nose by se slastně chvěla jako ranní rosa. A Liebermann by mu řekl:

„Tak, teď bude náš dobrý pan hejtman Kohout uvazovat andělíčky v nebi!“

Anebo... by nebyl zabit. Ale vyletěl by celý zčernalý a trochu potrhaný od úlomků granátu z kouřícího se dekunku a volal by zoufale:

„Vojáci... vojáci... berouňáci... cihláři...!“

A jeho bratr by bledl hrůznou představou, že ho čeká něco obdobného. Krve by's se na něm nedořezal!

„Nu, půjdeme dnešní noci na rozvědku,“ řekl praporečnický Rybář. „Pokusíme se něco chytiti – a dovíme se, jak to působilo. Sdělte nám ze štábu armády svou adresu, abychom vám mohli napsati. I proklamace jim tam hodíme. A sdělíme jim tam, že takto budeme rozbíjeti každého dne jejich nedobytné důstojnické dekunky! Poděsíme je aspoň, svoloč!“

Poděsíme! pomyslel si Budecius. Zničíme je! To je jediné slovo, jež jim lze poslati.

Skončili takto svoji dnešní dopolední missi.

„Soudím,“ řekl plukovník Sorin, když opouštěli zase první linie ruských zákopů a sestupovali ke svým koním, „že jsme pozorovali i pracovali dobře. Kdyby zůstalo něco zdrávo,

odpověděli by nám z děl. Takto asi ani nemohli. Škoda, že není v plánu postup na tomto místě. Kdybychom mohli jít v pěší útok, jistě bychom získali slušné úspěchy. Hle, aeroplán!“

Nad jejich hlavami skutečně zavrčel aeroplán.

„Opozdil se poněkud – jako vždy, tito milostpánové aviatikové,“ zabručel Morgunov.

„Bude moci ještě leccos zjistiti,“ namítl Něstěrov, jenž poznal stroj ze štábu armády.

Pozorovali let aeroplánu, jenž plul dosti nízko nad rakouskými zákopy. Tu a tam ojedinělý výstřel z pušky, vzdálený kulomet zaštěkal proti němu. Ale marně. Když přišli ke svým koním, vracel se již neporušen a majestátně do svého stanoviště stále na východ.

Vsedli na koně a v několika minutách byli zase v Darachově.

Budecius zde poobědval zase mezi přáteli a bratry a s těžkým srdcem vsedal po obědě opět do automobilu vedle podesaula Něstěrova, aby odjel do Husiatyna.

K přísnému plukovníku Medvěděvovi.

Bratři, rozvědčící stáli tu shromážděni všichni. Byl tu i Březa a Skála. Práporčík Rybář zvolal za ním, když vůz se již pohnul, živé a srdečné Na zdar!

Březa i Skála byli nějak zkormouceni. A pohnuti.

Všichni zvolali za ujíždějícím autem mohutně:

Zdar! Zdar! Zdar!

XIV.

Od té doby, kdy se s ním Březa i Skála rozloučili v Darachově, nedostali od něho již nijakých zpráv. Ani o něm podstatně nic nezvěděli. Práporčík Rybář jim přinesl zprávy, že ve štábu 7. armády nastaly nějaké změny. Medvěděv byl snad přeložen na nějaké vyšší místo, Něstěrov odešel kamsi jako náčelník divisního konvoje k štábu některé divise na frontu, ježto prý, jak říkal Morgunov, nelíbí se mu život v hlubokém zápolí a touží stále po vavřínech.

I oni dostali v polovici ledna rozkaz, odejít do Karpat k jiné divisi. Měli jít nejdříve ke Stanislavovu, později do hor na pomezí bukovinském.

Rybář nosil zprávy o chystané ofensivě. Ve štábu jihozápadní fronty horečně se připravuje veliký, grandiosní útok. Duší nového ruského jara, jež zvěstovalo rok 1916, bylo velké jméno: Generál Brusilov.

Když v konci měsíce května, v okamžiky nejvyššího opojení vítězstvím, kdy jako obrovitá kořist ruské jihozápadní armádní fronty generála Brusilova se valily do Ruska mohutné stotisícové proudy rakouských zajatců, rozvědčící odpočívali ve městečku Kozova u Tarnopole, popíjejíce pivo, jež ukořistili v opuštěné rakouské důstojnické jídelně, tu přišel k nim večer praporčík Rybář a odevzdal jim polní poštu. Několik lístkův od chlapců z jiných rot, něco od známých z Kyjeva a dopis pro Březu.

Dopis pro Březu!

Myslivec byl velmi překvapen. On – dostal dopis! Od koho? Nemá v Rusku přece pranikoho. Na konec mu však napadlo, že by to mohl býti dopis od Budecia. Nemýlil se ovšem.

Skála prohlížel zvědavě obálku:

„23. pěchotnaja divizija. Štáb. Čechu dobrovolcu Březa. Dějstvujučaja armija.“

„Správně to napsal. Jak se vyzná! A prosím, půl roku o něm ani vidu, ani slechu. Nejkrásnější dny vojny, jež nyní prožíváme, tráví d'as ví kde,“ huboval jinoch.

Prohlíželi ještě obálku, razítko... Rozluštili jméno „Ufa“.

„Co je to? Z Ufy píše? Kde je to?“

„Někde na Urale. Blízko hranic Sibíře a Ruska.“

„Kam jej tam čert... Nu čtete, čtete. Posloucháme všichni.“

I praporčík Rybář se k nim připojil. Březa přistoupil k oknu a četl:

Město Ufa 15. května 1916.

Milý Březo a ostatní bratři!

Je mi stydno i smutno zároveň, že Vám v těchto velikých dnech musím psát odkudsi z hloupé, prašné, nečisté, polomusulmanské Ufy. Jsem tu jako přivázané zvíře na řetěze, marně štěkám a marně se vztekám. Za městem, plným Tatarů, běženců Poláků, rakušáckých důstojníků, v

bývalém bordelu, v dřevěném domku, za nímž se táhne nekonečná step, na níž Baškiři pasou koně a vyrábějí kumys, v hnusné boudě, plné jakéhosi minulého, zůstávšího zde od nedávna zápachu – sedím, sedím a čekám. Čekám a žaluji, hořekuji. Již jsem přečetl celou ruskou literaturu, celého Puškina, Turgeněva, Dostojevského, Tolstého, Čechova, Gorkého, Andrejeva a Merežkovského, už jsem četl Bloka, Bělého, Gippius – ba i Davida Burluka; ale vidím, že to vše nemá pro mne nejmenší ceny a že bych to vše dovedl ihned zapomenouti pro okamžik, kdy se mi řekne, že mohu jít – k Vám, ovšem. Ale praporčík Klotze – – to je jméno, co? Klotze! Klotze. Franz Adolfovič. Ruský důstojník! Nuže, praporčík Klotze mi toho neříká a neříká. Chodívá sem i praporčík Ivanov. Rovněž důstojník, jenž má na starosti nás, zajatce. Neboť jsem stále ještě zajatcem.

Nuže, vím, že máte málo času a hojnost krásné, záviděníhodné práce v těchto znamenitých dnech, proto budu stručný. Ale to, co Vám zde budu vypravovati, je stejně příšerné pro mne i při veškeré zkratce a ironii, neboť zde sedím jako troska všeho, čím jsem ještě nedávno tak prudce žil. Zatracené Rusko!

Odjel jsem tedy v oněch nezapomenutelných a pro mne dosud nejkrásnějších vánočních dnech s dobrým chlapíkem Něstěrovem zpět do štábu 7. armády. Celou cestu mi něco říkalo, že to není dobře, že jedu pryč od Vás. Byli jste přístavem i majákem příliš bezpečným a vše vůkol bylo mořem příliš neznámým a nejistým. Ve štábu armády jsem přes to pobyl nějaký čas, kde mi plukovník Medvědév svěřil vypracovati obšírnější spis o stavu Rakouska-Uherska a jeho armády. Při tom jsem i pomáhal při výslechu zajatců. Měl jsem po ruce neustále „mundur“ rakouského lajtnanta, do něhož jsem se oblékal, bylo-li třeba kamarádkým „podfukem“ přiměti některého hrdého Rakušana k větší sdílnosti. Naši čeští lidé – důstojníci v četných případech vedli si ovšem hůře než Němci – jako vždy. Nejsdílnější bývali Maďaři. Za planý slib, že se jim v zajetí povede dobře, řeknou-li, co vědí, pověděli rytířští Maďaři na svoji vlast a na svoji armádu všecko.

Nebyla to právě delikátní práce, daleko by se mi bývala lépe líbila práce Vaše – ale konal jsem ji, poněvadž mi Medvědév stále sliboval, že mne co nejdříve pošle do Kremenčugu či do Kyjeva do záložní roty československé.

Ovšem, osud mne zle vyplatil za to, že jsem již jednou oblečený ruský šat vyměňoval za rakouské hadry – proklaté! Lajtnantský mundur stal se mi osudný. Jednoho dne zmizel z oddělení Něstěrov a za nedlouho i Medvědév. Zvěděl jsem jen, že jsou přeloženi. Ani rozloučiti se s nimi jsem nemohl. Přišli nějakí noví důstojníci. Dávali se na mne jako na

balast. Můj spis plukovník Medvědév odvezl ovšem sebou někam do štábu fronty, nezanechal svému nástupci nijakých instrukcí, týkajících se mne. Mladý důstojník, jemuž jsem byl přidělen, si mne valně nevěšmal. Bylo to přirozené. Co chtěli ode mne vědět, věděli. Byl jsem jim nyní artiklem zbytečným. Nepřestával jsem je prositi, aby mne poslali do Kyjeva. Četl jsem tehdy již o slavné rozvědce Syrového v ruských novinách. Vše mne pánilo v tom štábním, ruském „hajzlíku“. Konečně přišli – že pojedou ihned, ještě téhož dne večer. Prosil jsem, aby mi ponechali ruskou uniformu, v níž jsem byl u vás a již jsem si tolik zamiloval. Ne! Byl jsem nahý v místnosti, vedle mne ležela rakouská lajtnantská blůza a kalhoty. Pouze beranici – byla, jak víte, krutá zima – mi ponechali. Přišel voják s bodákem, a úplně mi neznámý, patrně odkudsi z oddílu, jenž hlídal zajatce. Chytil jsem zoufale známé písaře na chodbě, křičel jsem o pomoc jako utopenec, bylo mi, jako když mne vedou na popravu. Pochopil jsem nyní vše: noví pánové nevěděli si se mnou patrně rady a řekli si: Rakušák jako Rakušák! a posílají mne nyní k ostatním zajatcům. Co se mnou bude? Konečně jsem se stal resignovaným. Co lze činiti? Kdykoli jsem se dožadoval promluvit s tím neb oním důstojníkem, dostal jsem notnou ránu pažbou ručnice od svého hlídače, jenž mne zase vedl ze zámku v lese nad Husiatynem do městečka, přes řeku, okolo známé pohraniční budky. Zdálo se mi, že mne celý Husiatyn zná a posmívá se mi. Vidiš, Rusům sloužil a vysloužil si. Zrádce. I nepřítel pohrdá zrádcem. Tak se mi i zdávalo někdy, když mne nový důstojník, příšlý za Něstěrova, občas ušetřil dvě slova. Nevím proč, pohrdal mnou – a snad i pohrdal pomocí, již jsem přinesl. A přece můj wallenrodismus byl tak jiný a zvláštní, než obvykle! Bývalo mi přehořko!

Nyní mne položili v mé lajtnantské blůze, s níž jsem ovšem uřezal odznaky, i v mé ruské čepici jako nějaké krojové monstrum jakéhosi austrorusismu, do špinavé díry polorozbité fabriky husiatynské mezi špinavé Maďary a Rakušáky. Byl jsem zcela v moci svého konvoje a naprosto odříznut od všeho ostatního světa. Věřu jsem chvílemi nevěděl, mám-li se zlobiti na ty Rusy nebo na sebe, na vás všechny, na celý národ. Ale ruská nechápavost a stupidnost přece jen mne přiváděla v zoufalství. Vždyť jsem jim přece jen mohl býti nějak užitečný. Plukovník Medvědév sváděl ovšem všechnu nynější nedůvěru Ruska k Slovanům na Bulhary! Ztracení Bulhaři! Ejhle, prý vděčnost osvobozených Slovanů Rusku! Hle! A vy Češi, prý, dnes tak – a kdož ví, co z vás bude zítra? Prokletí Bulhaři! Zdiskreditovali společně s polskými legiony slovanskou solidaritu v této válce sakramentsky!

Situace byla v podstatě táž, jako v Chorostkově, kde bédný Perný, jenž již dávno mi zmizel s obzoru a s nímž jsem se od svého rozloučení před cestou k Vám již nespátril – uvidím-li ho snad ještě? – se troufale rval s „cimrkomandantem“ Němcem ta s ostatní všivou holotou

„austrovengerskou“. Ale tentokrát našel jsem tu několik fysiognomií, jež byly celkem velmi zajímavé. Hned jak jsem vstoupil, překvapil mne takový zvláštní obraz: zajatci seděli nad ohromným plechovým škopkem, v němž bylo cosi jako polévka. Plavaly v tom rybí hlavy, kosti, jakási kaše: vše možné! Zajatci nejedli – „žrali“ tu hrůznou „pišću“^[19] plnými ústy, ústy vyhladovělými a okoralými žízni i hladem. Nad nimi dřevěnou lžící ve stoje lovil svoje skromná a nicotná sousta jakýsi honvéd, již starší, se sporou bradkou, jednorozční dobrovolník. Jeho měkký, zřejmě slovanský výraz, budil můj zájem. Spustil jsem na něj armádní němčinou. Zeptal se nejdříve, než začal mluvit, odkud jsem. Z Prahy. Čech? Čech! Začal česky. Je Slovák, z Martina. Slovenský spisovatel. Čechy a Slovensko, pomyslel jsem si. Stali jsme se přáteli. Již bylo lépe. Nazítří přivedli ještě několik zajatců, úplně čerstvých. Byli vesměs od 100. regimentu – Slezáci. Mluvil jsem s nimi. Byli mezi nimi dva pozoruhodní hoši: Švéda a Vlček. Švéda, dobrý mládeneček milého vzezření, připomínající trochu Jiřího Skálu, vysedával po celý den u okna. Zde viděl, kterak táhnou ruské maršbataliony, maršbaterie, maršeskadrony a sotně na frontu. To je vojska! To je vojska! opětoval neustále. Šly opravdu tehdy nekonečné řady nových vojáků ruských na frontu. Šly se zpěvem, s hlaholením, široké tváře mužů byly rozesmáté, veselé. Tu jel celý pluk kozácké jízdy napřed s hudbou na bílých koních, za hudbou pak vybraní zpěváci z celého pluku, zpívající mnohohlasně překrásné ruské písně. Hned bych šel s nimi, hned bych šel s nimi, neustále opakoval mladý modrý voják. A Vlček, rváč odkudsi z Ostravy, mladý, ale nebezpečný hoch, záhy ovládl celou zajateckou společnost. Fackoval kde kterého Maďara a Němce, svým ostrým a laxním humorem získal ruskou stráž, jež se ho nakonec již docela obávala. Půjdu také mezi Rusy, přizvukoval Švédovi, a budu řezat, řezat, řezat! To tak! Bráti ještě Němce a Maďary do zajetí, krmít je – kurva pala! Všecky je zapíchnout, pěkně po řadě, z kurvy syny! Jeden byl takový snivý a měkounký hošík, druhý úplně ohař – líbili se mi a začal jsem důvěřovati v české lidi. Viděl jsem prostou diagnosou naší sociální struktury toto: úřednické děti = 0, intelligence: slabost a zbabělost, rovněž organisování, tak zvaní uvědomělí stranníci politických, zejména socialistických stran – slabost a zbabělost; plno výkrutů, výmluv, theoretického žvanění; dobří jsou pak vesměs lidé apolitičtí, to jest ti, kteří nebyli zpravidla angažováni stranicky, četli třeba jen Národní Politiku, ale aspoň odtud čerpali trochu národní víry. Špatní byli Pražáci: samá legrace a samé ulejšivost. Dobří lidé venkované a horníci, zejména lidé ze severních Čech a z východní Moravy. Takové byly moje zkušenosti s českými zajatci v Husiatyně a konečně i později všude, kde jsem se s nimi sešel. Byli jsme tedy již čtyři, kteří tvořili jádro nečisté světnice.

Dali k nám posléze i nějakého kadeta aspiranta honvédského pluku, jenž o sobě tvrdil, že je Slovák, učitel, absolvent paedagogia. Jmenoval se Zapšalka. Občas, slyším ho dodnes, zpíval:

*Ej, na čo mi je, na čo, mlada žena,
ked' ja mám zo sebu dost' trafenia...*

Naučil jsem se této písničce od něho. Hodila se pro mne znamenitě. Ale když jsem mu jednou řekl, že Slovensko bude samostatné a že se děti budou ve školách učit slovensky, podíval se na mne s ohromným údivem.

„A na gymnasiích také?“

„Také!“ řekl jsem rozhodně.

„To nejde! To ne! To ne! To by bylo sprosté! Takovým sprostým jazykem sa učit!“

A zanevřel na mne a mluvíval raději s Maďary.

Konečně pro nás přišli. Bylo to dopoledne. Již ani nevím, jakého dne a data. Dny a data neměly již pro mne nejmenšího smyslu.

Seřadili nás „po četyre a četyre“, jak říkával vůdce stráže. Dovedli nás na husiatynské náměstí, kde nás přehlížel etapní velitel ruský, kapitán Stein, pokřtěný Žid. Ale křti Žida! Prohlížel si nás malýma černýma očima, jeho veliké rudé uši, z nichž vyrůstaly chomáče černých chlupů, se jemně zachvívaly. Blahosklonně promluvil s tím, oním Němcem, Maďarem. Kolem Čechův a Slováků přešel, pln jsa zajisté „slovanské rozpačitosti“.

„Všem vám bude v Rusku dobře. Budete tam pracovati a i peníze můžete vydělati. Přeji vám, abyste se brzo vrátili do své vlasti!“ Tak promluvil na rozloučenou německy. I vyšli jsme za Husiatyn na kopec, odkudž jsme se táhli zvolna na východ. Překročili jsme staré ruské hranice. Byli jsme v Rusku. Cesta uplývala pomalu. K poledni jsme dorazili do jakéhosi městečka, kde jsme dostali oběd. O něco lepší, než v Husiatyně. K večeru jsme dorazili do vsi, kde nás několik bylo ubytováno u jakéhosi sedláka. Doma byl stařec, jenž ihned nás překrásně pohostil, jeho žena i máslo a vejce přinesla – a raněný syn – s rozbitou nohou.

Kde se vám to stalo, ptám se ho.

Kde? Na frontě. To vaši... to vaši mi udělali.

My! Naši! Otrásl jsem se tehdy hrůzou. A dobrý ruský junec seděl mezi námi a povídal. Šli jsme k večeru spát. Stařík, vidím, lehá si na slámu a sám mi, patrně jako nejstaršímu, ukazuje na postel.

To by byl pořádek, povídám. Vy budete ještě nepřátelům lepší lože nabízetí a sám budete spát na zemi? Za to, že vám syna ranili?

A jací nepřátelé, povídá stařík. Všichni jsme lidé. A vojna je zlá věc. A vy jste dnes celý den šli – a já – co já? nic jsem nedělal.

To je Rusko.

Ráno jsme opět vyrazili. Přišli jsme již dosti pozdě odpoledne do městečka Gorodku, městečka výlučně židovského. I nás se Zapšálkou ubytovali u jednoho Žida. Žid byl překvapen, slyše, že nemluvíme německy mezi sebou. Páni Poláci? tázal se. Nikoli. I odešel rozmrzele. Za to přišel za okamžik ruský důstojník, již starší muž s mohutným knírem. Jsou tu prý nějakí důstojníci, ptal se rusky v předsíni Žida.

Hauptman von Hart, představil se Zapšalkovi, jenž byl velmi šťasten. Vedli spolu hovor o tom, že „už to dlouho nemůže trvat,“ že bude brzo mír, i Rusko prý už toho má dost...

Nazítří, na cestě do Proskurova, pohádal jsem se velmi zle s dobrým Švédou. Nikterak nechtěl připustiti, že ruská carevna je Němka. Na konec mi vyspílal, že jsem Germanofil, že nemám rád Rusy, že o nich mluvím jízlivě a že jsem beztoho Žid. A Vlček se při tom na mne krvežíznivě podíval.

V Proskurově nás umístili do místní „tůrmy“, věznice. Tam jsme přespali. A na druhý den nás vlak odvázel ke Kyjevu. Byl to jakýsi hrozný nákladní vlak. Krutá zima – ale ani jediný vůz nebyl vytopen. Lidé zoufalí již z nesnesitelného mrazu, pobíhali, pokud místo stačilo v těsných dobytčích vozech, z rohu do rohu nebo přeskakovali s nohy na nohu. Ve Vinnici konečně nás vyklopili a dali nám přespatí opětně v místní věznici. Tak jsem aspoň poznal pověstné ruské tůrmy. Bylo zde vždy s námi množství různých vojenských delikventů: sběhů – těch nejvíce – zlodějů erárního majetku – téměř co sběhů, těch, kdož si dobrovolně prodloužili dovolenou, vojáků ze severní fronty od Rigy, hledajících v těchto končinách své pluky, celé zmatené, negramotné a spodní Rusko, srdečné, bezelstné a líné. Mnozí zde fatalisticky se vyvalovali již kolik týdnů a bylo jim lhostejno, co s nimi dále bude. A bylo jim lhostejno, budou-li zdejší hrůznou stravu jísti třeba celý život.

A střídavě tu znívalo po celý večer, i pozdě do noci:

*„Na předněj Stěňka Rázin
oběvavšis, sidit s kňážnoj,
svad'bu novuju spravljajet,
vesolý on i chmělnoj...“*

*Bassy pak „podchvátily“ refrain, ale tu již někdo z kouta mohutně, jakoby ji lovil z hlubin
bytosti, zanotoval píseň:*

*„Sónce vzhódit i zachódit,
a v t'urmě mojej t'ěmno.“*

*A ty, Vasko, nevíš, že je zakázána teď v čase války? zahučel odkudsi hlas. Eh, málo-li co
zakázali, odpovídá druhý. Vodku také zakázali – i páni pijí. Tož zazpívám tuto:*

*„Ej, začem já na svět rodilsa?
Záčem máť meňa rodila?
Dla tovo, čto by tuť siděl v odinočkě,
v odinočkě, v sibirskoj t'urmě.“*

V sibirskoj, povídá, v sibirskoj t'urmě, rozhlaholili se v nehorázném smíchu mužici – zempláci.

*I poznal jsem tedy ruské t'urmy i ruské lidi. Nikterak na tolik, abych mohl z toho všeho dělati
národněfilosofické závěry – kdo kdy znal dobře Rusko – ale přece aspoň z části jsem vnikl do
rozsáhlého, bezhraničného světa, jenž se jmenuje Rusko.*

Konečně jsme přijeli na kyjevské nádraží.

*Nuže, Kyjev byla moje Mekka. Zde, domníval jsem se aspoň, se tato komedie končí. Zde se
vyjasní konečně toto nedorozumění. A zde jsou čeští krajané. Mají zde jistě silnou a vlivnou
organizaci. Promluví s nimi. A bude konec nesmyslné hlouposti, již prožívá, konec
pitomému utloukání energie a času. Vše se vysvětlí.*

*Ale vysvětlilo se takto: Na nádraží přišel časně ráno, kdy jsme za tmy ještě přijeli, jakýsi
bled'oučkový praporčík, mdle a beze slova přehlédl řady zajatců, napsal cosi na papírek
doprovázející nás stráží a odešel. Pobylí jsme v nádražní čekárně nevím, ne-li desáté třídy, asi
hodinu, načěž nás s hlučným povykem zase hnali do vagonů.*

Tehdy, milí bratři... eh, darmo vzpomínat!

Jeli jsme do Dárnice. Tam prý je koncentrační tábor zajatců. Dobře. Snad to tak musí být. Není to daleko od Kyjeva. Snad to půjde odtud. Snad i tam jsou Češi. Můj bože, koncentrační tábor všech zajatců! Tam bude jistě i znamenitá propagační kancelář československá, jedno z nejdůležitějších agitačních ohnisek hnutí!

Pravda, byli v Dárnici Češi. Několik písařů, bázlivých, opatrných, bezmocných. Velitelem tábora byl ruský lékař, slabý, nejspíš člověk. Zde vládl de facto jiný člověk. Byl to hladce vyholený Žid Waisman z Kyjeva, ruský jednorozční dobrovolník, jenž úlisností, chytráctvím a čílostí získal zde plný a nepodvrátitelný vliv. Poznal jsem ihned na něm všecku podstatu bytosti, když nás přijímal. Poznal to nějak i Zapšalka, jenž tu poprvé hlásil se jako Maďar a byl odměněn za to vlídným úsměvem Waismanovým, jenž ho upozorňoval, že patrně v jeho papírech slovo Slovák se octlo omylem.

Omylem, omylem! horlivě svědčil Zapšalka.

Nyní jsem ovšem pochopil, že jsem ztracen.

Bylo tomu tak. Tábor byl cele v německých rukách. Waisman navštěvoval rozsáhlý barák, v němž byli umístěni důstojníci, a kamž dali také nás, jednorozční dobrovolníky. Bylo to úžasné, nepochopitelné, těžké pokoření pro mne. Nespal jsem opět jako kdysi na rakouské frontě, zajímá se hnusem a žalem, blížek zoufalství. Když jsme vešli do baráku, tu Zapšalka se „meldovar“ nejvyšší šarži, zde přítomné. Byl to major Franck, Chorvat, Žid, Maďar, Němec – co chcete, ale jistě nějaký záhřebský Žid. Přistoupil ke mně a pravil mi: Vy nevíte, co se patří? Odvrátil jsem se od něho. Stál tu i Waisman. Řekl jsem mu klidně rusky: Napomeňte toho pána, ať mne nechá na pokoji. Waisman se rozpačitě a ironicky usmál. Byl to též úsměv, jaký jsem vídal u pražského Žida Singra, když mluvil o slovanské politice. Byl to též úsměv Singrův, jenž volal o políček. Nuže, my vás naučíme, co se patří, zařval opět pan major. Vy český pse a velezrádče! Tady pan kadet mi o vás povídá pěkné věci. Pánové, nařizují vám všem bez rozdílu národnosti, kteří máte čest rakouského důstojníka nebo aspiranta, abyste tomuto ničemovi nikdo nepodával ruky a vždy důsledně ho bojkotoval. A já si ho ovšem zapíši, abych po návratu domů, mohl učiniti příslušné kroky... Řekněte mu, že plivám na jeho kroky i na něho, řekl jsem Waismanovi, tentokrát německy, aby tomu všichni dobře rozuměli. Strhla se bouře. Nemůžeme zde trpěti národnostních třenic, řekl mi Waisman resolutně a odvedl mne z „oficírbaráku“. Usadil mne mezi nejbědnější a zcela negramotné

Transsylvanské Rumuny, kteří neuměli ani maďarsky a s nimiž jsem se vůbec nesmluvil. Většina z nich byli lidé, stížení cholerou. V baráku bývali dříve cholericí – a nebyl prý potom vůbec desinfikován. Tehdy jsem byl již polomrtev. Neboť co horšího mne ještě mohlo potkati?

Přece však po nějakém dnu se mi podařilo promluvit aspoň dvě tři slova s některým českým písařem. Jeden se nabídl, že mi pošle dopis do Kyjeva. Zaopatřil i papír a tužku. Psal jsem tedy českým lidem do Kyjeva. Prostě jen fakta – bez okras a bez sentimentality. Zdá se mi však, že právě na tyto sentimentality si tam více potrpěli než na fakta. Zůstal ovšem bez odpovědi. Co je to?

Jaké je to vlastně československé hnutí? A je to vůbec pravda, že jsem vás viděl tam daleko na frontě proti Burkanovu? Je vůbec české vojsko?

Snad mne přece trochu znají z literární činnosti z Čech? Snad to nejsou výlučně kupci a živnostníci, snad se tam najde někdo, kdo má nějaký živý kulturní a politický vztah k současným Čechám?

Mluvil jsem ještě potom s písařem, jenž se vrátil z Kyjeva a jenž tam prý mluvil s nějakými pány o mně.

Ne, nevědí nic. A dobrovolníků se prý hlásí mnoho. Je nutno prý býti opatrnými, obezřetnými; nutno vyzkoušeti u každého jeho přesvědčené slovanství. Raději prý malou armádu, ale ocelovou.

Pamatuji se stále, jak se mi tehdy udělalo nevolno. Myslil jsem, že je to již cholera. A pochopil jsem, že v Kyjevě sedí snad dobří strejčkové, ale naivní vůdcové hnutí a dětinní representanti organisace.

Bylo po všem.

Nyní jsem již jen pobíhal každého dne okolo svého cholerového baráku, nejvíce proklínaje ležérního Medvěděva, jenž způsobil všecku tuto moji bídu; pobíhal jsem, přeskakuje s nohy na nohu, abych nezmrzl. A teprve za noci jsem si šel sem lehnouti, do temného, strašného baráku, abych se přikryl pláštěm, jenž byl zase už plný vší.

Skončilo se to však pojednou kuriosně.

Přišel Waisman, vytáhl mne odtud, a odvedl mne před kancelářskou budovu. Zde stáli v řadě nějakí noví zajatci, i několik důstojníků mezi nimi.

Viděl jsem, kterak se všichni na mne dívají s jakousi účástí. Vypadal jsem asi hrozně. Byl jsem opět zarostlý a cítil jsem, kterak tyto vousy smutně visí na mých vyschlých tvářích. Tiše jsem se postavil do řady. Přiznávám se vám, bratří, že jsem byl již značně otupělý. Kdyby mne a nás všechny tehdy připravovali pro guillotinu, bylo by mi to bývalo asi lhostejno. Nějaký šedivý Maďar, hejtman, dal směšný německý povel. Byl asi od honvédů, znal špatně německy. Řada se nemotorně otočila a šli jsme. Tábor dárnický byl těsně u dráhy, nedaleko od nádraží. Zde stál na rezervní koleji připravený vlak. Vlezli jsme do něj. Umístili mne mezi nějaké Němce z Tyrol. Když se vlak hnul, Němci začali zpívati píseň o Ondřeji Hoferovi a velmi se divili, že jí neumím.

Kam jedeme?

Nikdo nevěděl. Jeli jsme a jeli. Na konec snad přece se někomu podřekl velitel stráže, jež doprovázela vlak. Jedeme prý do Penzy. Dny mijely s úděsnou jednotvárností. A před okny vlaku nebylo nic než sníh, sníh a sníh. Na stanicích jsme nesměli vystupovati, většími nádražími jsme projížděli vesměs v noci. Jeli jsme již deset dní, když jsme dojeli do Penzy.

Zde se mne již zmocnila zvláštní horečka a hloupá chorobná představivost. Neopouštěla mne myšlenka, že vlak, jenž nyní míjí Penzu a veze mne dále k hranicím Sibíře, projede celou Sibíř a Mandžurii, načež mne vykopí na poušti Gobi. A viděl jsem poušť – hrůznou, jak jen může žiti v představách vysíleného mozku.

Za čtyři strašné dny a za čtyři strašnější noci přijeli jsme do Čelabinska. Tam se stala divná věc; vyběhl jsem pojednou bez svolení stráže i bez pláště v divém sibiřském mrazu na perron, i pobíhal tam jako nepřičetný. Konečně ruský důstojník, jenž nás provázel, pochopil, že jsem nemocen. Pochopil to teprve tehdy, když jsem mu to nakonec sdělil německy. Byl to Němec.

Odvedli mne do města do nemocnice.

Byla v jakémsi klášteře. Jejím chefem byl doktor Herz, Němec. Ordinujícím lékařem byl dr. Braunschweig, Žid. A když mne přivedli do světnice, kde jsem měl ležeti s ostatními zajatci, viděl jsem, že jsou to vesměs němečtí a maďarští Židé, kteří zde na rozhraní Asie a Evropy, našli skvělý asyl. Moje nemoc byla silná angina. Dr. Herz vyhodil mne odtud ovšem ihned, jakmile jsem se mohl postavit na nohy. Měl k tomu také jinou příčinu. Došla mi konečně potvrzenka mé formální přihlášky do vojska, podepsaná Klecandou. Přinesl mi ji a ptal se, co to znamená. To znamená, že jsem československý voják, řekl jsem mu. Spojenec vaší armády. Ba, její součást. Díval se na mne velmi podivně. A to je přípustno? Srovnáváte to se svým

svědomím? Zraditi svého panovníka a svoji vlast a jíti sloužiti nepříteli? Vysvětlil jsem mu ovšem, co je moje vlast. I vysvětlil jsem mu, co je naše zrada. Myslím, že mne v té chvíli upřímně nenáviděl. Odpoledne mne odvedl voják k místnímu vojenskému veliteli. Jak se jmenuje, zeptal jsem se již s úzkostmi písaře, který psal v jeho předpokoji. Baron Morgenstern. Oh, baron Jitřenka, řekl jsem si. Co to asi bude znamenat? A tu se stalo něco neobyčejného. Pojednou přišel ke mně mladý, světlolvasý důstojník, jenž byl pobočníkem baronovým. Vypτάval se mne na to a ono. Divil se, že vidí před sebou československého vojáka-dobrovolníka. Byl Latyš a jmenoval se Petross. Vypravoval mi o latyšských střeleckých plucích, organisovaných obdobně jako naše vojsko. Tyto pluky stojí pod Rigou. Byla to krásná rozmluva. Konečně jediný člověk v celém Rusku, jenž mi porozuměl. Těžko s ním bylo ovšem hovořit o Slovanstvu. Byl však ruský patriot a sliboval si mnoho pro svůj národ od vítězství Ruska. Staré Rusko nadržovalo baltickým německým baronům, u nichž žilo původní obyvatelstvo latyšské a estonské v úplné nevoli. Válka Ruska s Němci pomůže Latyšům ke školám i k větší svobodě. Vítězství Německa znamená smrt latyšskému lidu, jehož jediná budoucnost jest v Rusku. Tak asi mluvil. Posléze přišel baron Morgenstern. Neříkejte mu nic, nedrážděte teutonského býka, řekl mi. Udělal by vám jistě nepříjemnost. Já vše zařídím. Baron sotva na mne pohlédl. Poručík Petross vzal moje papíry, něco na ně napsal a dal mu k podpisu. Podepsal – a já jsem jel do Ufy. Nuže – a nyní jsem v Ufě. Je nás tu několik znamenitých dobrovolníků. Zacházejí s námi všelijak. Praporčík Klotze ničemně, praporčík Ivanov vlídně. Když jsem sem přijel, poslali mne nejdříve, patrně omylem, do velikého domu na náměstí. Tam prý jsou shromážděni zajatí důstojníci Češi. Na nádvoří se procházel jakýsi generál rakouský. Čech? pomyslíl jsem si. Ritter von Komma z Přemyslu, řekl mi kdosi z kuchařů, již tu stáli v hloučku. Generál přišel až ke mně, zastavil se a díval se chvíli na mne. Warum grüssen Sie nicht? Odvrátil jsem se bez odpovědi. Stařec patrně ztrnul. Křičel na mne nakonec česky, kdo že vlastně jsem. Jsem přece rakouský jednoruční dobrovolník? Nikoli, to je omyl, řekl jsem mu. Jsem československý dobrovolník. Nebožák odešel do altánu, kam se ihned shromáždili zajatí důstojníci „Češi“. Oficiersversammlung! Tam mne prokleli, patrně i odsoudili k smrti. Důstojníci pak chodili husím pochodem okolo mne a každý na mne naplil. Připadalo mi, že vidím velmi známé tváře z Prahy i odjinud. Většina z nich byli důstojníci záložní, tedy čeští profesori, advokáti, inženýři, učitelé! Nu, budiž! Bylo jich tam však dvě stě. Dvě stě! Dvě stě – ničemného odpadu z těla národa, inteligentního odpadu. A politicky jistě mladočeši, realisté, socialisté! Ruští vojáci tupě se dívali na tuto komedii, ani jediný z nich nezakročil. Na konec přišel Klotze a Ivanov. Klotze navrhoval, abych zůstal zde. Ivanov vyvedl mne za město a usadil mne zde, v bývalém bordelu. Přes dvůr od nás oddělení žijí

zajatí Němci a Maďaři. Vyplazují na nás jazyk z oken. Nedávno se naši lidé s nimi pobili. Znamenity náš poručík Zemek vhodil tenkonohého maďarského Žídka, jenž od rána do večera nás provokoval, do záchodu. Bylo to krásné a symbolické. Od té chvíle je pokoj – což znamená, že podobné metody, třeba drastické, jsou u těchto lidí jediné účinné.

A nyní, drazí bratři, znáte vše. Dnes mohu o tom psát s úsměvem. Ale uvěřte, že to bylo k zbláznění. Dnes však je tomu konec. Přišel právě Ivanov a oznámil nám, že z Orenburgu došel rozkaz, jímž se ihned transportujeme do Kyjeva. Pojedeme tedy zítra nebo pozítří. Ivanov nám gratuloval – a Zemek totéž již od rána křičí do protějšího okna na Maďary a slibuje jim, že si pro ně přijde a bude z nich vařit guláš.

A já jsem sedl, abych vám vypsál svoje osudy a abych Vám řekl, jak se nesmírně těším do Kyjeva. Pochopil jsem jednu věc v Rusku: vše jde sice nesmírně pomalu, ale jde přece. A já již býval v některých okamžicích na pokraji zoufalství – jak se říká! Usmírují se nyní se vším. Chci se na vše dívat prostě a lidsky. A chci býti co nejdříve u vás. Neboť vás všechny miluji více, než sebe!

Váš

Jan

československý dobrovolník.

Budecius,

Březa dočetl. Všichni poslouchali napiatě a vážně. Skálovi zvlhly oči, rovněž praporčík byl červený zvláštním pohnutím.

Posléze však přerušil mlčení a řekl shromážděným chlapcům:

„I já vám mohu sdělit novinu. Mám převzít rotu z nových rozvědčků; pojedou do Kyjeva ihned po hlavních bojích. A píší mi z velitelství pluku, abych si přivedl několik vhodných instruktorů pro své nováčky. Výcvik bude v Kyjevě. Záložní rota je již na Pečersku, kam se odstěhovala před nedávnem z Moskevské ulice. Půjdeme si tedy do Kyjeva pro Budeciusa. Já si mnoho slibuji od nových lidí i nových sil. My starodružinníci musíme vyrůst ze své starodružinnické idylly. Čeká nás práce většího měřítká. Březo, boj, veliký boj náš čeká. Jak ty říkáš: bataliony, pluky, divise... Půjdeme si pro nové hochy do Kyjeva!“

„A pluky, divise, sbory...“ řekl Březa zamyšleně.

„A půjdeme si pro posily!“ hlaholili „kluci“.

„A otevřít zajatecké tábory! Však my si vybereme mezi statisíci zajatci několik tisíc dobrých lidí.“ Dobrovolníci se rozhovořili a horlivě debatovali o dnešním dopise.

Skála zůstal u praporčíka, i když už všichni odešli.

Bylo mu dnes nějak zapotřebí teplejší duše i sladšího srdce, než mu mohl skytnouti Březa.

Seděli tedy spolu dlouho a vypravovali o Praze.

Konec I. části.

ČÁST DRUHÁ

I.

Moskevskou ulicí v Kyjevě se jde na náměstí Pečersk.

Zde jsou menší uličky, v nichž jedinou atrakcí je čajovna nebo biograf.

A potulují se zde hloučky vojáků – dovolenců – a kdož ví, snad i zběhů, byt' byl velitel města, generál von Meder, člověkem přísným, ah, což přísným: zlým.

Na Pečersku jsou stará dělostřelecká kasárna. V létě 1916 nesla na svých červených zdech nad vchodem zvláštní nápis nad znakem, znázorňujícím českého lva, moravskou a slezskou orlici po stranách a slovenský kříž nad třemi horami pod ním. Nápis zněl:

Zapasnaja rota češkoslovackoj strelkovej brigády.

Což znamená: Záložní, či náhradní rota československé střelecké brigády. Vojáci, kteří tu stáli před vchodem na stráž nebo seděli na lavičce, opřené o mohutnou zeď u vrat, měli pod ruskými kokardami na svých čapkách ještě kousek bíločervené stužky.

Co chvíli vyšel ze vrat kasáren oddíl nováčků, kteří chodili na nedaleké cvičiště blízko kadetní školy na cvičení.

Červnového, jiskřivého jitra vedli tudy tři ruští vojáci skupinu zajatců, právě když vyšel silný oddíl dobrovolníků ze vrat a zpíval.

Mladí lidé šli svižně, docela jinak, než pochodovali těžcí ruští mužici. V jejich pohybech bylo cosi graciesního a při tom určitého, elegance i vojenský rytmus, ráznost i trochu koketerie. Obličejové vyholené, mladistvé, vesměs po anglickém nebo americkém vzoru i bez knírů, oči planoucí a živé, šibalské. Usmívali se i při zpěvu, jenž zněl těmto ulicím zcela nezvykle a podivně. Melancholie i zvláštní veselí, říkali Rusové.

Transport zajatců, nových dobrovolníků, se zastavil a naslouchal písni:

„Spějme dál, statně dál
za sokolským praporem,
dosud boj neustal,
v poutech úpí rodná zem...“

Dlažba duněla odměřeným, trochu ještě rakouským krokem. Oddíl zacházel do ulice. Budeciovi, jenž byl jedním z novobranců, přihlížejících k tomuto pyšnému a určitému pochodu, zalehl ještě z dálky v sluch refrain:

„A kdo se odrodí –
čepel v tu zrádnou hrud!“

Po chvíli novobrancí přišli do kasáren. V kanceláři je zapisovali nějací písaři, kteří co chvíli upíjeli z velikých sklenic čaj. Jméno, stáří, zaměstnání, politická příslušnost, byl-li členem Sokola nebo jiné tělocvičné jednoty, jakou hodnost měl v Rakousku atd.

Potom přišel praporčík. Podal si s nimi všemi ruce a vyptával se, jak se měli v zajetí.

„Dávno jsme zde mohli býti,“ poznamenal kdosi z nově přišedších.

Mladý důstojník pokrčil rameny.

Rusko! – pomyslí si při tom Budecius.

Posléze je zavedli zase na dvůr. Stáli zde asi hodinu. Starší „bratři“ se seskupili kolem nich. Vypravování a seznamování nebralo konce.

„Z Prahy?“

„Z Brna?“

„Z Olomouce?“

„Z Plzně?“

„Z Ostravy?“

„Ach, ze Zvoleně?“

„A kdy’s byl zajat?“

„Jak dlouho jsi v zajetí?“

Přišel šikovatel, mladý hoch v pěkných, přešitých šatech s odznaky ruských jednoročních dobrovolníků na náramennících.

„Dostanete obmundírovku!“^[20] řekl krátce.

Postavil nováčky do řady a vydával jim samé drahocenné věci.

Budecius už to vše znal.

Zde byly rubašky, šarovary, furažky, sapogy, řemeny.

Kromě oděvu dostali i část výzbroje: rance, patrontaše, sumky.

„Zítřka dostanete pušky, každý označí svoji číslem. Jsou to jen cvičební pušky. Na frontu půjdete později bez pušek, vše dostanete až v poli,“ vysvětloval šikovatel.

Potom dodal:

„Máme zde též něco na způsob kantiny. Tam si kupte – snad máte něco ušetřeno z tábora – běločervené stužky a dobrovolnické odznaky na pogony.^[21] Bez nich a bez propustku nikdo nesmí na ulici. Na ulici se chovejte slušně, jak se patří na československé dobrovolníky. Kdo by ztropil někde nějaký skandál, bude přísně potrestán. Případně i vrácen do zajateckého tábora. Pro každého z vás budiž vyznamenáním, že se dostal do československého vojska. Kdo toho zneužije, bude z něho bez milosti vyloučen. Ostatně, jaké pak řeči! Každý z vás to má přece sám vědět. Jste lidé inteligentní. Potom vás ještě na něco upozorňuji. Velitel města, generál Meder, nemá nás nijak zvláště rád. Je celý šťastný, přivede-li mu vojenská kontrolní policie občas nějakého Čechoslováka na krepost'.^[22] Nechá si ho tam často i týden a těžko ho odtud dostáváme. Pozdravujte správně a štramácky ruské důstojníky, ať mají z nás radost a respekt. Generálům se staví „fronta“. Při tom se musí sejít s chodníku. Do divadel, do koncertů, do městských sadů, kde je to zvláště vyznačeno, řadoví vojáci nesmějí. Přijde-li někdo z vás do hostince, zeptej se dříve, budou-li tam důstojníci, nejvyššího o dovolení. V tramvajích jezdí vojáci jen na první plošině. Kdyby se někdo z vás dostal dovnitř a sedl si, zeptej se rovněž o dovolení, je-li přítomen důstojník. Na ulicích se nekouří. Do biografu lze jít jen na poslední místa. Do deseti hodin večer každý musí být v kasárnách, kdo má dovolenku. Ostatní již zde musí být o osmé hodině, kdy je „prověrka“, což znamená kontrola všech vojáků v kasárnách obývajících. Po prověrce je tichá modlitba a hymny, ruská a česká. Jelikož je nyní v Kyjevě carevna matka, Maria Fjodorovna, je nutno, abyste chodili po ulicích nejčistotněji a v úplném pořádku. Ani vám neradím, abyste se často procházeli nebo potulovali v dolejších, hlavních částech města, po Kreščatiku, po Funduklejevské ulici, po Vladimírské ulici nebo na Bibikovském boulevardu. Jsou to živá, frekventovaná místa a nováček, jenž nezná dosud ruských zvyků, lehce tu může někde narazit na nějakou nepříjemnost. Chod'te prozatím, než se trochu oštřílíte, raději tu po Pečersku, v blízkosti

kasáren. Lecčehos se tím uvarujete. Procházejí také městem občas oddíly zajatců, kteří chodívají na různé práce. Vystříhejte se provokací. Ti chlapi za to nestojí. Konečně, slovo o vás samých. Chovejte se k sobě družně, přátelsky – nu, zkrátka bratrsky. Výcvik váš není těžký. Jste ostatně vesměs vycvičenými vojáky. Skončíte ho brzo a půjdete potom ke svým bratřím na frontu. Podle toho zařídte i svoje chování. Rozumí se, že všechny vojenské předpisy a disciplinární řád, platný pro ruskou armádu, platí i pro vás. Jsme jakousi autonomní částí ruského vojska, nemůže pro nás býti výjimek z pravidel pro ruskou armádu všeobecně platných. Žádám vás, abyste tato naučení brali všichni jako bratrskou radu a dle nich se ve vlastním zájmu řídili. Nyní můžete, až se převléknete, jít na procházku. Stráž u vrat však nesmí propustit nikoho, kdo by nebyl oblečen dle předpisu. Pamatujte si to. A do osmi hodin večer nejděle všichni zpět – a státi přesně o osmé zde na nádvoří u prověrky. Nu – nyní jste volni. Na zdar!“

„Zdar!“ odpověděli nováčkové.

Asi po půlhodině vyšel i Budecius před vrata kasáren.

Byl již náležitě a skutečně dle předpisu „obmundírován“.

Zhluboka vydechl, vypíal prsa – a cítil se neobyčejně šťastným.

Bylo to poprvé, kdy v Rusku vyšel na ulici bez konvoje.

Vlahý, nekonečný pocit svobody zaplnil jeho nitro.

Ani nemohl uvěřit svým krokům, jež ho vedly volně a bez pokořujícího dozoru ulicemi Pečersku. Zdálo se mu, že je mladší o deset let, že je lehčí a svěžejší, než kdy v životě byl; zašel nejdříve do holičského krámu a z těch málo peněz, jež měl, dal se „zušlechtit“.

Nepoznají mne, říkal si, shazuje plnovous i dlouhé, sektářské vlasy. Konečně jsem člověk – a nikoli nazarénský, myslel si, když se podíval na svoji hladce oholenou tvář. A poznal, že mu ruský stejnokroj sluší. Ženy, jež potkával, se za ním ohlížely. Tu a tam se některá i usmála vlídnými a důvěrnými očima.

Budecius si připomněl nyní po tak dlouhé době, že jsou na světě i ženy. A byl přesvědčen, že nejkrásnější ženy světa jsou v Rusku.

Zašel i do blízkého, otevřeného parku, na Pečersku, kde bylo dostaveníčko „nižních činů“, čili řadových vojáků. Jako všude na celém světě, tak i zde koketovaly s nimi služky, dcerušky hokynářek, tu a tam nějaká skromnější prostitutka.

Na konci parku byl pyšně osvětlený biograf.

Obvyklé tabule, polepené velikými plakáty, představující hlavní výjevy představení. Křiklavé, ostré barvy, křiklavé fysiognomie hlavních osob.

„Nepřítel v zemi,“ byl nápis patriotického filmu.

Koupil si lístek za několik kopejek a vešel. Děj se odehrával v Polsce za pruského vpádu.

Mohl na tom oči nechat! V té chvíli nebylo nic krásnějšího.

O půl osmé, ihned po představení, pamětliv naučení svého šikovatele, vrátil se do kasáren. I ostatní dobrovolníci se vesměs vraceli. Byli ovšem i takoví, kteří snad ani nevycházel, zůstávající po celé dny mimo cvičení doma ve svých ubikacích. Snad neuměli dosti rusky i báli se na ulici, snad toužili po klidu, nedovedouce se ještě vymaniti z kruté klausury zajateckého tábora. Někteří celé odpoledne leželi na „narách“^[23] a učili se vojančině z různých ruských příruček.

O osmé je všesky zavolala trubka k „prověrce.“

Stáli v hustých řadách na nádvoří a hlásili se každý slovem „zde“ na jednotlivá zavolání důstojníka ve službě.

Potom tento veliký chor zapěl carskou hymnu a konečně „Kde domov můj.“

Bylo to poprvé, kdy Budecius zpíval tuto píseň v řadě s ostatními jako neznámý a prostý voják – ale voják československý.

Radostně se poddal prostému a ohromujícímu citu, jenž vanul z této melodie. Byl šťasten, že se může zde zbaviti všech dřívějších skrupulí a sentimentality. Toto zvláštní a religiousní hymnické zavolání, tato veliká otázka, plná obsahu, uvolnila celé jeho nitro. Za okamžik již nemohl zpívat. Jeho tvář byla vlhká slzami.

Ah, to není již píseň lečjakých radikálních a povrchních trucovitostí. Náhle je tu onen národně-mystický a vykupitelský spodní tón, jenž nyní, zde v Rusku nad velikým městem Kyjevem, mateří ruských měst, zní starozákonně přísně i velce jako staré žalmy.

Věděl, že národ, ztrativší svého Boha i přesnou náboženskou oporu metafysickou, našel v této písni svoji modlitbu.

I modlil se s ostatními, z nichž dnešní nováčci měli oči právě tak zavlhle a tváře žhnoucí jako on.

Po obřadu osaměl.

Potřeboval nyní trochu samoty, aby mohl přehlédnouti a srovnati vše, co dosud žil. Neboť tato chvíle byla důležitou hranicí dvojího života. Viděl, že ne svým přechodem k Rusům, ne oné vánoční noci, tak těžké a temné, jako vše, co tam na druhé straně žil, se rozloučil se starou struskou minulosti, jež ho tak pokořovala.

Vždyť každým okamžikem, kdy jsem tam bez protestu a bez vzpoury žil, pomáhal jsem vlastně nepříteli, řekl si.

A poznal, že pro něj teprve nyní, v této uniformě, mezi těmito lidmi, pod tímto praporem nastává ne nový, ale skutečný a slavný život.

I zapálil si ruskou papirosu, již rozkošnický vyssál.

Nad ním se zdvihalo indygové nebe Ukrajiny. Přicházela temná, hustá a vonná noc. Modrý kouř cigarety ovíjel jeho hlavu.

A tehdy si řekl veliké slovo:

„Jsem šťasten.“

II.

Probudil se veselý a jako proměněný.

Truchlý stín, ustavičně zarytý pod jeho očima, zmizel. A s ním zmizela i melancholie, jíž od let už propadal. Náhle se v něm vyjasnilo.

Nyní vím, co budu dělati zítra, řekl si.

Všecky věci vůkol nabyly smyslu a veliké důležitosti.

Ležel na svém tvrdém lehátku a bylo mu sladko v srdci i v žilách.

„Jsem jako po svatební noci,“ řekl se smíchem svému sousedovi.

„Chachacha!“ odvětil mu soused, mladičký, dvacetiletý hoch. „To’s musel mít pěkné sny!“

Budecius se posadil a rozhlédl se kolem.

Teprve nyní si mohl prohlédnouti svoji ložnici. Bylo zde asi dvacet míst pro spáče. Uprostřed stál podlouhlý stůl, u něhož se snídalo, obědvalo, večerelo, psalo, debatovalo a hrálo v šachy, dámu i karty.

Vedle dvacetiletého Nohela se rozvaloval starší již, aspoň čtyřicetiletý chlapík růžových, masitých tváří, připomínajících uzené maso, obrostlých na laloku hollandským vousem. Byl menší postavy, trochu otlý a v lecčems připomínal kněze. Jeho zelenohnědé oči občas se vykulily, tlusté pysky se našpulily – a spustily řeč, jež vypadala svým přízvukem jako kázání nebo napomenutí. Měl vkusný, byť drastický humor a znamenitou vitální filosofii.

Budecius, pozoruje ho, měl neustále pocit, že má před sebou Franceova výtečného abbého Coignarda.

Vedle štíhlého a dětinného Nohela byl tento Augustin Sylvestr Hořčička jako dubový pařez vedle břízky.

„Gaspadin Gorščička“ mu říkával šikovatel Malý, když šel okolo, „vstávaj, vstávaj, nejsou v Egyptě!“

„Gaspadin Gorščička“ býval před válkou v Egyptě jako dragoman rakouského vyslanectví v Kahýře. Studoval před tím dlouhá léta v Paříži orientální akademii, mluvil všemi evropskými a polovinou asijských jazyků. Nejdokonalejším jazykem pod sluncem byla mu arabština.

„Máš trochu zvláštní jméno pro dragomana,“ řekl mu Budecius, seznamuje se s ním.

„Tři háčky!“ vyhrkl Hořčička jako vyjevený. „Tři háčky! Kdož to jakživ viděl. Takové čecháčkovské jméno – jako kletba to na mně viselo celý život. Slušná holka o mne ani nezavadila. A to už jsi jen slyšel: Horiško, Horešku, Horsička, Gorčiska, Goriska, Horitčke ba i Huriska. Ó – ó – ó kamaráde! Kletba! Takové pitomé jméno!“

„Proč si’s je nedal předělat?“

„Hm! Ó, ó, kamaráde, v tom zas byl úmysl. Někdy je to velmi důležité, mít trochu nesrozumitelné jméno!“

Řekl to s detektivním výrazem v obličejí.

A celá jeho kulatá, trochu lysá hlava se rozchechtala.

Potom vzal Budecia stranou a řekl mu: „Někteří ti kluci jsou holota. Dělají si ze mne psinu. Jsem starý chlap, dobře to nesnáším. A pak se mi protiví to jejich podlízání každé ruské negramotné tlamě. Dobře to nesnáším. Nesnáším negramotnost a pohrdám tímhle vašim Ruskem. Byl jsem tu před válkou. Zním celou Evropu i polovinu světa. Jsou to lenoši, břichopasnici a trubci. K ničemu nejsou. Jediné, co mají k snědku, jsou jejich báby. Báby jsou tu kulturnější, talentovanější a pohyblivější o sto procent než tupé zvířecí mordy ruské. A tito kluci, posmrkanci, kteří nikde nebyli a nic neznají, lezou jim, nevím kam. Nesnáším to. Tady vedle ten spratek Nohel mne ustavičně zlobí. Vyměňme si nějak místa, co? Pusť mne na svoje, lehni si vedle mne a Nohel ať si lehne na moje místo. – Ó, ó, kamaráde, češ-li francouzsky, mohu ti půjčit knihu – poklad! Téměř pod vlastní kůží jsem ji pronesl do zajetí. Je to Rabelaisův Pantagruel. Kniha mého zlořečeného srdce. Stále ji nosím s sebou a pilně v ní čítám jako v breviáři. Žádný Machar, žádná Sova, žádná Březina. Pan-ta-gru-el et Gar-gan-tu-a. To je veselá a dravá Francie, žádné kočičí mňoukání slovanské! Sršivý, gallský vtip, jará filosofie. Všecko ostatní je Closett-papier. Totot' je kniha! Ji, kamaráde, nezaložíš do knihovny. Taková kniha se nosívá sebou, pěkně na kůži. Však ti ji půjčím jen tak – do ruky a na chvíli.“

„Zním ji,“ řekl Budecius.

„Ty že ji znáš? A já jsem myslel, že se's učil francouzštině na Maupassantovi nebo na Ohnetovi. To jsi tedy člábrda. Ó, ó, kamaráde, to mi tedy stojíš za slovo – a vyměníš mi místo.“

„Chichi,“ smál se Nohel, „Hořčička si stěhuje svoji vinopalnu.“

Skutečně egyptský dragoman si odnášel na svoje nové místo i několik silných lahví, naplněných nějakou tekutinou, na jejichž dně kvasilo něco hrozinek.

„Směj se! To jen pitomec se může smáti. Kdo nikde nebyl a nic nepil,“ huboval Hořčička.

„Vyrábím víno z hrozinek,“ vykládal, obraceje se k svému novému sousedovi. „Marodím již několik dní. Mám zchromlou nohu, nemohu na cvičení. Tedy dělám víno. Však, sakramenti! To, co bylo v Rusku hned po ženách nejlepší, vodku, zakázali. Zase ta ruská hloupost! Teď si muzíci vaří doma po vesnicích brašku a chanžu nebo vyrábějí přiboudlinovou samohonku z

brambor. Židé jim tajně prodávají methylalkohol a otravují celé rodiny. Lepší lidé pijí polituru a kolínskou vodičku. A kdo chce pít šampaňské a kdo má na něj, také se k němu dostane. K čemu tedy to všecko? A já – Augustin Sylvestr Francevič Hořčíčka – nic? Tedy: dělám víno! Až bude, přijde takovýhle cucek jako minule, abych mu dal líznout. Líznu ho – bejkovcem! Ničemu nerozumí!“

Když domluvil, vysmrkal se do rovně seříznutého útržku „Ruského slova“ a pomalu donesl „tu věc“ do plivátka. A když viděl otazník v očích sousedových, řekl, šklebě se:

„Zase se někdo diví, že smrkám hygienicky. Šátek mám, ovšem, ale na pot. Nebudu v něm přece nositi polovinu záchodu, jímž je lidský nos. Porco! Při největší opatrnosti a grácii vyndají někdy lidé z kapsy takovou hroznou věc! Ale už raději dost...“

„Jak je způsobný!“ poznamenal kdosi.

Byl to jiný dobrovolník, štíhlý muž, býval inženýrem. Měl zpravidla jen suchý vtíp, ač někdy velmi vítaný. Ve chvílích oddechu neslézal téměř nikdy ze své horní pryčny, kde ležel sám a kde měl na různých ručně improvizovaných poličkách nejvzornější pořádek. Zde visel kotýlek i části výzbroje, zde byly srovnány knížky, svíčky, sirky, tabatěrka, dopisnice, fotografie i obálka s ruskými poštovními známkami, jež jako filatelista sbíral. Býval rozhodčím v různých sporech a slynul jako spravedlivý soudce. Na Hořčíčku, jenž jím pohrdal jako každým, kdo neměl gymnasia, se díval přes to velmi shovívavě.

Naproti nim pak lehával štábní šikovatel z Čáslavi, jenž přeběhl k Rusům se dvěma četami svého pluku. I ten se rád účastnil hovoru. Byl to krasavec, blondýn s hladce sčesanými vlasy a velmi rád naslouchal celkem vzácným výkladům Hořčíkovým o cizině. Imponovali mu inteligenti, hojně zcestovalí, neboť on zase podceňoval knižní vzdělání.

„Tak tedy si říkejte, co chcete,“ říkával často, „takový profesor zeměpisu nebo přírodopisu, který i na krásně ví, jak vypadá a kde žije zebra, ale nikdy ji neviděl v přírodě, je přece jen trouba!“

„Jo, můj milej,“ odpovídal mu často zase jeho sused, soustružník kovu a zkušený mistr ve svém díle, „to takovej chudák topič na lodi procestuje třeba všechny díly světa, všecka moře propluje – a co z toho všeho má? Nejšťastnější jsou holt lidi, který mají vědomosti, i peníze, za něž se mohou někam podívat. Ale kolik je takovejch lidí na světě? Vobyčejně když má vědomosti, nemá peníze – a když má peníze, tak to je vobyčejně ten největší trouba! Jo!“

I vždy po tak obsáhlé řeči vyňal z kapsy noviny, ukroutil si po zvyku ruských vojáků kornoutek, nasypal machorky a zakouřil.

To bylo nyní nejbližší sousedstvo Budeciovu.

Jací lidé! Jak různí původem, krajem, povoláním, a přece tak jednolití! Jako když i při svých různostech vyjdou z jediného kadlubu veliké nacionální vášně, jež se jmenuje víra v budoucnost vlastního kmene. Konec konců býval to vždy závěr všech snů, rozhovorů, debatt, i hádek:

„Až budeme v Praze...“

Budecius přechasto se usmíval těmto rozhovorům, jež vedli hlavně inženýr a Nohel, ale nevměšoval se námitkami, co Hořčička velmi otevřeně protestoval.

„Ty myslíš, ty vole,“ oslovuje vždy výhradně takto Nohela, „že ten váš národ doma je jako my? Jen mu toho nappěte, té vaší kasičkové demokracie. Ten vám potom brzo nahne ten kvartýr, který jste pro něj vystavěli. Panečku, demokracie je ošidná věcička. Té se musí dávat nevychovaným lidem jen po lžičkách. Jakmile se přecpe, není s ní k vydržení, protože zjankovati. A jankovitá demokracie je horší než jankovitý kůň! A potom si pamatujte ještě jednu věc, vážnou, důležitou věc: šavle a kropáč! Bez toho, panečku, neudržíš stát. Ba ne, nesměj se! Lidé se musí báti pánaboha a zákona. Strach metafysický i strach justiční. Bez tohoto strachu nelze organisovati stát!“

„Ale to jsou myšlenky zcela reakční,“ poznamenal rozhořčeně Nohel.

„Reakční! Reakční!“ smál se Hořčička. „Vám je každá vyzkoušená solidní věc reakční: A vaše heslo je: ať jsme pitomí, jen když jsme pokrokoví! Znáám to, holečku. Ale vezmi lidem náboženskou oporu pro přirozený mravní zákon – a zvlčí ti. Odstraň podle vzoru Kropotkinova církev a justici. Uvidíš, kam tento nevychovaný dobytek zaženeš. S jedinou věcí bych souhlasil: úplná anarchie. To by znamenalo, ty vole, že nastane pohroma lidstva. Povraždilo by se. Víš, kamaráde, bylo by to asi takto: Jednoho dne po celé zeměkouli v každé obci by bubeník vyhubnoval: Na vědomost se dáává, že není pána boha, ani pána faráře, ani pána starosty, ani pána strážmistra, že není soudu ani soudců, okresu ani okresních hejtmanů, ani pána místodržitele, pána presidenta, krále a císaře pána, ba ani poslanců, ani sněmu, aniž jakékoli rady; není vojska ani milice, není četnictva ani policie, není hranic ani šraňků, ani cel, není majetku – a já, bubeník, bubnuji naposledy. Všecko patří všem! Dovedeš si,

kamaráde, představiti, jaká by to byla mela? Ale já vím, co ty mi řekneš: lidé se k tomu vychovají! Nebude-li vlastnictví, nebude také krádeží, loupežných vražd, nebude tudíž zapotřebí justice, soudců, kriminálů, četníků; nebude-li šraňků, nebudou státy a nebude i válek, tudíž ne vojska, atd. Víím, víím. Ale ty zapomínáš, má milá lidská bestie, na to, že odstraní-li takto všechny hmotné diference mezi lidmi, neodstraní nicméně diferencí duševních. A tak budou nakonec vždy chytřejší vládnouti nad hloupějšími a hloupější se budou občas proti nim bouřit, jako se bouří každé zvíře proti svému vládci. Aby je ukrotili dokonale, chytřejší vymyslí si zase pánaboha, zákon, vojsko a církev na obranu svých vládcích práv. Až, ty vole, odstraníš lidskou hloupost, odstraníš snad i diferenciaci lidí. Jinak nic, a zaplať pánbůh za to, že se to dosud nikomu nepodařilo, bylo by tu nudno a já bych se musel odebrati na jinou, veselejší hvězdu. A ještě něco: nezapomeň odstraniti také blázny, vrahy ze žárlivosti, umělce a umění – a brilianty. Nezapomeň na brilianty. Dej je všechny někam zakopati, aby o nich nikdo nevěděl. Protože, dejme tomu, právě pro nějaký pitomý briliant mohla by nastati celá mela znovu.“

„Tak proč jsi šel vlastně mezi nás, jsi-li takový skeptik a nevěříš-li v pokrok. Náš boj za svobodu je přece také bojem za pokrok a demokracii. Musíme přece žít z nějakého idealismu,“ horlil mladý Nohel, učitel ze Slezska.

„Inu ano, ano,“ vrčel Hořička. „Zase ty fráze, pokrok, demokracie. A proč jsem sem přišel? Já ti povím, proč. Ne z lásky k pokroku a k demokracii, ale z nenávisti, bratře, z praobyčejné, živočišné nenávisti – k Němcům! Kdybych byl ve Francii, šel bych do francouzské armády, a kdyby nebylo našeho vojska, šel bych třeba k Japoncům bojovati o Kiau-Čau. Šel bych zkrátka tam, kde se bojuje proti Němcům. Protože je nenávidím. Nenávidím jejich kultury, jejich rvavého a sentimentálního Wagnera, jejich Goetha i Schillera, kteří nejsou nic víc než apoštoly kraječkového měšťanství, onoho hnusného bürgerovství, z něhož se vlastně zrodila vaše demokracie. Nenávidím jejich kantorů, chemiků, feldveblů, schutzmannů, zkrátka celé germánské organisace, v níž barbaři ze Severu, Visigothové, Ostrogothové, Langobardi, římské občanství přivedli ad absurdum. Mezi Rýnem a Vislou se rodí otrava světa, marxismus a bismarckismus. Obojí hypnotisuje svět jako had zelenýma očima svoji oběť. A my, Čecháčkové, jsme tím vším tak prosáklí, že toho ani nepozorujeme. Jsme tak zgermanisovaní vnitřně, že by nás naši předkové nepoznali a nikdy by se k nám nehlásili. Z toho se musíme dostat především. Dokážeme-li to, vyhráli jsme tři čtvrti války. Neboť pak se nám již nemůže nic státi. Ven z klece germánské ideologie! Pryč od německých kantorů. To bych vám radil, chlapečkové!“

„A co ta šavle a kropáč,“ ozval se s hůry inženýr.

„Ó, ó, kamaráde, držte se šavle. Dokud se byli Čechové, šavle drželi a jako statní válečníci na celý svět slyneli, dobře s nimi bylo. Německým císařům dovedli vypráskat – a němečtí císařové se báli českých knížátek. Křížáky cepy ven ze země vyhnali – a celá Evropa se bála českých sedláků. Držte si jen, dobří Čechové, svou šavličku v suchu, ať vám nezrezaví. Respekt světa si tím získáte. Vždyť nemusíte jí stále břínčet. A kropáč? Ó kamaráde, nějaký takový pěkný, národní pámbu československý by nám neškodil. Něco mezi pravoslavním a Římem. Jenom ne pastor. To je zase germánský artikl. Slované potřebují trochu té církevní parády. To vám dá Řím i pravoslavní. Naše duše tíhne tímto dvojím směrem, i Bůh zaplat' za to. Slované vůbec – jsou buď pravoslavní jako Rusové, Bulhaři, Srbi – nebo katoličtí jako Poláci, Chorvati, Slovinci. Jen my Češi, jsme taková holota beznáboženská, cynická, židovská. A také německá část naší duše si libuje v protestantství. A mně je špatně, vzpomenu-li si na Martina Luthera! Veliký magister, jenž vyhnal z pražské university německé profesory a theology, jistě by vyhnal i dnešní protestanty ze země. A jestliže by skládal náboženské vyznání všem věrným Čechům, jistě by bylo zcela jiné, než mumifikované these špinavého mnicha ve Wittembergu. Z duše se mi protiví toto pokrytecké a puritánské němčourství „čistokřesťanské“. Znal jsem takové chlapičky ze školy. Byli to největší šplhouni, svatouškové a žalobníčkové. Naše svatá církev katolická je aspoň církev, jež nebere radosti ze života a ráda odpouští hříchy. Je to veselá církev. A naše boží církev pravoslavná, byť byla ponuřejší a přísnější, nicméně je prostému ruskému zemědělci opravdovým zdrojem mravní posily na širé ruské zemi...

„Dejte mi pokoj s tímhle povídáním,“ vzkřikl do toho soustružník, vybafuje mocně kouř z machorky. „Ještě se budete hádati o to, který fland'ák je lepší. Všichni mají stejně rádi kuchařky a vepřovou se zelím.“

„A snad bys nechtěl, aby denně chodili po světě vopravdický apoštolově s Kristem Pánem v čele? Vždyť by nás všechny zbláznili!“ hučel opět shora inženýr.

„Vždyť nikdo nikomu jeho náboženské přesvědčení nebere,“ prohlásil pan učitel Nohel.

„Ale tak mi teda všichni vlezte na záda,“ rozhněval se Hořčička. „Ničemu nerozumíte a nikde jste nebyli. To je to. A když k vám člověk rozumně promluví, mluvíte jako šmoci z nějakého krajinského socínského listu.“

„Hořčička je klerikál,“ křičel inženýr.

„To je málo,“ ozval se Hořička. „To je ještě málo. Já jsem klerikál, ultramontán, royalista, imperialista, militarista, jedním slovem: reakcionář. Pamatuj si to – pro pokrokovou inkvisici. A víš, pro jaký režim jsem? Tak abys to věděl: Deset roků vojenská diktatura budiž u nás po válce zavedena. Drakonické zákony a přísný pořádek. Při tom hojně škol a výborné učitele. Deset roků kající přípravy, a potom přijď, ó Demokracie. Nic nemám proti tomu, sám jsem demokrat a věřím v demokracii jako v jedinou soudobou formu pro moderní národy. Ale, miláčkové, dejte nevychovanému lidu, nepřipravenému lidu, jenž ani dobře nechápe významu toho slova, tu vaši primitivní demokracii. Pro vašich pět, deset popletených suffragetek dejte všeobecné volební právo našim ženským – a uvidíte. Zavedli jste demokratický řád a – zabili jste demokracii. Navolí vám plno stupidních a bigotních mezků – a budete míti po pokroku. Dejte volební právo klukům od 21 let. Navolí vám ztřeštěnců, kteří vás poženou do anarchie – a budete míti po demokracii. Jen se těš! Běda nám, jestliže stará česká, láska k frázi zvítězí u nás, až budeme svobodni. To to, hoši, projedeme – ein, zwei!“

„Takhle to nejde,“ ozval se inženýr shora. „Takto se nikam nedostaneme. Pravdu máte obojí strana. A já vám povím proč. Ty Hořičko, správně říkáš, že musí býti nějaký pánbů. A ty Nohele, správně říkáš, že musí býti nějaký pokrok. Inu – tak já vás tedy rozsoudím, jako obyčejně. Musí to býti obojí – ale nesmí v tom být žádná prudkost. Jen klid. Čechové jsou národ dobrý, pěje básník, ale měl by zpívati „klidný“. Bud’me klid’asy! To budiž naše heslo. Tak vidíte, například, pěkně po pořádku, náš stát: Chcete tam míti Němce, Maďary i Židy. Toť se rozumí, že nebudete křičet: sežereme je, naházíme do Vltavy. Víte, chlapani, křičet si můžete, co chcete, třeba si i křičte, že jim dáte úplnou rovnoprávnost. Ale nezapomeňte na něco: sežrat je na konec přece! Protože jinak sežerou oni nás, to je to! A teď dále: vy budete křičet, že jste antimilitaristé! Nu tak, křičte. Ale mějte vždy prach v suchu, jak to řekl tady bratr Hořička. Jenže on by chtěl, aby se to také řeklo: Když mám flintu, jsem člověk bojovný, militární. Ale kdopak vám to dnes v Evropě řekne? Hned se na něho sesypou nějakí Židé a vzkřiknou: Ukřižuj ho, on je reakcionář! To už je tak: jednou jsem jednomu Židovi vyčetl jeho špinavý obchod, šlo o nějakou ofertu v našem závodě, a on mi řekl, že jsem křesťanský sociál. Od té doby jsem slynul jako antisemita a byl jsem nemožný v pokrokové společnosti. Ale aby se mi snad líbila svatá církev Hořičkova – to ne, bratři, odpusťte, na to mám příliš jadrný žaludek. Také nedovolím, aby naši vojáci nám potom parádovali při Božích tělech. To se sejdou křesťané, židé, mohamedáni, udělají si svoje, ale ostatním lidem dají pokoj. A státu také. Náboženstvíčko – inu, ono se řekne, že by měl býti nějaký náš český pánbíček. Ale kde ho honem vzít? Taková věc se nedá vasedět jako vajíčko. Tak tedy,

budeme pokrokoví, ale s mírou, budeme konservativní ale s mírou, a dobře nám bude na zemi.“

„To je právě židovská, nebo také jesuitská morálka,“ křičel Hořička.

„To také není žádné hrdinství!“ zvolal Nohel.

„A co tedy chceš dělat,“ bránil se inženýr. „Chceš vyrábět hrdinství nebo chceš obnovit svůj stát?“

„Ty’s byl jistě Mladočechem před válkou,“ odporoval mu Nohel.

„Nechte politických rozbrojů,“ řekl náhle vážně tatík soustružník. „Jsme všichni Češi a bratři. A jdeme za českou samostatnost...“

Jeho slova byla naivní, ale působila svojí upřímností.

„A kdo jde dnes odpoledne ven?“ začal pojednou Nohel jinou.

„Já ne,“ volal inženýr.

„Já mám zchromlou nohu,“ hořekoval Augustin Sylvestr.

„Z jiných družstev půjdou...“ řekl Nohel „Já tam mám kamarády z Ostravy. Je tam výborný kluk, Vlček. Ten se nadělá psin.“

Budecius si vzpomněl na Husiatyn. Vida, známí se scházejí.

„K obědu! K obědu!“ křičel malý vojáček, probíhající všemi světnicemi. Byl ve službě.

Oběd chutnal znamenitě. Hrachová polévka, kus uzeného masa a hrách.

Budecius celé odpoledne protoulal po městě. Byl krásný letní den. Všude po ulicích proudily massy lidí. Před biografy byly fronty čekajících na lístky nebo na začátek představení. Odvážil se dnes i na Kreščatik. Těch děvčat! Těch zralých žen! A krasavic! Vdechoval po delší době zase volný vzduch a plnými doušky pil tento nový život. Chtěl zatočit čapkou nad hlavou a výsknouti si jako šohaj. Bylo mu veselo. Zdálo se mu, že se celý svět na něj usmívá. Šel posléze Bibikovským boulevardem, kolem university, až přišel na „Kadětskoje šose“. Tudy se valily proudy lidí ven z města směrem k Svjatošinu, zahradnímu a villovému předměstí kyjevskému. A mezi tím všude hnědé nebo okrové uniformy ruských vojáků „frontovníků“, dlících tu na dovolených nebo v posádce, vydávající každého měsíce několik

„maršových rot“ na doplnění obrovité armády millionů na západě, na frontě v Haliči, v Polsce, na Dvině a pod Rigou.

Tu a tam bylo viděti i kadety, žáky kadetních škol ruských, jejich uniformy byly již barvitější a nákladnější, zde jsi opět potkal důstojníka divoké divise v mohutné černé burce jako za největší zimy a s překrásnou huňatou čepicí s vyšívaným zlatým vrškem, útlobokého, v štíhlé, přiléhavé a nádherné „čerkesce“. Byly zde i tváře přerůzných kmenů Ruska od Sartů, čistících v té době všude na frontě i v dosti hlubokém rayoně přifrontovém silnice a pracujících na železnicích, až po kyjevské Židovky, vesměs velmi hezké a vesměs oblékané v černé hedvábí.

Ach ženy, vzdychl Budecius.

Byl jako omráčen tímto poznáním. Hle, jsou na světě zase ženy! Po téměř celé dva roky nesměl na ně mysliti! Těžké a tupé dny tam v rakouských zákopech vypíjely mu mozek; na co tehdy myslil? Oh, na leccos, nikoli však na ženy.

Ale nyní jdou kolem něho – usměvavé, šibalské, růměnné, s hořlavýma očima, graciesní jako motýli, v lehkých, vzdušných a rozčilujících šatech.

Pochopil, že je nyní již úplně zase svůj, že ohromně ozdravěl, že celý rozkošný, mihotavý, vášnivý svět je zde, před jeho očima, a nabízí se mu.

Nyní jsi teprve voják, řekl si. Do této chvíle byl jsi asketou, chmurným bojovníkem božím, fanatickým Amienským, bojujícím o hrob boží proti nevěřícím. Ale nyní jsi teprve voják. Oh, pojednou se ti líbí ženy! A mnoho žen! Ó, těžko si vybrati vyhladovělému srdci, jež je náhle přivedeno k takové hojné a nepřeborné hostině.

Snad ani nebyly všechny tyto ženy tak krásné, jak mu připadalo. Bylo to předměstí především, jež proudilo z bran města na čistší a svěžejší vzduch, šičky, dělnice, služky, chůvy s dětmi, drobné úřednice.

Ale bylo léto, byla válka: muži ze vsi odešli. To vše, a nejvíce nenasycené ženské oči, jako hukotem splavu, zaléhajícím uši, volalo: Užij! užij! užij!

A bylo tak veselo všude.

Pozoroval, že se na něho mnohá děvčata dívala se zájmem, se zalíbením, s úsměvem.

Aj, řekl si. A byl tomu rád.

Za ním šly již delší chvíli dvě dívenky, jež se neustále chochotaly.

Ohlédl se několikrát. Viděl, že s ním koketují a že co chvíli pronesou slovo „Čechoslovák“.

„Ach, já bych se chtěla seznámiti s Čechoslovákem,“ pronesla jedna, krásný typ ukrajinský, jak Budeciovovi připadalo.

„Oni všichni jsou takoví inteligentní a čistí,“ řekla druhá.

„A veselí! Oh, já myslím, že s nimi je velmi veselo.“

Ale Budecius, jenž na sobě pozoroval, že hoří, se nicméně styděl začít. Zlobil se proto na sebe – ale nemohl a nemohl přemoci studentských rozpaků.

Na konec ovšem prohrál vše. Dívky posléze někam odbočily a zmizely.

Ale bylo jich všude plno. Světlych, tmavých, rusých. A dívaly se na něj zvědavě a přívětivě, jejich oči, jak se mu zdálo, předem se vším souhlasily. Nuže, tento ženský svět ruský je mu dosud zcela neznám. A zdá se, že má pravdu abbé Hořčíčka ve svém soudu o ruských ženách.

Procházel se takto po cestičkách, tolik dnes zalidněných, díval se, díval se, opíjel se.

A vrátil se domů opravdu jako omámený.

Bylo sedm hodin. Tedy ještě hodina času do prověrky. Chtěl býti na chvíli sám, aby ztrávil v sobě nějak toto slunečné a dráždivé odpoledne.

Ale na narách ve své světnici našel provalujícího se Hořčíčku v divoké debattě, již patrně začali po obědě a již dosud asi neskončili.

Budecius se zarazil! Bylo to stkvělé thema: království nebo republika.

„Ó, ó kamaráde,“ supěl Hořčíčka, „takový králík by nám pomohl, jen to nech být! Dnes ten svět je stále ještě podřízen idei královské, byť se mluvilo ustavičně o demokracii. Svět je totiž stále ještě individualistický. Nic naplat, působilo by to sugestivně. Lidé, zejména lid slovanský, a tedy i my, pokud jsme krevně Slované, jsme tvorové smyslní. Zazněla-li ještě nedávno kutálka a hrála-li třeba marš Radeckého, šel za ní celý český národ bez rozdílu politických stran. Národ si potrpí na vnější věci, na symboly – a má pravdu. Vezmeš-li mu symboly staré, udělá si nové. Jsme pohané modlářští! Lid je v podstatě prosáknut ideou monarchickou. Chce míti svého krále Jiříka Poděbrada. Anebo aspoň slovanského krále. Já

pro Rusy nadšen, jak víš, nejsem. Ale dal bych k nám některého Karadorděviče! Jsou to Slované bezpečnější než Rusové. A teď si, milý inženýre, představ tu korunovaci. Vždyť by celý národ brečel, až by vynesli korunovační klenoty z kaple svatováclavské. Vždyť z toho ten národ věky žil! Třeba naivně, třeba nekriticky – ale žil, kamaráde, žil... Tyhle věci ho udržovaly při životě víc než universita, často studená a nenárodní, erární a rakouská. A takový mladý princ Karadordě nebo chceš-li, velkokníže Ivan Konstantinovič, nebo chceš-li, anglický princ, který by se naučil brzo česky, který by dostal moudrého a dobrého učitele – já bych jím chtěl být! – byl by požehnáním pro zemi. A víno by teklo při korunovaci jako za krále Václava II. Hradčany by ožily krásou a shromažďovaly by umělecká díla... Bylo by to krásné!...“

„Já vím!“ řekl inženýr ironicky. „Za chvíli by bylo kolem toho tvého králíka plno přerůzných hochštaplerů, ženských, bigotních bab, králík by se třeba zabouch do nějaké maďarské hraběnky, obtočila by ho kamarilla a kluk by za chvíli začal být nafoukaný, nedal by si nic říci od rozumných lidí, začal by vládnout z boží milosti, netrpěl by jako takový nijaké kontroly veřejnosti – a měli bychom pěkný sajrajt v zemi. Dej s tím pokoj, ty blázne! A nech pěkně korunu svatováclavskou v pokoji. Národ jí neviděl už kolik staletí, už ani neví, jak vypadá. Věří-li, že je krásná a posvátná, necht’ věří, je to v pořádku. Ale ať zůstane mezi reliquiemi minulosti. Moderní doba je jiná. Potřebujeme elektrisace, exploitace vodní síly, účelné a rozumné, sanatorií, krematorií – a ne aby z kašen teklo víno. Jen ať teče káranská. A takoví fantastové, jako jsi ty, ať si pijí víno z hrozinek.“

„Ty páko-kladko,“ vrčel Hořička, „ty myslíš, že dáš svým technickým pokrokem lidstvu štěstí? Lidé chtějí býti šťastni a netouží po elektrice, jsou-li nespokojeni a otráveni. Ty bys chtěl patrně ten náš budoucí stát celý sdrátovat, provrtat tunely, podzemními drahami, nastavět nestvůrných škatul, jimž říkáte domy – jdi se vycpat! železnými pilinami! Na tyhle věci naše země a naši lidé nejsou. Jsme zahrádka, staletími pěstěná, a ne prerie, na níž není nic a na níž se dá všechno zbrusu nově vystavět, od záchodu ve vsi až k mrakodrapu ve veleměstě. A taková zahrádka, věky pěstěná, musí mít také jinou správu lidských věcí, než osada, kamž se nastěhují pionýři, sedláci, farmáři a zvolí si starostu. V takové zahrádce žijí, můj milý, na všech věcech duše předků, kteří kontrolují nová pokolení a občas i promluví těmi nebo oněmi ústy...“

„Ježíšmarjá!“ vykřikl inženýr zoufale. „Ať mi už dá pokoj. Vždyť mne tady trápí celé odpoledne. A zase už nějaké duše. Před hodinou mi vykládal něco o astrálních tělech. Já už se ho, chlapa, bojím...“

„Poněvadž tvoje pustá, materialistická duše, čili mozek a nervy, jak ty říkáš, má strach z duchových skutečností, jež tě jednou proženu, počkej. Ale takto vypadají lidé, kteří nemají gymnasia. No, jen počkej. Nechtěl bych viděti tvůj horoskop, mladíku!“

„Zítra přijedou prý z Taškentu,“ řekl Nohel, jenž se právě vrátil z procházky. „Přišel telegram, viděl jsem ho v kanceláři. Půjdeme jim s hudbou naproti. To bude mela pro Kyjev. Hoši, já jsem si dnes namluvil báječnou holku. Má oči jako mandle. Byla mne vyprovodit až ke kasárnám a po prověrce bude na mne čekat. Vezmu si dnes do deseti hodin. Má oči jako mandle! A je děsně chytrá. Všude jsem dnes potkával naše kluky – a každý šel s děvčetem. To vám bylo krásné. Holky se tu na nás jen lepí. Pane, Čechoslováci mají vysoký kurs.“

„Ty kluku,“ začal zase rozladěný Hořičička, „také nevím, co tak na tobě mohou chytit. Takový cucek. A ruské báby? Ty se chytají na vše, co je nové, „zahraničné“. To už je takový zvyk tady v Rusku. Mají tu například znamenitá vína, krymská, bessarabská, kavkazská, nad jakými by v Evropě žasli. Ale když tě pozvou k obědu, předem ti oznamují, že budou mít vína dobrá, zahraničná. A přinutí tě, abys chlastal nějaké rýnské octy. Až jim Čechoslováci vyvětrají, nechají je běžet, chlapečku. Ruská ženská vzplane jako věchet, ale také brzo dohoří. Víš, co si zpívávají:

Začoču, poljublju,
záčoču, razljublju...

„Razljubiti –“ to je ono ruské slovo, jehož vy, chlapečkové, neznáte. Rozmiluji – odmiluji – nemiluji už – to je to! V Paříži jsem měl krásnou ruskou bábu. Žil jsem s ní asi půl roku. Najednou, bába do řvaní. Razljubila. Proč, ptám se jí. Já nevím, povídá, razljubila. I odešla. Myslel jsem si, že snad ji někdo uchvátil. Ale nic. Ona jen tak – pa rusky – razljubila. Hrom aby do ní, byla to znamenitá krasavice! Potom jsem žil s Japonkou. Byla jako kotě. Chodila za mnou a hrála si se mnou. Pak jsem se jí nemohl zbýti.

Nejkrásnější však byla jedna Slovinka. Slovinky jsou nejkrásnější ženy na světě. Řekl bych, že je to Řím se Slovanstvím. Řím, staré římské osady, ne dnešní špinavci taliánští, Langobardi barbarští! V Kahýře jsem měl překrásnou Berberku. Byla černá jako uhlí. A jak vypadala

krásně na bílé posteli. Byla jako z antracitu vymodelována. Tělo měla tuhé a lesklé, údy jako gumy...“

„Ježíšmarjá,“ vzkřikl opět inženýr nahoře. „Ať už přestane!“

„Pro-věčr-kááá...“ vzkřikl kdosi otevřenými dveřmi. Ozvala se trubka. Všichni vyskočili. Jen Hořička, jenž byl od prověrky osvobozen, se znovu natáhl na svoje lůžko a těžce vzdychl.

III.

Ráno o sedmé hodině vyšli s hudbou ze vrat kasáren.

Kyjev, jenž dosud z části spal a z části spěchal po práci, je vzrušeně pozdravoval. Okna ložnic se otvírala a odtud jim kynuly a mávaly bělostné dívčí ruce. Babky květinářky, spěchající se svými košíky na trh, vyházely na ně polovinu svého zboží.

Budecius také pochodoval v kterémsi řadě. Bylo mu veselo a svěže. Nikdy před tím vojenská hudba nedovedla ho tak fascinovati.

Věděl velmi zřetelně jednu důležitou věc: byl vojákem. Toto vědomí ho opíjelo a zmnohonásobovalo jeho síly.

Jak sladko je býti vojákem! myslil si. Býti vojákem bez předsudků, s dobrým svědomím, s plnou a krevnatou vůlí a chutí! Jaká rozkoš je v tomto rázném rhytmu, v tomto mužském pochodu, kdy tě nesou ku předu odměřené, určité a pevné kroky!

Byl jsi už lecčím! Byl jsi i rebelem. Sběhem. Špionem.

Ale nyní jsi vojákem. Máš na své čapce běločervenou stuhu, odznak svého oddílu. Jsi jím poznamenaný a on tě zavazuje.

Nyní půjdeš proti nepříteli tváří v tvář. Přímo, nezákladně, otevřeně. Po havlíčkovsku nyní vzkřikneš celému světu vstříc:

Hrr! Já jsem Čech!

A kdybys kolikrát ubezpečoval kdysi sám sebe, že nejsi, jako ti druzí: byl's jako ti druzí. Byl's otrokem.

Teprve nyní jsi svoboděn. I této vnější formy jsi nutně potřeboval ke svému osvobození. I těchto šatů, této stužky, tohoto praporu, pod nímž jdeš.

Veliká ohnivá růže dopadla na jeho hlavu. Vzhlédl. Ale těžko bylo najít okno, jež ho takto pohostilo velikolepým ranním pozdravem. Ta růže patřila ovšem netoliko jemu. Patřila všem jeho kamarádům. Patřila této nové, rodící se armádě slovanské, plné energie a temperamentu, již si nyní Kyjev tolik zamiloval.

Na chodníku stál jakýsi ruský stařec, jenž jim žehnal velikým pravoslavným křížem. Viděl dobře jeho světlé modré oči, přeplněné slzami, i jeho tolstojovskou bradu.

Je v nich veliký cit, řekl si. Vyrůstají z této nekonečné země a žijí náboženskými nadějemi. Dojímá je, že my, cizinci, jdeme bojovat za svatou Rus. Neboť Rus je svatá...

Přišli na nádraží.

Za nějakou chvíli přihnal se ověncený chvojím a ozdobený prapory vlak. Hudba zahrála hymnu.

Stáli všichni v pozoru, ruští lidé smekali. I na ně působila tato religiousní melodie zvláště.

Z oken vyhlížely osmáhlé tváře Čechů-Turkestanců. Jižní prudké slunce je silně ožehlo. Ale jejich zářící oči byly v této chvíli zvlhlé.

České vojsko se sjíždí v Kyjevě, pomyslí si, prohlížeje tyto obličejy. Jak je to zvláštní! Máme svoji emigraci, máme svoje legiony. Jen houšť! A zde na rozhraní dějinných osudů trojího slovanského lidu! Dívají se na nás Poláci, Rusové, Malorusové. Vidí nás kníže Vladimír i Bohdan Chmelnický! Nuže, potáhneme městem svaté Olgy, matkou měst ruských! A odtud na západ, k hranicím Uher a Slezska, dolů Moravou, českomoravskou vysočinou a pak trojí širokou frontou přes Hradec, Pardubice, Německý Brod ku Praze. Nový národ! Noví lidé!

České vojsko v Kyjevě!

Je v tom současně něco velikolepého a starobylého. Konstantin Roerich by mohl namalovati tento obraz, kterak české vojsko pod svými korouhvemi vychází z bran Kyjeva a směřuje na západ. Přes kolikerá horstva, přes kolikeré vody! A jako kdysi praotcové stanuli pod Řípem, tak nyní omlazený národ, noví lidé, stanou tam a dají vznik novému, silnému životu.

A založí zdravou a krásnou pospolitou obec. Nejmoudřejší a nejsilnější budou tu vládnouti. Sami vlastní vůlí se budou spravovati, vůlí odhodlanou a spravedlivou...

Přistihl se konečně, že sní.

Noví dobrovolníci již vyskákali ze svých vagonů, řadili se v šiky, hovořili, hlučeli. Bylo vítání. Shledávali se tu známí, líbali se po ruském zvyku a hlaholili všichni oním originálním žargonem, směsí ruštiny, češtiny, polštiny a někdy i srtštiny, jež se jim nyní stal dorozumívacím jazykem.

Kdosi i Budecia silně zatahal za rukáv.

Ohlédl se. Byl to Perný.

„Koukám na tebe již hodnou chvíli. Mýlím se, nemýlím se? Vousy pryč, oholený švihácky, mladíček! Ani bych tě nepoznal. Ale jak bych tě přece nepoznal? Tedy se zase vidíme. Jsi tu již asi dlouho, což?“

„Sotva několik hodin.“

„Jak to?“

„Inu tak!“ Vypravovali si ovšem svoje historie. Perného zavezli do Turkestanu. Pracoval nějaký čas na dráze, posléze se dostal do Taškentu. Tam byl již krásně organisovaný tábor Čechů-dobrovolníků. Načekali se také pořádně, než je dopravili do Kyjeva. Je to pro ně svátek. Dařilo se jim však dosti dobře. Měli poměrně s dostatek volnosti, pořádali národní slavnosti, k nimž zvali ruské obecnstvo, domorodci jim přáli, správa tábora, s počátku jako všude v rukách germanofilů, ponenáhlu se přeorientovala a přála jim rovněž. Ovšem, odjezdu do Kyjeva se nikdo nemohl dočkat. Nu – a nyní jsou zde. Jen žádné otálení s výcvikem a hajdy na frontu. Na pomoc Brusilovu. Však to nějak zase vážne.

„Vážne! Nu, doufejme, že to je pouze oddych parního válce. Ale bylo to znamenité. Ukázalo to, že Rusko je nejen neporaženo, ale že je neporazitelné. A že je aktivní, chce-li. Že dovede býti agresivní – a že jím bude, až se zrestauruje, zejména individuálně.“

Budecius nyní mluvil o Rusku vždy velmi vážně. Přicházel mu jaksi na chuť. Ba, zapomínal téměř všeho, co ho ještě tak nedávno pokořovalo a trápilo. Ani z těch Němců ruských neměl již tolik strachu. Někde býti musí, říkal si. Na frontě budou přebíhati a zrazovati. V intendaturách budou krásti, na železnicích budou poškozovati státní majetek. V táborech

zajatců – nu, budou tam sice týrati Slované, ale jen ty, kteří se dají. Jinak se budou bavit konverzací se svými konnacionály. Čert je vezmi! Dokáží nejvýš to, že sprostředkují tomu nebo onomu útěk z tábora. A to snad bude vše. –

Nyní zazněly krátké a úsečné povely.

Budecius už je znal všechny. Již v Ufě pilně čítal v příručkách vojenských a vzdělával se v nové nauce, jež mu dříve byla tolik cizí.

Jsem militarista, říkával si nyní často. Nevěděl jsem, jak jsou tyto věci poučné, zajímavé – a krásné.

Perný odskočil nyní do řady na svoje místo. Teprve nyní si Budecius povšiml ústroje nových bratří.

Někteří již měli hotové a úplné uniformy ruské. Jiní měli podivný konglomerát ruský, rakouský i civilní. Jiní byli konečně ještě v uniformách rakouských, bez odznaků, čepice nebo ramena ozdobena běločervenými stuhami. Byla to vlastně velmi pestrá společnost, z níž teprve kasárny na Pečersku měly vytvořit jednotný, přísný, vojenský oddíl.

Hudba konečně spustila ryčný pochod.

„Proč bychom se netěšili...“

Bravo! řekl si Budecius. A byl veselý, div neposkakoval. Nepoznával sám sebe.

Jaké dny to prožíváme! Jaké veliké dny! myslel si po celou dlouhou cestu z nádraží až na Pečersk.

A jaké dny přijdou ještě po těchto chvílích! Hle, v Kyjevě se shromažďuje veliká československá armáda. Toto vojsko bude stát za nějakou chvíli na hranicích zemí českých. Na horách Karpatských. U Moravské Ostravy. Odtud potáhne na Prahu, Brno, Olomouc, Košice, Zvoleň až dolů k Dunaji. Bude ohrožovat Budapešť a Vídeň. Zahraje starému, plesnivému císaři takovou „reskriptovou“ píseň, až se budou třásti okna vídeňského hradu. Bud'si! Tak tomu musí býti – i když se to bude zdát větrným korouhvičkám kruté! Národ si přeje býti pomstěn. Odčinění křivd bez trestu na jejich původcích – cože by to bylo? Bylo by to nespravedlivé. Spravedlnost by byla prázdným slovem, kdyby se rozpakovala trestati.

Oh, přijdou veliké dny.

Když již vcházeli na pečerské předměstí, potkali kulhajícího Hořčičku. Šel těžce, o holi, ale šel přece naproti. Trochu se začervenal, když mu z řady kynuli vesele Nohel, inženýr i soustružník. Snad se přece styděl za tolik citu, který projevil tím, že nemohl doma vydržeti a šel se podívat na nové bratry.

Budecius o něm mnoho přemýšlel. Usmíval se sice často jeho vývodům, ale měl ho rád za to, že se dovedl vždy postavit proti „všeobecně platným větám“.

Tento „ultramontán“ jakési francouzské školy měl nicméně mnoho opravdovosti i pod hrubou někdy slupkou. Byl nebojácný obhájce „vyzkoušených starých hodnot“, zkušený konservativce, jenž vroucně a starostlivě myslel na osud svého kmene, i když sám několikrát o sobě prohlašoval, že by chtěl být raději Francouzem než „pot'achtaným“ Čecháčkem. Protivilo se mu, kterak se všichni okolo něho dali nekriticky unášeti Ruskem, jemuž prorokoval neblahý osud.

Nyní šel jako „kulhavý ďábel“ s trochu vyjevenýma očima kolem svižně vykračujících nováčkův, omámených hudbou, květinami a úsměvy města Kyjeva.

Čety se zastavily na cvičišti blízko kasáren. Taškenští přinesli si svůj vlastní prapor, jež pohnutě držel v mocných osmáhlých prackách starší již chlapík s černým, do špičky stříženým vousem na bradě, jenž poněkud připomínal Černohorce s obrazů Čermákových.

Mladší, svalovitý a kostnatý praporčík, malé, ale sporé postavy, promluvil k nováčkům:

„Vítáme vás, bratří. Víme, že jste dlouho čekali na tuto chvíli. I my jsme čekali na vás, abyste doplnili naše řidnoucí řady. Povinnosti své zajisté znáte: jste vojáci. Tím, že jste se dobrovolně přihlásili do svého národního vojska, tím jste si každý ve svém nitru i slíbili, že budete jednati vždy jako vojáci, jako potomci Žižkovi, to jest, že budete bojovati za svobodu své vlasti. Očekáváme od vás, my starší, že budete hodni slávy praporu České Družiny a že tuto slávu ještě rozhojníte. Na zdar!“

„Zdar!“ zahřmělo širým prostranstvím, naplněným již množstvím ruských zvědavců.

Budecius byl by očekával více. Zdálo se mu, že i taškenští očekávali více. Ale praporčík nebyl asi valným řečníkem. Skončil svoji řeč celý zarudlý a zřejmě vyčerpaný.

Poddůstojníci pak odvedli své čety. Pro takové množství novobranců nestačily kasárny na Pečersku. Část jich byla ubytována v kasárnách v Moskevské ulici.

Perný ke své veliké radosti se dostal do světnice svého druha z horších časů. Již odpoledne vyžebrel „obmundirovku“ a šel se svým přítelem na procházku.

Sešli dolů k Dněpru, až k velikému železnému mostu, spojujícímu Kyjev s předměstím Slobodkou. V řece se koupali lidé, muži i ženy, nazí, což Perného uráželo.

„Dokud to dělali v Taškentě, nedivil jsem se. Je to primitivní asiatský východ. Ale Kyjev! Třetí město v Rusku!“ rozčiloval se.

„Jsi malinký puritánek,“ smál se mu Budecius. „Ti lidé si potrpí na čistotu, proto se koupají nazí. A jak je to přirozené a krásné.“

Po široké serpentinové silnici, stoupající do hořejší části města, šel oddíl vojáků. Mladí, staří, holobrádci, vousáči, tak, jak je sebrala mobilisace, jak je válka, jež mele stejně spravedlivě či nespravedlivě hrubé i drobné zrno, oblékla v stejnokroje.

„Co to zpívají? To je zábavné!“ zvědavě poslouchal jinoch.

Vojáci zpívali mnohohlasně, tu převládajícími tenory, tam hustými, barvitými bassy, oblíbenou tehdy „soldatskou“ píseň:

Píše, píše car germánský,
píše ruskomu carju:
Razobiju já Rossiju,
sám v Rossiji žít budu.

„Hle, potom se říká, že prostý ruský voják jde celkem lhostejně na vojnu. Tuto píseň jistě složil Ivan Ivanuška, člověk prostný a negramotný, možná z Vjatské gubernie. Poslyš však jinou, kterou právě začali,“ dodal Budecius.

Belgia, Belgia,
žalko mi tějba,
proklatý Germánec
razoril tějba!

„Vidíš, vědí, co je to Belgie! Zpívají o ní píseň. A budou se za ni bít. Budou se bít i pro Čechii. Proklatý Germánec! Můj milý, toto moře může přijít draho proklatým Germáncům. Neznají Ruska a mohou se v něm přepočítati, jako až dosud se každý přepočítal. Vzpomínám nyní často na Dubovika i Medvěděva. Myslím, že měli mnoho pravdy. Ach, Rusko! Jak jsi

mne už potrápilo! A kolik jsem ti dal marných otázek. Ovšem, milý bratře Perný, musíme spoléhat především sami na sebe. To buď naším prvním příkazem. A nebrání nám to, abychom jich nemilovali. Neboť, kdo by nemiloval Ruska?“

„Ó, bylo by to krásné, kdyby s námi vstoupili i Rusové do Prahy,“ řekl mladík nadšeně.
„Vidím kozácké čapky na Václavském náměstí, jejich kopí, jež jako pohyblivý les se sune od pomníku svatého Václava dolů k Můstku. A Kavkazani ve svých červených, růžových, modrých, černých, bílých čerkeskách s dýkami za pasem! Ve velikých černých burkách! A těch koní!“

„Jsi dítě. Budeme mít sami také krásné vojsko! Přijdou dobrovolníci z Francie, z Itálie, ze Srbska, z Anglie. Jistě tam všude také se tvoří Družiny, legiony nebo něco podobného. Naši blázni a pomatenci sice říkali často u 88. pluku: Do Rusů se mi střílet mnoho nechce, ale tu bandu taliánskou bych nešetřil. Vidíš, a ta banda taliánská také bojuje za naši svobodu. Přes to myslím, že v Itálii bude hojně našinců. Všecka tato vojska přijdou domů v hodině vítězství – a jistě projdou i tím tvým Václavským náměstím. Ze všech stran světových se vrátí domů boží bojovníci!“

„Boží bojovníci!“ řekl Perný zbožně.

Nad nimi plálo radostné letní slunce, zrcadlící se v Dněpru. Straň „Krásné Horky“, porostlá zelení, voněla a šuměla hukotem bzučícího hmyzu. Před nimi k východu za Dněprem a jeho rameny se rozprostírala do dálky širá rovina ukrajinská. Tam ležela žirná pole a osady s kvetoucími zahradami, plnými slunečnic, kraj, dýchající mírem a požehnáním.

„Hle, to je východ! Ale západ... tam teď duní děla... valí se nesmírná vojska proti sobě... teče krev!“ zatesknul Perný a vzhlédl k mlčenlivému Budeciovi. „Válka je hrozná věc!“

„Válka nám dá svobodu. Dá nám život. Mír – mír nám dávalo Rakousko. Smrt!“ zahučel jeho soudruh.

Za nimi, již téměř na vrcholu kopce, doznívaly ještě kroky ruských vojáků. Doznívala i poslední slova písně, již zpívali:

Hurra! hurra! hurra! pajdom na vraga! Za matušku Rossiju, za bělavo carja!“

Mnoho již nemluvili nyní na zpáteční cestě. Šli domů na Pečersk trochu unaveni a nevnímali ani přívětivých pohledů hezkých děvčat, jež se za nimi obracela.

„Ah, jak je krásně! Jak je krásně!“ vzdychl Perný na konec, když šli kolem Imperatorského sadu. „Potkáváme tolik invalidů, beznohých, bezrukých, chud'asů, jež zmrzala válka – a mně je přece tak krásně a slavně!“

„Protože jsi v československém vojsku,“ řekl Budecius.

IV.

Dobrovolníků přibývalo.

Denně přicházely transporty na Pečersk i na Moskevskou ulici. Mnohé byly ze Sibíře, z jižní Rusi, od Černého moře; bylo mezi nimi i mnoho bývalých rakouských důstojníků, jednoročních dobrovolníků, vesměs nadšených, krásných chlapců.

Budecius se začal smiřovati se svým národem. – –

Chodíval nyní pilně na cvičení.

„Žere vojnu,“ říkával o něm Hořčička, jenž mezitím jako „marod“ se dostal do hudebního oddílu, kde hrával v symfonickém orchestru tympany. Jeho jediným snem však zůstala harfa.

„Ó, kamaráde, harfa je královský nástroj. Tot' se rozumí, že zase museli přijít nějakí Čecháčkové od Nechanic, takoví hladoví šmíraři a žebrochtivci, kteří ji zdiskreditovali. Kdež pak klavír! To je pro frajle. I naučí se tomu každý hňup, který má pět prstů. Ale harfa! Ó, kamaráde, k harfě patří jen ušlechtilí lidé. Vznešení lidé! To je harfa! Až budu mít harfu!“

Počátkem července byl již příliv dobrovolníků takový, že všechny dosavadní místnosti nestačily. Pečersk i Moskevská ulice byly přeplněny.

Konečně přišla překvapující zpráva.

Budou se stěhovati do universitní budovy.

Byla to rozsáhlá, krásná stavba z červených cihel, v „petrohradském“, trochu erárním slohu, v jakém byly stavěny ruské státní nebo veřejné budovy s několika nádvořími a s velikou, prostornou zahradou. Naproti budově byl veřejný sad, dostaveníčko studentů, studentek a mladých důstojníků, nedaleko Bibikovský boulevard, jdoucí až na Kreščatik.

Roty novobranců se nastěhovaly tedy sem, do středu města. Odtud chodívaly každého jitra na cvičiště až zase na Pečersk nebo do údolí pod arsenálem, aby se k poledni vracely domů za zpěvu písniček, jež přiváděly zejména Kyjevanky u vytržení. Neboť:

„Oračku, kopačku,
tu mi nedávejte,
černú cigánečku
milovat mi přejte.“

Nikdo tomu nerozuměl z těchto lidí, vždy s údivem, se zvláštním, široce rozevřeným ruským údivem naslouchajících a lelkujících po chodnících, mezi nimiž chodívali tito vojáci; ale každý se usmíval, mával šátečkem, mnozí kupovali květy a podávali je „sokolíkům“, kteří si jimi zdobili hlavně pušek. Někdy se vracela některá rota jako ze zpusťšené květnice, všeska tonoucí v květinách.

Nahoře na Fruduklejevské ulici byla malá kavárnička, spíše krámek, zcela těsný, kde se prodávala „česká“ bílá káva a buchty s mákem. Také limonádu zde bylo možno dostat, válečné, nealkoholní pivo, zvané „pivco“, kouřily se zde papirosy a mnoho se tu debatovalo. Neboť kavárnička nesla zvenčí nápis „U české koruny.“

Sem přicházel občas i Budecius.

Za několika stoly se tu tísnilo vždy mnoho lidí, živě se bavících, někdy i hašteřících.

Často tu vedl slovo „pan Kódl“.

Míval sice svoji vlastní improvizovanou prodejnu černé kávy v Universitě, a vařival kávu dobrou, „tureckou“, jak říkal, neboť se jí naučil od mohamedánských Sartů v Taškentě. Prodával ji za babku: po třech kopejkách za koflíček.

Ale nyní chodíval rád sem, k „České koruně“. Všichni se ho tu sice obávali, protože měl lví sílu, ale všichni ho měli rádi pro jeho neslýchanou vyřídilku. Byl to malý, neobyčejně silný muž atletického složení těla, s mohutnou, lysou hlavou, a s pronikavýma, chvílemi zlýma očima, s velikýma rukama, připomínajícima pařáty supa nebo kondora. Jemu jedinému se říkalo od počátku až do konce jeho pobytu ve vojsku „pane Kódl“. Nesnesl „bratříčkování“, jak říkal. To do vojska nepatří. Ve vojsku, dle jeho mínění, má býti jen strašná přísnot. A zejména v českém vojsku. Rovněž nesnesl tykání. Každému „vonikal“ a mluvil jen s tím, kdo „vonikal“ jemu. Býval přívozníkem v Karlíně a jmenoval se Karel Příhoda. Nikdo ho však

pod tímto jménem neznal. Byl pouze pan Kódl. Toho Budecius poslouchával nejraději. Také se brzo spřátelili.

„Tak se kouknou: takovej rošťák, až to pude do živýho, bude mít, chrapoun, plný kalhoty, a von na mně „bratře Příhodo!“ Já tě, rošťáku, povídám, roztrhnu jako ropuchu, jakejpak jsem ti já bratr, a jakej Příhoda? A vodkudpak ses, ptám se ho. A von, smrad, povídá, že je jako z Hany, holt, to vědí, zelenej agrárník. Tak jsem mu spustil tu jejich, vědí, agrární hymnu. Znají to? To je takhle:

Zakukal v maštali vůl,
ku, ku! ku, ku!
Nekukej, ty vole,
pojedu na pole,
budeme rozvážet hnůj!

A von zas na mně: ale bratře! Tady prej nemají bejt žádný stranicky štvance, a že prej jsem socialista. A já na něj spustil, aby mu to nebylo líto:

Náš prapor ten je samá díra!
Píchni ho, řízni ho, vem mu krev!

Tak se trochu uspokojil a ptal se mne, co jako jsem, vědí, vod jaký strany. Já jsem mu povídal, že nejsem ani z Malý strany, ani z velky strany, že jsem z Karlína a že jsem za špatnejch časů podpíral hotel „Hamburg“. Von na mně jako tele vejří – a sebere se a jde. Di si, chrapoune, povídám si. Já ti dám strany. Jakypak strany. Jesli mně tu začne někdo se stranama, tak ho podříznu jako kapouna. Smradi! Měli toho, rošťáci málo doma? Když se ve Vršovicích „u Medvěda“ prali osmadvacátníci s chebskejma myslivcama, tak to bylo jakorát. Ale dyž se právali ve Strašnicích národní dělníci se socanama, všecko samí Češi, tak mně to lezlo z krku a řezal jsem do obojích. Já jim dám, rošťákům! Samí prej chudy lidi! Mrzáci! A to maj tak, voni, podívaj se: sem, na příklad, chodí ta zajatecká frajeřina. – No, nevejraj voni na mne támhle za tím stolem, voni, voni! Jim to taky patří! – No tak sem chodí ta zajatecká frajeřina. Samej přešteknuť „frenč“, kalhoty přešity do „rajtek“, na naše kluci, kery smrděj grošem, se to dívá s patra, a do vojska že prej to nepude. Až prej budeme v Praze, povídá vondyno jeden takovej libovej. Já tě, rošťáku, roztrhnu, jesli se mně takový psi jako seš ty v Praze potom vobjevjej. Na tebe budeme čekat, jo, povídám mu, vědí. Takovejch by bylo.

Chodějí tady, smradi, po Kyjevě, prachy berou na závodech a vo vojsku ani slyšet. Potom, prej, všichni půjdem. Já vím, potom! Potom vás zmalujem, že se nepoznáte, vy trhání!“

Do kavárničky vešli nyní dva důstojníci v srbských uniformách.

Všichni se na ně zvědavě podívali.

Nejzvědavěji ovšem pan Kódl.

Důstojníci si přáli kávy a buchet. Česky.

„Copak tohle zase bude?“ začal Kódl s počátku přitlumeným hlasem, později však velmi neomaleně. „Podívej se, to maj taky fajnový lidi. Protože by musili u nás sloužit jako sprostý vojáci, tak jdou radši k bratrům Srbům. Ti mají oficírů málo, nadělají z nich oficíry a je to.“

„Nech si to, ano!“ zvolal pojednou velmi energicky jeden z důstojníků. „Přišli jsme sem na kávu a ne na žvanění!“

Kódl se přece trochu zarazil, ale mírnějším hlasem začal znovu:

„Tak co nejdou mezi nás? Jsme my horší lidi než Srbáci?“

„To si vyříd' se Svazem,“ povídal rozmrzele důstojník. „Hlásíme se již od konce čtrnáctého roku do Družiny, a ani nám nikdo neodpověděl. A hlásili jsme se jako řadoví vojáci. A bítí jsme se chtěli. Bylo nám hloupé a otravovalo nás to, tak dlouho čekat. Šli jsme tedy k Srbům. Sami nás zvali. A protože potřebovali důstojníků, udělali z nás důstojníky. To bylo docela moudré a praktické. Jen váš Svaz nechává lidi, z tří čtvrtin již zoufalé nad marnými prosbami, civět v zajateckých táborech. Hyne tam spousta naší intelligence, jež se opravdu poctivě hlásí do práce i do pole, nečinností a zoufalstvím. To je hrozná nehospodárnost silami. Potřebujeme nejen starodružinníků, nejen lidí, kteří byli na počátku války zde na Rusi a měli to náhodné štěstí, že mohli jít přímo do Družiny. Potřebujeme všech poctivých lidí, ať už přišli ve 14. nebo v 15. či v 16. roce do Ruska. A schopných lidí, ne ševců, kteří se pletou do něčeho, čemu nemohou rozumět.“

„To je úplná pravda!“ řeklo najednou několik hlasů.

„Kdybyste raději neštvali,“ řekl starší dobrovolník s několika georgievskými kříži na prsou. „Vy jen stále štvete proti Svazu a ani nevíte, s jakými potížemi se tam pracuje. A při tom Petrohrad, který to na jarním sjezdu prohrál, se teď mstí Kyjevským, a kde může, podpichuje

proti Kyjevu každého, i zajatce, kteří tomu nerozumějí. Při tom si nemyslete, že je to nějaká lehká práce. To jsou tisíce dopisů, dotazů – a lidí je na to málo. Inu, jde to pomalu. Ale musíme mít více trpělivosti. Naši lidé to vydrželi dosti dlouho, vydrží to zas. Tady „Srbáci“ mohli také počkat.“

„A co je s těmi zajatci?“ začal zostra Kódl. „Máte prej ve Svazu takovej plán, osvobodit všecky zajatce? To je náramně pěkněj plán. Nadělat všelijakejch flákačů, kteří se potom, když si najdou pěkná místa, na armádu vykašlou. Kouknou se, prosimich, kolem sebe tady v Kyjevě. To jsou všeko lidé, které Svaz vzal „na po ruky“, osvobodil je. Kolik z nich šlo do vojska? To musili přijít hoši z Taškentu, ze Samarkandu, z Tjumeni, ze Sibiře, z murmanský dráhy. Tam se dřeli jako psi a zkusili trochu hladu, mrazu i vedra, a teď jdou rovnou do vojska – zase pěkně do vohně! A tady ty zdejší grázlové kyjevsky – já bych je roztrhal!“

„Ale však my nechceme dělat velkou armádu!“ zvolal starodružinník s kříží. „Takoví rozvědčící po celé ruské frontě prospějí Rusku i nám více, než několik divisí, které v první bitvě Němci rozbijí. Musíme mít trochu zodpovědnosti před národem, jemuž bychom těžko potom kladli účty za vybití české intelligence.“

„Proto ji raději necháte vychcípát v táborech,“ rozhněval se „Srbák“.

„Ona se vás o tuhle ochranu neprosí,“ zahučel jiný hlas. „Najednou tolik obav o intelligenci. A ta intelligence sama chce do vojska. Ale vy se jí asi bojíte. Bojíte se o svá vůdcovská místa. Máte panický strach z každého trochu iniciativního, bystrého a energického člověka. Stále po nás házíte odiosním jménem zajatců. A mnozí z vás jsou ještě rakouští poddaní. Pořád děláte umělou čaru mezi ruskými Čechy a Slováky a zajatci, mezi starodružinníky a novodružinníky, stále říkáte my, my, my! A za dva roky jste dali dohromady několik slabých rot dobrovolníků. A pak má o nás svět uslyšet! Rozvědčící, já vím, jsou molodci, nikdo jim toho neupírá. Ale musíme dělat velikou armádu, jež by účinně zasáhla do boje a o níž by bylo něco slyšet.“

„Neslyšel’s nic o rozvědce Syrového, jež prošla všemi novinami? A nečetl jsi nikdy pochvalná uznání v rozkazech štábů, divisí, armád? My chceme armádu malou, vytrvalou, odhodlanou, pevných a přísných charakterů. Kdo nám ručí za to, že se nám do velké armády nevloudí zrádci?“

Starodružinník mluvil rozhorleně. Byl si plně vědom své tradiční pýchy prvních, kdož se na Sofijské plošči postavili pod prapor České Družiny, zvanou i mezi Rusy „družinou vítězství

nebo smrti“, a těžce se smířoval s myšlenkou, že by tato heroická idylla měla se proměnit v erární pluky, brigády, divise.

„To jsou fráze,“ zvolal odhodlaně jeden ze „Srbáků“. Zrádci se mohou vetřít i do malého vojska pod nejkrásnější maskou. Vy se zkrátka bojíte přílivu nového živlu. A já vám říkám, že bez zajatců nic nedokážete. Neboť ti representují národ – a ne krajanská větev, léta odloučená od mateřského národního tělesa, zvyklá na jiné prostředí, a na jiný způsob života politického i společenského. Vy si představujete, že v čele své gardy, starodružinníků, vtáhne váš Svaz do Prahy, odevzdá národu desky jako Mojžíš na Sinaji, na nichž bude napsáno: „My, ruští Češi a Slováci, jsme tě osvobodili, národe československý, dáváme ti tady zadarmo království České pod žezlem Romanových, víru pravoslavnou a ruskou žandarmerii s kozáky. Za to by se profesor Masaryk, který pracuje teď v Anglii a ve Francii, a který prý přijede i sem do Ruska, jistě poděkoval a celý národ s ním.“

„Nemusel bys tady nahlas takto mluvit o Rusku i o dynastii,“ napomenul ho starodružinník. „Já myslím, že máme být Rusku vděční za mnoho. I carovi a dynastii. Kdyby tě slyšel nějaký Rus, pomyslí si, jak ti Čechoslováci jsou vděční, že za ně tolik ruských lidí cedí krev.“

Nastalo skutečně ticho.

Dívali se všichni vzájemně po sobě s jakousi nedůvěřivostí.

Kdosi konečně přerušil mlčení.

„Přijede sem prý Dürich!“

„Kdo to je zas?“ ozval se Kódl.

„Poslanec a člen Národní Rady v Paříži. Přijede místo profesora Masaryka jako jeho zástupce. Ten se jistě podívá dobře na zdejší poměry. Svaz se mu bude musit podčinit,“ vykládal horlivě otázaný. „Co je to Svaz? Vždyť je to sdružení krajanských spolků na Rusi. Co představuje? Pár set, nějaký tisíc lidí, z nichž je pěkná část již porušena. A tady máme čtvrt milionu Čechů a Slováků. Což ti nemají práva mluvit do boje o svobodu svého národa? Musíme mít jednotné vedení. Všichni naši lidé za hranicemi musí být sjednoceni v jediné organizaci, a to je pařížská Národní Rada.“

„V Rusku jsou však jiné poměry,“ poznamenal starodružinník, jenž se tvářil již jako zcela přemožený.

„Proto sem asi jede Dürich,“ řekl první chladně.

„Však je na čase, aby byl pořádek,“ zahořekoval kdosi. „A to máme teď boje Petrohrad contra Kyjev, „Čechoslovák“ contra „Čechoslovan“, bijeme se mezi sebou jako psi. A všechno o vůdcovství...“

„A naši kluci na frontě se za tohle bijou,“ zařval náhle Kódl a uhodil pěstí do stolu. „Já bych vás, vy žvanilové, rozpáral všechny, až by z vás dršťky lezly. Vy trhani – na frontu máte jít a ne se hádat. Já bych vám dal Petrohrad-Kyjev. Všechny ty redaktory, spolupracovníky a celý Svaz bych poslal na frontu.“

„A sám bys zůstal tady!“ řekl někdo jedovatě.

„I ne, voni trhane, to já vím, že tady zůstanou voni, jim to kouká z nosu, to hrdinství. A já? Já bych tu nebyl ani po smrti. Jen co půjde nejbližší marška. To uviděj potom pana Kódlu až v Praze, ale to si ho nepřejou! A na mou duši, kdybych věděl a rozuměl tomu, kde ty naše kluci jsou, tak bych se tam rozběhl hned.“

„To bych jich chtěl vidět!“ řekl někdo zase jedovatě.

„Cože!“ zařval Kódl a rozpřáhl se. „Ty trhane, ty rošťáku, já tě... ty syčáku!“

„Poslouchají, pane Kódl, jdou,“ řekl pojednou Budecius, jenž mlčky naslouchal po celou dobu všemu rozhovoru. „Nechaj toho, je to tak lepší a moudřejší. Já mám zprávu, že půjdou teď v srpnu hned dvě maršové roty. Tak můžeme jít oba. Já také půjdu.“

Vzal rozlíceného athleta pod paždí a odvedl ho z kavárničky „U české koruny“; jež dále hlučela pohnutou debatou.

„Vědí, že bych je tam byl všechny spořádal? Zápasil jsem kdysi v řeckořímských zápasech, potom jednou v cirkuse s medvědem – já bych jim to nepřál vidět! Šáhnou si na ty svaly.“

Pan Kódl napial svaly na své pravé ruce. Byly to opravdu kameny.

„Nestojí jim to za to. Nechají si to na Rakušáky, na Maďary. Bude ještě práce dost,“ mírnil ho Budecius.

„Tak že sou voni takovej, tak jim něco povím. Mám doma v universitě flašku nikolajevky.“

S bělou glavičkou, jak říkají Rusové. Já jim dám cucnout. Koupil jsem ji vod Žida, vod smrada, ale je dobrá. Snad se nebudou štítit? Je to teď velká vzácnost. Budou chtít?“

„Budu,“ řekl Budecius.

Oba zašli do vrat veliké červené budovy universitní.

V.

„Sad sbogom bud, dome naš za uvijek oj sbogom...“

Dobrovolníci cvičili chorvatskou píseň. Zpívala se krásně čtyřhlasně v pochodu – a při ní se vždy všeska okna otvírala.

Nyní zněla z budovy universitní do protějšího sadu, kde sedělo odpoledne několik dobrovolníků na lavičce.

„Támhle ta blondýnka bere na Perného,“ řekl jeden z nich, pokyvuje hlavou za dívčinou, jež prošla mimo ně.

„Já jim ji přivedu, chtějí?“ zeptal se pan Kódl, který živil celou společnost „semíčky“, zrnky slunečnicovými, jež ruští lidé rádi louskají.

„Copak myslěj, že je svatá? Voni sou dobrej,“ pokračoval drsný chlapík. „Pamatujou si: v jednom sou všesky ženský stejný. No, to se nemusej nic červenat. Inu, sou ještě mladej. Ale počkaj, až jim bude jako je mně a až všesko prodělaj. To si taky v ženskejch nebudou moc vybírat.“

„Mně už tady všesko mrzí, věřte mi, bratři,“ řekl Perný. „Ani v té universitě není již k vydržení. Zas prý se tam bývalí důstojníci nějak organisují. Svaz jim řekl, že prý nejdříve musí býti všichni zasloužilí starodružinníci povýšeni a potom že mohou přijíti na řadu oni. Jim se to nelíbí a prý se organisují. Nadává se mezi nimi hrozně. Někteří nadávají našim práporčíkům, že nic neumějí a že zavádějí jen sokolská cvičení, že špatně nás cvičí pro frontu, jiní zas říkají, že je rozdíl mezi mírovými záložními důstojníky, kteří sloužili rok, prodělali cvičení a přišli do zajetí na počátku války jako fährnichové a těmi, kteří sem přišli jako lajtnanti po nějakém válečném kurse důstojnickém. Není to k poslouchání. Stále se scházejí, debatují. A nedávno jsem byl s jedním příbuzným, jehož jsem našel mezi spolupracovníky

Svazu, v hotelu „Praha“ nahoře na střeše, kde je letní restaurant. Tam zase seděli Svazisté a nadávali také na všecko, na Düricha, na Petrohrad, na ty důstojníky, na zajatce vůbec, vzpomínali stále jen na Družinu a na konec nadávali i na Masaryka. Vrátil jsem se domů s hlavou těžkou a polozoufalou. Teď prý jezdí i do hlavního stanu různé strany na sebe žalovat a dělají nám ostudu před ruskými úřady i před veřejností. A povídá se též, že většina z nás má odjetí do Francie. Přijel prý Štefánik, který nás má odvéztí. A mně už se to všecko plete v hlavě: Svaz, Štefánik, Dürich, generál Červinka, jenž prý jako ruský generál českého původu podal vládě zvláštní projekt československého vojska – ví bůh, bratři, že se někdy bojím, aby oběti těch na frontě nebyly nadarmo a aby ti zde v týlu armády neprovedli něco osudného.“

Budecius pohnutě vstal po slovech Perného.

V poslední době neúčastnil se nijakých debat, ani sporů. Vždy jen trpně naslouchal. Nyní však byl neobyčejně vzrušen.

„To znamená,“ řekl temně, „že naše zápolí a naše vedení zde v Rusku pohltní to, čeho dokáží naši lidé na frontě. Jak se mi zdá, krise je nesmírná – a nevím, co by nás z ní mohlo vyvésti. Snad něco živelného. Neboť příliv nových dobrovolníků ustal. Mám dojem, že si ruská vláda nepřeje zvýšení počtu našeho vojska. Nu, dáme dohromady nejvýš brigádu – a to slabou. Při tom bez rezerv. Čeká nás tedy osud rozvědčků dále. Co z toho může býti pro celé hnutí, nevím. Co tomu řeknou tisíce přihlášených do vojska zajatců, čekajících na povolání do zbraně, nevím. Dobře, Svaz chce malou armádu. Ale zajatci – a čtete jejich dojemné dopisy – chtějí do armády, chtějí tedy velikou armádu. Pro dobrý Bůh, o co tu vlastně běží? O svobodu národa. A svoboda národa potřebuje obětí, velikého vojska, železného, zdatného vojska. Jaký tedy problém? Vždyť je vše jasné. Mluví se nyní také o dvojí orientaci politické, východní a západní. Vida, máme již své orientace jako Poláci. I to je pošetilost, ne-li hřích. Všecko zahraniční hnutí musí býti jednotné – také to je přece jasné. Vždyť sami spojenci trpí úžasně svojí nejednotností v politických i vojenských věcech, jež je příčinou jejich neúspěchů. Vsaďte všecko na slovanské Rusko, byť bylo reakční, je právě tak nesmyslné, jako: vsaďte všecko na západní, byť neslovanské, za to demokratické národy a státy. Počítati prostě s každým spojencem, ovšem dle jeho významu pro nás... to je přece zase jasné. Že je pro nás Rusko více než Portugalsko – toť jasné, ale že ze západních spojenců milujeme více Francii než Anglii – toť zase jasné. Vidíte, bratři, nám je to vše, myslím, jasné, neobyčejně jasné. Lidem z hotelu „Praha“, z „Padagogického Institutu“ i mnohým lidem z „University“ to jasné není. A důstojníci? Nuže, je přirozené, že ne otázka staro- či novodružinnictví tu může

hráti vážnou úlohu, nýbrž prostě schopnost. Vždyť jdeme na vojnu. Co mi bude platný výborný a dobrý hoch starodružinník, povýšený za to, že v roce 1914 vstoupil do Družiny, na důstojníka, když nebude uměti číst mapu a rozestavili stráž? Takový hoch přivede svoji rotu rovnou Němcům do huby. A bude-li mu podřízen bývalý důstojník, jenž v kritickém okamžiku bude nucen sám ujmouti se vedení, kde bude potom kázeň? Naši důstojníci, pokud opravdu něco umějí – a my víme, že rakouští důstojníci nebyli zpravidla duševním crémem společnosti – mají zajisté nárok na to, aby byli užiti jako velitelé. Vojsko samo má mít o to zájem, aby mělo zdatné velitele. Ale naši kadeti aspiranti, kadeti, fähnrichové a lajtnanti, tedy většinou „cugskomandanti“, se nemohou ani dočkati epolett podobně jako v Rakousku. Je v tom kus malichernosti naší inteligence. I to je nám jasné. Nuže, proč se nenajdou lidé, kteří to vše otevřeně řeknou?“

„Tak jim to řeknou voni,“ zavrčel Kódl.

„Nikdo by mne nevyslechl. A jak jim to říci? Všem pravdu? Otisknou to v „Čechoslovanu“, otisknou to v „Čechoslováku“? A pak, kdo jsem, abych k nim promluvil tak nabádavě? Horší, že z těch, kdož by jim tohle vše mohli říci, nikdo nepromluví. A jest ještě jedno veliké nebezpečí...“

„Jaké?“ zvolali všichni.

„Separátní mír!“

„Cože?“

„Ano, separátní mír,“ řekl pomalu Budecius. „Čtu pilně ruské noviny, zde v parku hovořívám někdy s ruskými studenty, mnohdy přisedne ke mně ze zvědavosti i profesor zdejší university, starý pán, s nímž se již znám kolik dní. Mluvíváme o všem možném. Nuže, co mi povídal posledně: Ofensiva Brusilovská byla prý zastavena na rozkaz carův či dokonce snad na nátlak carevnin. Rakousko prý vyjednává ve Francii, ale neúspěšně. Německo však, opírajíc se o silnou skupinu germanofilskou na carském dvoře v Petrohradě, jež prý má značný vliv i na hlavní stan carův v Mohylevě, zkouší nyní svoji vějičku separátního míru s Ruskem.“

„Jsme tedy zrazeni...“ Těžko říci. Dosud snad nikoli. Ale mnozí ruští lidé jsou velmi skeptičtí. Můžete mi namítnouti, že bych neměl věřiti nahodilým stařečkům, kteří si ke mně přisednou někde v parku na lavičku. Ale já jim přece nevěřím, aspoň ne vše. Poslouchám pouze. A přemýšlím o tom, co vidím, co slyším, co čtu, třeba i mezi řádky. Vím, že jsou mezi

Rusy lidé všelijací. Jsou i lidé, kteří vidí spásu Ruska v jeho porážce. Já nikoli – i když se dovedu vmyslet do stanoviska nejradiálnějších revolucionářů. Opravdový ruský člověk si nemůže přát porážku Ruska Německem, ať je to Německo wilémovské nebo socialistické. Německo zůstane vždy Německem. Jsem pouze přívržencem hesla: Spoléhejme na vlastní síly. Proto musíme mít, chceme-li zvítěziti, sjednocené vedení a pořádek ve své organizaci. Proto musíme mít i velikou armádu. Proto má pravdu pan Kódl, jestliže honí naše lidi do armády.“

„A jestliže toho nyní nemáme?...“

„Je to truchlivé... Pro nás, prosté vojáky z „university“, je možný jediný mravní a lidský závěr: na frontu! Vykonati aspoň takto svoji povinnost. Rozvědčíci praporčíka Rybáře říkají: Aspoň slavně umřem, když nic víc. Souhlasím s nimi.“

Budecius se usmál zasmušile.

I on byl vzrušen posledními dny kyjevskými.

Chodíval často osaměle po ulicích rozmařilého města, jež neslo tak výrazně pečeť přifrontového asylu všeho mravního odpadu války. Jeho veselá bujnost z nedávných dní zmizela. Ani ženy ho nezajímaly. Připadalo mu, že ovzduší je nabito něčím výbušným, čeho si nelze přát. Rusko mu připomínalo člověka, jenž nade vším máchne beznadějně rukou a myslí si: po nás potopa!

Jeho druhové se dívali po něm po očku a zvědavě. Stal se jim vykladačem, byť nehovořival často, všeho toho, čemu nemohli vždy dobře porozuměti.

„To se ví, že půjdeme na frontu,“ prohlásil pevně pan Kódl. „Kdo by tady, v tom bordelu, byl. Však ono to něco dopadne!“

„Však ono to něco dopadne,“ pomyslí si i Budecius, a napadlo ho, že tato věta je opravdu vůdčím heslem.

„Musíme vykonati svoji povinnost jako vojáci. Snad my svoji práci na frontě ještě mnoho zachráníme, snad i promluvíme do svědomí,“ řekl na konec. „A pravdu má zase pan Kódl: my na frontu – však ono to něco dopadne! Vypadá to poněkud lehkomyšlně, ale je v tom i kus pravdy. A ti zde, necht' se hašteří! Na konec nevyhraje tu válku nikdo z nich: vyhraje ji jen Československé vojsko.“

„Tot' se ví!“ řekl na utvrzení pan Kódl.

„Hlavně aby také doma vydrželi,“ dodal ještě Perný. „Četl jsem v „Ruských Vědomostech“ o procesu Kramářově. Odsoudili Kramáře, Rašína a Červinku k smrti... Aby naši lidé nepodlehli persekuci...“

„I jen at' si odsuzují,“ řekl Budecius. „To jen revolucionisuje národ. Tím nám pomáhají. Hle, noviny o tom píší. Hůře by bylo, kdyby se o nás vůbec nemluvilo.“

„A nebylo by snad přece lepší,“ namítl Perný, „odjeti se Štefánikem do Francie?“

„Nikoli,“ řekl vážně Budecius. Pokud Rusko stojí na frontě, jež se může jednou posunouti až do Čech, je naše místo zde. Věřím stále ještě v patriotismus ruských lidí. Generál Alexejev je Rus – a myslím, dobrý Rus. Snad se dovede postavit proti plánům germanofilů. Ostatně i v dohodových státech na západě jsou tyto skupiny germanofilů. Naproti tomu se mluví zase o vstupu Ameriky do války. Je pochmurno, ale může být také ještě jasno. Hlavně aby bylo jasno v našich hlavách.“

„Sad sbogom bud...“ zaznělo opět z budovy universitní, tentokrát již jako nacvičený čtyřhlasý sbor.

Mocný, strhující zpěv se nesl celou ulicí a nad zelený, oživený sad, kde se mládež zastavovala a naslouchala.

„U boj! U boj!“

Tak to znělo a hřmělo a volalo k duším mladých lidí, do této chvíle silně zkormouceným.

„Eh což,“ řekl kdosi z nich veselým, junáckým hlasem. „Náko to dopadne. A my budeme choditi na rozvědky. Budeme lovití Maďary. Za uši je budeme vytahovati ze zákopů. Pomstíme aspoň naše lidi doma.“

„To je, co musíme mít v srdci,“ děl opět Budecius. „I kdyby nebylo československého hnutí, naší organisace, našich družin – poctiví lidé z naší krve museli by aspoň vstupovati do spojeneckých vojsk proto, aby se nám nemohlo říci – a my sami jednou abychom si toho nemuseli vyčítati, – že jsme líně a pohodlně přihlíželi k velikému zápasu. Jdeme bojovati proti Němcům – toť vše. Záleží jen na nás, abychom z tohoto boje dostali také svoji svobodu. Nedovedou-li toho naši strejci ve vedení naší akce – nebude to vina nás, bojovníků. Naše svědomí bude vždy čisté. A našemu srdci bude aspoň v této věci lehčeji. Prožíváme řadu

dramat, tragedií, tragikomedií. Prožíváme drama svého slavjanofilství. Prožili jsme tragedii rakouského munduru. A stojíme uprostřed tragikomedie našeho Čecháčství. Překonáme-li to vše, jsme silná rassa!“

„A mně je veselo přese vše!“ řekl opět mladík. „Já mám rád ruské holky a budu mít rád i ruskou vintovku!^[24] A jsme s Ruskem jedna rodina. Mně se tady velmi líbí. A kdybychom nevyhráli svoji samostatnost, zůstanu v Rusku, ožením se, zbohatnu a budu domů posílati peníze na propagandu. Však se to shnilé Rakousko jednou rozsypat musí.“

„Museli bychom my za hranicemi vytvořiti revoluční, třeba teroristickou organizaci,“ řekl jiný, mladý student. „Pracovali bychom po vzoru různých anarchistů. Pumami!“

„Se ví,“ odsekl pan Kódl. „Já už bych si vzal několik panáků na starost a voddělal bych je, ani by nevzdechli. Třeba bych i tajně přišel do Prahy, mám tam hromadu známejch, samí ostří hoši. Ti by šli se mnou. A to by viděli zas pěknou melu. Ale to ne pumama, to bych to všecko pořídil pěstí. Tak bych ji někomu trhnul... Však mne někdy svrbí.“

„A já bych jel do Ameriky,“ řekl Perný. „Mám tam známé. Vydávali bychom časopis a posílali ho tajně do Čech. Ó, věřte, bylo by to krásné. A kam by šel bratr Budecius?“

„Já?“ usmál se Budecius, přicházející za těchto slov opět v náladu. „Já bych se zase dal zarůsti a nejraději bych potom jezdil všude. Tajně po Čechách, po Rusi, Amerikou, Francií, Itálií, Anglií — i třeba Německem. Dělal bych třeba kurýra. Nu — i psal bych. Články, knihy — všecko. Snad bych také napsal veliký kolektivní román o osudu národa. Nu — psal bych.“

Zastyděl se trochu před těmito hochy, kteří si vesměs vybrali úkoly méně vznešené.

„Ale o tom teď nemluvme,“ řekl posléze. „Čeká nás jiná práce. To, o čem mluvíte, je poslední možnost. Bylo by to však velmi tragické, kdybychom již v této válce nedosáhli svobody. Takové veliké světové otřesy nebývají po deseti letech. A v Evropě, nad níž by zvítězili Němci, by konspirativní, revoluční práce byla velmi obtížná, nemyslete si.“

„Máme ještě Masaryka,“ řekl Perný vroucně. „Rusko není přece ještě všecko v této válce. Máme také svoje lidi ve Francii a v Itálii. I ti naši „Srbáci“ nám mohou býti dobří. Máme také spousty lidí v Americe. Vstoupí-li Amerika do války, je tu nový mocný činitel, jistě ne o mnoho slabší než Rusko. Tedy, hoši, nevěšet hlavy.“

„Za domovinu mrieti kolika slast,
prot dušmaninu mora, o mora past!“

Dozněl takto zpěv z protějších oken. Vysoký závěrečný tón třepetal se jaksi déle ve vzduchu, horkém a tetelícím se, co ve vzdáleném kterémisi parku doznávaly současně zvuky orchestru, hrajícího grandiosní arii z „Démona“.

Budecius vzpomněl na Lermontova a řekl si: „Prostý voják — toť hrdina naší doby.“

VI.

Praporčík Rybář obešel se sladkým úsměvem šťastného chlapce, jemuž se dostalo první růže od milenky, svoji rotu, připravenou k odchodu. Na dvě stě šedesát junáků stálo v plné polní výstroji, v nových, zelenavých šatech, jež jim tak dobře slušely a jejichž čapky dodávaly postavám mladých lidí mnoho veselého půvabu i cosi orlího, na nádvoří kyjevské university. V dlouhých řadách čtyř čet, za sebou stojících, našel všechny svoje drahé hochy.

Šikovatel Horáček, jenž přijel s ním s fronty s několika ještě instruktory, mezi nimiž byli noví desátníci Březa i Skála, již ráno na zkoušku postavil čerstvou maršovou rotu na velikém dvoře, provedl s ní několik rotných cvičení „v semknutém útvaru“, čili „v rotnom stroju“, jak se říkalo po sokolsku nebo rusky.

Nyní však stálo vše již připraveno na velikou chvíli, tolik očekávanou. Na pravém křídle stála hudba i ozbrojený oddíl dobrovolníků s praporem. Byl to taškentský prapor, jenž nyní se stal praporem záložní roty. Byl však určen za prapor druhému pluku, jakmile organizace jeho bude zakončena. Starý praporečník taškentský i tentokráte stál věrně u své zástavy.

Kdosi se s novými frontovíky rozloučil krátkou řečí. Hudba zahrála hymnu, všecko ztrnulo v pozoru.

Potom však zazněly z úst praporčíka Rybáře pronikavé, jasné ruské povely:

Smirno!

Po odděleniam – levoje plečo vperjod – rota šagom marš!^[25]

Široce rozevřenými vraty university se vyhnul celý průvod s hudbou na ulici. Šlo se kolem Pedagogického institutu, kde nedávno byla pohnutá schůze kyjevských Čechoslováků, Funduklejevskou ulicí na Kreščatik a směrem k nádraží.

Bylo srpnové odpoledne, hodina klidu, jež vyhnala spousty lidí na ulice, kde hřměla hudba i duněl krok šťastné maršové roty. Neboť celá tato vyvolená rota tonula v květech a usmívala se. Za furažkami, za pasy, na tlumocích, v rukách vojáků – všude květy. A nejvíce květů na žerdi praporu a na hlavní pušek čestného oddílu, jenž doprovázel prapor i své bratry.

V přestávkách, kdy hudba odpočívala, zpívali dobrovolníci svoje písně. Byly to zamilované písně sokolské, rázné i melancholické písničky slovácké i slovenské, zpívalo se, ovšem s jiným přízvukem, než kdysi, i

„mlýnské kolo to se točí,
nás ta vojna neroztočí...“

V četě Březově šel i Budecius s Perným. Dalo mu mnoho práce, než se dostal mezi vybrané šťastlivce. Dověděli se konečně o něm a chtěli, aby pracoval v časopise. Bránil se velmi energicky.

Jediný člověk šel stranou, mimo řadu, ale neustále v blízkosti svých přátel. Byl to nešťastný pan Kódl. Nedostalo se na něj. Stále prý, jak se dověděl, „brali ohled na jeho stáří“. Jakoby nebyl silnější, než všichni mladíci u roty!

„Mlčej, přijdou za námi. Za několik dní jde přece další rota,“ těšil ho Budecius. „Však se tam sejdeme všichni, uviděj! Teď všechno, co je v Kyjevě, přijde na frontu. Vždyť aspoň tu brigádu musíme sesadit nějak dohromady. Zač by to všechno stálo?“

„Prej půjdu k panu Syrovému nebo k panu Švecovi,“ utěšoval se kormutlivě zničený pan Kódl, jenž o starých zasloužilých vojácích důsledně mluvil jako o „pánech“.

„Vědí,“ pokračoval, „už mám za nich náhradu. Je to sice bejvalej oficír, ale pude s námi na frontu jako nižní čin. Je to náramnej člověk. Von byl v civilu soudcem a já zlodějem. To koukaj, co? My si spolu budeme náramně dobře rozumět. Jestli bude jednou oficírem, tak ho budu pucovat. A budu mu věrnej. To bude teď můj bárin. A jestli se spolu, jak on říká, dostaneme k panu Syrovému nebo Švecovi, tak to bude úplný štěstí.“

„Tak viděj,“ řekl Budecius, jenž spatřil, kterak se k němu prodírá kulhavý Hořčička zástupem lidí, proudících po chodníku. Byl trochu překvapen. Nepovažoval egyptského dragomana za člověka sentimentálního.

„Měj se dobře, kamaráde,“ volal však dragoman, protahuje mu ruku řadou kráčejících vojákův a pokulháváje sebou. „Mne už snad ani neuvidíš. Půjdu pryč někam do štábu armády, kde potřebují tlumočníka turečtiny. Někde na frontě stojí turecká divise. Domorodým mohamedánům pryč nedůvěřují. Tož půjdu. Na zákopy jsem mrzák – co jiného mám dělat. Až přijdeš na frontu, vystrč na Rakousko zadnici a řekni, že mu to posílá dragoman Hořčička. Ale aby tě nestřelili. A až tam přijde ten uličník Nohel, dej na něj trochu pozor. Mám dojem, že ten zbrklý kluk, ten pitomý „chichichi“ dostane kouli do hlavy, sotvaže se tam objeví. A je to hodný kluk. Takový pokrokový...“

Pan Kódl se díval na Hořčičku po celou dobu velmi nepřátelsky.

„To zas ňákej ulejšák se nechal schválně kousnout psem do nohy, aby nemusel na frontu, co?“ bručel nevlídně k Budeciovu uchu.

„Ba ne,“ řekl usmívající se „frontovik“, „to se zrovna mejlejí. To je dobrý člověk. Zcestovalý. A pak...“ řekl to důvěrně, ale vážně, „je sirotek! nemá ani tatínka, ani maminky.“

„Jó?“ zeptal se pan Kódl s účastí. Tato skutečnost na hrubou, struskovitou duši starého siláka vždy působila.

„Zanechám ho tu jejich péči,“ řekl ještě Budecius. „Budou-li takhle něco mít k snědku nebo i zbytečnou rjumku vodky, pamatujou s tím tady na dragomana...“

„Oni sloužili u dragounů?“ ptal se zvědavě Kódl, spřáteluje se již s Hořčičkou.

„Ovšem. Kůň mi tam rozmáčkl nohu. Za to mne obršt přivázal k němu hlavou dolů a poslal mne sem do Ruska jako instruktora kavalérie, vědí!“

„Voni sou ňákej fták...“ řekl Kódl s respektem.

Blížili se k nádraží. Davy doprovázejících je lidí stále vzrůstaly. Šťastných vojáků zmocňovalo se již takové veselí, že vyhazovali čapky do výše a někteří tančili za pochodu.

„Ty by měla vidět Praha,“ vzdychl Perný.

„Karlín,“ poznamenal Karel Příhoda.

„Inu, je to jiné, než když jsme chodívali s čepicemi Františka Josefa,“ řekl Hořčíčka.

„Docela jiné,“ řekl nato krátce Budecius, neboť v tom jeho četa zanotovala píseň:

Jdou, sokolské šiky jdou,
prapor vlá jim na hlavou...

Vcházeli do nádražního dvora.

Dlouhý vlak, ozdobený chvojím a prapory, stál již připraven. Ozdobili jej bratři z příští maršové roty. Do dvora vpustili pouze vojenské osoby. Několik vždy bystrých Čechoslováků-zajatců proklouzlo ovšem také.

Pan Kódl energicky strčil do železničáře, jenž stál u vrat a vítězně prošel. Jen Hořčíčka se v návalu lidí kdesi ztratil.

Nakládání lidí a zásob trvalo přes hodinu. Hudba mezitím hrála. Známí, držíce se pod paždí, se procházeli za tohoto koncertu nádražním prostranstvím a loučili se. Stál zde na blízké koleji oddíl Srbů, Chorvatů a Slovinců, rovněž novobranců ze zajatců, jenž odjížděl do Oděsy. Čechoslováci a Jihoslované se tu častovali písněmi, vtipy a bratrstvím. Osmahlí jižní chlapíci se velmi divili, když skupina Čechů zanotovala srbskou vojenskou písničku:

Maširala, maširala kralja Petra garda!

„Na shledanou po válce v Praze!“

„V Bělehradě!“

Byla již noc, kdy konečně vlak vyjel z kyjevského nákladního nádraží. Zmizela signálová světla železniční a pomalu mizela v prchající dálce i světla velikého města. Dobrovolníci, unaveni tímto hlučným a dojemným dneškem, ulehali ke spánku ve svých těpluškách, skromně zařízených s dvojitými narami, kde se spalo tak tvrdě, ale tak šťastně.

Ve vlaku byl i vagon III. třídy, kde spali poddůstojníci a kde měl i praporčík Rybář svoje lůžko. Březa se Skálou zatáhli sem svého přítele z Prahy i z rájecké myslivny v Orlických horách, aby se na něho konečně náležitě podívali.

„Dostali jsme tvůj dopis z Ufy na frontu,“ pravil Skála, hledaje v kapse. „Je to úplný spis a úplná ballada. My jsme byli přece šťastnější. Přišli jsme již v Tarnově do Družiny. Jsme tedy

starší vojáci. Zde Březa již dávno je navržen k povýšení na poručíka. Čekáme na to ustavičně. Bude pár rublů. Rozumí se, že se budeme dělit... vid', myslivečku?"

„Ovšem, ovšem, mladý pane. Jen je otázka, zůstanu-li u roty.“

„Praporčík Rybář nebude přece sám u roty, Rota potřebuje mladších důstojníků. Beztak budeme rozděleni po vzvodech a přiděleni k divisím.“

„Kam jedeme?“ zeptal se Budecius.

„Pod Kovel,“ řekl Březa. „Jsou tam prudké boje s Němci. Ostatně naše stanice je pouze Maněviči. Tam vystoupíme. V okolí se organisuje naše brigáda. Centr je vesnička Okonsk. Krajina je bažinatá, vlhká, jako v okolí Pinska. Je to podivný, panenský kraj. Vesnice jsou tu ztraceny v starých lesích, v nichž je jistě ještě dosti zubrů, kanců, vlků i medvědů. Dýchá tu něčím dávným, pradávným. Obyvatelé mluví běloruským dialektem a jsou prý mezi nimi i pohané. Okonsk je ovšem liduprázdný. Občas sem dojíždí jen Žid z Maněvič, jenž tu prodává papirosy a „buločky“, malé, bílé housky. Je to jediná pochoutka, již tu lze dostat. Z Okonska do Maněvič je úmorná, písčitá cesta prořídlym, borovicovým lesem, jehož jistě nikdo nikdy nesázel. Výlety do Maněvič, kde je štáb armády, jsou ovšem nám přísně zakázány. Kdo z nás by se však tloukl přes dvě hodiny cesty mořem písku pro trochu židovských papiros? Kouříme machorku, pijeme čaj a sedáme u ohňů za večera. V blízkém lese za vesnicí Okonskem se organisuje druhý pluk. V prvním batalionu jsou vesměs ruští Češi, volyňští kolonisté. To jsou už trochu jiní lidé než našinci. Jsou již značně poruštili, byť mluvili česky. Jako vojáci jsou těžkopádní sice, ale za to vytrvalejší, než naše náladová sebranka. Mají na svých čelech zase ten stín válečného fatalismu jako Rusové.“

„Jste tam již dlouho?“ zajímal se Budecius.

„Několik týdnů. Připravujeme organisaci brigády. Náš oddíl se účastní brusilovské ofensivy v Haliči. Byli jsme na různých místech, většinou však u 23. divise, jež si nás velmi zamilovala a jež prý si nás zase vyžádá. Je to táž divise, kde jsi nás v zimě navštívil a odkudž jsme tě tak smutně vyprovázeli. Já jsem to ovšem tušil,“ řekl Březa zasmušile, „neboť ruská byrokracie je hrozná věc... Byl jsi pro ní zajatcem, jiného právního titulu pro tebe bratři Rusové asi nenašli. Kdybys nebyl přišel tak okázale, mohli jsme si tě potichoučku nechat u roty, zůstal bys u nás, tak říkáje, na černo – a pak již nadobro. Ale prosím, to si přijede: samý automobil, štábní důstojníci, VII. armáda a podobné věci. Vidíš, bratře, to ti všecko vlastně uškodilo, věř si

tomu nebo ne. A pak ovšem přišla nekonečná řada Waismanů od Dárnice až snad do Vladivostoku. Takové už je, můj milý, Rusko.“

„Stále vidíte jen tyto stíny na Rusku,“ pohoršil se Skála. „To je tak, jako kdyby nějaký dobrý Slovan přišel k nám do Prahy na Příkopy, prošel řadami němčících pražských Židů, zahromoval nakonec a utekl z Prahy s prokletím: Tak to že je ta slovanská zlatá Praha? Nevidíte milionů dobrého a srdečného ruského lidu, jenž si vás vděčně zamiluje, přijdete-li k němu, řeknete-li mu, kdo jste a co chcete? Nemohu věru již poslouchati tohoto blaseovaného kriticizmu, jenž ničemu nevěří, ničím se nevznítí, ke všemu přichází s prsty na očích a se sebevědomou nedůvěrou, je suchý jako starý středoškolský kantor a má duši ze slámy a srdce z popele. Já miluji Rusko. Zamiloval jsem si je ihned v prvním okamžiku, kdy jsem vstoupil v ruský svět. A miluji je i s jeho chybami – právě si zaslouží lásky, že je někdy tak nešťastno. Já také vím, že je tu kruté samoděržaví, že jsou tu tůrmy, deportace, Sibiř, doly na Sachalině, vím, že tu zkouší inteligence od sprostých, surových a nevzdělaných žandarmů a policajtů, že se tu nesmí promluvit volnější slovo. Ale naopak zase vím, že je tu více svobody v tom i v onom, než na celém západě, že se tu může při určitých příležitostech říci více volnějších slov než v celém Rakousku a Německu dohromady, že se tu žije svobodnějším, radostnějším životem než jinde. I ti mužici tu žijí nějak šťastněji, než naši sedláci. Jsou spokojenější, třebaže je to spokojenost fatalistická, mají svého Boha i kousek své půdy a jsou šťastni i ve své temnotě i ve své podřízenosti. Jednou dostanou školy, dostanou i více půdy, vše nejde najednou.“

„A což, vzbouří-li se?...“ Budecius se zádumčivě usmál.

„Proč by se bouřili? Nepřítel stojí v zemi. Kdo by nyní myslil na vzpoury nebo na revoluce?“ Skála mávl rukou, jako by odháněl obtížný hmyz.

„Tak myslíš ty, Čech, a tak je to jasno tobě, Čechu. Ale Rusko?“

„Nemluvme o strašidlech,“ řekl Březa. „Zdá se mi, že náš milý přítel Budecius je celý poničený Ruskem jako náš milý Jiřík je do něho celý zamilovaný Jděte spát, mladé i starší děti. Zítرا ještě po celý den pojedeme, až napozítří přijedeme asi o polednách k Maněvičům. Máte tedy dosti času, abyste se pobili spolu pro Rusko.“

Rozhovor utichl. Jen Skála ještě cosi pobručoval a hněval se na celý svět. Položili se pomalu všichni na lavice, přetáhli přes sebe pláště a za chvíli celý vůz spal.

Vlak, pravidelně supěl a ujížděl na frontu.

VII.

„Už jsou tady zas!“

„Je jich dnes sedm! Potvory! Cožpak nemohou ti Rusáci ani jednoho zatraceného Germánce sestřelit?“

„Jak krásně plují!“

Zazněl pronikavý signál trubky.

„Všichni do úkrytů. Hodí bomby!“

Nad Okonskem, nad československým táborem, plula flotila německých aeroplánů směrem od Kovelu na východ. V slunci svítila tato hučící, stříbřitá tělesa jako světlé kovové vážky, plující, vysoko nad mohutným rybníkem, jímž byl skutečně zdejší kraj, pokrytý bažinami, potoky, říčkami, jezery, mezi nimiž se zelenaly ostrovy lesů, hájů, rozsáhlých křovisk a ostřicových lučin.

Vesnice Okonsk bylo pouhé spáleniště. V rozbitých domech, s nouzí upravených za bydliště, obývalo několik vojáků a bylo v nich několik skladišť. Většinou však bylo tu prázdno. Prošla tady na ústupu ke Kovelu pruská vojska jež vše zničila. V blízkém háji za vsí, uprostřed křovin, olší, vrb, trnek a divokého chmele, zůstavili Němci nebo Rakušané, jichž armády se tu stýkaly, malý domek, jakási ruční práce nepřátelských vojáků, kde se nyní usídlil velitel prvního pluku československého, podplukovník Piotrovský, zvaný „Pšoncka“, rodem prý Polák, důstojník, jehož snad ruská armáda nemohla nijak užítí a proto ho darovala nové československé brigádě jako velitele pluku. Nedaleko v lese vládl nad druhým plukem podplukovník Chotkievič, staré nemehlo, jenž sloužil všem za největšího šaška u pluku. Velitel brigády, plukovník Václav Platonovič Trojanov, jediná ruská autorita ve vojsku, dlel tou dobou v Kyjevě, kde se projednávaly „zásadní otázky“ československé.

Podplukovník Piotrovský se bál aeroplánů. Dal vysázeti dvacet pět ran dobrovolníkovi, který pobíhal po volném prostranství před zemljankami v době, kdy aeroplány letěly nad táborem. To bývalo pravidelně vždy o sedmé hodině ranní. Potom se vracely zase někde ke Kovelu. Teprve tehdy se vycházelo na cvičení do blízkého borového lesa, prořídleho a volného, jenž

přece jen skýtal dosti úkrytu před vzdušným nepřítelem. Po celé dny i noci zněla zde bubnová dělostřelba od Kovelu.

Slýchali ji s jistým pohnutím zejména vojáci Rybářovy roty.

Jejich zemljanky byly vykopány na pokraji olšového háje, zhuštěného ještě křovisky trnek, šípkův a ostružin. Byla to jakási rozcuchaná čupřina na zeleném temeni země, pod níž se ševalil drobný lidský hmyz, žijící tolika nadějemi a takovou nesmírnou idealistní věrou! Věděly o tom německé aeroplány? Zajisté. Ale pouze to, že tu kdesi okolo Maněvič stojí také české legiony. A velitelé německých i rakouských vojsk vypisovali jen tisícové sumy na jejich pochytní.

„Jak je zde krásně!“

Budecius vylezl ze své zemljanky a volal na Perného, jenž dosud ležel uvnitř. Utvořili nyní rodinu s Březou i Skálou.

„Slunce svítí na Němce i na nás stejně spravedlivě,“ poznamenal za chvíli Perný, když se protáhl na trávníku před obydlím.

„Stejně – ale nespravedlivě,“ usmál se Budecius.

„Pod Kovelem jsou urputné boje,“ řekl Březa, čistě svoji pušku. „Celé týdny se těšíme na to, že se hneme ku předu. A stále nic. Oh, to zde už není Brusilov. Starý generál Leš je pakostnicový dědek, a jeho armáda trpí po něm pakostnicí. Těšil jsem se, že vás uvedu do Kovelu. A nic!“

„Rusové mají pod Kovelem zase silné ztráty,“ řekl zasmušile Skála. „Jsou to již hekatomby slovanských lidí, jež byly obětovány od počátku války. Není to ohromné?“

„A našich lidí padlo teprve několik desítek. Nesvolávám na ně smrt, na mou duši! Ale přál bych si již, aby nás bylo několik desítek tisíc a abychom si náležitě zabojovali,“ odvětil Březa. „Jsem přesvědčen, že takové dvě české úderné divise vzaly by Kovel za den, beze ztrát – a snad by otevřely cestu do Němec. A což, kdybychom měli 4 úderné a 2 rezervní divise? Neseženeme zde na Rusi mezi všemi Čechy a Slováky 90.000 lidí – bojovníků? Jestli ne, nestojí celá naše věc za mnoho, ani za fajfku machorky.“

„Nastoupit!“ zvolal za nimi kdosi neviditelný v houští.

„Výborně! Vojáci musí cvičit a nikoli neustále debatovat,“ řekl Budecius.

Rota se shromažďovala.

Šikovatel Horáček s úsměvem v očích sháněl svoje lidi jako kvočna kuřata.

„Nuže, Strnade, Plšku, Skřivane, Bergře, kde máš vintovku, Svobodo, hoši, rychle, praporčík ku bude co nevidět!“

„Žádnej kvalt a žádnej spěch,
ať nám tu nedojde dech.
Žádny máslo, žádnej tvaroh,
vždycky jenom Vojta Baroch.“

„Barochu, nedělej komedie, není na to čas. Počkej až večer!“ zlobil se Horáček.

„Někdo mně ukrad vintovku,“ zalkal pojednou Skála.

„Cože?“ zahřměl na něho Březa. „Slyšíte to, bratři? Někdo mu ukradl vintovku!“

„Spíš hlavu si můžeš dát ukrásti, než vintovku,“ zvolal kdosi v tomto chumlu, veselém a pohyblivém, v němž bylo tolik života, vůle a radosti a v němž Andress pravidelně přitakal všemu svým „wirklich!“

Přišel praporčík Rybář.

Mladistvý a usměvavý jako vždy, s očima poněkud vzdálenýma a snivýma, trochu efebský a koketní, ale zřejmě šťastný, že má svoji rotu, již si za několik dní odvede k veselé a smělé práci.

Horáček velí k pozoru a představuje mu rotu.

„Zdorovo molodci!“

„Zdravija želajem, Vaše Blahorodije!“

„Na zdar, bratří!“

„Zdar!“

Tento ruský a český pozdrav i tato odpověď byly tradiční zvyklosti Družiny od prvních dní války na Rusi. Kolikrát se přeli zejména novodružinníci o to, má-li předcházeti dříve pozdrav český a potom ruský, či naopak.

„Jsme přece nejdříve Češi a potom Slované.“

„Byli jsme nejdříve Slovary a potom Čechy,“ odpověděl kdysi starý praporečník Heyduk.

Rota vykročila.

„Kluci“ šli vesele a zpívali. Energicky zmáhali hroznou písčitou cestu, v níž se hluboko nořily jejich boty, do nichž vnikal zlý, droboučkový písek. Útočištěm byl řídký, borový, maněvičský les. Zde cvičily i jiné roty.

Budeciovi bylo lehce a vesele. Zpíval s ostatními, vykračoval pružně a vnímal bedlivě všechny tiché vtipy Vojty Barocha, jenž „demoralisoval“ takto svůj čtyřstup. Kdosi za ním zašeptal: „Nech už toho, Vojto. Cožpak jsme hasiči?“

Ale Vojta Baroch jal se od této chvíle rozvíjeti svoji vojensko-odbornou theorii o hasičských povelích.

„Frán-to! Podej sem tu hadí-ci! Stříkej!“

Perný, svědomitý vždy a i v drobnostech velmi opravdový, zkrátka „evandělík“, jak mu nyní často říkali, se pohoršoval často nad Barochem. „Ze všeho si dělá psinu – a my potřebujeme vážných lidí!“

„Potřebujeme vážných, ale i veselých lidí,“ namítal mu na to Budecius. „Tento boj budiž i veselým bojem. Vždyť to již není boj náboženského středověku a nežádá po nás sektářské ztrnulosti táboritské. Po pravdě řečeno, nevím, je-li to správné, oživují-li se v našem vojsku až do únavy a až do směšných drobností od rána do večera husitské tradice. Někaké tradice ovšem býti musí. Chce jim a žádá si jich každé normální vojsko. Ale my zde musíme spolu uvažovati též o věcech nových. Naše existence a to, co my dnes vykonáme, bude zase jednou tradicí příštích pokolení. Nelze tedy prostě kopírovati ve všem, ani ne ve vnějších věcech, husitství. Chtěl bys dáti každé rotě černý prapor s kalichem – dobrá! Ale což bojujeme za kalich? Vojenství je neobyčejně přesná věc. Také jeho symbolika – emblemy, hesla, prapory – musí býti přesná, zřetelná a výrazná – jako povel. Chci moderní české vojsko. Jako nebojujeme palcáty, sudlicemi a cepy, tak je anachronismem kalich. A jestliže Přemyslovci

před svým vyměněním dali nám ho, připojme k němu i ostatní znaky, jak jsou na našem praporu. Mějme si i svůj kalich – je hluboce náš. Ale nemá pro nás dnes toho významu, jaký měl pro ty, kdož jej přijímali na své štíty. Vedle pýchy vzbuzuje ve mně kalich vždy truchlivou náladu. Je to ztroskotaný pokus o českou konfessi, již národ tolik potřeboval a již se mu nedostalo ve věku, kdy národové tvořili náboženský podklad svých existencí. Kalich ztroskotal – náboženský věk přešel – a dnes je pozdě k němu se vraceti.

Národové žijí ze starých náboženských fondů. My jsme ho nedovedli vytvořiti. Proto je dnes u nás tolik cynismu. A bojím se, že tato doba není s to, dáti lidem a zejména našemu lidu, novou, opravdovou oporu metafysickou v hlubokém, krásném a moderním náboženství. Proroci vymírají, noví nepřicházejí – přicházejí pouze inženýři. Takový je svět, milý hochu. Proto ne už rudý kalich v černém poli, těžké, hieratické znamení, zpod něhož proudí přísný, monotonní náboženský zpěv exaltované sekty, ale naše veselé barvy, bílá, modrá, červená a naše veselé písně sokolské. Sokol – hle, toť je nové české slovo, moderní heroický čin český, mravní i fysický. Ovšem, Sokol Tyršův! Sokol, jenž vede k brannosti a k hrdinství – nikoli k profesionálnímu tělocvikaření. Ah, čím ještě mohl býti více, než byl v posledních letech u nás! Jaká síla a pohotovost! Jaké nové náboženství! Jarost – to je, co chci! Vážnost i veselí. Udatnost s úsměvem na rtu! I smrt s úsměvem na rtu! Tito hoši to budou, kteří podají nesmytou, pravdivou podobu moderního Čecha. S tímto úsměvem, můj milý, lze dobýtí celého světa! A to je naše místo uprostřed Evropy: zdatný a veselý – sokolský národ. Býval jsem až do roku 1912 velmi vzdálen těmto věcem. Myslel jsem si, že to není pro literáty. Ale v onom roku jsem pochopil, že je to pro člověka a pro Čecha dar boží. Skromně jsem přišel do staroměstského Sokola a dal jsem se zapsati. Až přijedeme domů, učiň tak i ty, bratře Perný! Učiň tak bez skrupulí, velmi pokorně a kajícímě.“

„Rota, stoj!“

Stáli na široké lesní cestě.

Praporčík Rybář po namáhavém pochodu dal jim oddech. Mladí lidé se rozběhli od svých pyramid pušek, rozložili se ve svých veselých hloučcích po zemi.

Jen Skála se poněkud zatoulal.

Chodívali sem velmi často a jinoch znal již celý maněvičský les dopodrobna. Nejraději však chodíval na ohrazené místo, představující malý hřbitůvek o několika křížích, jak ho tu vytvořila válka. Neboť i tudy přešla bojující vojska a zanechala tu své mrtvé.

Ale mezi těmito pravoslavnými kříži s ruskými, někde neumělými nápisy, byl jeden, jenž Jiřího Skálu podivně nějak přitahoval. Byl to prostý „křest“ jako ostatní, ale nesl nápis:

Věra Alexandrovna Kamenskaja,
milosrdná sestra z města Samary,
zabita nepřátelským granátem při
samaritánském díle ve věku 20 let.

Jiří Skála tedy neopomněl nikdy ve chvíli oddechu za cvičení zastaviti se zde, na tomto podivném místě, kde mezi mužskými těly mrtvých bojovníkův odpočívaly i křehké a jistě půvabné kdysi údy mladé ženy, jež společně s muži vytáhla do pole na obranu své vlasti.

Viděl ji často před sebou, ve světlešedých šatech ruských ošetřovatelek, s bělostnou zástěrkou na bocích, děvušku laskavých očí a rukou, s bílou plachetkou na hlavě, černých a kučeravých vlasů. Oh, snad milovala některého důstojníka, snad šla za svým záložním praporčíkem ze Samary, studentem, technikem, učitelem, s nímž se před válkou projížděla na loďkách po řece Volze! Věro Alexandrovno! Tedy i ty's musela zaplatiti krvavou daň válce – a tvoje útlé tělo leží nyní v rozkladu zde, pod nízkými, skrovnými borovicemi této pouště, co Samara žije, co ulicemi tvého města procházejí se tvoje kamarádky-gymnasistky a co snad tvoji rodní beznadějně na tebe čekají!

Přál si často míti květy, jichž, ani nejprostších, téměř neskýtala žalostná a truchlá krajina, aby jimi mohl zdobiti tento hrob, jenž se mu stal znenáhla tak drahým. Jeho mladistvé, vyprahlé srdce, naplněné tesknou a touhou po lásce, u tohoto hrobu docházelo jakéhosi podivného, morbidního úkoje.

A Věra Alexandrovna byla den ze dne krásnější a tajemnější, co Jiří Skála byl zádušnější a uzavřenější...

Zalehly k němu povely. Cvičení se začínalo, oddech se končil, bylo nutno se rozloučiti s Věrou Alexandrovnou.

„Do svidanija!“

Posléze se rota vracela k obědu.

I k tomuto obědu, jednotvárnému, slabému, nechutnému, se chodívalo s veselím, byť šibeničním.

Kroupy, hrách, kaše, hrách, kroupy, kaše, kaše, kroupy, hrách!

Ale když po odpoledním cvičení se blížil večer, podzimní, mlžný večer, tu celý tábor v Okonsku byl proměněn v něco podivně krásného a fantastického. Z mlhy vystupovaly četné ohně, kolem nichž pobíhaly silhouetové postavy chlapců, ozýval se odtud zpěv, tak nezvyklý v tomto kraji. Kdosi hrával tu každého večera na křídlovku: Moravo, Moravo, Moravičko milá.

A ušlechtilá chasa z Čech, Moravy, ze Slezska a ze Slovenska se rozložila vždy za večera kolem těchto ohňů, neboť přibývalo kvapem chladna. Zde se snilo, vzpomínalo a žilo nadějemi.

Monarchie nebo republika? Republika!

Spravedlnost ke všem! Ale snad přece i království! A potrestati zrádce! Vyhnati Němce! A Židy! Ale bratra Liona nevyženeme přece. Je mezi námi!

Nu ovšem, toho ne. A u osmé je Mautner. U čtvrté Langer.

Ovšem, těch nikoli. Německé Židy! A což, kam s těmi Němci?

Do Vltavy! Do Labe! Do Moravy! Do Dunaje! Jó, to půjde těžko.

Nu, asi je tedy necháme s pánembohem. Ale nesmějí zlobit!

Vezmeme jim doly, hutě. Již nebudou germanisovat. A Praha musí býti úplně česká.

Ale nesmíme také zapomenouti na naše výtečníky. Byli mnohdy horší, než Němci.

Ovšem, ty potrestáme nejpřísněji. Vyčistíme Čechy – a to důkladně a definitivně. A bezohledně. Jen žádnou ubrečenost a slabost. Čistotu a pořádek!

Naši lidé nás povedou! Však uvidíme!

Ale nemluvte! Až přijdete domů, budete se zase se vším mazlit! Nějaký tvůj strýc je dnes třeba zarytým Rakušákem, zítra, až přijdeme domů, se přebarví, dojde si k tobě a budeš mu ještě shánět protekci – protože je to strýc.

Oho – i kdyby to byl vlastní bratr! Proto jsme zde dobrovolníci a čeští vojáci!

Ano, musíme vychovat novou generaci v pravdě a v lásce k vlasti, sami musíme jim být v tom příkladem. Vlast a národ nad všechny strýce a bratry, sám nade mnou a nad každým z nás. Lidé musí žít láskou a ne osobním sobectvím. Nadosobní život a nadosobní víra je s to, stvořit zdravého a krásného člověka. A náš národ tolik potřebuje idealistní víry! Jsme malý národ, nemůžeme žít pesimismem, skepsí, neplodným kriticismem, lhostejností k národnímu osudu. Musíme žít vírou ve své poslání. A poněvadž úkolem člověka je, aby byl ušlechtilým a šťastným člověkem, aby byl naplněn láskou a poněvadž nikde tato víra v lásku není tak silná jako u Slovanstva, jest naším posláním být sdružovatelem Slovanstva a skrze ně dojít k pravému lidství. A proto stavíme ideu slovanské vzájemnosti pro nás jako první naše heslo proti všem heslům ostatním, zejména proti internacionalismu Marxovu – protože věříme, že světlo přijde od východu, že to bude Slovanstvo, jež bude učiti svět novému, vyššímu životu. My jsme jeho předvojem na západě. Osud učinil z nás posádku nejzazší tvrze Slovanstva – a nejdůležitější, nejpevnější. Této tvrzi nesmíme vzdát!

Krásně mluví bratr Horáček!

Je to všechno pravda! Musíme být za dobře s Rusáky. A ne se jim posmívat!

Uvědomovat je! Vždyť oni nejsou tak hloupí, jak se nám zdá. Jsou pouze nevědomí.

Ó, často jsou chytřejší, než my.

Žid křesťana, Řek Žida, Armén Řeka, ale Arména již jen Rus ošidí. To je přece přísloví, jež je všeobecně známo tady na Východě.

Výborně!

Po válce musíme do Ruska! A místo němčiny ruštinu do škol. Budeme mít s Ruskem hranici. Budeme se o Rusko opírat. Budeme jeho průmyslovým dodavatelem!

To je správné! Už teď musíme si všude počínat tak, aby jméno Čechoslovák vzbudilo respekt a úctu. Je to i pro budoucnost. Aby na nás nezapomněli!

Přemůžeme ruské germanofilství. Vštěpujeme jim čechofilství. Pošleme jim své inženýry, chemiky, stavitele.

Učiníme z Ruska veliké pole práce. Smíříme je s Poláky, s nimiž se již sami ostatně smířují. Vytvoříme slovanskou federaci, proti níž se vede taková obratná propaganda z Anglie,

Francie a zejména německým internacionalismem. Větrí naši sílu, o níž my sami víme málo, proto se nás bojí!

Bude nám všem lehce a volně, jakmile se dostaneme ze zajetí německých frází socialistických. Stvoříme svůj slovanský a český socialismus!

Školy, školy, školy!

Aha, nějaký kantor! Ale má pravdu. Školy budou. Školy musí být především. – –

K ohni se přiblížil praporčík Rybář a naslouchal pozorně rozhovoru. Znal tyto rozpravy, téměř každodenní, tyto napiaté sny a stavby budoucnosti. Byl zamilován do svých hochů. Mnohého snad ani svojí mladistvou, chvílemi dětskou duší, nechápal. V jeho rotě bylo několik lidí, kteří o tolik ho převyšovali v znalostech politického života a měli tak přesný úsudek o mnohých věcech, jež se mu zdály zmatené a složité! Ale ještě více, než snad věcný obsah těchto řečí, fascinoval mladého důstojníka prudký elán, živý vitální vznět, jenž tryskal z očí mladých i vážnějších již lidí, studentů, chasníků, strejců, tohoto nového, přicházejícího národa, tak oživeného novými nadějemi!

Bylo zde nyní na dvě stě padesát českých a slovenských chlapců, jimž jméno domovina vhnáno oheň do tváří, rozžihalo v hlubinách očí jiskřivý žár a zavlažovalo je pohnutím. Toto pohnutí si dobývalo srdce mladého hochy, jenž odešel z domova před válkou, s touhou vyváznouti z malých a úzkých všedních dní, žitých někde v Lysé nad Labem, s touhou, obejmouti celý svět a snad se i ztratiti v něm!

To, co viděl nyní před sebou, bylo stkvělé kolektivní drama, veliký kolektivní román, jehož hrdinové jsou nesení ku předu nesmírným religiosním zanícením, bohatou věrou v osvobození, jehož jsou bojovníky.

Nebylo krásné, snít o dobývání celého světa, aby se dobylo aspoň vlastnímu národu svobody?

Souhlasil plně s nimi: vezmeme Čechy vojensky!

Dobudeme této země silou své víry, jež dá sílu našim pažím!

Vejdeme pod rozvinutými prapory do své země a stvoříme z ní zemi krásy a heroismu!

S těmito lidmi, mladými, krásnými, zanícenými, kteří se tak milují vespolek a kteří nad svůj život milují svobodu a velikost své vlasti, lze se vrhnouti v každý, i nejstrašnější boj.

Přiznával často sám sobě jistou slabost: hrůzu z marné smrti. Mnohé rozvědky, jež měl provést dle rozkazu, připadaly mu někdy malicherné a hazardní.

Jsme tak mládi – a zemřít ve jménu nějaké bravury? Není lépe bravurně žítí?

Z těchto a podobných myšlenek a pochyb jevila se mu často válka věcí nestvůrnou a nesnesitelnou. Přiznával si často i zcela obyčejný lidský strach o svůj život. A přece nakonec nic tak nemiloval, jako čin, hrdinský, krásný čin. Vždyť se ani na okamžik nerozpakoval, když na počátku války mezi prvními vstupoval do Družiny! Věděl, že jde na vojnu a ne na svatbu!

Únava některých starodružinníků, pomýšlejících na návrat do zápolí, do Moskvy, do Kyjeva, do Petrohradu, otevřeně říkajících, že už dosti pobojovali, že je řada na ostatních, zle na něho působila. Ztrácel víru v českou duši. Podezřívá ji z chvilkového vzplanutí, jež trvá nějakou chvíli po prvním čepobití, ale jež záhy potom vyprchává a zanechává dojem, že šlo spíše o nějaký pražský „hec“ nebo „brajgl“, než o vážnou, osudovou věc! Vzpomínal některých pražských demonstrací, jež takto končivaly.

A oddával se už chvílemi resignované trpnosti, blízké trpnosti důstojníků ruských, z nichž tak mnozí prožívali celou válku celkem s lhostejným nitrem, žijíce ze dne na den a pijíce vodku.

Až – přišla zpráva ze štábu brigády, právě nově organisované, že je jmenován velitelem roty, jejíž hlavní sílu má tvořiti maršová rota, připravená v Kyjevě.

Jel do Kyjeva – viděl tyto lidi – a tito lidé zvítězili.

Nyní jsou zde – a pozítří s nimi odejde. Rozkaz přišel teď večer ze štábu armády.

Přišel jim to sdělit.

VIII.

Rota stála připravena k odchodu.

Bylo již pozdě odpoledne. Nad celým truchlým krajem visel těžký oblačný závoj, jímž pronikalo mdlé, podzimní slunce. Šedé, olověné mraky stály nad Okonskem, nad prastarými bažinami a houštinami a borovými háji, na nichž lpěl již dotyk jeseně.

Ale uprostřed tohoto smutného a teskného obrazu žila barevná a veselá skvrna. Byla to Rybářova rota.

Nikdo se nedíval na těžce plující oblaka nad sebou. Všichni tito vojáci však se dívali radostně na svého důstojníka, jenž jim uděloval poslední rady, jak se chovati cestou, ve vlaku, při obědě, při noclehu atd.

Byla to radost poctivá, nelíčená.

Okonsk již nudil. Nudila i nečinnost. Slibovali si mnoho od Kovelu. Rusové ho nedobyli. Přišli sem opravdu jen proto, aby bojovali. Přišli dobrovolně – a šli na bojiště. Jaké tedy cavyky?

A teď – konečně! Konečně!

„Pojedeme do štábu jihozápadní fronty,“ hlásil praporčík.

Jan Budecius se pohnul.

„Pravděpodobně budeme rozděleni na dva oddíly, půlroty. Nově povýšený praporčík Březa bude velitelem druhé půlroty, třetí a čtvrté čety. Praporčík Vít, přidělený k nám štábem brigády a jehož u roty srdečně vítám, zůstane se mnou u první půlroty, u níž zůstane i rotný písař a rotný povoz s koňmi. Obě půlroty budou zapsány na stravu u štábů divisí, k nimž budou přiděleny. Ostatní požitky, žold, oděv a podobné, budou jim posílány ze štábu brigády. Rozkazy operační uděluje velitelům rozvědčických oddílů vždy náčelník štábu příslušné divise. O všech rozvědkách budiž mi ihned hlášeno. Zpravidla bývali jsme dříve aspoň u téhož armádního sboru u sousedících spolu divisí, takže vzdálenost mezi rozdělenými částmi roty bývala vždy malá. Ostatně je to povinnost vaše, abyste neustále udržovali styk se svým velitelem. Nyní přichází plukovník rozloučiti se s vámi! – Rota – smirno!“

Vojáci ovšem nenáviděli tohoto „Pšoncku“. Co by za to bývali dali, aby měli plukovníkem českého důstojníka! A jak by byli bývali vděční, kdyby to byl aspoň takový Rus, který by se nějak o jejich osud zajímal. Tento „Pšoncka“ byl však typický „ausšús“, nejapný a lhostejný člověk, odpad z ruského důstojnického sboru, jenž jakousi protekcí se „ulil“ na tento úřad velitele českého pluku, kde nic nedělal a podpisoval sotva několik „bumág“ za týden.

Shromáždilo se zde i mnoho bratří z ostatních rot, jež čekal ještě nějaký čas výcviku. I plukovní hudba přišla zahráti na rozloučenou.

„Sekneme starýmu Pšonckovi ještě defelírku – ale už ať ho nevidíme,“ uvažoval potichu Vojta Baroch, štipaje svého sousedu Hofírka, o němž tvrdil, že se nerad myje.

„Vidíš Březu?“ ptal se tiše Skála Budecia. „Kterak mu to sluší! Trochu mu závidím. A přijde domů jistě jako kapitán. Marina s klukem mu přijdou naproti a nikdo ho nepozná.“

„Ten kluk jistě ne,“ odušil Budecius se slabým úsměvem.

A Vojta Baroch recitoval:

„Pšoncka jde, Pšoncka jde,
ten tu vojnu vytrhne!
Samý máslo, samej tvaroh,
panečku, to není Vojta Baroch!“

„Kušuješ!“ zašeptal kdosi. „Ještě nás před odchodem nějak otráví, uslyší-li tě.“

Hudba spustila starý „jegerský“ pochod, hraný často v ruské armádě k slavnostnímu pochodu střeleckým plukům. Byly to zvláštní, energické rytmy, trochu taneční, s předrážkami, při nichž se šlo tak lehce a křepče. Rota prošla a za volání „nazdar!“ a „tak to tam rozsekejte!“ nastoupila cestu k nádraží.

Pomalou a těžce se šlo nesnesitelným pískem.

Pokoušeli se mnozí o zpěv, ale vypadlo to „bledě“.

„Cigánečka malúčká“ se záhy udusila v nestejném kroku, a tak se šlo po hloučkách.

„Jihozápadní fronta – to je naše stará fronta,“ řekl praporčík Rybář. „Máme tam známé po obou stranách.“

„Mám zvláštní pocit, že se tam zase sejdu se svým plukem,“ řekl temně Budecius. „Stojíme stále proti sobě. Jaký je to podivný wallenrodský zápas!“

Nádraží v Maněvičích bylo totéž, jež je před nedávnem přivítalo. Mraveniště.

Stál tu již pro ně připravený vlak – věc podivuhodná v mátušce Rosiji. Nasedli. Zato čekali na nádraží až hluboko do noci.

Starý Jeřábek, jemuž byla svěřena rotná povozka s koňmi, opatroval pečlivě svoji „věc“. Jen stále vzpomínal na svoji mámu doma a hořekoval chvílemi: „Ten Habsburk! Ten Habsburk! Co nám to jen udělal, ten Habsburk!“

„Kluci“ celý večer zpívali. Ruští „zemljáčkové“ obklopovali zvědavě jejich těplušky a naslouchali zpěvu i rozhovorům tohoto podivného ruského vojska.

Nejvíce jich bylo okolo vozu, kde řádl Vojta Baroch. „Dával“ svoje oblíbené a úspěšné číslo „Židovská škola“.

Jen Skála chodil celý večer sám podél vagonů a vzpomínal na krasavici Věru Alexandrovnu Kamenskou.

A viděl nyní, že jeho srdce potřebuje lásky! Lásky!

IX.

Bylo to vše podivné.

A podivuhodně shodné!

Jan Budecius věděl nyní, že jím osud hraje nějakou zvláštní hru.

Vesnice, do níž dorazili s četou pozdě večer, se jmenovala Krzijwe.

Rota byla již v Buczaczu rozdělena a půlroty se rozešly do různých divisí. Druhá půlrota, již velel praporčík Březa, byla určena k 23. pěší divisi.

Zastavili se před budovou „Folwarku“, jenž tu býval jistě sídlem nějakého šlechtice. Okolo zámečku byl rozsáhlý park, značně již zpustošený. Překvapila je hudba. Byly to arie z Oněgina.

Skála tu slyšel melodii, již nejvíce miloval:

„Oněgin, pomnitě‘l tot čas?“

Budecioví připadalo vše nesmírně zvláštním a osudovým.

Hudba zněla nocí jako na uvítanou rozvědčickým, utmáceným dlouhou cestou z městečka Kozowy nekonečným, hrozným blátem, jež Budecius opětně poznával. Bylo to historické bláto východní Haliče.

Březa velel oddych a vstoupil dovnitř budovy. Esaul Morgunov ho uvítal v kanceláři. Poznal ho a blahopřál mu k povýšení. Vyptával se na Rybáře a na ostatní známé z loňska.

„Musím vás ohlásiti generálovi. Má dnes narozeniny. Proto mu hrají. Všichni jsou tam v sále na obědě. Oh, vypil už vodky dost, starý Kord’ukov!“

Esaul se rozesmál a vycenil zuby.

Šli do veliké jídelny, kde seděli důstojníci štábu divise i velitelé podřízených pluků.

„Vaše prevoschoditělstvo, praporčík Březa, velitel oddílu Čechoslováků-rozvědčických, má čest se vám představili!“ hlásil se myslivec u malého, suchého a vrásčitého generála.

„Oj, holubčik,“ zvolal stařík, „zdrávtvujtě a vypijte s námi číšku. Na zdraví Čechoslavií! Urá!“

„Na zdraví Ruska a Slovanstva!“ řekl Březa, vzpamatovav se.

„Bravo!“ zahlučel celý sál.

Březa byl silně překvapen tímto uvítáním – a dojat. Vzpomněl, jaký hrozný život a protivná etiketa byly v rakouské důstojnické společnosti, zejména v jídelně. Poprosil Morgunova o ubytování svých lidí. Dostalo se jim čistých zemljanek poblíže štábní budovy. Šimůnek ihned se dal na kuchyni do práce. A Vojta Baroch, jenž zůstal, celý šťasten, u čety, zazpíval mohutně:

„A hned vařili čaj, čaj...“

Druhého dne ráno přišel Březa – jehož uložili v budově vedle znamenitého Petrogradce, poručíka Šolochova, jenž k smrti rád pil – do štábní kanceláře. Náčelník štábu, generál Jefimov, podal mu obraz fronty a naznačil mu úkoly rozvědčické.

„Naproti nám stojí sbor generála Hofmanna. Máme s ním už téměř přes rok nepřetržitý styk. Vyšší velitelství patrně rádo nás posílá proti němu. Měli jsme totiž vždy úspěchy s panem von Hofmann. Na úseku naší divise je jeho červená brigáda. 81. a 88. pěší pluk. Vaším úkolem bude, podobně jako minule, sledovati každý pohyb tohoto, vám již známého nepřítele. Víte, jak v brusilovské ofenzivě přišly nám vhod všechny vaše zprávy o Burkanovu, jehož jsme po tuhém odporu přece dobyli. Od té doby jsme vystřídali jiná vis à vis. Dnes stojí tito červení znovu proti nám a proto jsme žádali štáb jihozápadní fronty o přidělení vašich rozvědčků. Také u sousedních divisí, 119 na pravo a 74 na levo je situace podobná: mají naproti sobě české pluky. Finlandci 22. armádního sboru generála von Brinkena rovněž se potýkají s pluky z Čech a Moravy. Mezitím jsou ovšem rozesety pluky maďarské a německé. Vaši lidé mluví vesměs německy a někteří i maďarsky. Potřebujeme však někoho, kdo mluví rumunsky. Není-li ho mezi vámi, přidělím vám některého našeho Bessarabce. Nuže, je vám nyní věc jasna? Ostatní musíte získati již sám na svých pochůzkách. Zde jsou mapy. Budete-li potřebovati jakékoli informace nebo rady, jsem vám vždy, jako náčelník štábu, jemuž jste přímo podřízeni, k službám. A nyní do svidanija!“

Březa shromáždil své hochy, aby jim sdělil, co právě slyšel.

Zaradovali se. Budou aspoň válčiti se známými.

Jen Jan Budecius a Perný zůstali vážnými. Pernému připadalo, že to není dobré znamení.

„Konečně, není celá tato válka bratrovražedná?“ děl chmurně Budecius. „Bojím se jen, že vědomí o tomto nepříteli oslabí mnohou silnou paži. Milejší by mi byli Němci. Bili bychom se s nimi bez skrupulí. Není to právě čistá práce, mazat se s pitomými Čecháčky, kteří slouží císaři pánu.“

Březa k nim přistoupil a řekl s úsměvem: „To je, co nás všecky mučí: chceme se bít! Čekáme také my na svůj Toulon. Blahoslaveni rozvědčící: ale svatí bojovníci! Z drobných všedních dnů rozvědčické práce vyrůstáme. Máme právo na dny lepší, svátečnější, veliké dny vítězných bitev. Stará Družina je mrtva! Ať žije československé vojsko! Ale prozatím je nutno pracovati. Pracovati tam, kde je práce možná a úspěšná. I když je to drobná, drsná a hořká práce. A nemyslete si tedy, že vám strpím mnoho povídání. Vzpomeňte na Kyjev! Nechť si tam diškutýrují! My zde se budeme bít. A kdyby z celé naší akce pro rozjeté a vymaštěné huby našich „organisátorů“ nic nezbylo, než několik slušných srážek a bitek našich rozvědčků, dobré to bude. Aspoň čest zde zůstane. A umřeme-li, slavně umřem! To je heslo

našeho rotného velitele. Zůstaneme mu věrni. Odpoledne půjdou se mnou na prohlídku nepřátelských posic šikovatel Horáček, Perný, Skála, Budecius, Matějka, Skřivan, Svoboda s fotografickým aparátem a Baroch s harmonikou. Polovina z nich sloužila u 88. pluku. Uvidíme, co dokáží se svými kamarády. Šimůnku, rozdej jim dříve oběd. Za dvě hodiny bude se mi Horáček hlásiti se svými lidmi. Rozchod!“

„Bude na nás vostrej!“ řekl melancholicky Baroch za odcházejícím praporčíkem. „Musím si dát do pořádku harmoniku. Je to pro mne jediná zbraň, jíž jsem až dosud vítězil. Musím ji mít lépe vypucovanou než vintovku.“

Potom odhopkoval ke své zemi janče a zazpíval trhaně:

Tra-la-la, tra-la-la,
„cihláři“–jsou–před–náma.
Vojna–nejni–žádnej–tvaroh,
vyhraje–ji–Vojta–Baroch.

Poručík Šolochov vykládal zatím Březovi, že u nich v Petrohradě, sejde-li se „teplá společnost“, ten, kdo vypije „zazdravuju čaru,“ slavnostní číši kognacu, nebo v nejhorším i vodky z rukou nejkrásnější děvy, číši, víme, pořádnou, ruskou, má na ten večer její srdce a všecko.

„A jak u vás v Čechii?“

„Jsme celkem neveselý národ,“ odvětil Březa. „Máme od rána do večera hojně práce – a nemáme peněz. Víte, jaké je u nás národní veselí? Vesnická muzika! A to se chlapci i noži pobijí... Ve městech? Někdy v létě sokolský výlet s cvičením. V Praze? Na periferii muzika s krví, jinak se v neděli náš pražský lid válí v kavárně a v létě ve Stromovce. Toť vše!“

„Hm, málo! A u nás v Rusku, oh, v zimě saně, hony na lišky a medvědy, veselé společnosti petrohradské a moskevské, pitky, divadla, kabaret „Netopýr“, scény „Rozmanitostí“. A naši mužíčkové mají rovněž svoje radosti. Zpívají, tančí, pijí... Co říkáte ruským tancům?“

„Jsou krásné!“

„A vidíte, mně se líbí vaši Čechoslováci! Jsou veselí a junáčtí. Je to něco jiného, než naši těžcí zemljáčkové. Každému z nich hledí z očí vtip! Jsou chytří. A bijí se – tak! Jakoby to činili levou rukou! Mám je rád!“

„Dáme se tu ihned do práce,“ děl Březa, vstávaje od oběda. „Dnes jdeme se podívat na nepřítele!“

„Pozor na hlavu!“ zvolal Šolochov. „Neboť byste mohl přijít o svou hlavičku, milý soudruhu! Co byste říkal tomu, kdyby vás lapili?“

„Nic! Patrně bych nepromluvil ani slova. Pověsili by mne!“

„Moloděc, nebojí se!“ poznamenal generál za odcházejícím českým důstojníkem. „Hm, šibenice!“ A otrásl se odporem.

X.

Šikovatel Horáček se svojí tlupou stál již před zámečkem.

„Půjdeš s nimi směrem k Lysonskému lesu,“ řekl mu Březa. „Tam na mne počkáte u velitelství 84. bělomorského pluku. Já zatím objedu ostatní tři pluky, abych nasbíral informací.“

Dali se na pochod. Březa vsedl na koně a rychle je předjel.

Všude ho uvítali se zvědavostí i s radostí. Měli tu Čechoslováky vždy rádi. Tito podivní, exctičtí vojáci, přeběhlíci a zrádci Františka Josefa, i jejich zvláštní odvaha a hazardnost, se líbili ruským lidem, i když často nechápali, k čemu to všechno je, i když vesměs nevěřili v české sny. A ctili toto rytířství, jež se dává do boje tak riskantního a snad beznadějného – pro jakousi velikou a slavnou myšlenku svobody, jež jim, lidem ruského samoděržavíja, připadala tak nedostižnou!

Březa viděl, že budou mít co činit s Čechy, Maďary, Němci a Rumuny.

Po velikém pochodu brusilovském nastalo ve východní Haliči opět ticho. Ale jako loni i teď na podzim se mluvilo o příští veliké jarní ofensivě. Usilovná rozvědkická činnost má jí připravit půdu. Rusko chce vyhrát válku! Všude v zápolí a po celé zemi se organizují občanské pomocné komitáty, jež spěchají na pomoc tam, kde nestačí opatření vojenské správy. Rayon etapní je prosycen lékařskými a ošetrovatelskými punkty, rovněž jsou tu stanice zásobovací pro raněné, rekonvalescenty a dovolence, civilní inženýři pomáhají na výstavbě tratí, celé industriemi Rusko je mobilisováno na pomoc válce. Jaro 1917 má být

jarem rozhodným. Všichni spojenci chtějí prý mocně udeřiti na Německo a – zdrtiti je. Amerika dodává zbraně. Bude, musí býti brzo konec válce. Centrální mocnosti musí býti poraženy – jaro 1917 bude jarem míru, vítězného míru.

Březa naslouchal všem těmto předpovědím s velikou radostí. A těšil se, jak o tom bude rozmlouvati se svými hochy. Byl rád, že má něco pro „pessimisty“, jako je Budecius.

Jeho „kluci“ ho čekali u bělomorců. Když přijel, seděli pod železničním náspem, kde bylo mnoho zemljanek bělomorských rozvědčků plukovních. Velitelství pluku bylo nedaleko v polozbořeném strážním domku blíže zříceného železného mostu. Bělomorci besedovali s „našinci“, z nichž hlavně harmonika Barochova a jeho umění budily jejich podiv.

„Baroch již prodával svoji harmoniku, bratře praporčíku,“ žaloval Horáček. „Dostával za ni dvacet rublů a pět kilo cukru. Musel jsem mu to zakázat!“

„A né!“ zvolal Baroch zoufale.

Březa seskočil s koně a svěřil ho bělomorcům. Vyšli za okamžik do zadních ruských zákopů, navštívili batalionské velitele, prohlédli kulometry, minometry, bombometry, konečně prošli přední linií po celé délce Lysonského lesa.

„Stojí tu osmaosmdesátníci,“ řekl Pernému a Budeciovi. „Máme tamto, nějakých sto kroků odtud, své známé. Hejtmana Kohouta! Matějčka, Blažka, Macka a jiné výtečníky. Hodit si tak po nich lassem a vytahovat jednoho po druhém!“

Ruský štábskapitán, velitel batalionu, je provázel.

„Povedu vás nyní na místo, jemuž my říkáme „uťug“, žehlička!“ řekl mladý důstojník. „Zde je k Rakušanům nejbliže. Drátěné překážky máme s nimi společné. Slýcháme často jejich hovor.“

Přišli na výšinu podivného tvaru, jež z dálky mohla opravdu připomínati žehličku.

Zde se zákopy téměř stýkaly. Březa dobře prohlédl toto podivuhodné místo.

„Možno by bylo zde vniknouti tiše k osmaosmdesátníkům...“ prohodil maně.

„Promluvíti si s hejtmanem Kohoutem,“ dodal Perný.

Rozvědčící se tu utábořili. Ruští vojáci hostili je ihned čajem, chlebem, machorkou a špatnými papirosami.

„Stmívati se bude co nevidět! Počkáme dnes zde několik okamžiků, zkusíme aspoň něco“ řekl Březa svým rozvědčickým.

„Mám si připravit harmoniku?“ tázal se Baroch.

„Ano! A umíš plukovní signál a marš osmaosmdesátníků?“

„Umím – tot’ se ví, bratře praporčíku!“

Březa odešel na chvíli se štábním kapitánem do blízké zemljanky jednoho z rotných velitelů. Mladistvý praporčík s řádem svaté Anny na prsou je radostně přijal. Znal praporčíka Rybáře od loňska. Ukuli tedy malý plán.

Rozvědčící byli ovšem netrpěliví. Blížil se časný podzimní večer. Na frontě bylo ticho. Jen v dálce zaduněly občas dělové rány. Na nebi tiše vyplouval sírově žlutý měsíc.

„Budou teď asi fasovat kafe,“ řekl Baroch. „Nu, nepohrd’ bych plným esšálkem té žbrundy. Někdy bývala dobrá!“

„Jen buď spokojen se svým ruským čajem,“ řekl Perný pohněvaně. „Pořád se někteří nedovedou od toho Rakouska úplně a důkladně odpoutati. Snad bys neprodal naši věc za hrnec rakušáckého kafe?“

„Inu, to víš, prodal,“ řekl vesele Baroch. A hned recitoval:

Voni mají kafe,
a my máme čaj.
Především však obě strany
pořádný vši maj’.

„Je to blbé!“ řekl Skřivan, jenž byl kdysi zavřen v Terezíně za antimilitaristické rejdy. „To my jsme si zpívali jinší písničky o vších,“ pokračoval. „Se mnou byl zavřen v Terezíně jakýsi Doubek, fělák z Čáslavi, který kradl erární věci. Ten nám vždycky zpíval:

V Čáslavě v arestě,
tam je blaze,
lezou tam velký vši

po podlaze.
Já je chytám,
jedna, dvě, tři,
a házím je do povětří,
v Čáslavě v arestě,
tam je blaze!

Tomu se říká písnička. My jsme potom obyčejně sborem přidávali:

Kutná Hora s Čáslavou,
Čáslava s Kutnou Horou,
Hora Kutná s Čáslavou,
Kutná Čáslav...

No, tož tak nějak. Bývaly to všelijaké věci!“

Březa přišel s oběma důstojníky. Nesl v ruce složený arch papíru. Rozvědčíci se shlukli kolem něho.

„Pro dnešek učiníme malou zábavnou věc,“ řekl k nim. „Nyní se vracejí se svou večeří, za okamžik budou zalézati do svých děr. Teď je u nich černá hodinka návštěvou, je to nebezpečná chvíle pro lidské srdce. Barochu, zahraješ „Regimentsruf.“ Počkej, až ti dám povel.“

Baroch byl šťasten, že mu připadla válečná úloha.

„Teď!“

Harmonika zhluboka vydechla a náhle vysokými tóny zavolala na druhou stranu známý signál, jemuž osmaosmdesátníci podkládali tento text:

Cihláři, pojd'te šlapat hlínu...

Účinek byl zvláštní. Na protější straně to zašumělo jako v úle. Bylo slyšet zmatené hlasy, povely, smíšené volání českoněmecké.

„Barochu, nyní ještě jednou – a přidej celý marš...“ velel opět Březa.

Šťastný „komik“ vyhrával nyní bravurně na harmonice celý plukovní pochod c. a k. 88. pěšího pluku.

„Vím, že by hejtman Kohout nejraději se zpropadl v této chvíli,“ řekl Perný, jenž se znamenitě bavil.

„Nejraději by ukryl třeba do pekla svoji kumpanii před tímto hlasem d'ábovým,“ dodal Budecius.

„Jsou z toho jistě jeleni,“ poznamenal Skřivan radostně.

A šikovatel Horáček jásal a tleskal do dlaní do taktu jako dítě.

„Vystrkují hlavy, hleďte,“ řekl ještě kdosi. Skutečně, naproti vylézaly opatrně hlavy vojáků v známých rakouských čepicích.

„Což, nepodniknou útoku?“ zeptal se ruský štábskapitán trochu starostlivě.

„Nikoliv! Nemohou. Nemají rozkazů vyšších velitelů a sami nemohou podniknouti leč slabou rozvědku, již bychom ihned pobili v těchto drátech. Jsou zde na uťugu v těžké situaci, myslím. Mohou pouze dozadu. A pak jsou, pevně věřím, tak překvapeni, že bychom je mohli schytati do čepic jako kuřata.“

„Nemám rozkazů,“ řekl důstojník rychle.

„Poslyšte, jak to u nich hlučí... Jejich velitelé jsou jistě bezradní. Do útoku jich nepošlou, vědí snad, že by to bylo šílenství. Odvésti je dozadu a zaměnit je Němci, také nelze tak narychlo v této chvíli. Skryti je do zemljanek nemá smyslu uslyší stejně všecko. Strážě a pohotovost musí přece zůstat u střílen. Tedy: už si musí dáti od nás líbit, že jim budeme vojáčky kazit a demoralisovat. Ah, co jiného s rakouskou armádou? Nestojí ani za to, aby se s ní pořádný voják bil. Barochu, už dost! Ticho!“

Harmonika umlkla. Smrákalo se víc a více.

Osmaosmdesátníci však naproti hlaholili. Mnozí se odvážili vylézt do půl těl na zákopy. Někteří i cosi volali.

Březa vystoupil na schůdky, vedoucí ze zákopy nahoru do drátěného lesa a zavolal mocně směrem k nepříteli:

„Berouňáci! Nebojte se, nestřílejte! I my nestřílíme. Slibme si na hodinu příměří. Nač střílet! Škoda krve! Achtundachtziger! Feuer einstellen! Eine Stunde Frieden!“

Bylo to vše překvapující!

Skutečně, nyní povylezly obě strany a dívaly se na sebe vzájemně jako protější lože v divadle. Pokud sloužilo světlo, používalo se i kukátek.

„Co dělá hejtman Kohout? Je ještě u čtyřky?“ volal Perný.

„Ten už se ulil někam do Hinterlandu,“ odpovídal hlas s protějška.

„A co kadett Blažek, který byl u pětky?“

„Ten je zabitej! Dostal bauchšús u Burkanova loni.“

Perný se přestal nyní dotazovati. Slezl s náspu a narazil na Budecia, jenž k němu zašeptl ponurým hlasem:

„Je to nesmyslné, co děláme. Buďto nepřítel, nebo...“

„Nebo? Nebo tihle osmaosmdesátníci,“ řekl smutně Perný. „Je mi líto toho Blažka. Mohl z něho býti dobrý český voják! Vzpamatoval by se. A měl doma děvče...“

„Eh!“ zavrčel pohrdavě Budecius.

Březa ho podchytil vtom pod paží a ukazoval mu svůj papír.

„Píší jim psaní. Co tomu říkáš, pane spisovateli? Čti!“

Budecius četl velikými písmeny popsaný arch, kde stálo:

„Věrní Čechové! Bratři! Odhod'te zbraně, již vám proti vaší vůli vtiskli odvěcí nepřátelé a utlačovatelé našeho lidu. Vždyť ani nevíte snad, že bojujete nejstrašnější boj, jaký může bojovati člověk a národ, boj proti vlastním osvoboditelům. Čím vám kdy ublížili Rusové? Rusko vás přichází osvobodit a vy proléváte krev jeho synů! Jak zodpovíte tento zločin před budoucími pokoleními, před vlastními dětmi? Všude v armádách spojenců bojují Češi a Slováci za svobodu Vlasti. Pomozte jim aspoň tím, že se vzdáte boje a přejdete ke svým přátelům. Uvidíte, jak se ulehčí vašemu svědomí. Nebojte se, válka nemůže skončiti jinak, než porážkou Německa a zkázou zločinného Rakouska, proti nimž se postavil celý svět. Nedejte se zastrašiti hrozbami svých velitelů. Zde budete bratrsky přijati a zítra či později vrátíte se s námi do svobodných Čech, do zlaté Prahy, do rodného českého Berouna. Na zdar! Bývalý osmaosmdesátník Jan Březa, kdysi poručík vašeho pluku, dnes velitel oddílu Čechoslováků.“

„Co tomu říkáš?“

„Text je dobrý. Ale proč jim svěřuješ, že jsou proti nim oddíly Čechoslováků?“

„Jsi bláhový,“ odtušil Březa. „Jsem přesvědčen, že to věděli již dnes ráno, aspoň vyšší velitelství. Zvěděli by to však najisto co nejdříve. Nejsou líní ve výzvědné službě, ba, jsou pohyblivější než Rusové. Necht' to vědí. Bude je to ustavičně strašit. Přitáhnou-li v důsledku toho svoji bdělost, budou-li ještě přísnější na mužstvo, docílí stejně opačných výsledků. Jsme tu a mají nás na krku. Už se nás nezbaví. Přijdou-li do sousedstva, jsou tam jiné naše čety. Dají-li je na italskou frontu, najdou tam naproti zase Čechy. Podobně ve Francii. Kam je tedy schovají před Čechoslováky? Budeme je honiti po všech bojištích světa, bude-li toho potřeba. Neuteče ani jediný. Ale, milý můj tyrane, buďme k nim trochu shovívaví. Jaký smysl by mělo pobíjení těchto naivních, namnoze neprobudilých lidí. Českých lidí – jichž je tak málo na světě. Lidí, z nichž mohou býti ještě pořádní čeští lidé.“

„Dej mi tu listinu,“ řekl náhle Budecius a vztáhl ruku. „Mohu ji také podepsati? Znají mne tam dobře, ať vědí, že jsem na ně nezapomněl.“

A podepsal rychle veliký papír.

„Kdo jim to tam donese?“ ptal se Březa za chvíli svých lidí, kteří vesměs byli již v živém rozhovoru s „těmi od naproti“.

„Já!“ řekl šikovatel Horáček. „Nabídneme jim balíček cigaret, ať si pro něj někdo do půl cesty přijde, a zabalíme jej do toho papíru.“

Věc se podařila. Za okamžik na Horáčkovo zavolání vylezl „Austriják“ před dráty a po čtyřech opatrně se „štrachal“ ku předu vstříc „Rusákovi“ – Horáčkovi, jenž ho dobromyslně po česku pobízel k odvaze.

„Jó, ty bys mně moh' udělat nohy...“ namítal šedomodrý hnědému.

„Nic ti neudělám,“ dušoval se hnědý. „Ty bys mně moh' taky udělat nohy. Ale přece máme na hodinu příměří. Já jen chci ti ukázat, jaké tu máme pokoušeníčko. A masa a chleba máme, holečku! To byste mrkali!“

„Máte?“ šeptal šedomodrý zaujatě.

Přilezli konečně až těsně k sobě a druh druhu zíral dlouho v oči.

„Kde se’s naučil česky?“ ptal se šedomodrý.

„V Praze!“

„Odkud jsi?“

„Z Prahy!“

„Cože?“

„Ano!“

„Dej sem teda ty cigarety.“

„Zde jsou. A dobře si tam přečtěte, co je na obalu napsáno!“

„Vy jste tady Češi?“

„Ano!“

„Tak s bohem!“

„Tak nashledanou!“

„No, jestli to pude!“

„Pude!“

Horáček se vrátil. I šedomodrý zalezl zase do rakouského zákopu.

Dobrovolníci se nyní opět shromáždili kolem Březy.

„Teď už čtou to provolání...“ prohodil kdosi z nich.

„Zazpívejme jim k tomu! Hymnu!“

„Zpívejte!“ velel Březa.

Několik hlasů, vedených čistým a vroucným tenorem Horáčkovým, začalo „Kde domov můj!“

Slavná a silná píseň zněla nad zákopy, v nichž bylo hluboké, dojemné ticho. Mladý ruský praporčík s řádem svaté Anny tiše plakal. I štábskapitán byl hluboce pohnut. Zašeptal k Březovi:

„Jak podivné! Tam i tady Čechové!“

„A jak málo je zapotřebí, aby se sešli!“ povzdychl Březa.

Když píseň již dozněla a jen poslední její smiřující tón se chvěl ještě ve vzduchu, hrobové a těžké ticho bylo najednou rozraženo hroznou ranou. Byl to výbuch rakouské miny, jež dopadla za ruské zákopy, právě ve směru, kde stáli Čechoslováci. Za okamžik začala rakouská artilerie bezhlavě, jako vždy, a nešetrně střílet po ruských zákopech. Bylo po „příměří“, jež netrvalo nikterak ani hodinu.

„Jsou to darebáci!“ zlobil se Vojta Baroch. „To má člověk za koncert. Kdo do tebe machorkou, ty do něj minou. To je rakouské přísloví. Ale my to těm klukům nedarujem. Já jim, těm psům, hraju:

Cihláři, pojd'te šlapat hlínu.

Voni, kluci, na mne hoděj' minu.

Byl by ze mně málem samej tvaroh.

Ale zůstal celej Vojta Baroch!“

Ruští zemljáčkové se nyní trochu zase zlobili na ty Čechoslováky. Jaká „jerunda“! Mají teď kanonádu na krku. Bože, bože, už aby byl mír!

„Půjdeme dnes domů!“ rozhodl Březa. „Uvidíme co nejdříve, jaký bude výsledek tohoto mírového podniku. Uvidíme, kdo jsou osmaosmdesátníci. Ta mina – to by mohla býti mina některého Kohouta. Zítřka a denně budeme sem chodit, aspoň menší oddíl, abychom s nimi udrželi styk. Ó, moci schytati celý pluk! Jako osmadvacátníky!“

Vtom přiběhl sem ruský vojáček a hlásil svému rotnému veliteli udýchaně:

„Vaše blahorodí, na postu, kde stojí Kozlov, přelézají sem Austrijáci. Starší mně přikázal vám to oznámiti.“

Vydali se ihned a vzrušeně za poslem. Již za třetí traversou potkali tři zajatce v šedomodré. Byli strašně zabláceni. Lezli patrně po břiše do ruských zákopů. Za okamžik přibyli další. Celkem dvanáct lidí, celá polní stráž, Češi.

Ve světle měsíce Budeciovci se zdálo, že mezi nimi poznává jednu tvář. Byla to tvář zsinalá, zhubenělá, s vystouplým, dlouhým nosem, na jehož špičce se třepetala kapička.

„Jste to vy, Liebermanne?“

„Ano, jsem to já, Liebermann, učenej pane!“

„Tak tedy vy jste přišel? Vítejte nám. A jak se to stalo?“

„Kaprál četl psaní. Já jsem brečel. Voni tam byli podepsanej. Tak jsem vzal nůžky – viděj, tady jsou, vždycky tady byly – a šel jsem. Stříhal jsem a šel jsem. A tihle šli za mnou.

Lezli. Ale tamti střílejí. U minometu jsou oficíři. Jeden Maďar střílí a jeden Žid. A hejtman Kohout už je ulítej v Hinterlandu. Ale já jsem si vždycky myslel, že se s nima sejdu, učenej pane. A mám hlad.“

„Dejte jim, bratři, chleba,“ řekl Březa, usmívaje se na překvapeného „učeního“. „Vidíš, co dokázal tvůj podpis! Odvedeme zajatce hned do štábu,“ řekl posléze k veliteli batalionu. „Uvidíte, že dnešní noci ještě přijdou další. Nebudete toho litovat. Doufám, že touto dělostřelbou neztratíte lidí, nejmýš budete špatně spát. A zítra na shledanou. Nepřijdu-li sám, pošlu vám několik mých intelligentních vojáků. Dá se zde mnoho dobrého a zajímavého poříditi. Do svidanija!“

Rozloučili se srdečně. Mladý praporčík, velitel roty, doprovázel je však až k železničnímu mostu, kde odpoledne odpočívali.

Odtud šli už bezpečnou cestou ke Krzywe.

Jan Budecius vedl si už za ruku svého Liebermanna.

XI.

Chodili nyní pilně na rozvědky po různých místech Lysony. „Uťug“ byl ovšem jejich zamilované místo. Za týden přešlo k Rusům na sto osmaosmdesátníků. Kord'ukov si zamiloval Čechoslováky. Rád se vždy zastavil s některým z nich na své procházce okolo budovy.

„Mají intelligentní tváře,“ říkal potom Morgunovi, svému miláčkovvi, jenž přisvědčoval:

„Mají... vaše vysokoprevoschoditělstvo.“

Březa na něm vyprosil, že ponechal Liebermanna u čety. Slabomyslný dobrák pomáhal Šimůnkovi na kuchyni a míval dlouhé, spletené rozhovory s Andresseem, s nímž mluvil německy a jež vesměs končily Andressovým:

„Když my Češi budeme zusammen halten, desto budeme na tom gut.“

Za nějaký čas přišel k němu však Liebermann s vítěznou tváří:

„Budu dělat nyní pucfleka, víš, fajfku, u jeho blahorodího!“

„To maj' Rusáci blahorodího, my, Češi, wir haben „bratře“. A jsme všichni na ty. Dnes jdu dělat rozvědku do Szybalina. Jde nás dvacet i s práporou!“

Rozvědku szybalinskou inscenoval Budecius, jenž tu před nedávnem prováděl Morgunova. Szybalin byla pozoruhodná vesnice. Celá v zřícenině, mrtvá, bez živoucí duše, ležela po obou březích Zlaté Lipy mezi zákopy ruskými a rakouskými.

Jaká přepadení a překvapení v těchto zříceninách, řekl si tehdy Budecius. Zde lze mnoho podniknouti!

Zjistil, že Rakušané mají v několika domcích polní stráž, slabě ozbrojené, jež by bylo možno zjímati. Dle doslechu, byli to Maďaři. Hoj, budou se konečně bít s Maďary. Morgunov přinesl tento nápad do štábu.

„Půjdu s vámi na rozvědku. Potřebuji nový orden. Dám vám své kozáčky. Mít'a, svoloč, sice silně vodku pije, ale je moloděc, jej Bogu! Povede, wachmajstr, kozáčky. Umějí též po rozvědkách chodit.“

Březa prohlédl rayon, ale nebyl zvláště nadšen.

„Dobrá, sebereme tuto polní stráž. Ale vždyť neznáme dobře okolí. Kdo ví, kolik Rakušanů se tu skrývá po těchto zbořeninách.“

„Slavně umřem!“ řekl exaltovaně Skála.

„Hlouposti,“ zahučel praporčík. „U d'ábla, přestaňte mi už s těmihle recitacemi. Lezou mi z krku. Máte nejvš říkat: slavně to vyhráme. Ale mně to vše připadá, jako samý Walter Scott nebo Alexandr Dumas. A zatím je to vážná práce, prachsakramentská dřina! Ale půjdeme se tam podívat. Musíme si dáti křest ohněm. Někteří naši nováčci ani pořádně nepřičichli k prachu!“

Morgunov se ovšem těšil na rozvědku. Mluvil o ní od rána a po celý oběd.

„Dej pozor, Klavdušo, na krček svůj,“ prosil ho Kordůkov. „Aby nám tebe nepřinesli jako mrzáčka. Na Duklu pamatuješ, milý? Oj, tedy ne hlouposti, jen hlouposti mi tam nedělej. Ale bude-li to dobré, křížek dostaneš! Od svého náčelníka divise. vlastnoručně připnu. Nu, s boží pomocí – jdi!“

Jinak se po celý oběd hovořilo o politice a o Miljukovu.

Tento rozhovor vedl hlavně kapitán Sokolovskij, jenž právě přijel z Petrohradu, aby zastupoval náčelníka štábu, generála Jefimova, který onemocněl. Osud ho těžce zkoušel i jinak. Zmizel mu jeho oblíbený pes, a Čechoslováci ho marně hledali kolik dní po okolí. Jen praporčíka Březy se zmocňovalo těžké a určité podezření. Jen on z celého štábu měl temnou předtuchu o tom, kam se pes asi poděl. Na Skřivana a na Barocha se při tom nemohl ani podívat. Jisto bylo pouze to, že všichni psi z okolí před těmito dvěma Čechoslováky zděšeně prchali.

Večer byl vlhký a syrový. Rozvědčíci – dvacet Čechoslováků a patnáct kozáků esaula Morgunova, stáli tu připraveni na pochod. Mžilo a chlad pronikal těžké pláště. Šli všichni na severní úsek divise, na pravo od Lysony, kde v údolí říčky ležel Szybalin. Čechoslováci se po cestě spřátelili s kozáky. Uzavřeli pobratimství na život a na smrt.

Morgunov, Březa, Horáček, Budecius a Skála s Perným tvořili hlouček, jenž si zůstal věrný až do Szybalina.

„Jakže, vy jste nikdy nic neslyšeli o Rasputinovi?“ divil se kozák naivním Čechům. „Oh, vy tedy nevíte, kdo je to otec Grigorij? Nuže vězte: hyne mátuška Rus. Hyne pro tohoto člověka.“

„A kdo je to? Je to kněz?“

„Oh, kněz! Svoloč je to – jakýpak kněz. Usmolený, sotva gramotný mužík ze Sibiře. Z tobolské gubernie. V mládí kradl koně. Potom míval vidění. Prý bohorodička ho navštěvovala. Eh, chlap, byl už tak nadán od přírody. Kapitán Sokolovskij ho dobře zná. Z Petrohradu, ze společnosti. Prý umí hypnotisovat. Nu, kterýsi biskup ho přivedl k carevně, když carevič Alexej onemocněl krvotokem. A hle, tobolský mužík jediný dovedl s carevičem zacházet. Od té doby všichni si ho zamilovali: carevič, který se bez něho snad ani nehne, carevna a car, Hosudar Imperator, dobrý člověk, ale slabý, slabý. Strašně on už je slabý na

celou Rus. A víte: u nás od roku 1905 každý sní o revoluci. Mužik, dělník, inteligent, voják i velkoknížata – každý sní po svém. A taková je tedy nervosa v Petrohradě. Strach o následníka, strach z revoluce, strach z porážky. A Rasputin ovládl všechny. Cara a jeho rodinu, celý dvůr, všechny ministry, politiky i mnohé členy Dumy. A chodí a prorokuje. Vše prý špatně skončí. Nepřál si této války s Němci. Prorokoval neúspěchy. Hle, přenáší tuto nedůvěru v budoucnost i na cara, jenž je nejvyšším velitelem. Dokud byl Nikolaj Nikolajevič – jiné to bylo. Vzpomínám, jak zatočil s Grigorijem. Carevna ho poslala do hlavního stanu, aby prý požehnal vojskům. I přijde Gríša Rasputin do hlavního stanu, velikou ikonu nese a že prý jako požehnat vojskům přišel. Ták? povídá Nikolaj Nikolajevič. Sášo, Vasko, Mít'ó, kozáčkové moji, sem. Tuhle stařec přišel požehnat vojskům. Svléci! Nu ano, jeho, starce, svléci! Tak! A teď nagejkom pořádně dvacet pět, slyšíte, dva-cet-pět! Zabalili ho potom a poslali carevně do Petrohradu...“

„Výborně,“ zajíkl se Horáček a zatleskal rukama.

„Nu, výborně – já nevím,“ odušil Morgunov. „Starý otec Grigorij – co dím, starý! Chlapík byl, jen což. Ani jediná žena kolem něho bez úhony neproklouzla. Takový už byl – nu, zázračný. Žádná mu neodolala. A lezly za ním samy, báby. A on už do všeho potom zasahoval. Ministry měnil, vysoké generály a úředníky sesazoval a dosazoval – car dle vůle carevniny nic bez něho již nepodnikl. A nepodniká. Nyní už je jen Rasputin... Hyne Rossija, hyne mátuška naše, holoubci Čechoslováci!“

„To je úžasné,“ řekl si Budecius.

„Co tedy dělat?“ pomalu a chmurně pravil Březa.

„Oh, to Bůh milý ví,“ vzdychl kozák. „Nepřítel stojí v naší zemi, dvůr a car je ovládán temnými silami, jež mu nepřestávají raditi k míru s Němci. Carevna nemá na válce vůbec zájmu, ba je spíše proti válce. Je Němka. Všechny ruské carevny byly Němky. To je neštěstí naší země.“

„Německá krev v žilách cara všech Rusů, osvoboditele Slovanstva...“ zašeptal Perný.

„Co chce Miljukov?“ zeptal se Budecius.

„Miljukov a celá Duma, celý národ, i armáda, chtějí ministerstvo zodpovědně Dumě a národu. Chtějí odstranění Rasputina a celé kamarilly. Bojím se, že to bez krise nepůjde!“

„Revoluce? Ale to je na výsost nebezpečné!“ řekl Budecius.

„Ovšem! Národ, jenž vede válku – a revoluce! Každý vnitřní otřes je nebezpečným ohrožením fronty. I sebemenší otřes!“

„A co myslí Miljukov o válce?“ zeptal se Březa hlasem poněkud ustaraným.

„I Miljukov se bojí revoluce,“ řekl pomalu Morgunov. „Chce proto zodpovědné ministerstvo, ježto pouze takové je s to skončiti válku vítězně. A Miljukov si přeje vítězné války, vítězného míru pro Rusko. Přeje si rozbití Rakouska, posílení balkánských Slovanů, osvobození průlivů tureckých a ruský protektorát nad nimi. Vždyť je to naše Rusko ubohé. Nemáme mořské cesty na západ. V Baltu jsme zavřeni, v Černém moři jsme zavřeni, na severu tři čtvrti roku jsme zamrzlí. Naše zboží je vydáno na milost i nemilost Turkům, Němcům, Angličanům. S Angličany se dohodneme, ale Turky a Němce je nutno pobítí...“

„A co říká kapitán Sokolovskij ještě o Petrohradu?“ zeptal se zase Budecius.

„V Petrohradě je nyní nejpopulárnější osobou ve vysoké společnosti velkokníže Dimitrij Pavlovic. Je označován za vůdce Rasputinových nepřátel. Považuje se za muže budoucnosti.

Obecenstvo v divadle – a naše obecenstvo je nyní velmi patriotické! – co chvíli uspořádává mu hlučné ovace. Bývá nyní viděn často s poslancem Dumy Puriškěvičem, jenž je zapřísáhlý nepřítel Rasputinův, ač je jinak přesvědčený monarchista a ctitel carův!“

„A Hosudar Imperator?“ řekl tiše a téměř ustrašeně Skála, jenž po celou dobu rozhovoru se chvěl zimou i podivnými úzkostmi o Rusko.

„Car? Oh, je to dobrý, slabý, nerozhodný člověk,“ odvětil esaul s neskryvanou hořkostí. „Pije prý rád šampaňské, slepě věří starému, hloupému generálu Ivanovu, co jediná bystrá hlava v hlavním stanu, generál Alexějev, těžce ho musí často přesvědčovati o samozřejmostech. Stejně věří naslovo své ženě, jež ho dovede zapřísahati láskou k dětem a hlavně k carevičovi, jehož car zbožňuje. A nad nimi nade všemi opět a opět vládne Rasputin. Jeho vůle se děje, jeho přání se bezodkladně a bezpodmínečně plní. Naplnil dvůr náboženským blouzněním, z carevny učinil bigotní ženu, pobožnůstkářku, jež ze strachu o život carevičův je ochotna věřit a podléhat nejhlupejším pošetilostem. Přinesl si ze Sibíře i šílenství „chlystů“, nábožensko-erotické sekty, a naplnil jím Zimní dvorec i Carské Selo. Je to metla Ruska...“

Čechoslováci naslouchali vzrušeně sdílné a otevřené řeči pobouřeného a nešťastného Rusa. Skála cítil, kterak je rozčilen. Zdálo se mu, že cosi velikého se pomalu sesouvá. Pociťoval při tom bolest v hlavě a v prsou. Chtělo se mu nějak zastavit lavinu, jež se řítí. Nastavit vlastní hruď. A zase nevěřil a nevěřil. Rusové jsou skeptikové od narození, říkal si utěšlivě. Je to jistě všecko přehnáno. Klepy jsou to. Každý národ má své dvorské klepy. I my je budeme jednou mít. Což – to nic není. Vždyť car – vždyť car slíbil vésti válku do konce, do vítězného konce, když přejímal loni vrchní velení. A nám Čechům již kolikrátě jasně řekl, že budeme svobodni. Carská slova – snad to nejsou slova falešná. To jen Habsburkové, tito rytíři beze cti, dovedou lhát. A nyní separátní mír? Rusko se smiřuje s Německem? To není možná!

„A co armáda, vaše vysokobladorodí?“ osmělil se nakonec říci po chvíli ticha, jež mezi všemi se pojednou rozhostilo.

„Armáda – což, armáda!“ usmál se kozák. „Poctiví vojáci – a máme ještě takové – se chtějí bít. Armáda chce zvítěziti. Víte, holoubci, u nás ve vojsku jsou lidé, jimž je to lhostejno. Bojují – protože je to osud, rozkaz, povinnost. Bojují jakž takž dobře. Potom jsou Němci a všelijací poraženci, zbabělci zkrátka, a také trochu zrádci. Občas si troufají, jinak se však přece jen bojí. Ale máme také patrioty, dobré ruské patrioty. Jsou to generálové a důstojníci, jsou to i naivní mužáci-vojáci, kteří opravdu chtějí hájiti mátušky své rodné, Rusi. To je mravní jádro armády. Přejí si vítězství nad Němci, přejí si slávy a velikosti Ruska. A nepřejí si separátního míru, nepřejí si Rasputina – ale ovšem, nepřejí si také revoluce. Je tedy nutno najít něco, co by odstranilo kamarillu, ale nepřivodilo revoluci. V tom je problém záchranu Ruska před nebezpečím rozvratu... Co to bude, nevím. Ani Sokolovskij toho neví, a on ví mnoho. Hle, Szybalin!“

Vystoupili na vrch, odkud bylo viděti temné údolí, v němž možno bylo vytušiti zbořenou vesnici.

XII.

Březa určil úlohy. Horáček půjde jako ochrana pravého křídla. Postaví se na cestu, jež protínala vesnici a po níž mohla přijít hlídka rakouská. Několik dobrovolníků, krytých křovisky, nasázenými podél příkopu, ústícího v říčce, vydalo se potichu napřed, aby postavili můstek, pro nějž si tu připravili materiál již předešlé noci. Skála jako ochrana levého křídla šel se třemi Čechy a dvěma kozáky ke kapličky, jež zůstala ušetřena, aby zabránil napadení z

leva a případně odstranil rakouské „spojky“, zvané Verbindungen, jež procházely mezi jednotlivými polními hlídkami. Březa s Morgunovem šli frontálně k říčce.

Most nebyl ještě hotov.

„Zatracení idioti!“ zaklel Březa. „Včera měli na to dost času a takový nepořádek teď. Zdržují nás o celou hodinu a ruší nám plán! My tu teď mrzneme.“

Skřivan hned nato zakašlal.

„Proč jsi se hlásil na rozvědku, hrdino kašlavý,“ hněval se dále praporečkář. „Vždyť tě ti chlapi naproti uslyší. Jestliže ještě zakašleš, dostaneš pár facek!“

Morgunov zůstal se zbytkem svých kozákův a s několika Čechy za můstkem jako záloha, když Březa konečně přešel po čtyřech se svými lidmi rozviklaný, nemožný přechod přes říčku.

Blížili se zticha, lezouce po zemi, nepřátelské polní stráž. Viděli již předního „posta“, přešlapujícího a křehnoucího, jenž rovněž chvílemi pokašlával a pokoušel se újeji se ztuliti do hanebného kopřivového pláště rakouského pozorovali, kterak se vyměňují přední stráž, kterak odchází odtud „Verbindung“ do prava, kterak to vše se děje klidně a v pocitu bezpečnosti, několik kroků před jejich očima. Bylo ticho, jen v dálce je rušil ojedinělý výstřel z pušky nebo zablýsknutí vzdálené dělové rány, jež vedle reflektorů chvílemi osvětlovala noc.

Březa řídil manévry. Poslal několik lidí maličko do prava, aby zašli v týl celé stráž a přepadli ji ze zadu. Měli zároveň zajmouti „Verbindung“, narazí-li naň. Sám dále postupoval frontálně, aby nepřítele upoutal na sebe. Počítal rozhodně, že zajme celou stráž.

Blížili se potichu a s jistotou malému opevnění, vykopanému v jakési pusté zahradě, jež bylo oživeno nepřátelskými lidmi.

Ale v tom slyšeli nějaké prudké hlasy na pravo.

Zazněl i zcela blízký výstřel z pušky.

„Hrome, zpozorovali můj obchvatný manévry,“ zaklel Březa. „Hoši, bomby připravit. Naši se na pravo asi střetli s jejich „spojkou“. Neopatrní břídilové!“

Vtom zazněla silná rána i na levo. Byl to výbuch bomby.

„Hoj, bijeme se. Sakra! Naši se tam s někým bijí na levo. Hoši, ku předu. Na ně, hurá! Granáty do nich. Hurá!“

Nastal poplach, pokřik a hluk. Vyskočili a hnali se ku předu. Viděli, jak nepřítel tu a tam pokleká a střílí na ně. Stříleli rovněž a házeli bomby. Ale šedomodří vojáci jen utíkali.

Za okamžik nastal pekelný povyk. Celá fronta se rozeřvala. Ozvala se artilerie. Reflektory osvětlovaly celý Szybalin. Vesnice vypadala přízračně v tomto zsinalem světle, v němž co chvíli ještě vyvstal tu a tam ohnivý sloup dělostřeleckého úderu. Artilerie bila hlavně po říčce. Rakušané se patrně domnívali, že Rusové útočí, že přecházejí řeku, jež je zadržuje, a proto soustřeďovali svůj oheň sem na domnělé massy ruské.

Rozvědčíci, klopýtající přes mrtvolky a raněné Rakušanů, došli zřícenin Szybalina, kde se skryli a čekali, až střelba utichne.

Březa byl rozmrzelý.

„Střílejí jako blázni,“ vrčel na Budecia, jenž byl bitkou nadšen. „Mohli jsme tiše sebrat celou polní stráž. Takto jsme ji jen rozmazali na cucky a nechali ji z části utéci. Ztracený most! Ztracený Szybalin! Čert nás sem nesl! Nu, jen si střílejte, čerti, střílejte. Vystřílejte si všechny svoje náboje, prasata!“

„Zde je jeden raněný, bratře praporčíku,“ hlásil mu po chvíli jeden z dobrovolníků.

„Náš?“

„Ne, Austriák.“

Přiblížil se, nedbaje střelby k rozbité barabizně, kde za zdí ležel těžce raněný voják. Sténal a volal cosi rumunsky.

„Vidíš, hovado! Je ti toho zapotřebí, abys umíral pro Rakousko? Beztak tě střelili vlastní lidé. Střílejí idiotsky, ač vědí, že mají venku svoje hlídky. Rumunešti?“

„Šti,“ zašeptal voják.

„Verstehen Sie deutsch?“

„Wenig...“

„Was für ein Regiment?“

„Achtzehn honved...“

„Nemůžeme mu pomoci. Sami ještě nevíme, jak se odtud dostaneme. Umře. Čert aby vzal jejich uherského krále!“ hněval se Březa. Konečně se nachýlil nad umírajícím a děl k němu tázavě jediné slovo:

„Transsylvania?“

Voják zdvihl oči a kývl.

Tu Březa sebral všechny svoje znalosti, pohladil ho po hlavě a řekl k němu pevně:

„Transsylvania wird frei! Szabadsag! Romania mare! Rumänen und Tschechen werden frei! Wir sind Tschechen!“

Ale Rumun již ničeho z tohoto zmatku nechápal.

Byl střelen do prsou. Březa soudil, že ho zastřelili Rakušané, když spěchal do svých zákopů.

Posléze nesmyslný rámus přece trochu ustal.

„Tož půjdeme zpět!“ rozhodl náčelník rozvědky. „Opatrně, ať zase se nerozblázní. Tentokrát bychom to mohli odskákat!“

Vraceli se pomalu k řece.

Mústek byl ovšem pryč. Zbývala jen ráhna a několik latěk.

Když už se chtěli vrhnouti do vody a přebrodit říčku, uslyšeli šumot. Byl to jejich člověk.

„Bratře praporčíku, Skála je raněn. Střetli jsme se s Rakušany, s jejich rozvědkou. Je raněn bombou. Dovlekli jsme jej ke kapliče. Ale i tam artilerie rozbila dřevěný most přes řeku, jenž tam byl. Kromě toho je tam nekrytá cesta. A vůbec...“

„A vůbec jsi trouba. Nežvaň – a ved' nás. Budecius, Skřivan se mnou!“

Plazili se tiše zase do leva ke kapliče. Za chvíli již uslyšeli slabé sténání raněného.

„Je to vážné?“

„Nevím, bratře praporčíku. Nohy, myslím. Snad obě, nevím. Skácel se ihned.“

„Zatracený Szybalin!“

Nalezli po chvíli Skálu, celého v krvi, u kapličky. Sotva se ho dotkli, aby ho pozdvihli, začal naříkati.

„Bud' tiše, zdrž se, Jiří. Jsem to já, Březa. Vyneseme tě odtud, jen tiše, tiše... Nebo nás zbytečně postřílejí všechny. Nu, tak vidíš... Už to začíná znovu!“

A skutečně, začala znovu řídká střelba, jež se znenáhla zesilovala. Ale bratři nesli raněného, nedbajíce již ničeho.

Budecius, ještě neostřílený, jen maně uhýbal hlavu, jakoby ji chtěl uchrániti před fičícími kolem ní kuličkami.

Došli konečně k řece. Nezbylo nic jiného, než naskákati do řeky a utvořiti živé mostní pilíře, jejichž lidské ruce si podávaly omdlelé tělo jinochovo.

Táhlá a hustá křoviska, jež tvořila živý plot nad příkopem, táhnoucím se k ruské části Szybalina, poskytla jim na konec ochrany a dala možnost dopravit raněného do položíčeného domku, kde byl určen sraz po boji. Všichni tu již byli. Morgunov a dva Čechoslováci byli lehce raněni a ihned obvázáni. Věrný esaul, jenž vedl zálohu u mostu, dostal se tak přímo do dělostřeleckého ohně. Střepina granátu natrhla mu rameno. Ale byl veselý a vítal Březu úsměvem, jenž ihned sešel však s jeho úst, když viděl, kterak nesou bratři raněného Skálu.

Sklonil se nad mladým vojákem, jehož tvář byla hrůzně bledá a strašná od bláta a krve. V jeho očích, v očích bojovného kozáka, byly slzy.

„Takový mladý a krásný hoch,“ zašeptal...

„Ihned obvázat!“ velel Březa. „Vodu! Vymýti čistým šátkem. Dojděte někdo pro nosítka do zákopů. Necht' přijdou ruští sanitáři! Rychle!“

Jiří Skála byl raněn do stehna, kde mu ruční granát vyrval kus masa a obnažil kost. Kromě toho byl ztropen spoustou drobných ran po celém těle, i po obličejí, jenž vypadal strašně.

Ošetřili ho a naložili na nosítka. Celá výprava se dala na zpáteční pochod k domovu. U velitelství oněžského pluku, jenž stál zde v zákopech szybalinských, jim půjčili povozku, jež přijala raněné.

Březa šel s Budeciem za drkotajícím povozem. Všichni byli stísněni. Nebyli uvyklí na ztráty a každé těžší zranění některého bratra jim připadalo věcí hrůznou. Lnuli k sobě tak, že bolest jednoho z nich byla ostatními živě pocíťována jako bolest vlastní.

Tak se milovali.

XIII.

Jiří Skála se probudil k vědomí teprve druhého dne o polednách.

Do té doby měl horečku a blouznil.

Ležel nyní na čistém lůžku v divisním lazaretě v Krzywe.

Nyní otevřel oči a zornice jeho, planoucí ještě horečným ohněm, se široce zveličily.

„Věro Alexandrovno...“ zašeptal.

„Voláte ji neustále. Patrně jste ji dobře znal... Ale já nejsem Věra Alexandrovna. Jmenuji se Zina Andrejevna... Budu vás nyní ošetřovati. Musíte mi vše říci, čeho si budete přát! Ráda vám posloužím... Ani stydět se mne nesmíte. Jste raněn, nemocen... Zde je zvonek, zazvoňte na mne, bude-li kdykoli potřebí. Generál nám rozkázal, abychom nad vámi bděli zvláště bedlivě. Byl tu dopoledne, ale vy jste nebyl při vědomí. Zanechal vám tu kříž svatého Jiří druhého stupně, zlatý soldatský kříž. Zde jest! Gratuluji vám k němu. Vaše rány nejsou strašné. Rozhodně nejsou smrtelné. Kostí jsou neporušeny. Ztratil jste trochu masa – nu, a dosti krve. Mohl jste vykrváctet, kdyby vás vaši druzi neodnesli. Nebo jste se mohl dostat do rukou nepřítele. To by bylo možná ještě horší, pravda? Takto se vyléčíte za nějaký čas a budete zase moloděc. Odkud jste?“

„Z Čech,“ zašeptal Jiří a zahleděl se mladé, tmavovlasé dívce s lehce zvlňnými vlasy, skrytými pod šátek ošetřovatelem, do temných, laskavých očí.

Seděla u jeho lože, urovnávajíc ustavičně nějaký předmět, tu pokrývku, tu polštář, tu různé léky na stolku...

„Je to zvláštní,“ děla tiše. „Neviděla jsem nikdy v životě Čecha. Jsem až z Čelabinska, na hranicích Evropy a Sibíře, gymnasistka. Jsem tu nedávno. V Čelabinsku mám rodinu. Můj otec je tam správcem věznice, t'urmy. Nepěkné zaměstnání, věřte! Tak mi vždy bylo líto

nebohých vězňů, zejména politických. Bývali mezi nimi vždy zajímaví lidé. Jen jednou jsem byla v Petrohradě. V Moskvě však častokráte. Mám tam tetušku. Ale byla jsem až ve Vladivostoku, hleďte! Japonské moře jsem viděla a koupala jsem se v něm. Moje sestra je tam provdána za námořního důstojníka. Oh, tam je veselo. Tam je krásně! Přijíždějí tam lodi z celého světa. A jací lidé tam chodí po přístavišti! Což Japonci, Číňané, ale jsou tam i Indové, Američané, Arabové, Černoši – a Bůh milý ví, kdo ještě. Viděl jste již moře?“

„Ne.“

„Opravdu? Nemohu si nyní představit, že bych ho byla někdy neviděla. Ale moře je překrásné! Ve dne, za večera i v noci! Fosforeskuje. Dovedete si to představit?“

„Stěží.“

„To vám věřím. To musíte vidět!“ Jiří vzdychl.

„Bolí vás rána? Já vás unavují, pravdaže?“

„Ó nikoli!“

„Vaši přátelé tu byli také. Přijdou odpoledne. I váš důstojník. Velmi se mi líbí váš důstojník.“

„Má doma ženu a dítě,“ pospíšil Jiří.

„Ah? A vy – vy nemáte doma nikoho?“ usmála se sestra.

Jiří Skála pocítil, kterak se mu hrne krev do obličeje. Neodpověděl.

Sestra se opět tiše usmála. Potom děla laskavě, vstávajíc:

„Jmenuji se Zina Andrejevna. Říkejte mi Zino Andrejevno!“

„Zinočko?“ zeptal se Jiří.

„Oh ne, ne tak. Nu, řekněme: sestro Zinočko. Tak nejvyš! A nyní do svidanija.“

Jiří se díval za ní.

„Je zvláště krásná,“ řekl si. „Takto vypadala Věra Alexandrovna Kamenskaja. Zdá se mi, že jsem si ji vždy takto představoval...“

Od této chvíle necítil vůbec nijakých bolestí.

Březa s Morgunovem, Budecius a ostatní bratři chodívali denně k němu aspoň jednou. Vypravovali o dalších rozvědkách, o tom, že už přeběhlo ke třem stům osmaosmdesátníkům, takže pluk musel být přeložen na jiný úsek, ač den před jeho odchodem mohli ho sebrati celý, kdyby byl velitel bělomorců odváznějším vojákem a půjčil jím batalion svého pluku, jenž by jistě se vrátil beze ztrát. Také v szybalinských rozvědkách se pokračovalo. Byli přivedeni zajatci, honvédi, Rumuni a Maďaři. Nedávno zase na jih od Lysony vzdala se jim celá rakouská rozvědky v údolí řeky Zlatá Lipa, i kadett, Polák, jenž pověděl vše, co znal a snad i neznal, velmi byl překvapen, že vidí Čechy a hned se zajímal o polské legiony v ruské armádě. V divisi je mají velmi rádi. Zlepšili jim stravu a dali jim znamenité zimní šaty. Dostanou i kožišky, polušubky. Praporčík Březa byl již dvakrát u velitele roty, praporčíka Rybáře, jenž byl velmi nešťasten, když uslyšel o Skálově zranění. Navštíví ho jistě, jakmile se naskytne první možnost. Nyní i u nich kypí práce. Mladý praporčík Vít, jenž bydlí s Rybářem v Toustobabách, je chrabrec! Má již kolik znamenitých rozvědek za sebou... Dostal řád svaté Anny s nadpisem „za chrabrost“ a červený třepek na šavli. Naši kluci se činí. I starý Budecius dostal kříž sv. Jiří. Nedávno byl Strnad u pluku, jehož „štáb“ je nyní v Remčicích u Sarn na dráze Maněviči-Kyjev. I ostatní roty si skvěle počínají. Syrový, Švec, Husák, Čeček, Voženílek... Všude jen zprávy o samých gerojstvích. A třetí pluk se pomalu formuje. Nese název Jana Žižky z Trocnova, kluci nosí černé „pohony“^[26] a na nich rudé kalichy. Mají tam znamenitého plukovníka Mamontova, jenž to s těmi našimi mládenci výborně umí. Jen tedy ovšem ještě ten Kyjev a ten Petrohrad! Kyjevští tvrdí, že vším je vinen Bohdan Pavlů. Někteří navrhnou, aby byl vyslán na Sibiř, aby se to doporučilo ruské vládě. Ta by to jistě s radostí chňapla. Takový Stürmer! To je jediné truchle. Ale jinak je radost mluvit všude s našimi lidmi! Touží všichni po bojišti. Což jim Kyjev a to všecko ostatní! Vojsko, vojsko! V Bělgorodě čeká řada důstojníků na armádu, již bude prý organisovati generál Červinka. Rosteme tedy...“

Jiří Skála nechtěl ani slyšet, když divisní lékař Kravčenko mu nabídl, že ho dá převést do některé náležitě zařízené nemocnice v zápolí, třeba do Kyjeva. Prosil snažně, aby mohl zůstat u divise, na blízku svých bratří a na blízku – Ziny Andrejevny.

Jeho rána se hojila.

O Vánocích mohl již vstát. Divise zatím přešla do rozsáhlé vesnice Litvínov, kde se usídlil i lazaret. Rozvědek zde bylo málo, na frontě, jako vždy v tuto dobu, bylo zátiší. Naproti nim stála, podivno! turecká divise. Byli to lidé odkudsi z Anatólie, kteří tu v bezedném blátě

východní Haliče byli příkladem bratrství zbraní centrálních mocností. Chytili jich několik na rozvědce, jiní občas přišli sami. Hltali lačně chléb, jehož se jim hojně dostalo od rozvědčků. Jejich přítomnost na této frontě zcela přivedla z míry Vojtu Barocha. Tvrdíval vždy před tím zcela vážně, že umí turecky. Zavolali ho, když přivedli prvního Turka. Baroch se poprvé v životě začervenal, ale nicméně cosi spustil.

„Bude to asi nákej špatnej Turek,“ prohlásil posléze, když všichni viděli, že se s ním nesmluví.

„Možná, že je to turecký Čech,“ prohodil Skřivan. – –

Půlrota byla v Litvínově umístěna v několika slušných prázdných chalupách. Jen roztrhaný a nepořádný Hofírek se nastěhoval k jakési špinavé bábě, s níž svorně hospodařil.

Březa nyní dopoledne pracoval ve štábu divise, kde pomáhal ostatním důstojníkům sestavovati zprávy a studovati plány, před polednem i před večerí provedl se svojí půlrotou několik cvičení v semknutém útvaru a jinak žil svůj volný čas buď na procházce nebo na projížďce koňmo lesnatým krajem, nebo se toulal po frontě a zkoušel, co by se dalo podniknouti. Nejraději však chodil mezi bratry. Sedávali v té či oné chalupě často dlouho do noci.

Tito vojáci, kteří do té chvíle si ho vážili jako dobrého a statečného kamaráda, nyní se do něho zamilovali jako do velitele. Býval na ně často příkrý a drsný. Nikdy nikomu nic nebylo odpuštěno. Každému hříchu následoval trest. Nešetřil ani svých nejbližších kamarádů. Ale všichni viděli, že je spravedlivý a že dovede býti přísný i vůči sobě.

Ale miloval vojáky veselé, hezké, umyté a oholené, čisté a elegantní.

„Chlapi, dělejte prostocviky, ať neshnijete za tu zimu! Pamatujte si, že musíte přijít domů jako krasavci. Nejkrásnější junáci z celého národa. Andressi, ty mi už musíš přestat s tou tvou páskou na vousy. Musíš si vždy pomyslet, že se nesmíš líbit jen služkám, ale i hraběnkám. Proto dolů tyhle prušácké vousy. Krásnou armádu chceme, nejen chrabrou a vytrvalou, nadšenou a obětavou. Ženám se musí tajit dech, až nás uvidí v pochodu a za hudby. Hofírku, ty jsi jako zvíře. Ty se asi jen oblizuješ, ale sotva kdy se myješ, vid'? Také z tebe musíme udělati krasavce, ty hrůzo! A ty, Liebermanne – stůj v pozoru, když s tebou mluvím před šikem! – co míníš udělati se svojí kapičkou?“

Milovali ho pro jeho jasný a otevřený způsob řeči, pro jeho obhroublost i pro jeho skrývanou něhu, již v něm někdy objevili, i pro jeho hluboký, nevtíravý cit a zejména pro jeho nehlučné, skromné bratrství a vřelou, mužnou družnost. Toho všeho tolik potřebovali od velitele, synkové bez rodičů, mužové bez žen, otcové bez dětí.

Březa nenápadně vytvořil rodinu, jež nejen milovala svoji hlavu, ale jejíž členové všichni navzájem, i když se často mezi sebou „špičkovali“, se milovali hlubší a hlubší láskou. Stýskalo se jim nesmírně, byl-li někdo z nich poslán třeba jen na den, na dva k veliteli roty s hlášením nebo na nákupy do Kyjeva, a nemohli se zpravidla dočkat, kdy přijde a co poví.

Jan Budecius žil mezi nimi nejkrásnější dny svého života.

„Nikdy jsem nevěřil, že může býti člověku, jako jsem já, tak blaže v kolektivu,“ opakoval častěji.

A když viděl, kterak bratři se předhánějí ve vzájemných úsluhách, kterak se o vše dělí až do směšnosti, řekl si nejdnou:

„Hle, snad v takovémto organismu je spása lidí. Ale kolik takových bratrstev lze stvořiti na zemi? Tyto lidi sblížil osud a myšlenka. Dýchají jediným dechem, jdou vstříc společnému nebezpečí. Smrt Perného je táž jako smrt moje. Můžeme umřítí oba, všichni, jen pro jedině: pro Vlast. Také jen pro ni můžeme žítí a bojovati. Není jiných věcí. Není myšlenky na práci, na obchod, na umění, ba ani ne na rodinu. Jest jen domovina. A v ní je všechno.“

„A my jsme jen vojáci – a v tom je všechno,“ odpověděl mu Březa. „V tom je i život mého dítěte a život mé Mariny. Zvítězí-li toto vojsko, dobře jim bude a musí býti na zemi. Prohrajeme-li svoji věc, nebude pro nás ani pro ně života. A vegetace ve stínu Rakouska – to není život. To je tupé a zvířecí chcípání.“

O Štědrém dnu šli Březa, Budecius a Perný, kteří slavili výročí své rozluky s Rakouskem, navštívit Jiřího Skálu.

Našli ho, kterak spí, hlavu složenou na klíně sestry Zinočky.

„Nebud'te ho, prosím,“ řekla k nim měkce. „Pohled'te, jak je milý!“

„Máte ho ráda?“

„Mám.“

Dívka vzplála. Chtěla ještě něco říci, ale Budecius ji přerušil:

„Nebud'te ho, prosíme. Jen mu řekněte, až se probudí, že jsme tu byli a že jsme mu chtěli říci, kterak jsme všichni šťastni!“

„Řeknu mu to. Bude tomu rád. Dnes mi řekl také on, právě než jste přišli, že je šťasten. Že už ví, co je to!“

XIV.

O ruské vigílii novoroční byla ve štábu slavnostní večere.

Zemljáčkové okrášlili litvínovskou školu, kde nyní sídlél štáb, chvojím a prapory. V jedné třídě, jež byla upravena na jídelnu, visel velký portrait carův, ozdobený georgievským praporcem.

Ve vedlejší místnosti hráli oněžci, hudba oněžského pluku.

K večeri se sešli všichni velitelé pluků, velitel divisního dělostřelectva, divisní lékař Kravčenko; byl tu i Březa jako velitel českých rozvědčků, „nejintěresnější“ důstojník u divise, jak o něm říkala baronesa Krause, přítelkyně generála Kordůkova.

Přišly i sestry z lazaretů i ze vzdálenějších „pitatělných punktů“,^[27] i lékaři a úředníci organizaci městských a zemských svazů pomocných, zvaní posměšně „zemgusari“, přišla tomu i onomu důstojníkovi i žena z daleké Rusi.

Večer se začal programem. Zpíval chor vojáků známou vojenskou píseň ruskou, tehdy tak všude oblíbenou:

Oružjom na sónci sverkája,
pod zvuky lichých trubačej,
na ulicě pyl podjimaja
prochodil polk gusar usačej.
A tam ktos padňal zanávesku,
liš para golubinkych glaz,
smotrěli i čujut gusari,
čto tut budět němalo prokaz.^[28]

Mladý poručík bělomorského pluku recitoval potom báseň madame Vandamme, ženy velitele pluku, věnovanou 23. pěší divisi a jejímu statečnému veliteli, generálu Kord'ukovu.

Sama paní Vandamme zpívala italské arie a francouzské kuplety, Morgunov tančil potom „lezginku“ s krásnou „sestricou“, Gruzinkou. Když se přiblížila půlnoc, shromáždili se všichni u stolu k číši šampaňského. Na stole byl ohromný koláč.

„Pozor, panstvo,“ zvolal Šolochov. „V tom koláči je zapečen stříbrný poltinník. Kdo ho dostane, bude míti štěstí. Nuže, berte si: jedna dvě, tři!“

Všichni se vrhli na koláč. Nejdříve dámy, jež pozorně ho prohlížely a pak opatrně vybíraly svůj dílec.

I na Březu zbylo.

„Hned snísti,“ velel dále Šolochov. Všichni byli zvědaví, koho poltinník obšťastní.

Byl to Březa. Penízek cvakl mu, bezstarostnému a usmívajícímu se, mezi zuby. Byl tím sám tak překvapen, že se téměř styděl to oznámiti společnosti. Proč právě on je tím nejšťastnějším?

Všichni zatleskali: „Bravo, český rozvědčík!“

„Speaking!“ volala madame Vandamme anglicky.

„Řeč! Chceme slyšeti řeč. To už je takový náš obyčej!“ volali ostatní.

„Dámy a pánové,“ začal konečně Březa rozpačitě, „dovolte, abych toto znamení štěstí nepřijal jen pro svoji osobu. Necht' je to tedy moje rodná země, Čechoslavie, již patří štěstí a budoucnost. Ale Čechoslavie nemůže býti nikdy šťastna bez velikého a vítězného Ruska. Ať tedy žije Slovanstvo, ať nový rok 1917 je slavným rokem pro Slovanstvo. Přál bych vám všem, aby na této vítězné cestě byla první 23. divise a její velitel, generál-poručík Kord'ukov!“

„Urá, urá, urá!“ zahřmělo sálem. Zdvihly se číše a rozlilo se veselí a bujnost, ruská rozjařenost, již není rovné na světě.

Hudba spustila „tuš“.

„Ať žijí bratřja Čechoslováci, holubčici moji, chrabreci, ozdoba 23. divise,“ volal generál Kordukov a políbil se s Březou. „Klavdušo, milý můj,“ obrátil se k Morgunovu, „zítra jím oběd sváteční vystroj a pomáhej jim, kdykoli čeho potřebují, molodcům. A do rozkazu dejte, že jsem s nimi velmi spokojen, velmi spokojen. Mnoho nám pomohli v divisi.“

Březa se za chvíli vytratil. Ve škole hrála ještě stále hudba, vojáci-děňšćici rovněž se měli dobře, v každé chalupě se svítilo, hodovalo se a pila se vodka.

Venku byla krásná, jiskrná novoroční noc. Svítil měsíc – a sníh, čerstvě napadaný, byl jako stříbro.

Naslouchal ještě písní, jež se ozývala z jídelny a již zpívalo několik silných mužských hlasů, z nichž vynikal zejména bas poručíka Šolochova:

Nalej, nalej, tovaryšć
zazdravnuju čaru,
kto znajet, čto s námi
slučit sa vperedí.^[29]

Březa se dal stezkou mezi zahradami k domku, kde ho čekali jeho chlapci. Slíbil jim, že si k nim přijde po večeri pro novoroční blahopřání. Byli tu všichni opravdu namačkání, ztrácejíce se v hustém machorkovém dýmu. Nechyběl ani Hofírek. Bavili se znamenitě. Hlavní slovo měli ovšem Vojta Baroch a Andress. Šimůnek a Liebermann roznášeli kávu, čaj a kusy vánočky. Šikovatel Horáček seděl na posteli, zářil a po celý večer se smál tak srdečně a radostně, až se mu oči zalévaly vlhkem. Při vstupu Březově všichni vstali a zvolali:

„Ať žije náš práporčík.“

Skřivan recitoval „vinš“:

„Bratře praporčíku,
přejeme dnes sobě,
ať se máme rádi
teď i v každé době.
Za tebou půjdeme
třeba i do pekla,
do Prahy přijdeme,
přejde vojna vzteklá.

Přejde vojna vzteklá,
vyjde ranní záře,
my to vyhraje,
na celičké čáře!“

„Výborně!“ řekl Březa. Rozhlaholili se všichni voláním „na zdar“, až se chalupa třásla. Jejich velitel usedl mezi ně. Vypravoval jim o stříbrném poltinníku a o všem, co právě viděl ve štábu. Poslouchali ho s nadšením.

„Musíme to vyhrát v novém roce,“ roznítil se Horáček. „I Rusko se musí vzpamatovati. Velkokníže Nikolaj Nikolajevič jistě se zase ujme vrchního velení. Je tu přece zodpovědnost a láska k Vlasti. Marně si Němci dělají naděje na revoluci. Ruský národ a jeho inteligence jistě chápe, kam by to teď vedlo. Sláva Bohu, máme ještě přátele.“

„Nuže, aby vaše radost byla úplná, tedy vám sdělím věc, již jsem si ponechal pro tuto chvíli,“ řekl nyní pomalu a vážně Březa. „Teď večer před hostinou byl jsem ve štábní kanceláři. Kapitán Sokolovskij ukazoval mi radiotelegram, který je prvním mezinárodním hlasem pro naše osvobození. Je to Briandova odpověď, již dává jménem spojenců americkému prezidentu Wilsonovi na dotaz o cílech války. Nota je podána již před třemi dny a praví se v ní mimo jiné, že úkolem spojenců v této válce je též osvobození Čechoslováků od cizího panství. Tím se naše věc stává věcí mezinárodní. Těmito slovy berou na sebe spojenci závazek, že budou bojovati i za naši svobodu. A my dostáváme záruku, že naše oběti nebudou marné a že...“

Nedomluvil. Horáček vyskočil a obejmul ho. Všichni křičeli nadšením.

Liebermann tu stál s ústy otevřenými a chápal, byť těžce, že se stalo něco velikého.

Skřivan chytil Barocha a tančili spolu uprostřed chumlu, rozníceného štěstím a radostí. „Ať žije tento ruský nový rok!“

„Ať žijí sojuzníci!“^[30]

„Ať žije náš praporčík!“

Březa byl nucen je energicky zakřiknouti.

„Ticho! U d'ábla, mějte přece rozum a nechte mne domluviti. Musím vám ještě říci, že i Rusko samo, jak věří zde bratr Horáček, jistě se vzpamatuje a jistě napne síly k tomu, aby zvítězilo nad Německem. Metla a neštěstí Ruska, Grigorij Rasputin, byl v těchto dnech v

Petrohradě odstraněn. Sdělili mi Sokolovskij a Morgunov, že byl zavražděn velkoknížaty, kteří chtěli zbaviti cara i vládu jeho temného vlivu. Proto bylo i tolik radosti dnes ve štábu divise, jenž je opravdu patriotický a slavjanofilský. Vítáme tedy rok 1917 s velikými nadějemi. I my se dočkáme svých velikých dní. Bude slavná a energická jarní ofensiva v tomto roce, všude vidíme k ní rozsáhlé a důkladné přípravy. Ruská veřejnost má živý zájem na válce a na vítězství. Celá země stojí za svojí velikou armádou, celá země jde jí na pomoc. Vystoupení poslanců Miljukova, Gučkova i Puriškěviče v Hosudarstvenné Dumě nasvědčuje tomu, že musí dojíti zde v Rusku k úpravě vnitřního politického života. Doufejme, že se Rodzjankovi podaří přesvědčiti o tom cara. V roce 1917 chtěli bychom všichni mír, vítězný a slovanský, demokratický mír...“

„A přijít domů... do Prahy!“ zvolaly různé hlasy.

„Do Berouna! Do Brna! Do Olomouce! Do Hradce!“

„Do Mostu!“ poznamenal Liebermann, utíraje si kapičku.

„Domů! Domů...“

Baroch vzal harmoniku a přehlušil vše mohutnými akkordy.

Březa vyšel ven a s ním Budecius.

Chalupa zpívala s harmonikou: „Proč bychom se netěšili...“

Budecius vyprovázel svého velitele. Dal si opakovati pomalu a podrobně vše ještě jednou.

Z chalupy jim dozníval na cestu refrain:

„Kdo znás ví, zda pout' budoucí

vesele zas uhlídá, uhlídá...

Kdo z nás ví...“

XV.

V prvních dnech únorových dostala půlrota Březova rozkaz, aby se připravila k odchodu. Přijel i velitel roty, praporčík Rybář, aby pohovořil o nových plánech. Ve štábu jihozápadní fronty si přejí mítí československé rozvědčičky na jižním svém cípu, v Karpatech, kde jsou nyní soustřeďovány rakousko-uherské pluky, mužstvo většinou z českých zemí.

Rybářova a Vítova půlrota nastoupila již pochod. Oba důstojníci k sobě přilnuli teplou a bratrskou láskou. Stydlivý, trochu zženštilý Rybář a robustní, selský, přímý Vít, neobyčejně silný a statečný, se nyní neopouštěli snad ani na krok. Rybář spěchal od své druhé půlroty velmi kvapně zas „domů“. Těšil se jen, že obě části budou nyní sobě blíže a budou moci snad společně, „en masse“, něco podniknouti v karpatských horách.

Rozvědčičky se těžce loučily se svojí „rodnou“ divisí.

Těžce se loučila i divise s nimi.

Před odchodem přišel starý Kordůkov k sešikovanému oddílu Čechoslovákův a pohnutě k nim promluvil:

„Spasibo vám, holoubci, za všecko,“ končil, kývaje jim rukou.

Dali se na cestu, vyprovázeni Morgunovem a jeho kozáky, směrem na jih.

Šli vesele, křepce, zpívali sokolské písničky, stihali druh druhá vtipy a poznámkami. Přenocovali na různých místech, v haličských městečkách nebo po vesnicích, u dobrých rusínských bab nebo i u podezřívavých Židů, jimž se podařilo přece jen tu a tam něco prodati, bílý chléb, klobásy nebo papirosy.

Šli celý týden, denně dvacetpět či třicet kilometrů, po třech dnech pochodu vždy jednu „dňovku“, den oddychu. Jejich cílem bylo město Nadworna, celé téměř v ssutinách.

Zde se zastavili. Březa se ohlásil u štábu 2. jezdeckého sboru, jemuž byl přidělen. Náčelník štábu, generál kníže Tumanov, velmi zvědavě si ho prohlížel a ještě zvědavěji naslouchal jeho výkladu o tom, kdo jsou vlastně tihle čeští rozvědčičky.

„Představím vás jeho císařské výsosti,“ řekl posléze a pozval ho na oběd.

Březa mezi tím umístil svoje lidi. Intendant štábu sboru byl velmi ochotný a zdvořilý člověk. Rovněž velitel města. U všech úřadů v Nadworné vládla tato zdvořilost, jako by byla někým shora přikázána.

Oběd byl ve velkém sále budovy soudu, jež zůstala ušetřena. Bylo tu množství důstojníků, vesměs svátečně oblečených a ozdobených řády. Brzo přišel štíhlý, prostě oblečený muž skromného pohledu, vysokého čela, ale suverenních pohybů.

Byl to Michail Alexandrovič, bratr carův, velitel jezdeckého sboru.

Kníže Tumanov představil Březu, jemuž velkokníže stiskl prostě a silně ruku.

„Nemohu vysloviti vašeho jména,“ děl. „Březa – toť naše bereza?“

Potom si dal od Tumanova vyložití vše, co věděl o Čechoslovácích.

Druhého dne časně z rána vyšel oddíl Březův na místo, jež mu bylo určeno. Měl se ohlásiti u polního štábu smíšené a opěšalé brigády jezdecké, k níž bylo přiřčleněno několik pěších batalionů; štáb byl na temeni hory Rypny. Nocovali v malém rumunském místě, zvaném Fentecale, na úpatí hory. Ráno a potom po celý den slézali horu. K večeru teprve dospěli jejího temene. Všude bylo plno sněhu. Zemljanky, jež jim byly vykážány, se již propadaly a byly plné vody.

„Hm, to není Litvínov,“ poznamenal Vojta Baroch, vynášeje bláto ze zemljanky.

„Mlč! Podívej se na Rusy. Nejsou na tom lépe,“ utěšoval ho Horáček. „A jsou to kavaleristé. Mají červené kalhoty. A důstojníci – jak ti bydlí! A jsou to většinou šlechtici. Dej si pozor, ať tě praporčík neslyší.“

Březa musel ovšem zase vykládati v boudě, sbité z pňů stromů, v níž sídlel štáb brigády, vše o Čechoslovácích. Bylť již tak uvyklý této missionářské povinnosti, ale přes to vždy, kdykoli viděl před sebou trochu zájmu a zvědavosti, povídal s nadšením a získával srdce.

Tato knížata z Kavkazu, stará hraběcí jména Ruska, baltiští baroni, poruštění již a zakládající si na svém patriotismu, všichni tito zvláštní lidé, žijící zpravidla mimo veřejný zájem, znající daleko lépe petrohradské tanečnice a herny než národnosti v Rakousko-Uhersku, zde v této pustině snad z nudy, snad z vrozených sklonů k výlučnosti a exotičnosti, vyslechli zvěst o Čechoslovácích s ohromným údivem.

Březovi se podařilo přemoci jejich odpor k nelegitimnosti a revolučnosti této české touhy po svobodě.

„Království České chce býti svobodno od barbarského jha Němců a Maďarů. Touží po svobodě jako po ní toužilo Rusko pod jhem tatarským.“

Byla nutna ovšem i tato trochu násilná názornost a analogie, aby mladí, elegantní důstojníci pochopili. Ale ku podivu: pochopili opravdu všichni. A všichni přáli svobody staroslavnému království.

Večer je navštívil v jejich mokré zmljance náčelník štábu brigády, baron Rosen. Seděl s nimi pod dřevitou střechou, s níž kapala dovnitř vytrvale studená voda, a naslouchal jim.

Čechoslováci – to byli nyní rytíři idee, rytíři bez bázně a hany.

A začínalo se jim líbiti na hoře Rypně.

Každý, důstojníci i vojáci, radostně jím ve všem šli vstříc. Vycítili záhy, že jim zde bude zakrátko velmi dobře. Druhý „kavalerijský korpus“ již zítra bude jejich „rodným“ korpusem.

Usnuli posléze, šťastni a spokojeni jako vždy.

Ale ráno čekalo na ně podivné překvapení. Ryze ruské překvapení.

K Březovi přišel mladý důstojník, jenž ho vyzval do štábu.

Zde mu sdělili rozkaz, že má ihned se svým oddílem zase nastoupiti zpáteční cestu do Nádworky. Proč – o tom nebylo v rozkaze ani slova.

Shromáždil tedy zase svoje lidi a sdělil jim zprávu.

„Ták!“ řekl Vojta Baroch.

Rozloučili se tedy s kavaleristy i s horskými dělostřelci, dali sbohem velkolepému a monumentálnímu karpatskému kraji, kde viděli v dálce v nížině rakouské zákopy, táhnoucí se na samé hranice Uher.

„Mohli jsme jít na Pešť,“ vzdychl Skřivan.

Nastoupili cestu dolů.

A zase přenocovali ve Fentecale mezi Huculy a Rumuny.

Večer však přijel k Březovi posel – husar s rozkazem, aby se oddíl a jeho velitel hlásili na velitelství pluku irkutských husarů ve vesnici Pniowě před Nádworkou. Podepsán byl plukovník Sawickij.

Došli tam o polednách druhého dne.

Březa se ohlásil u plukovníka Sawického.

Plukovník byl vysoký, mohutný člověk, světlý, s prošedivělými vlasy.

„Slyšel jsem váš zpěv, když jste před několika dny tudy procházeli. Podivný, neruský zpěv. Naslouchal jsem těm vašim rytmům. Znělo mi to nějak blízce. Posad'te se. Já jsem Polák. Vypravujte mi něco o sobě.“

Březa, jako vždy, vypravoval. Jak nejlépe uměl.

Tento Polák poslouchal pozorně a usmívavě. „Chtěl bych viděti vaše lidi!“ Březa poslal pro Horáčka, Skálu, Perného, Budecia.

„Vy se tedy bijete za svobodu Čechie?“

„Ano!“

„Slyšeli jste něco o polských legionech? Nemám na mysli jen legiony z této války. Poláci, od té chvíle, kdy ztratili samostatnost, organisovali svoje legiony. Napoleonské legiony! Slyšeli jste o nich? Nepřestali snít o svobodě. A věřili vždy ve své osvobození. Byla to součást jejich náboženství, tato víra ve „wolnosc ojczyzny“. Nepřestávali se za ni modlití. Vy Češi jste nás někdy nechápali. A byli jsme si tak blízcí! A nebyl náš osud tragičtější vašeho? Myslíte, že to není truchlé a vážné, co jsme podnikali pro svoji svobodu v této válce? Je to jen tragické, že Poláci bojovali za svoji svobodu tam i zde. Tam i zde byly legiony. A není to hrozné, stály-li proti sobě? Za touž věc? Pochopte naše postavení! Měli jsme mnoho trpkosti vůči Rusku, již vy neznáte, již jste nepocítili a sotva ji kdy pochopíte. Ale my Slované se přece na konec dohodneme. Zbývá jedině: Poznaň! To je, bratři Češi, memento! To je nepřítel! Proto my Poláci dnes loyálně bojujeme ve veliké armádě ruské. Porážka Německa a Rakouska musí přinést sjednocení Polsky. A tím i její osvobození. My ruští Poláci, toužíme po Poznani a po Haliči. A doufáme v unii s Ruskem. Pánové, budete dnes mými hostmi. Dovolte, abych vám vystrojil malou večeři. Mám takovou radost, že jsem se sešel s bratry Čechy, o nichž jsem tolik slyšel. Vím, jsou mezi vámi intelligentní lidé, ideoví lidé. Přijďte všichni. Zazpíváte mně

a našim důstojníkům své krásné písně. Pomněte, že irkutští husaři dovedou cenit chrabrost a věrnost ideálu. Přijďte tedy, budete vítáni!“

Rozmlouval potom ještě dlouho s jednotlivými vojáky, kteří nevycházeli z údivu. Ještě nikde se jim nedostalo tak bratrského přijetí jako mezi těmito aristokratickými kavaleristy. Byli přece jen oblečeni v uniformy řadových ruských vojáků, a věděli, co to v Rusku znamená. Byli před ruskými důstojníky přece jen vždy „nižšími činy“. Nemohli ani očekávat, že by si byl dal kdo práci, aby pronikal pod tyto těžké ruské „šněly“, k srdci těchto neznámých lidí z daleké a z cizí země, kteří přišli bojovat po boku ruských vojsk za svoji svobodu a kteří se vždy chovali tak nevťiravě a skromně, berouce na sebe dobrovolně tíhu ruské subordinace, jež odsuzovala prostého ruského vojáka ke stupni téměř živočišnému!

Nevycházeli ani z údivu večer, když se shromáždili v jídelně husarského pluku, kde bylo pro ně prostřeno tak, že už dávno zapomněli na úpravu takového stolu!

Přišli důstojníci pluku a posadili se mezi ně. Přišel i plukovník carevniny suity, šlechtic s německo-ruským jménem, jenž tu právě dlel na návštěvě a jenž s počátku nemohl jaksi pochopiti přítomnost těchto prostých vojáků v důstojnické jídelně jezdeckého pluku. Ale i on se záhy spřátelil a překonal svou šlechtickou nechuť k „šěromu šnělu“.^[31]

Na konec po několika písničkách zapomněli všichni na svá důstojenství. Nikdo nevěděl, jak se to stalo, že atmosféra v této síni a v této společnosti, jistě kuriosní a jedinečné ve všech armádách světa, se tolik proteplila a zlidštěla. Seděli zde Rusové, Poláci, Čechoslováci, byl tu jeden Bulhar, uprchlík ze Sofie, nyní ruský dobrovolník-důstojník, několik Arménů s překrásnými mandlovými očima a jeden Francouz, z části již poruštělý. Malé bratrstvo slovanské a dohodové, jež tak zvláště sdružila zde válka.

Zpívali a tančili na konec. I pili vodku i víno na bratrství, na ramena pak zdvihli plukovníka Sawického a provolali slávu Rusku, Polsku, Československu, všemu Slovanstvu, i malé nešťastné Armenii.

Plukovní hudba, jejíž kapelník byl Čech a radostně tu objal své odvážné krajany, zahrála všem jejích hymny. A Sawický byl šťasten, že slyší polskou hymnu v této souvislosti – i v jeho očích objevili se slzy.

Irkutští husaři se nyní pobratřili s Čechoslováky. Veselí a bujná družnost proměnily tuto noc v jarou vojenskou pitku, plnou půvabu a vtípu. I plukovní báťuška, vážný vousatý kněz s

mohutným křížem na prsou se rozveselil a objímal se se Skřivanem, jenž mu vykládal svoje dojmy z terezínské věznice. Tak Čechoslováci přenesli svoje bratrské veselí i do tak staré a zvyklé společnosti ruských důstojníků, z nichž jistě nikdo nikdy si nepomyslel, že bude kdy popíjeti u společného stolu s „nižními činy“.

A druhého dne před odchodem do Nadworny prošli rozvědčíci ještě na rozloučenou před plukovníkem Sawickým „ceremoniálním maršem“, křepce a vesele, jakoby celou noc spali.

„Molodci!“ řekl Březovi na rozchodu. „Slyšel jsem vždy, že se dobře bijí. Viděl jsem včera, že i dobře pijí. Jsou to tedy dobří lidé a dobří vojáci. Mají velikou budoucnost – A vy nezapomeňte na plukovníka Sawického. Na shledanou v Praze a ve Varšavě. Jděte sbohem!“

V Nadworné ve štábu korpusu sdělili Březovi překvapující věc. Přišel rozkaz, aby se půlrota ihned vrátila – do Krzywe. Tentokráte ke štábu 74. divise, jež zde vystřídala 23. divisi. Potřebují jich tam.

Když to sdělil rozvědčíkům, tu Skála radostně vykřikl. Stýskalo se mu po Zinočce. Bude jí tedy zase na blízku.

„Styd' se,“ pokáral ho Březa. „Najednou, hle, děvčátka! Zapomněl již zcela na Vlastu a pomalu i na Vlast. Voják nemá času na hloupé citečky. Vnášíš k nám cosi, čeho nemůžeme potřebovati. Byl bych nerad, aby se mi tito kluci rozběhli po ženských. Kolik takových Zinoček potkáš ještě v Rusku! Dej pozor na své srdce, ať příliš nezměkne. Od toho změknu i svaly – i povaha!“

Skála byl silně pohoršen. Ale mlčel. Stýskalo se mu – a bašta!

Březa před odchodem šel se ještě pokloniti generálu Tumanovu.

Nezastal ho. Jakýsi adjutant mu sdělil, že odjel včera s jeho císařskou výsostí narychlo do Petrohradu.

A když za tři dny dorazili Čechoslováci odpoledne do městečka Podhajců, zvěděl tam Březa ohromující zvěst.

Car dal Rusku odpovědné ministerstvo.

Kníže Lvov je premierem.

Miljukov je ministrem zahraničí. Gučkov vojenství.

Kerenský je ministrem spravedlnosti.

A vrchním vojevůdcem je jmenován velkokníže Nikolaj Nikolajevič...

Toho večera a této noci nikdo z Čechoslováků nespál.

Snili o novém Rusku. A provolávali mu urá!

XVI.

Ale když došli do Krzywe, události se jim osvětlily a doplnily ještě jinak a dále. Všude byly záplavy papíru, čehož dříve nebývalo. Byly to noviny. Především „Kyjevskaja Mysl“. Přinášely zprávy o hladových bouřích v Petrohradě.

Rovněž i zprávu o rozpuštění Dumy a zase zprávu o odpovědném ministerstvu. V hlavách Čechoslováků vzrůstal chaos a v jejich srdcích úzkost.

Půlrota se seřadila před štábem, jenž již nebyl jako štáb 23. divise ve známém Folwarku, nýbrž za řekou ve vsi v budově jakési továrny. „Děžurný“ důstojník ohlásil ji veliteli 74. divise, generálu Šipovu.

Byl to vysoký, majestátní stařec s bílým rozčísnutým voussem na bradě, jenž vyšel před šik Čechoslovákův a pozdravil ho. Po tom se obrátil k Březovi a otázal se ho s jakousi příkrostí:

„Vy nejste ruský poddaný? – Ale přísahal jste věrnost našemu caru, caru pravoslavnému?“

„Vaše Prevoschoditělstvo, přísahali jsme všichni, my Čechoslováci, že budeme bojovati za svobodu Československa, za Slovanstvo, za Rusko. Přísahali jsme dle formule, platné v ruské armádě!“

„Dobrá! Vítám vás! A chci býti s vámi spokojen.“

Březa potom, odeslav svoje lidi do ubikací, jež jim opatřili již ubytovatelé, zašel do štábu pro informace a rozkazy.

Zde byli všichni rozrušeni. Nikdo s ním nechtěl mluvíti.

Zvěděl ovšem ihned proč. Právě přišel telegram, že car Nikolaj II. se zřekl trůnu ve prospěch svého bratra.

Ruským carem je tedy od nynějška onen štíhlý a zadumaný muž, jež viděl ještě nedávno v Nadworné.

Michail Alexandrovič!

Nuže? Není to snad vítězství „na celé čáře“?

Ale v jeho duši již se usídlil silný neklid. Měl pocit, že věc s Ruskem není ještě skončena. Je možné, aby takto v době války, se postupoval trůn ohromné říše bez otřesu? Bez těžkého přízvuku, zrozeného z tragického pozadí, jež tu jistě jest?

V jistém smyslu bylo by možné, radovati se všemu tomu, co se děje. Armáda volala po Nikolaji Nikolajeviči. I Češi po něm volali. Tento starý, přísný, ba někdy i zlý voják, tato vysoká postava a tyto ocelové, přímé oči – zdaž to nebylo něco nejvyšší srozumitelného a jasného v ruské mlze? Vedeme vojnu s Němci. Za tímto člověkem nestojí ani Alice Hessenská, ani hrabě Frederichs, ani stockholmský Protopopov, ani zrádcové Suchomlinov, Manasevič-Manilov, ani zvíře Rasputin! Nikolaj Nikolajevič mluví vždy neobmyslně: rozbít Německo!

Totéž je známo o Michailu Alexandroviči.

Zapřísahal prý svého bratra!

Prosil ho, aby dal v této těžké době Rusku vládu, jež by byla odpovědná národu a nikoli Rasputinovi.

Březa vyšel z budovy štábu a pomalu se šinul ke své chalupě.

Rozvědčíci již věděli všechno od ruských vojáků, kteří v hloučcích stáli po vsi a rokovali. Byly to první ruské „meetingy“, „mítingy“, na nichž Mit'ové přesvědčovali ještě Ivany a jimž s obavou naslouchali Aljošové.

Stanul a poslouchal.

„On, Michail, je prý dobrý člověk!“

„Eh, což, Nikolaj byl také dobrý člověk.“

„Všichni oni jsou dobří, tovaryši, ale...“

„Nu, nu, stejně nás budou tlačit...“

„Oj, co ty povídáš, Jegoryči! Nelze dát Němcům sežrat zemi, hodit jim Rusko jako vlkům...“

„Hle, on, untěroficír! Rusko je veliké, ať se nažerou.“

„Pravda, všem by stačilo... Hranic tu není... Všechny by uživilo...“

„Lépe by bylo, kdyby udělali mír! Domů nás poslali...“

„I pošlou, holoubku, pošlou... Soldátíkům se přejedla již vojna. A nás tam ženy čekají...“

„A děti! Mám synka, takový je kučeravý.“

„Nechce se nám již bojů... Dosti jsme se nabojovali. Pod Krakovem jsem byl, třikrát raněn a zase na frontu. Jako hovada nás honí...“

„A ty myslíš, že za nového cara bude lépe? Car jako car. Všichni jsou od nás daleko...“

„Nu, nu, továryši! Nehovořte tak! Přece lepší ruský car, než car germánský.“

„Oh, všechno jedno!“

„Ne, ne, přijde car germánský, vezme chleba, dobytek a do Němec pošle. Víte, že tam mají hlad!“

„A ty tomu věříš? Lhali nám, jistě nám lhali...“

„Ba pravda! Nedávno několik Němců vzali do zajetí! Takoví vyžraní! Břichatí! A v brejlích! Lhali nám, jistě nám lhali...“

„Nu, kolikrát já zde s Ivanuškou jsme na to mysleli: k Němcům přejít!“

„Boj se Boha, Jegoryči! Byl by to hřích. Přisahali jsme. Což ty nejsi člověk pravoslavný?“

„Nu, nu, kolik jich přešlo, a všem je teď dobře. Živi zůstali. A po válce se vrátí domů. A co ty víš, kde zdechneš? Za Nikolaje tolik národa pobili. Ty myslíš, že za Michaila nepobijí?“

„Dokud je vojna, zabíjejí, což dělat. Kdybys byl carem, i za tebe pobijí...“

„Kdybych byl carem, učinil bych mír...“

„A Rusko prodal Němcům, Antikristům, Austrijákům a Turkům. Ještě hůře by vás tlačili, okrádali, zabíjeli. Víš, jak na Kavkaze zabíjeli Armény. A to proto, že byli věrni Kristu. Nepřátelům Kristovým chceš prodat Rusko? Lid zavést k ztracení? Styď se, Jegoryči...“

„Oh, už jako pop promluvil! Hled'te ho, oficírské papirosky kouří...“

Březa vešel do své chalupy. Byli tu Budecius a Perný.

Perný zářil.

„Bratře praporčíku, bratře praporčíku, co tomu říkáš? Revoluce, ale jaká revoluce! Jak je to krásné! Jsem od té chvíle jako opilý. Zvítězíme! Zvítězíme! Je konec separátnímu míru! Konec „temným silám“! Konec Alexandře Fjodorovně. A povede nás zase Nikolaj Nikolajevič!“

Březa se usmál.

„Bratře praporčíku, myslím, že musíme něco učiniti. Gratulovati ruskému národu! Snad vyslati deputaci... k veliteli divise.“

„K starému generálu Šipovu?“

„Ano. Jistě má radost...“

„Snad!“

Do chalupy vstoupil ruský voják a podal Březovi papír.

„Vaše blahorodí, rozkaz štábu divise.“

Důstojník do něho nahlédl a obrátil se ihned k oběma dobrovolníkům:

„Odpoledne v pět hodin jsou shromážděny všechny oddíly štábu na pastvině za Folwarkem k přísaze novému carovi. Přijdou také Čechoslováci. Jděte, oznamte to bratřím, ať jsou připraveni. Sraz zde před chalupou o půl páté. Necht' nikdo neschází. Hofírek necht' se umyje...“

I vyšel opět do vsi.

Jeho nitro planulo. Měl dojem, že má silnou horečku. A zdálo se mu, že jeho mozek hoří.

Tak se to vše přivalilo jako lavina. Není sil, vše srovnati a zvážití v tomto okamžiku. A přece, tolik si toho přál on, jeho bratří, všichni důstojníci ruští, s nimiž mluvíval, celý ruský národ! A přece je to otřes tak mocný, že zatím nelze dohlédnouti jeho dosahu. A to je, co uvaluje tíhu na jeho myšlenky.

Všude stály ony hloučky vojáků, živě hovořících, jež se přely především o „vojnu a mír“.

Šla na něj hrůza z tohoto temného mužického rokování, z něhož na konec vyzníval vždy onen primitivní a živočišný závěr, jenž ho tak děsil a jenž zněl: domů, za pec!

Došel zase k budově štábu. Byl čas k obědu. Ale to nebylo, co ho sem zavedlo. Chtěl něco slyšeti, zvědět... Je úžasné, jak fronta a armáda ví málo o podstatě událostí. Je to schválně? Je to obava, aby to jí neotřásl? A neotřese jí toto tajnůstkářství?

Jak to, že car, jenž nedávno rozpustil Dumu a dal Protopopovu téměř diktátorská plnomocenství, tak rychle a překotně ustupuje, svěruje vládu Miljukovu a Kerenskému, jenž zastupoval v Dumě nejlevější křídlo, zřiká se trůnu... Je to porážka hesla „separátní mír“, porážka germanofilské politiky, je to vítězství hesla „vojna do vítězného konce“? Je to nový ruský patriotismus, nový ruský nacionalismus, jenž zrodil tento převrat? Zavlaží nyní v Rusku nad starými erárními barvami carskými nacionální prapory, modrá, červená, bílá? Bude to nyní Rusko národní, slovanské, sjednocená velická říše, ale moudře a moderně spravovaná, o racionelní konstituci, říše občanské svobody a rovnováhy, nová demokracie světa, slovanská demokracie?

Při obědě se mluvilo o překot. Starý generál Šipov byl značně pobledlý a stále jen prosil;

„Pánové, jen disciplinu zachovejte! Nespouštějte vojáka s očí! Buďte k němu laskaví a netýrejte ho – nechci vidět v divisi ani jediného důstojníka, jenž by vztáhl na vojáka ruku, ale nechci vidět také ani jediného důstojníka, jenž by si nechal přerůst našeho mužíka přes hlavu. Vlast je v nebezpečí! Stojíme proti nepříteli! Kéž Bůh zachová při síle Hosudara Imperátora Michaila Alexandroviče!“

„Urá! Urá! Urá!“

„Nechť nás vede k vítězství vrchní vojevůdce, velkokníže Nikolaj Nikolajevič!“

„Urá! Urá! Urá!“

Vtom vstoupil do síně poddůstojník telefonista a hlásil:

„Vaše Prevoschoditelstvo, volá štáb korpusu.“

Všichni zmlkli. Generál pomalu vstal a těžkými kroky, jakoby šel po ledě, odešel do sousední místnosti.

Hovor nyní vázl. Všichni rázem nějak vytušili, že se ještě něco děje. Za okamžik přišel opět voják a prosil náčelníka štábu, plukovníka Somova, aby se dostavil ke generálovi.

Za chvíli se plukovník Somov vrátil. Bez generála.

Nastalo hrobové ticho.

„Pánové,“ děl zvláštním, skřípavým hlasem, „musím vám oznámiti, že na rozkaz štábu armádního sboru dnešní přísaha se zrušuje... Jeho Veličenstvo, Hosudar Imperator Michail Alexandrovič, se vzdal všeruského trůnu...“

Ticho, jež tu tkvělo i na okenních záclonách, se ještě prohloubilo.

Všechny oči byly upřeny na ústa plukovníkova, jež se chvěla...

Ale plukovník po vteřině pokračoval:

„Všecku vládní moc od této chvíle přejímá Prozatímní Vláda s knížetem Lvovem v čele – do toho okamžiku, kdy všeruské ústavodárné shromáždění, do něhož budou v nejkratším čase vypsány všeobecné volby, neustanoví vládní formu Ruska... Kromě toho došla zpráva, že vrchní velitel, Nikolaj Nikolajevič, byl Prozatímní Vládou odvolán. Nejvyšší velitelství nad vojsky, bojujícími na frontě proti nepříteli, bylo svěřeno generálu Alexějevovi. Od nynějška všechny rozkazy, oznámení, rozsudky, jež se dříve dělaly ve jménu Imperatora, vyhlášují se jménem Prozatímní Vlády. V modlitbách, předepsaných pro vojsko, budiž všude zaměněno jméno Hosudarovo slovy „Prozatímní Vláda“. Nápis „za cara a vlast“ buďtež omezeny pouze na slova „za vlast“. Vrchní velitel generál Alexějev přikazuje zachovati všude klid, disciplinu, pořádek. Prosí důstojnický sbor, tuto inteligenci země, povolanou pod prapory a tvořící dnes převážnou většinu ruského důstojnictva, aby v této těžké době, kdy Rusko prodělává revoluční horečku, neochaboval na duchu, byl sám svému okolí příkladem kázně a oběti pro celek, pro národ a Vlast, aby tak byl umožněn přechod k normálním poměrům a říše byla zachráněna. Prohlašuje dále, že se mu dostalo ujištění, že Prozatímní Vláda má čestné úmysly a opravdovou vůli pokračovati ve válce proti Německu a jeho spojencům až do vítězství. Rusko i nadále zůstává věrno svým statečným spojencům, kteří převrat uvítali blahosklonně. Každý, kdo by opustil svoje místo v boji Ruska s nepřitelem, dopouští se zrady a staví se mimo zákon... Pánové, dovolte, abych jako váš náčelník štábu vás poprosil, abyste tato slova vzali na vědomí. Zachovejte klid! Pomněte slov svého velitele divise: Neopouštějte svých vojáků. Nedopust'te mezi nimi podvratné činnosti agitátorů, o nichž se zmiňuje velitel

sboru, jenž má zprávy, jakoby na frontu mezi vojsko vyjelo množství agentů-provokatérů z Petrohradu. Dbejte především, aby se vojsku všeho dostalo, co mu patří. Všichni opravdoví lidé Ruska nechť jsou na stráž a chrání armády i země před rozvratem a porážkou! V této chvíli jen pořádek, klid a zdravý rozum spasí naši vlast. Přeji vám k tomu všemu, pánové, mnoho síly.“ Opět hrobové ticho.

Konečně někteří rozpačitě začínají rozhovor. Ale mnozí kvapně vstávají a opouštějí místnost.

Mezi nimi je i velitel československých rozvědčků.

Venku svítí první veselé březnové slunce. Všude se hlásí předjaří. Cesty ve vsi jsou, jako všude a vždy zde v Haliči, těžkými a hluboce rozrytými brázdami bláta.

Březa potkal tu nedaleko, na stezce, vyšlapané rozměklými zahradami, generála Šipova. Vysoký stařec v černé a mohutné kavkazské „burce“, s hlavou nachýlenou, bral se ku předu jako opilý.

Březa nemohl se zdržeti úsměvu, když ho viděl. Připadalo mu, že tento věrný služebník carův je snad více omráčen událostmi, než sám car, jenž odevzdal trůn jako odevzdává hráč svoji partii karet svému sousedovi, musí-li ven.

Generál ho zahlédl. Pohleděl na něj trochu mračně, ale hned se jaksí rozjasnil, když ho poznal, a zvolal naň přívětivě:

„Zdrástvujtě, praporčík!“

„Zdravija želajem, Vaše Prevoschoditelstvo!“ odvětil Březa.

„Vy jste z Čech?“ začal generál rozmluvu.

„Ano, z jižních Čech, Vaše Prevoschoditelstvo!“

„Podejte mi svoji ruku! Tak! A víte-li, co vám řeknu? Hle, co vám řeknu: já jsem také Čech. Nu ano, nedivte se. Nemluvím česky, neumím. Jsem ze starého, českého rodu. Moji předkové byli Husité. Po třicetileté válce odešli do Polska. Odtud na Kavkaz. Šíp-Šipov, hle, vidíte! Mnoho jsem na vás dnes myslel při všech těch zprávách. Jak se jmenujete?“

„Jan. Ivan.“

„A po otci?“

„Ivanovič!“

„Hle, jaké je to ruské. To nejrůšnější. Ivane Ivanoviči, pojd'te se mnou na čiši čaje. Ke mně do bytu. Nu, neodmlouvat! Pojd'te!“

Vešli za okamžik do čisté chalupy, kde generál obýval čerstvě obílenou přední světnici. Děščík jim přinesl čaj, bílý chléb a máslo.

„Vy se asi velmi divíte tomu, co jsem vám řekl. Ale je to pravda. Já jsem častokráte, slyše o vás, toužil spatřiti české dobrovolníky. Ach, zapomněl jsem, i moje rodina, již dávno na to, že jsme vyšli z Čech. Velké ruské moře nás pohltilo jako tak mnoho jiných emigrantů. Mám doma však všelijaké památky. I bibli – Králickou. Uchovala se jako živá četba dlouho v naší rodině, jež s počátku, dokud moji předkové žili v Polsku a v přibaltickém kraji, byla protestantskou. Dnes v ní již nikdo nečítá. Stopadesát let žijeme na Kavkaze, kde mám statek. Ale vida dnes vás, vzpomněl jsem si na vše. A naslouchaje potom zprávám z korpusu, podlehl jsem úzkosti nejen o Rusko, ale i o vás. Je konec Rusku. Je konec Slovanstvu, ano, ano, ano! Car, ať byl jaký byl, byl car. Bohem nám daný. Pomazaný Páně. A mělo zůstat carovo, co bylo jeho! Přišel Michail. První Romanovec byl také Michail. Toto jméno nebylo šťastné. Poslední Romanovec je Michail. A nyní není cara! Není-li cara, není Ruska. Není síly, jež by byla posvěcena Bohem a jež by udržela Rusko. Lid, jenž svrhl svého cara, postavil se proti Bohu. A ruské přísloví zní: Nebudeš-li poslouchati cara, budeš poslouchati psára. Můj otec bojoval proti Turkům, za osvobození Slovanů. Já jsem nyní bojoval proti Germáncům, za osvobození Slovanů. Jen car může osvoboditi Slovanu. Židé z Prozatímní vlády jich neosvobodí. Neosvobodil-li Nikolaj, mohl osvoboditi Michail. Jako archanděl s mečem plamenným zkontroloval by zpupnost Němcův, a dal by svobodu všem, kteří trpí pod cizím jařmem. Dal by svobodu i Polákům. Ale teď, teď je konec. Konec je velikému carátu ruskému, veliké pravoslavné Imperii! Konec je svatě říši Kyrilla a Methoda! Konec je slovanské državě. Konec je velikému hosudarstvu od Visly, českých hor, od Alp, Adrie, Balkánu, od Cařihradu až k Velikému oceánu! Proti Bohu pravoslavnému vyvstal Antikrist, jenž byl prorokován. S revolucí v zádech nemůže veliká ruská armáda nastoupiti pochod na Germanii. Ruská vojska již nevstoupí pod prapory svatého Jiří Vítěze do vaší Prahy. Nevztyčí kříž na chrámě svatě Sofie v Cařihradě! Pluky Igora Svjatoslaviče nestanou na balkánských horách a neosvobodí svatých monastýrů v mořských úžinách dardanelských. Hořký se stal náhle celý život, holoubku! Hořký a těžký k nesnesitelnosti. Nic, povídám, nic nesvedeme bez svého cara! Temný je náš lid, v zemi od věků pořádku nebylo. Jen car nás držel. Domníváte se,

praporčíku, že nyní bude ten lid lepší a že v zemi bude pořádek? Nic nebude! Bratrovražda bude! Bohu se budou lidé rouhati, zákony jeho šlapati, Židům budou sloužit! Hořký a nesnesitelný stal se život v několika hodinách...“

Generál byl zcela bledý, prozelenalý. Jeho ruka, křečovitě svírající sklenici čaje, se chvěla, jeho bílá brada se třásla.

„Oh, vy jste Slovan, ale nejste Rus. Jste ještě cizincem v této zemi. Nepochopíte bolesti ruského srdce...“

„Vaše Prevoschoditělstvo,“ namítl smířlivě Březa, „car Nikolaj nedovedl by Rusko k vítězství. Obklíčili ho domácí Němci...“

„Poznal to, byť pozdě. Proto odevzdal trůn Michailovi. A Michail dovedl by Rusko k vítězství. I Nikolaj Nikolajevič. Proč jich nenechali s Bohem dovršit velké dílo? Kdo nás povede nyní?...“

„Vůle národa...“

„Mluvíte hlouposti, mladý muži... Do pekla nás přivede vaše vůle národa, národa černého, mužického, ochotného uvěřit každému, kdo mu naslibuje egyptské hrnce masa... Nu, jste všichni stejní. Nevěřte v Boha, toť vše. A zle vám všem bude na zemi, hrozně vám bude a na kolenou budete prosit a modlit se za návrat carův... Nu, holoubku, jděte, jděte ke svým Čechům! A Bůh vám pomáhej! Necht' vaše vlast je šťastnější než Rusko... A navrátíte-li se do země české, sdělte jí pozdrav ode mne... Nu, sbohem! Nevzpomínejte ve zlém starocha, jemuž je souzeno umřít se starým světem, se starým Ruskem. Nerozumím já tomu vašemu novému... světu! V prach se pokloňte zemi, z níž vyšli moji otcové s biblí... Žel, myslel jsem si ještě dnes ráno, když jsem vás viděl stát všecky v šiku tam u štábu, že s vámi přijdu také, byť na okamžik, na svatou půdu mučedníků českých. Že tam opět vstoupím s biblí... Nu, dosti, dosti. Vy si řeknete: stařecké řeči. Oh, vše jest mi již lhostejno. Zhořkl život... Není cara, ochránce zákona božího... Jděte sbohem!“

Březa se hluboce uklonil a vyšel.

Byl již téměř večer.

Ale ve vsi bylo nezvykle živo. Všude, ve všech oknech, byla světla. Viděl, kterak tam vojáci se tísní okolo lidí, kteří jim předčítají z novin, jichž odpoledne došly celé záplavy. Rokovalo se i na ulicích.

Cestou navštívil chalupy svých rozvědčků.

Budecius četl pozorně „Kyjevskou mysl,“ Horáček pak bral mu zpod ruky list za listem a nahlas předčítal jednotlivé zprávy ostatním, kteří napiatě poslouchali.

Perný byl však ze všech nejvíce spokojen.

„Rusko!... Rusko bude republikou! Jistě bude republikou. Vždyť i pro nás je to výhra. Vláda, v níž je náš přítel Miljukov zahraničním ministrem, týž Miljukov, který v Dumě mluvil pro nás, znamená pro nás víc než car s nejistým okolím. Už nebude moci nikdo předhazovati Rusku, že je to nejzpátečnější stát v Evropě. Nový svět se rodí... Utvoříme velikou slovanskou demokratickou a svobodnou federaci republik. Spojené státy slovanské! Bratři, to je přece úžasné, krásné! Ani nechápeme, jak veliké dny prožíváme.“

„Svoboda! Svoboda!“ zvolal Skřivan. „Skálo, budeš se moci oženiti se Zinočkou!“

Horáček, jenž se tvářil velmi rozpačitě a zadumaně, podotkl jen důvěřivě:

„Snad nám teď povolí velké vojsko...“

„Jistě! Jistě! Miljukov dovolí...“ ujišťoval Perný.

„Jaká je asi radost po celé Rusi... Jak všichni jásají! Není to ohromující? Svobodné, slovanské Rusko!“ vzrušeně mluvil Skřivan... „Kdo by ho nevítal? Vždyť celá ta dynastie Romanových byla již do tří čtvrtin poněmčena! V kom z nich byla čistá ruská krev? A nyní – Rusko bude republikou. Ústavodárné shromáždění jistě se vysloví pro republiku a musí se pro ni vyslovit každý dobrý Rus, každý dobrý Slovan...“

Vstoupil jakýsi ruský poddůstojník. Byl zrudlý v obličeji, oči vytřeštěny, a volal přerývaně na Březu:

„Vaše blahorodí! Máte přijít okamžitě do štábu. Je tam porada důstojníků... Náčelník divise se ve svém bytě právě zastřelil...“

Všichni oněměli.

Březa vyskočil a vyběhl do tmy. Klopýtal blátivou cestou k štábnímu stavení. Narážel na rostoucí shluky ruských vojáků, hlasitě se svářících.

Kdosi, jenž ho spatřil, volal za ním:

„Vaše blahorodí! Vaše blahorodí! Dovolte... dovolte nám připnouti vám na prsa... rudou stužku... Vaše blahorodí!...“

Ale Březa ničeho nedbal.

V kanceláři štábu ležel na pohovce generál Šipov, s prostřelenou hlavou a s očima do široka rozevřenými, vystouplými. Ve složených rukách svíral kříž. Lékař a pravoslavný kněz stáli mrtvě a ztrnule nad ním. U dveří seděl na prahu jeho „děňščík“ a plakal.

XVII.

Nový velitel divise, generál Pomerancev, zavolal si za několik dní Březu do své kanceláře.

„Sedněte si, práporčíku! Jste tu již několik dní. Prohlédl jste si už úsek divisních posic? Viděl jste už situaci nepřítelovu? Ano? Dobrá! Nuže, v posledních dnech se na druhé straně něco děje. Mám zprávy, že dochází k značným přesunům nepřátelských vojsk. Nesmíme v této době pustiti protivníka s očí. A pak: nesmíme ubíjeti vlastní svoje vojsko nečinností. Armáda nutně potřebuje zabývati se trochu zase Němci. Toto zpropadené zimní zátiší jí, v jejím stavu nynějším, nikterak nemůže býti zdrávo. Prokázati aktivitu – hle, co nás čeká. Nechť si nepřítel nemyslí, že nás revoluce připravila o všecku sílu. Jsem republikán a jsem oddán nové vládě. Věřím, že uvědomělá republikánská armáda se bude bít za svobodné Rusko lépe, než armáda starého režimu. Jen je potřebí vedle propagace nových idejí zaměstnati ji též novými akcemi na frontě. Vláda chce dovésti zápas s Německem do konce, do vítězného konce. Proto je nutno, aby armáda byla zdráva a nevzdalovala se od svých bojových úkolů. Rozuměl jste mi dobře?“

„Ano, Vaše Prevoschoditělstvo!“

„Neříká se již „Prevoschoditělstvo“. Říkejte mi „pane generále“. Kolik zde máte lidí?“

„Osmdesát pět.“

„To je slušný počet znamenitých rozvědčků, jimiž Čechoslováci, dle všech referencí, dovedou vždy býti! Znáte úsek Lysonskeho lesa?“

„Byl jsem zde již dříve, s 23. divisi! Zním ho dobře i nyní. Byl jsem tam předevcírem a včera s několika svými lidmi. Zjistil jsem a také jsem to napsal v hlášení náčelníku štábu, že Němci na místě zvaném „uťug“, prokopávají se pod naše posice. Tato jejich práce trvá již několik dní. Potvrzují to i velitelé úseku i plukovní rozvědčící, sapéři a divisní inženýr.“

„Vím o tom. Právě o této věci jsem chtěl s vámi promluvit. Prostudujte dobře ještě všechny okolnosti a připravte se i svoje lidi k tomuto úkolu: my začneme kopati protigalerii. Jsme tentokrát ve výhodě, právě že jsme níž než Němci. Můžeme se velmi pohodlně a dosti hluboko i daleko pod ně podkopati. Navezeme tam ohromné množství ekrasitu. Vyhodíme tu svoloč do povětří dříve, než ona to učiní nám. Nemůžeme na tom místě nic jiného dělat. Je to protivný massiv, jenž nám tam překáží. Mají tam dělostřelecký pozorovací bod a ovládají odtud celý kraj. To musí pryč. Váš úkol bude...“

„Podniknouti útok, pane generále!“

„Ano. Vykliditi nepřátelské zákopy po výbuchu. Pobíti nebo zjímati posádku. Zničiti kulometná hnízda. Trhacími ručními granáty rozbíti jejich opevnění, jehož si nedovolí již pro přílišnou blízkost obnoviti. Naše artillerie nemohla tak učiniti, protože bylo nebezpečí, že by tím utrpěli naši lidé a naše posice. Zastřeliti se na „uťug“ je pro naše baterie nejtěžší oříšek. Ale tímto podnikem my obnažíme část německého úseku, budeme míti vrata do nepřátelské domácnosti. Co tomu říkáte?“

„Jsem si jist úspěchem, pane generále, a děkuji vám za důvěru, s níž na mne vkládáte tento krásný úkol. Moji rozvědčící budou jím nadšeni,“ řekl upřímně český důstojník.

Generál se usmál, pohladil si černé kníry a sinou, oholenou bradu, i děl ještě, vstávaje, na rozloučenou:

„Myslím, že to bude míti dobrý vliv na ruské vojáky, když uvidí, kterak i bratři Čechoslováci se bijí za jejich svobodu.“

Zpráva o rozvědce vzbudila ovšem jásot mezi dobrovolníky. Náhle byla zapomenuta i ruská revoluce, i zprávy z Petrohradu o prvních podnicích Prozatímní vlády, i o tom, že vedle vlády se tam ustavil sovět dělnických, vojenských a selských deputátů, jenž kontroluje každý její krok a vytváří takto dvojvládí.

Byly zapomenuty i sensace, jež způsobovaly zprávy v tisku o „činnosti“ a „stycích“ Rasputinových, o „neřestech domu Romanových“, jež nyní hltalo celé Rusko, jež oznamovaly plakáty biografů a inserty „vysoce zajímavých“ spisů, byly zapomenuty i stati, popisující poslední okamžiky carovy před abdikací i jeho nynější vězeňský život v Carském Sele.

Bylo zapomenuto vše vedlejší, neboť i ruská revoluce jim byla v tomto okamžiku vedlejší: Čechoslováci se budou bít s Němci.

Necht' se děje vůkol nich cokoli: Čechoslováci jsou tu proto, aby se bili s Němci. Neboť Němci nepřestali býti jejich nepřáteli. Němci nepřestali býti žaláři jejich domoviny. Čechoslováci se budou bít s Němci za svobodu své vlasti...

Vzrušení všech bylo nesmírné. Konečně tedy opravdová bitva! Konečně tedy přímé a otevřené utkání se s nepřítelem, útok na zákopy, boj!

„Prodělali jsme hezké věci, zdatné a smělé kousky jsme provedli, ale tohle je přece podnik!“ radoval se Horáček.

„Bratři,“ řekl zaníceně vždy zahloubaný a tolik resignovaný v posledních dnech Jan Budecius, „bratři, nemysleme na to, co se děje za námi, okolo nás. Smyslu toho všeho se nedomyslíme. Mučím se tím již delší dobu a mrzím se za to nyní na sebe. Ale buďme šťastni, že jsme zase a především vojáky. V tom je dnes smysl a poslání naší touhy po svobodě. Budeme se bít! A spoléhat od nynějška především na vlastní síly. Bylo již nebezpečí, že se udebatujeme. Nemohlo by nás věru stihnouti nic hrůznějšího, nic tak česky jalového. Pomalu někteří z nás již docházeli k přesvědčení, že snad přece by bývalo lépe, kdybychom své české poslání našli v tom, že bychom místo českých pluků zakládali zde na Rusi mezi našimi zajatci mírové jednoty Chelčického. Sláva Bohu, máme co dělat. Výborně, Březo! Budeme se bít! Proto jsme tu – a pro nic jiného.“

„Správně! Mazat!“ řekl Skřivan.

„Přestaneme na mítinkách kázat,
budeme se teďka s Němci mazat.

Co nám je do ruské revoluce,
jen si svoji flintu držme v ruce.

Andress, Skřivan, Horáček a Pernej,
připravějí Němcům vejprask pernej.

By to bylo na ciment, ne tvaroh,
bude přítomen též Vojta Baroch.
Přisáhám, jak shlédnu pohled Březův,
do německých zákopů hned vlezou.“

Baroch říkal svoje verše pomalu, ale přece tak souvisle, že se všichni podivili, jak rychle nalézá rýmy. Jen Budecius se smíchem, u něho neobvyklým, podotkl:

„Špatně. Poslední rým má zníti: vlezův.“

„Já vím,“ odsekl Baroch. „To je jako: až tamtady půjdu, zalévat ji būjdu. Na to my básníci nejdem. My máme svý práva... Jo!“

„A kdo všechno půjde na tu rozvědku?“ ptal se Skřivan.

„Já... já... p... prosím, b... bratře p... p... praporčíku!“ vykoktal ze sebe první Plšek, hoch málomluvný, v sebe vždy skrytý, ale dnes dychtivě naslouchající v této hlučné skupině.

„Sdělím vám to. Poradím se s Horáčkem,“ řekl Březka a rychle odešel, aby nemusel nikomu nic slíbit. Za to všichni obklopili Horáčka a žebronili.

„Nic nevím, nic nevím,“ bránil se šikovatel. „Vždyť ani nevím, kolik nás má jíti. Nechte mne, bando! Musím se poradit s praporčíkem.“

Po tři dny, kdy se útok na „uťug“ připravoval, obléhali dobrovolci chalupu Horáčkovu i Březovu. Vyčítali jeden druhému, kolik má již kdo rozvědek, div se nepopřáli. Horáček nestačil je krotit. Chodil mezi nimi, usmíval se tajemně a dráždil ostatní různými narážkami a přísliby.

„Tak se neboň a řekni nám, kdo všechno na tu rozvědku půjde,“ obořil se naň Skřivan.

„Mlčíš, ty ulejeváku,“ zakřikl ho Horáček. „Najednou se Skřivan cpe na rozvědky. Už tě nebolí ucho?“

„B... bratře Hor... Horáčku, mně b... bys snad mohl říci...“ pokorně prosil Plšek.

„Vy se tady na mne všichni sápete, kluci,“ bránil se statečný šikovatel. „Jen jestli to své nadšení jen tak nepředstíráte. To se uvidí až v boji, odpovídá-li vaše odvaha této touze, již tak hlučně projevujete. Bylo by to potom velmi krásné. Mohl bych jednou říci: hle, ti lidé považovali každý boj za veliký svátek. Považovali za největší výhru, byli-li vybráni k

nějakému bojovému úkolu. Není to krásný a nový rys v české duši? Nebáti se nebezpečí, neuhýbati před ním, jíti mu jako jedovatému draku rytířsky vstříc... Kluci, to by bylo nádherné, byla-li by to vnitřní pravda a ne obvyklý český „flanc“. A já se bojím, že...“

„No, no, jen se neboj,“ podotkl Skála. „Stále se někdo bojí, že opravdu za nic nestojíme. A není to pravda! Ti hoši to myslí věru upřímně. Někteří ani spát nemohou a povídají si o tom dlouho do noci. Proč je zakřikovati? Řekni nám, kdo na tu rozvědku půjde – a dobro! Aspoň se budou moci ti vybraní dobře připravit...“

„Ale já opravdu nic nevím,“ řekl na konec Horáček lítostivě. „Vždyť ani nevím, půjdu-li sám... Dejte mi už všichni svatý pokoj...“

Šikovatel se opravdu pohněval a odešel.

Jen Plšek ho dohonil a znovu žebronil:

„M... mám Hav... Havlíčkovy ep... epigramy. N... nosím je s... stále s... sebou. D... dám ti je!“

„Dobře, Plšku. Přimluvím se za tebe. Praporčík ostatně už na tebe myslel. Aspoň tě jmenoval. Buď bez starosti.“

„To... to jsem rád... To... to jsem rád...“

A dobrý knihař se radostně usmíval a tiskl šikovateli ruku.

XVIII.

Vyšli za pozdního odpoledne březnového ze vsi k posicím.

Všude, v polních pekárnách divisních, u stanovišť obozů a na místech, kde stály baterie, viděli na prsou ruských vojáků rudé stužky.

Také Astrachánci, vojáci pluku, jenž obsadil úsek lysonského lesa, byli ozdobeni rudými barvami.

„Je to universální barva revoluce,“ řekl Perný na čísi námitku. „Patrně jim nacionální barvy stále ještě připomínají starý režim. Rudá byla v Rusku vždy zakázána – jako u nás tomu pomalu bylo s běločervenou. Proto nosí nyní rudou. Hle, i někteří důstojníci!“

Čtyřicet rozvědčků se v zákopech nastěhovalo „v gosti“ k ruským vojáčkům do zemljanek.

„Vyspěte se!“ řekl jim jejich velitel. „Do čtyř hodin do rána jest ještě mnoho času. Unavili byste se bděním. Já zatím ještě prohlédnu místo s poddůstojníky. Do útoku půjde s námi 160 ruských rozvědčků. Kromě toho máme k dispozici batalion astrachánského pluku jako zálohu, kdyby Němci podnikli protiútok. Přesně ve čtyři začneme. Až se trochu utiší detonace, vyskočíme ze zákopů – a na ně! Na Němce! Východy z drátů nám Rusové připraví v noci. Ať mi nikdo z vás neudělá ostudu!“

Březa po prohlídce místa se ubytoval u velitele prvního batalionu.

Spáti však nemohl. Snil o tom, jak by bylo krásné, kdyby se dali Rusové strhnouti k velkému frontálnímu útoku a prorazili německou frontu! Zde by revoluce mohla ukázati svoji sílu i svojí moral. Hle, tito lidé s rudými stuhami na prsou postupovali by vítězně proti vojskům Vilémovým. Je to něco nového a nebývalého. Cítil, kterak i jeho strhuje představa, že snad pod těmito stuhami se tají nová, ohromná světová síla, spravedlivý sen obrovského kolektiva... Necht' jsou plány této rudé vlny jakékoli, myslel si Březa, jen když osvobodí Evropu a svět především od Viléma. V tom by bylo její stkvělé a světové vítězství! Tím by vzbudila důvěru lidstva! V tomto nedvojsmyslném, jasném a hrdinském postupu byla by její vnitřní pravda...

Vojáci ruští, s nimiž mluvil teď před chvílí, chtějí se bit s Němci. Mnozí z nich, kdož mají nepopletený rozum, říkají:

„Máme svobodu. Musíme ji bránit... Svobodné Rusko musíme bránit rozhodněji ještě než Rusko carské.“

Tak mluví zcela jinak, než ta štábní holota pekařů, vozků, telefonistů, ordonanců! Ulejeváků!

Tito zde stojí denně tváří v tvář nepříteli.

Velitel batalionu je intelligentní důstojník. Moskvič. Zná Čechy a svěruje se, že byl za svého služebního pobytu v Oděsse členem tamějšího „Sokola“.

„Znáte Čílu?“

„Oh, ano... A což vaši vojáci?“ tázal se Čech.

„Astrachánci jsou molodci. Nejsem dlouho u pluku, ale zamiloval jsem si je. Takoví opravdoví Velikorusové, Kacábi, jak říkají Malorusové, lid, byť i temný, ale dobrý a hrdinský. Od volžských kozáků se naučili statečnosti i čestnosti. Nějaký ten úskok – nu, milují. Je v nich ještě asiatská krev Volgarů a Pečeněgů. Jejich patronem je Stěňka Rázin. Milují svobodu a šíří. Myslím, že se budou dobře bít za svobodnou, neobsáhlou Rus.“

Noc mýjela zvolna. Březa nespal a nespal.

Zdalo se mu tentokrát v těžkém polosnu o Marině. Nikdy s nikým o ní nemluvil, ba vyhýbal se rozhovorům o této věci. Ale myslíval na ni často. Nyní stála před ním – lesní Madonna s děťátkem. Podivno! Byla to dcerka. Měla oči, nos, ústa a vlasy myslivcovy. Usmívala se sladkým dětským úsměvem a dívala se mu přímo do očí. Zdalo se mu ještě, že pomalu zdvihá prstík a hrozí mu:

Ty, ty, ty!

A Marina byla krásná! Oh, vždy bývala krasavice! Ale nyní tkvěla v jejích očích jakási líbezná a smířující krása! Usmívala se na něj a vztahovala k němu dítě, jež zatleskalo ručkama...

Březa vyskočil.

„Kolik je hodin?“

„Tři,“ řekl ospale ruský důstojník.

„Nu, je pomalu čas. Projdu se ještě. Ve čtyři hodiny začne ohňostroj! Prohlédnu si ještě všecko... Za půl hodiny bude nutno soustředit lidi... Jaké je venku ticho. Germánci nemají zajisté o tom ani potuchy, co na ně chystáme.“

„Chrápou spokojeně...“ podotkl Rus.

„Nejlépe by bylo ovšem, kdybychom tak mohli vyhoditi do povětří celý Berlín! Byla by to exploze, slyšitelná po celém světě. Hlavní je, že by ji zajisté slyšeli především v Praze!“

„Jste krvežíznivec...“

„Jsem... chcete-li! Nu, a teď půjdu. Na shledanou za chvíli...“

Březa vyšel. Nad ním bylo hvězdnaté nebe. A tišina vřkol. V zákopech se potulovaly hloučky rozvědčků. Jejich praporčík měl z nich radost. Zastihl skupinu, jež živě rokovala u sapérů. Byl mezi nimi i Budecius. „Starý“ spisovatel radostně vzhlédl ke svému veliteli...

„Bude to krásná věc...“

„Užitečná věc, milý l'art pour l'artisto,“ řekl mu Březa. „A víš, milý mrzoute, nesmíš se mi již tak nešťastně tvářit, jako to činíš v poslední době. Nelíbí se mi to. Mám dojem, že míváš vidění. Připadá mi, že stále tajně sestavuješ nějaký horoskop. Prorokuješ... chodíš a prorokuješ! Nač to? Vidíš stále před sebou celý svět. A vidíš – nu, co můžeš vidět? – mikrokosmos vidíš – a basta. Prosím tebe, můj milý, nemysli již na ruskou revoluci! Zblázníš se, jistě se zblázníš! Po druhé! Škoda psychické energie. Bojím se totiž, že tvoje zamračené vzezření mi zdemoralisuje vojáky. Hleď, dnes, dnes bychom mohli mítí svůj Toulon! Budeme-li chtítí...“

„Jakž bychom nechtěli...“ odušil Budecius. „Ale mám strach tady z těch... s červenými hadříky na prsou. To naše Slovanstvo je zatracená věc. Myslím si tak často, že vše, co podnikáme, je pouze boj o čest. Bude-li to mítí jaký jiný výsledek – nevím. Nevěřím prostě této „vlně“, či jak tomu říkáš. Kolektiv je nejistá historie! Ano, ano! Dnes tak – a zítra? Nu, poslechni si ho. Uvidíme, co řeknou, až se ukáže, že bude nutno ještě tak rok, dva, se s Němci tahati. Či i ty myslíš, že bude zakrátko konec válce?“

„Myslím... Ruská revoluce je ohromný a – nezapomínej – sugestivní fakt. U Němců odpadne nyní důvod, že bojují proti carismu. Němečtí dělníci těžko budou bojovati proti svobodnému Rusku...“

„Ale jdi... Nevěděl jsem, že i ty jsi takto naivní... Všichni jste opilí rudou barvou. Nemohu vás poznati... Co jsou... eh! Darmo mluvit! Není německých dělníků! Není německých soudruhů. Jsou jen vojáci Vilémovi a zůstanou jimi, o tom není pochyby. V Německu žijí jen Němci.“

„Voják nesmí býti nedůvěřivý...“

„Voják musí býti nedůvěřivý... vůči nepříteli. Jinak nevyhrává bitev. Voják musí považovati nepřítel – za nepřítel, a bítí ho!“

„Máš pravdu. Ale musí také znáti nepřítel...“

„A neznáme my – my Češi, Němců?“

„Dobrá! Nuže, dnes se s nimi budeme bít!“

„To jest jediné správné slovo! Dnes a vždy!“

Zákopy se začaly již plnit vojáky.

Rozvědčící se postavili na svá stanoviště. Horáček dostal úkol, provést ochranu pravého křídla. Zleva byli chráněni ruskou rozvědkou, k níž poslal jako spojku velitel celého útoku Březa Skřivana a Plška.

Ruští rozvědčící se vmísili mezi Čechoslováky a zvědavě s nimi rozmlouvali. Rovněž batalion – záloha zaujal svoje místo. Sapéři již pracovali.

„Za deset minut jsou čtyři hodiny,“ děl Březa ke svým sousedům. „Dejte dále: necht' je každý připraven! Na můj povel ku předu! Nikdo ať mi nezůstane vzadu, nebo ho...“

Za chvíli se ozval podivný sykot.

Stupňovalo se to v pískot, jako když hvízdá lokomotiva.

Ale nyní to byl již jek, pekelný řev a konečně strašlivá, ohlušující rána. Všichni cítili, jak se pohnula země, jako když se vše jim sesouvá pod nohama. K nebesům vyšlehl obrovský sloup ohně, žlutého s počátku jako síra, potom prudce rudnoucího a přecházejícího do oslňující bělosti.

Na helmice vojáků se sypal déšť kamení a rozteklé hlíny.

Země na místě výbuchu se podobala vroucímu kotli.

Všichni ztrnuli hrůzou.

Ale v tom již se rozletěl vzduchem ostrý a velitelský výkřik známého hlasu Březova, jenž vždy tak nepřekonatelně je strhoval:

„Vzhůru! Ku předu! Čechoslováci napřed!“

Hejno lidí se vyšplhalo nahoru před zákopy. Obloha, rozjasněná ještě ohněm exploze, osvětlovala silnou a širokou postavu Březovu, jenž se hnál první k německým zákopům.

Za ním to hřmělo nesmírným ruským urá!

Ohlédl se – a viděl svoje lidi! Zdvihl pušku vysoko nad hlavu jako prapor a letěl ku předu, neustávaje volati:

„Ku předu!“

Přiběhl až k německým drátěným překážkám.

Tam bylo hrobové ticho. Ani rána se neozvala proti němu.

Dobrovolníci ho dobíhali.

„Kde je ta banda! Kde je ta banda?“ řval vedle něho Andress, celý černý v obličeji.

„Maličko do prava!“ velel Březa. „Na místo explose! Tam je vchod do německých zákopů!“

Běželi tedy podél drátěných přehrad až k děsnému místu, kde byla hluboká díra podivná, škvířící se studna, vedoucí do hlubin německých posic. Již sem přibíhala z prava i skupina Horáčkova a za ní roznícení, řvoucí Rusové.

„Do zákopů! Na pravo! I na levo! Vy zůstaňte se mnou ve středu! Do jejich zemljanek! A bítí je! Zajatce hoňte k ruským zákopům!“

Seskočil a s ním hlouček vojáků do nádherného, pečlivě upraveného zákopu německého.

„Fuchslochy“ byly přeplněny Němci. Vybíhali odtud jednotlivě s očima zešílevšíma hrůzou, v těžkých helmicích, a zoufale cosi volali o překot. –

Slyšel jen:

„Mein Gott! Hilfe! Schnell!“

Rozeznávali již jejich tváře i uniformy. Byli to říšští Němci.

Nastalo vraždění. Leč trvalo jen velmi krátce. Tomuto vichru nebylo lze klásti odpor. Třesk ručních granátů přehlušoval divý křik útočníků i jekot napadených. Nikdo se za chvíli již nebránil.

Březa zahlédl zase Andresse. Měl pěnu u úst a zuřil.

Házet těžké, pětifuntové bomby do napěchovaných „Unterstandů“, kde se tísnily desítky lidí. Ničil telefonní dráty, vyhazoval kulometry z kulometných hnízd nahoru na napěchované

pískovými pytli střílny. Hlouček, jehož nerozeznával, mu oddaně pomáhal. Byli to Češi i Rusové.

Z jedné kaverny vyběhl jakýsi malý Němčík a narazil přímo na Březu.

Uviděv ruského vojáka, klesl na kolena.

„Gnade!“ zaštkal jako dítě a sepjal ruce.

Březa se zarazil. Hle, pomyslí si bleskem: Němec klečí před tebou! Měl chuť kopnouti ho do zadnice. Zdvihl jej však za límec a vyhodil ho nad zákopy, ukázav mu cestu k Rusům.

Němci byli zřejmě tak překvapeni, že nebyli s to podniknouti nic na svoji obranu. Mlčeli. Mlčela i jejich artilerie. Patrně z nich nikdo nevěděl, co se děje. Bylo u nich takové hrůzné a zmrazující ticho, že Březa měl dojem, že všichni zhynuli hrůzou.

Běžel dále zákopem. Všude Čechoslováci a Rusové „čistili“, „bílili“. Vyháněli zajatce z děr, shromažďovali kulometry, zbraně a vlekli je do ruských zákopů, odkudž se zase vraceli zpět. Nikdo drahnou dobu jich nerušil v tomto hospodaření „cizím majetkem“.

Ale náhle přece jen se ozvalo několik ran. Byla to německá artilerie, jež se patrně nyní vzpamatovala.

A za okamžik nastal prudký dělostřelecký boj, jemuž odpovídala i děla ruská.

Březa pochopil, že tu nelze déle pobývati. Úkol byl skončen. Ruské bataliony nenásledovaly, jak doufal do poslední chvíle. Nebylo to ovšem v plánu. Viděl však, že skutečný a ducha-přítomný vojevůdce mohl by zde vykonati ohromný čin. Pluk pěchoty, vniklý touto děrou do germánských zákopů, za hodinu by jimi prošel, vzal by druhou a třetí a další linie, umlčel by artilerii a otevřel by ostatním zálohám široká a hluboká vrata do německé fronty. Tudy by prošla divise, jež by mohla napadnouti nepřítel tak mocně s boku i ze zadu, že by se do jitra, do rozbřesku – již sotva vzpamatoval. A hnala by ho... ke Lvovu, k Přemyslu a snad i dále...

Teď viděl však, že je téměř osamocen. Zaběhl dosti daleko od „díry“, již způsobila explose. Potkával jen osamělé rozvědčíky, vracející se již, jak bylo ujednáno, do ruských zákopů.

Naproti němu stál v tuto chvíli Budecius. Byli nyní sami dva v německé domácnosti a okamžik si hleděli do očí.

„Skončeno?“ šeptl Budecius.

„Ano! Jsme hotovi. Musíme zpět. Nebo nás tu pobije jejich i naše artilerie. Slyšíš ji?“

„Ano!“

Vtom se za nimi ve spojovací chodbě ozval zvláštní šumot a jakési hlasy. Byli to Němci, spěchající z druhé linie na pomoc svým soudruhům, jichž tu ovšem již nebylo.

Březa vyskočil na hráz příkopu a zvolal na ně ostře:

„Zurück! Alles! Alles! Allgemeiner Rückzug!“

Zákop, napěchovaný těžkými helmami, se zakolísal. Viděl, kterak se jednotlivci obracejí. Zavládl strašný chaos. Slyšel v něm jakýsi hrubý, rozvzteklý hlas:

„Vorwärts!“

Vzkřikl opět:

„Rückzug! Alles ist verloren! Schnellster Rückzug!“

A viděl také, kterak jakýsi německý hromotluk, jemuž zpod helmy trčely do tmy mohutné vousy, zdvihl pušku, obrátil ji střelhbitě a udeřil pažbou do předu. V tom směru stál Budecius.

Ale ihned uslyšel divný zvuk chrochtajícího zvířete. Ohromný Němec se skácel ku předu, s jeho hlavy odletěla a skulila se do hloubi příkopu helma, celé jeho tělo se s hřmotem sesulo na zemi, kde se ještě v křeči vzpříčilo a zatarasilo tak cestu ostatním, kteří vlastně již vesměs prchali zpět.

Budecius ho probodl.

Březa seskočil k němu.

„Prase! Byl by mi roztránil hlavu! Ještě že jsem ho viděl! Ani nevím, jak jsem to provedl...“

„Hlavní je, že jsi celý. Pojďme!“

Šli nyní pomalu opuštěným německým zákopem k „díře“.

„Je to úplně fantastická noc,“ děl básník myslivcovi.

„Střílejí na nás, brachu, přátelé i nepřátelé. Rakety, miny, rány z děl, ještě dobře, že jsme umlčeli v první linii všechny pušky a kulometry. Pojď! Budou si ještě myslet, že tu chceme

zůstati. Doufám, že nemáš chuti žráti zítra německou čočovici. Není nad ruskou kaši, dobrou, starou vojenskou „grečku“. Zvu tě však na číšku koňaku k veliteli batalionu: Slíbil mi ji po boji. Co tomu říkáš?“

„Nikoli! Pouze dobré!“ podotkl Březa.

„Bylo to krásné!“ řekl Budecius.

Nad nimi praskaly šrapnely, vůkol nich se zarývaly do země a do pytlů písku granáty.

„To jsou geysiry,“ smál se Budecius.

„Nevím, koho tím chtějí lehtati. Škoda nábojů. Vidím, že moji kluci jsou již doma. Jsem tedy bez starostí. A potom: nevidím nikde našich mrtvých ani raněných.“

Vyskočili posléze z německých zákopů. Několika skoky proběhli nebezpečné prostranství, na něž dopadal déšť kulí, a octli se zase ve svých zákopech. Rozvědčíci, zajisté již znepokojení, uvítali je s jásosem.

Již se dnilo.

Ale dělostřelecký boj zuřil urputně dále. Za chvíli zazněly i salvy z pušek.

„Tedy se přece trochu vzpamatovali!“ děl si Březa.

Dal rozkazy k cestě domů. Rozvědčíci i se zajatci necht' se soustředí u železničního mostu. Tam necht' si odpočinou a počkají na něho.

Zašel ještě se svým přítelem k veliteli batalionu. Mladý ruský důstojník jim oběma tiskl ruku.

„Pěkný, revoluční bengál jste tu ustrojili,“ řekl jim s úsměvem. „A teď chcete koňačku, pravda? Nuže, každému jen po číšce, je to pravý francouzský. Tak! A teď musím dáti pozor na své molodce, aby mi nevyvedli nějakou hloupost. Němci střílejí jako diví.“

„Oh, kdyby měli tolik chleba, kolik mají patron,“ podotkl Budecius.

„Nu, k ránu přestanou, holoubci! Půjdou se vyspati. Škoda, mohli jsme je odtud vykliditi a poslati je pěkně daleko. Do Berlína!“ povzdychl Rus.

Rozloučili se. Všude je nadšeně pozdravovali ruští důstojníci i vojáci. Za řekou, již přešli po chatrném dřevěném mostě, v zříceninách několika osamělých domků, narazili na generála Pomeranceva a jeho družinu.

Přihlíželi bitvě.

„Vykonali jste svůj úkol moloděcky,“ děl přísný voják Březovi, políbiv ho na tvář. „Můžeme oznámiti světu, že revoluční armáda nepozbývá útočného ducha. Dík vám za to, bratři Čechoslováci. Váš oduševnělý boj strhl naše lenivé zemljáčky. Nesmí vám toho býti zapomenuto. Vyřídíte zatím můj dík svým hrdinným rozvědčikům.“

Rozvědčící čekali nedaleko pod zříceným mostem.

Vedli si sebou přes dvacet Němců.

„Ostatní zajatci jsou ještě v ruských zákopech,“ hlásil Horáček.

Andress tu stál opodál a pevně držel silnými, ukrutnými prsty svých rukou dva Němce za kůži na krku, jakoby se bál, že mu ještě mohou uniknouti.

„Pustíš je!“ vzkřikl na něj praporčík.

„Bratře praporčíku, oni tvrdí, že prý England spískala v Rusku tu rebelii. Tak jsem jim dal pár facek!“ bránil se Andress.

„Nech je s pokojem. Jaký to má smysl, fackovati nyní tyto pitomce. Dali jste jim něco jísti? Chleba?“

„Dali.“

„Skřivan koupil od jednoho hodinky za pět rublů!“

„Myslím, že ho okradl,“ děl Břez. „Nechci vidět takové kšefty! Vzhůru! Ve štábu divise ihned zajatce odevzdáte! Nu, ale řekli jste jim, kdo jsme?“

„Ano. Jsou to Hannoveráci, 64. zeměbranecký pluk. Nu, divili se. Tenhle je šikovatel.“

„Nuže, necht' je sešikuje! Dva naši vpředu, dva vzadu. Necht' jdou napřed. A hajdy domů! Chrápat!“

Dali se na pochod.

Šli s počátku trochu znaveně, ale náhle se rozhlaholili.

Čtyřicet rozvědčíků zapělo:

U staré Břeclavy na hrázi
mysliveček se tam prochází,
střelil na lišku,
trefil Marišku,
Mariška už leží na břišku.

Pěkná se, má milá,
pěkná zdáš!
Vem si mne za ženu,
uhlídáš...

XIX.

Březovým bojem na „uřugu“ se stala celá rota slavnou. Účastníci dostali vesměs vyznamenání a ruští vojáci v divisi chodili kolem nich s podivem a s úctou.

Generál Pomerancev prosil štáb armády, aby mu dovolil soustředit celou rotu v Krzywe.

Rybář, jenž byl povýšen zatím na podporučíka, přijel se podívat na slavnou polovinu své roty a připravit ubytování pro ostatní.

„Dnes podniká praporčík Vít rozvedku proti Turkům u Litvínova – znáš to přece?“ řekl k Březovi, když přijel. „Je to na rozloučenou. Naše půlrota vykonala také pěkný kus práce. Ale – nu, s trochou závistí to přiznávám – primát patří zatím vám. Všecky noviny o tom píší. A hlavní stan neskrblí chválou. Vytrhli jste to, chlapi!“

„Je to Rybářova půlrota a jeho škola,“ řekl Březa, hladě nového podporučíka po jinošské tváři.

„Nu, dobře, dobře. Ale teď mne ještě poslyšte. Nesu mnoho novinek. Byl jsem před nedávnem v Kyjevě. Nuž, dějí se tam věci! Město samo je ovšem k nepoznání. Generál von Meder je zavřen. Kyjevské garnisoně se nesmírně ulehčilo. Každou chvíli jsou tu průvody s rudými, ukrajinskými, polskými prapory. Také Čechoslováci kyjevští již uspořádali několik

nacionálních manifestací. Je tam veselo. Nu, a co se tkne našich věcí, tož ruská revoluce rázem odklidila spor Petrohrad-Kyjev, Dürich contra Masaryk a podobné věci. Svolává se sjezd, na který vyšle tentokráte svoje zástupce i vojsko. Je ohlášen Masarykův příchod na Rus. Projektuje se veliká armáda. Naše brigáda má býti doplněna na divisi, kromě toho se dějí přípravy k organisaci druhé divise. Budeš míti radost, ty Březo i Budecius, já a snad všichni! Budeme se bít s Němci ve velikých a slavných bitvách. Už i mne ty rozvědky dávno omrzely. Jsou to hezké věci, ale malé. A každý není Březa, a všude nejsou „uťugy“. Ba, nebývá ani důvěry, již vás tak hojně daří generál Pomerancev. Náš sen se uskuteční, bratři. Budeme míti vojsko! Bataliony, pluky, brigády, divise! Baterie, divisiony, eskadrony, pancéřová auta a vlaky, sapéry, pionýry, tanky! Potáhneme do vlasti valným pochodem, pod mnoha vlajícemi prapory! Dosti již rozvědčických idyll, sebekrásnějších! Vojsko! Pod vlastními vlajkami, s vlastními generály! S českou velicí řečí! První emblem svobodného státu! Jeho první fysická moc! Co tomu říkáte, hoši?“

„Konečně! Bylo na čase!“

„Nuže, a nyní ustanovte svého delegáta na sjezd. Nevím ještě, kolik jich má vyslati každá rota brigády. Zatím byste mohli pověřiti jednoho, který se podívá do Kyjeva a bude vás potom informovati.“

Nastalo ticho.

Nikomu se nechtělo.

„Co je to? Přece se bude jednati o vás, o nás všech, o velikou věc!“

„Nechť jede Budecius,“ navrhl Skála, jemuž se nechtělo za nic na světě s fronty.

„Já bych jel,“ nabídl se Baroch s lišáckým výrazem v očích. „Já bych jim tam zazpíval:

Nedělejte okolků,
pojd'te s námi do spolku.
Vemte flinty a bodáci,
zahrajte si taky už jednou na vojáci.“

„Tys to nějak natáh'!“ vyčítali mu druzí.

„Věc je ovšem vážná,“ řekl Rybář. „Soudím také, že by měl jeti Budecius.“

„Ušetřte mne nekalého řečnování,“ řekl „učenej“ pohněvaně. „Baroch má pravdu. Lze jen k tomu připojiti: spěchejte s tím vojskem! Dostal jsem včera zprávu od přítele Hořčičky, že nám Gučkov dělá nějaké potíže. A Kerenskému také prý neimponujeme. Měli jsme prý dělat revoluci v Rakousku. To je tedy velmi moudrý a politicky poučený muž, jak vidno. Carská vláda nás trápila a tahala za nos, revoluční vláda, jak se zdá, slibuje dělati totéž.“

„A Miljukov je na to asi krátký!“ vzdychl Perný.

„Hu – to jsou zase věci! Bože můj, co my tu zkusíme...“ zahořekoval chlapec, zvaný „Mařena“.

„Pořád nám dávají, co se nám nelíbí...“ zapěl Baroch.

Nakonec Budecius již nesměl vzdorovati. Vypravili ho na cestu a ještě téhož večera odjel do Kyjeva. Jel celou noc.

Spáti však nemohl. Všude po stanicích bylo hlučno. Zástupy vojáků zaplňovaly nádražní perrony a restaurace. Zvuky písniček a harmonik se tu mísily s hvízdodem vlaků a s nárazy vozů. Důstojníci, milosrdné sestry, „zemgusaři“, generálové a praporčíci v divoce schumlané směsici...

Kam jedou všichni tito lidé?

Hlavou mu prošla zlá a neodbytná myšlenka, s níž marně zápolil:

Desertěři!

Utíká to vše pomalu s fronty! Zasluchl tu a tam rozhovor, rokování, meeting.

„Eh, přejedla se vojna!“

„Dostí tam krve prolili...“

„Necht' jdou ti ostatní...“

„Buržoasie vyžraná!“

„Generálové!“

„Povídají... u nás na vsi budou půdu dělit...“

„Pospěš, Gríšo!“

„Svoboda – tak svoboda!“

„K nám do pluku Petrohradci jacísi přišli. A mluvili – správně mluvili... Nač s Němci bojovat? Necht' bojuje buržoasie...“

„I tam jsou chudí... nebozí! Mužáci a dělníci! Proč člověka zabíjeti? Pro všechny Bůh místo na zemi stvořil...“ Točila se mu hlava.

Vešel do restaurace první třídy. Měl odznaky ruských jednoročních dobrovolníků, odvážil se sem tedy. Požádal číšníka o sklenici čaje.

U vedlejšího stolu seděli dva důstojníci.

„Oh víte, Dmitriji Osipoviči, já jen tak, nu na týden poodskočil... Dovolené jsem téměř neměl za celý čas války. Do Kyjeva se mi chce trochu zahlédnout. S děvůškami polaškovat... A to byl psí život.“

„Nu's, pane kapitáne, i já... Hrozně mne plukovník týral... Poručík Nazimov sem, poručík Nazimov tam... stále jen poručík Nazimov. Čert! A do útoků honil! Čert!“

„No ovšem, vrátím se, opravdu se vrátím. Nelze přece opouštět fronty. Ale jen tak maličko si potřebuji oddychnouti! Sil načerpati...“

„I já se vrátím. Plukovník asi odejde. Je to zažraný starorežimec...“

„Nu, starorežimci, po pravdě řečeno, jsme všichni. Jen oddychnout. Nic více. Nelze přepínati lidské síly, pravda?“

„Pravda!“

Čaj byl hořký. Nepomohly nikterak tři kousky cukru.

Ráno v šest hodin vlak, nabitý lidmi, již jako živé hrozny viseli na stupátkách a na samotné lokomotivě, přijel na známé kyjevské nádraží. Ale to nebylo nádraží: byl to obrovský tábor, zalidněný živými vojenskými plášti. Meetingovalo se zde, čpěla tu z každého kouta štiplavá machorka, zněly tu nevázané a dráždivé hlasy. Vojáci nezdravili důstojníků, z nichž nikdo se neodvážil kohokoli zastaviti a raději plaše unikal odtud.

Vyšel do ranních ulic.

Pročítal návěští za návěštím:

Velký meeting v Kupeckém klubu!

Koncert-meeting v Alexandrovském parku!

Zločiny domu Romanových – v Bio Français!

Rasputin a Anna Vyrubova – v divadle rozmanitostí!

Chaj žije vilna Ukrajina! Meeting Ukrajinců.

Dělníci Demijevského závodu. Přijďte manifestovati za mír a za osmihodinnou pracovní dobu.

Židé! Organisuňte se v Poale-Zion!

Lev Deutsch a Věra Zasuličová promluví v neděli na koncert-meetingu v sále železničářů.

Pomalu se šinul do města a říkal si monotonně:

To je vše hezké!

A to vše: v době války!

Jakoby ani Němců nebylo! Jakoby nebylo fronty! A všech těch, kteří tam již padli!

Zdali neměl pravdu Klavďuša Morgunov: hyne Rus, hyne Rus, hyne Rus?

A nebude nesmírná láska Skálova a všech – zhrzena?

Naše veliká, zhrzená láska – Rusko? – –

Došel do Žiljanské ulice.

Zde byl dům, jehož jedno poschodí bylo pronajato československé organizaci. Spávalo zde vždy několik dovolenců.

Budecius zaklepal. Otevřeli mu. Vojákoví slavné roty rádi poskytlí přístřeší. Skácel se na lože a tvrdě usnul, nedbaje zvědavých otázek, co a jak je na frontě. Pomyslel si jen, usínaje: Zatím je to tady horší...

XX.

Jan Budecius se potuloval kupeckým sadem.

Stanul na obrovské terasse, jež čněla odvážně ku předu nad širokým a zeleným Dněprem. Řeka se hlučně valila na jih; bylo jaro.

Stráně na kyjevských vršcích se již zelenaly. Tu a tam kvetl i šeřík a žluté forsithije. Lepkavý hmyz vylézal ze země, zpívali kosi, i včela zabzučela kolem uší.

Budecius však sotva to vše vnímal.

Stál na terasse a díval se do dálky. Ale jeho oči neviděly obsáhlých stepí černigovské gubernie, jež se začínala hned za řekou, ani černé čáry dárnických hvozdů, jež přece znal.

Uklidil se za okamžik za skrytou lavičku, vzdálenou hluku dětí, jichž hejna si tu hrála nedaleko, a vyňal ze svého notesu dopis.

Došel ho před chvílí; ale neměl dosti času dosud, aby ho bedlivěji pročetl. Nahlédl do něj pouze: Ale to stačilo, aby vyběhl ven se zjitřeným smutkem, jenž ho přepadl.

Nyní jej otevřel znovu.

A pomalu, teskně četl:

„Náš milý bratře,

týden za týdnem míjí a zprávy Tvoje jsou stále skoupější a lakoničtější. Ač bys mohl vědět, jak dychtivě zde všichni čekáme na to, aby věci v Kyjevě nabyly již nějaké určité tvárnosti! Neboť jsme nyní v takové situaci, jež nám budoucnost nemaluje příliš krásně. Já jsem ovšem člověk tvrdý a přísný, hledím vytvořiti kolem sebe hradby nedobytného fatalismu – i víry! Ale jsou chvíle, kdy celá rota je stížena morovou melancholií. Tehdy kluci shánějí vodku, již je tu nyní víc než s dostatek – a pijí. A pije celá divise. Neboť, dle mínění ruských vojáků, Bůh poslal veliký trest na Rusko, jemuž se již nikdo neuhne. Nelze tedy nic podnikati – vše je lhostejno. Proto všichni pijí. Vodku dodávají – Němci! Ano, nediv se! Náš „uřug“ je nyní jevištěm podivuhodného ruského vynálezu: „brátání“, bratříčkování. Vypadá to tak: vyleze nějaký Němčík, který umí rusky (mám dojem často, že jsou to ruští přeběhlíci, Židé – ale snad i Rusové!) a zavolá na naše milé zemljáčky. Hlavně ukazuje vodku. A zemljáčkové lezou za vodkou jak vosy za medem. I důstojníci si posílají k Němcům pro vodku. Ztratili všichni stud. Jediné slovo, jež se hodí na tuto ohromující tragedii, je: hanba! Kázně není vůbec. Záhy se to panu Pomerancevu všecko, všecko, rozsypano. A především se rozsypana theorie o nadšení a

zvýšené výkonnosti revoluční armády. Nic z toho není pravda. Celého Pomeranceva vstrčili do kapsy dva Židkové, agitátoři z Petrohradu. Ti dnes ovládají celou tuto kdysi slavnou divisi. Starý Šipov se zastřelil ihned, jakmile tyto věci věřil svým zkušeným, starým válečnickým nosem. Pomerancev, chtěje prý zachrániti aspoň něco, tahá se se Židky, kteří se mu ovšem všude vysmívají. Velitel divise je tedy pod touto nebývalou kontrolou. Zdá se, že tomu je podobně u všech dalších útvarů. Židkové ovšem řídí „bratříčkovací“ akci. O ničem jiném se nemluví, než o míru. Dovedeš si představit, jaký úspěch má toto thema mezi dobrým ruským lidem. Někdy ani nevím dobře, je-li to vše pravda, co slyším okolo sebe. Zrada – zrada je dnes všude, na každém kroku potkáš její zákeřnou tvář. Vojáci, důstojníci, generálové – všichni zrazují. Není také, čemu býti věrným. Hodnoty: vlast, víra, car – leží tu rozkotány pod nohama nesmírného, tupého, nic chápajícího množství. Na jejich místo postavili oltář velikému, bezhraničnému slovu: svoboda. A nikdo neví, kde začíná, kde končí. S povykem „svoboda“ křepčí nyní na dodýchávajícím těle velikého Ruska každý desertér, každý lenoch a zrádce, každý opilec, každý zloděj a vrah a nesčíslné množství zbabělců. Veliká armáda se mění ve veliké, zvířecí a blbé stádo, jež uvěří prvnímu lumpovi, prvnímu mluvkovi, který přijde a vyřkne zaklínači a veleúspěšnou formuli: Svoboda a mír! Eh, což: jaká svoboda! jaký mír! Takový, jaký kdo chce a si představuje.

Přišel Ivan Karamazov a řekl: Vše je dovoleno. Od této chvíle se proměnila celá Rus v zemi mnoha milionů Smerd'akových. Vše je dovoleno! Neboť tak a ne jinak budeš rozuměti a rád porozumíš Svobodě, ruský člověče: prodávati Němcům chleba za vodku nebo za brožurky, v nichž německá vojenská propaganda, v nichž důstojníci Vilémovi učí ruský lid socialismu a vštěpují mu pacifické myšlenky.

Vše je dovoleno: rozrušovati a ničiti vlastní zákopy, zahazovati drahocennou municí, rozkrádati skladiště potravin a oděvu, ba prodávati haličským sedlákům z okolí děla a vozy s municí, koně a postroje. Vše je dovoleno: přebíhati k Němcům, kteří již těch nesmírných ruských mass ani nechtějí, protože nemají čím je uživit, utíkati v celých zástupech s fronty a zabíjeti několik čestných důstojníků, kteří mají odvahu se postavit proti této zvrhlé lavině; vypravovati samovolně vlaky do zápolí, ničiti vagony, řídit lokomotivy nezalci a působiti naprostý rozvrat v dopravě – vše je dovoleno. Anarchie jako drzá, choroboplodná děvka, opásaná rudým hadrem, tu cynicky křepčí po řadrech národa, jenž jako malé dítě si hraje se sirkami v plné stodole. Posměch, hrubý a drzý smích temných zmetků, pokořující a do hlubin duše urážející nařízení petrohradského sovětu a ještě ničemnější jejich výklad různými divisními Židky a ruskými zmatenci všeho druhu – to vše je dnes vůkol nás. Jsme tu jako v

jámě jedovatých hadů, unikáme těmto apokalyptickým bésům jak jen je možno: ale na dlouho-li? I u nás se zřizují nyní komitety – tato ohavnost spuštění ve vojenském organismu. Neznamenají zatím mnoho, téměř nic; jaký smysl také má u nás právě pojišťovati si demokratičnost takto mechanicky a tak naivně technicky? Ale je to nezdravý zárodek pro budoucnost. Od nynějška nad každým rozkazem, jenž by nebyl tomu či onomu po chuti, visí vrchnostní mínění a rozhodnutí komitétu. Jakou širokou vlnou lidské hlouposti a pomatenosti se vůkol nás rozlila bouřná řeka ruské revoluce! Zmatek a libovůle! Toť její jediná tvářnost v tuto chvíli. A nevidím nikde pomoci: byla by, kdybychom nebyli v Rusku. Napoleon! Ale zde? Zde je snad nemožný. Zde by byl možný jen Varjag. Kéž by se našel aspoň takový Varjag, který by tuto nešťastnou zemi pomiloval! Ale bojím se, že z Rusů nikdo nebude uměti vládnouti své vlasti. Bojím se, že buď jí bude vládnouti Němec anebo Žid. Můj milý, častokráte ani nevím, proč tu ještě jsme. Neboť si myslím mnohdy, že by stačilo, aby se Němčiči zdvihli ze svých zákopův a zcela pomalu a klidně, nerušeně a elegantně si učinili procházku až do samotné bělokamenné Moskvy – mátušky. Lítost a nenávist, touha pomoci a opovržení, smutek a hněv – to je dnes náš vztah k Rusku. Divise je zdemoralisována až do morku kostí. Nepoznáváš staré vojáky, kteří ještě před nedávnem se s námi bili na „uřugu“. Žalostná chátra, kde každý dnes žije již jen na vlastní pěst. Kradou na každém kroku, spílají svým představeným a vyhrožují jim zabitím – v sousední divisi se tak několikráte stalo – není nikoho, kdo by jich udržel aspoň na tolik, aby se celá divise neproměnila v hordu loupežníků. Tu a tam některý slušnější člen komitétu nebo komisař se pokouší aspoň zdržeti je od násilí, ale jak musí zápasiti s touto massou a nejen to, i se svými „továryšči“ z komitétů! Čítám tedy také noviny, jimiž je ovšem fronta zaplavena – jakoby tu všichni uměli čísti! Co je to s Petrohradem? Hlavní město přijímá okázale lidi, kteří přes Německo přijíždějí svobodně – jako by nebylo války? – do Ruska a začínají ihned hlásati první požadavek veliké a slavné ruské revoluce, jež byla námi a snad celým světem pozdravena s takovým entusiasmem, první požadavek z nejprvnějších: mír s Němci! Mír, mír, stůj co stůj, za každou ničemnou cenu. Lenin! A za ním celá kohorta Židů, pamětihodná již tím, že se skrývá pod ruskými pseudonymy! Co je to? Svinstvo, bratře. Můžeš-li, najdi mírnější slovo. Noví lidé tedy vystupují na obzor Ruska. Bolševici! Strana většiny všeruské sociálně-demokratické strany dělnické – tak nějak si oficiálně říkají. Tady je německá benevolence, jež jim dává k dispozici jako ruským poddaným uprostřed války Německa s Ruskem, zvláštní vlak, dostatečnou legitimací: vím, stejně přijdou chytráci a švindléri, darebové a neomálenci, kteří to budou omlouvat tak či onak. Ale těm, kdož nemají mozek zpitý šílenou a krvavou mlhou tohoto všeruského temného buntu, jenž je foliantovým vydáním buntu Pugačevského, věc zůstane

přece jen jasna: zrada! Ale hlavní město vítá zrádce okázale: to je mravní stav dnešního Ruska! Petrohrad vítá ty, kteří jdou dovršiti jeho zkázu. Je to obdobné tomu, co jsme viděli na počátku války v malém u nás: naši lidé často sami a dobrovolně, jen z popudu nepřekonatelné hlouposti a bídáckého lokajství, provolávali slávu Františkovi Josefovi a Vilémovi. A velmi se divili, když jsme to nazvali zradou. Tak se diví i dnes tento zvrtačený a poblázněný lid tomu, zaráží-li přece jen něco málo slušných lidí, jež v Rusku revoluce zůstavila, tato leninovština. A hle, za nějaký čas všude se potkáváš s lidmi, kteří zemljáčkům namlouvají: nyní bude konec vojny, jistě bude konec: tovaryše Lenin, tovaryše Trockij, Zinovjev... udělají konec. Ti spasí Rusko. Míru je nám třeba. Oddychu od války. Jakého míru – ptáš se. Nu, míru takového – nu demokratického. Což je ovšem jen a jen mír na účet Ruska, mír zlodějský, mír německý, imperialistický – zkrátka: demokratický! Nedivíš se ještě, že tu dosud neblázníme? Nevím ovšem, nebude-li to dlouho trvat a nestane se tak! Šílenství a chaos! Vše na ruby, čili přehodnocení všech hodnot! Bílé je černé, černé je bílé – nechceš-li toho pochopiti, jsi starorežimský osel. Slunce je škopek, měsíc je kráva... Každý, kdo lže, má pravdu, každý, kdo krade, má právo... revoluce, svoboda... temnota... fuj!

Nikdy ještě neviděl jsem na tolik poníženou duši v člověku.

A nevím, co se to rodí ve mně: snad i nenávisť. Či tomu nerozumím? Je možno, aby vše, co se děje, bylo přece jen někde vnitřně pravdivé a logické? Jistě však stojíme na samém pokraji šílenství, buďto se zblázníme z faktů, jež nám denně padají na hlavu, z této změtené a šílené skutečnosti! Nebo se zblázníme z pomyšlení, že tomu všemu nemůžeme a nemůžeme porozuměti. Prozatím vidíme: ničemnost vytlačuje čestnost, lež vládne nad pravdou, darebákům se věří, poctivcům nikoli. Zbyli zde u nás v divisi poslední ruští patrioté: jsou to Čechoslováci. Ostatní všichni prodají Rusko za rjumku vodky a za špetku machorky.

Čechoslováci – naše rota – chodí jako smutní don Quixottové uprostřed tohoto sabathu. Rádi by pomohli, rádi by i životy obětovali – pro milovanou Rus. Mluví na meetingách, přesvědčují, ba někdy dovedou i strhnouti!

Ale, hle, jak vypadá takový meeting na frontě:

První řečník:

Tovaryši, zůstatí na té platformě, na níž zůstáváme, nemůžeme, tovaryši!

Tovaryši:

Právilno.^[32]

První řečník:

Továryši, poněvadž na té platformě, jak jste sami teď vyjádřili svým spontánním souhlasem, zůstatí nemůžeme, musíme tedy jítí do předu!

Továryši:

Právilno!

První řečník:

Ale nemůžeme-li jítí do předu, tedy, továryši, musíme jítí do zadu!

Továryši:

Právilno! Právilno!

Vystoupí druhý řečník:

Továryši! Naše vlast, naše veliká svobodná širá Rus je v smrtelném nebezpečí.

Továryši: Právilno!

Druhý řečník:

Musíme jí brániti proti vnějšímu i vnitřnímu nepříteli.

Továryši: Právilno!

Druhý řečník:

Jinak ztratíme svoji svobodu.

Továryši:

Právilno!

Vystoupí třetí řečník:

Dovolte, továryši, abych vám řekl, že to, co mluvili oba moji předřečníci, je přece jen hloupost!

Továryši (radostně):

Právilno!

Třetí řečník:

A že vy všichni a my s vámi jsme hlupáci!

Tovaryši (s nadšením):

Právilno! —

Ale již dosti! Je to víc než šibeniční humor. Chtěl bys jistě také vědět, co je s námi. Nuže, i to není veselé.

Podporučík Rybář, od té chvíle, kdy Turci mu zabili jeho milovaného přítele praporčíka Víta na rozvředce pod Litvínovem, chodí jako náměsíčný. V rotě máme sochaře. Dělá Vitovi pomník. A Rybář jezdí každou chvíli na přítelův hrob. Přeje si jediného: zemřít v bitvě! A chce být pochován s Vítem ve společném hrobě. Chodí zcela provokativně po linii a čeká, napadne-li některému Němci, aby ho zastřelil. Je málomluvný, nesmírně smutný. Skála ho neopouští. Ale Víta nahraditi nedovede. Ten hoch ovšem trpí nesmírně. Zinočka – jak to již bývá – odjela s kterýmsi důstojníkem do vnitra Ruska, zanechavši mu dopis – aby zapomněl. Tušil jsem to. Je to zelenáč. I on touží nyní po nějaké bitce. A bojí se vzpomínek na domov. Proskakují ovšem zprávy, že Kerenskému se podařilo získati celé armádní sbory pro novou ofensivu.

Nevím, co je na tom pravdy. Bojím se uvěřiti. Není komu věřiti uprostřed tohoto moře lži a podvodu. Perný, Skřivan, Andress, Baroch, Liebermann, ten na tebe často vzpomíná! – Plšek, Strnad, Svoboda – nu, zkrátka všichni, i ten starý Jeřábek, jenž nepřestal žehradi na Habsburka, všichni si něčeho přejí, nějaké změny, bitvy, zemětřesení snad, kdož ví? Každý jen vidí, že takto žítí nelze! Kdyby byla pravdou ofensiva Kerenského, bylo by to vykoupení! Pro Bůh, jen ať se něco děje. Nečinnost je smrti podobna. Lidé jsou již vysílení. Fysicky i morálně. Horáček nedávno naivně romanticky navrhoval: učiniti nový útok na „uťugu“ na Němce. Sami – na vlastní pěst. A třeba při tom všichni zahyneme! Slavně umřem! Není to krásné a smutné?

Co dělá československé vojsko? Nuže, je to snad i těm paprikům z Kyjeva dnes jasné, co by znamenalo sto tisíc dobrých vojáků na ruské frontě? Nebylo by to jádro, kolem něhož by se snad seskupily zdravější síly Ruska? Co nyní pocítí se starodružinnickou idyllou České Družiny a rozvědčků? Jakou cenu má nyní jakákoli výzvědná činnost?

Zvolili jste tam Národní Radu! Necht' dá tedy v této těžké chvíli dobrou radu! Všichni Tě pozdravují a já Ti srdečně tisknu ruku.

Tvůj Jan Březa.“

Budecius dočtl.

Potom se zdvihl a vyšel z parku.

Kráčel po Kreščatiku. Hluk ulic neměl pro něj významu. Pouze na rohu Prorěžnoj ulice a Kreščatiku se zastavil. Jakási ženština tu prodávala ohromné plakáty s podobiznou Kerenského.

„Alexandr Fjodorovič Kerenský, syn ruské revoluce, revoluční hrdina, miláček revolučního Ruska, první revoluční tribun, ruský Danton, pýcha a hrdost veliké ruské Revoluce...“

Zástup slečinek kupoval plakáty.

Budecius slyšel:

„Jaká je to zajímavá tvář, tento Alexandr Fjodorovič...“

„Říkají, že je Žid...“

„Není to pravda! Ostatně i mezi Židy jsou velmi interesantní tváře...“

„Je to saratovský advokát...“

„Ne saratovský... orenburský...“

„Ale kdež! saratovský...!“

Muž, který by mohl ještě zachránit Rusko, řekl si Budecius. Toto nadšení není planý kapitál. I armáda věří na tuto modlu. Jen dej Bože, aby jí nikdo, ani on sám, neskácel. V této chvíli nic jiného Rusko nepotřebuje, jako nějakou novou modlu. Necht' již má i tuto interesantní tvář. A nic jiného po ní nebudiž žádáno, než aby dovedla býti modlou. Dovede řečnit! Vystoupí na tribunu, jako nedávno zde v Kyjevě, bledý, s očima horečnými, raněnou ruku pod černým obvazem. Začíná zticha, ale za okamžik fascinuje:

Svobody své nevydáme! Nikomu! Na širém světě nikomu!

Obyčejný sloh, obyčejná fraseomanie! Ale tyto oči a tento postoj černého muže s hořícíma očima ve smrtelně bledé tváři, strhává ohromnou massu. Tleskají mu všichni: průmyslníci, kupci, hokynáři, státní radové, finanční komisaři, bývalí žandarmi, generálové a jeffraitoři, mužáci, dělníci, ženy i prostitutky. Ztělesňuje jakousi mlhavou a tesknou, ale přece jen tetelící se naději Ruska. Melancholický zbytek vlasteneckých žurnalistů, hrstka ruských nacionalistů ho zapřísahá, aby spasil Vlast. Strany středu, jeho vlastní strana socialistů-revolucionářů, vidí v něm politickou sílu, jež získá jí mocenské postavení a vládci prestiž v Rusku, levé směry k němu mlčí, říkajíce si, že je to přechod k Leninovi.

A on sám? Hle, diktátor, jenž má jasnou a pevnou vůli:

„Pod tlakem událostí na frontě bude nutno (obrácen k pravici) zavést aspoň pro armádu, jež stojí v poli před nepřítelem, opět trest smrti, nedávno zrušený... (Povyk na levici!) Ale (obrácen k levici) necht' každý z vás utne tuto ruku, podepíše-li jediný rozsudek smrti! (Povyk na pravici!)“

Blíže pomníku Stolypinova, z něhož zbyl jen podstavec, okolo kterého nyní na každý večer se shromažďovali různí povaleči k meetingům, byla malá čajovna, již znal již od dřívějšíka. Zašel sem, poprosil o sklenici čaje, papír a pero.

„Báryšna“ mu vše přinesla.

„Budete psáti děvušce?“ řekla sladce.

„Ano!“ odpověděl nudný voják a psal:

„Milý Březo, Rybáři, Skálo, Perný, Liebermanne a ostatní, Hofírka nevyjímaje! Nedovedu vám již jinak psáti, než telegraficky. Vždyť toho víte více než já. Čtete pilně, jak vidím, noviny. Trochu přeháníte. Mám povinnost Vás uklidnit. Rusko není ještě ztraceno. Na každých devadesát devět najde se stý spravedlivý. Stačí to stále ještě ke spáse. Je to zvláštní, jak se naše role obrátily. Já vám musím housti optimistickou. Jaký paradox! Ale nesluší se na vojáky, aby se oddávali beznaději. Voják padá tím okamžikem, kdy začne přemítat otázku zvítězit či prohráti! Ostatně, skutečnosti dávají ještě hojnost nadějí.

Naše věci jsou konečně urovnány. Máme jedinou a jednotnou organizaci a jediný vůdčí orgán, Odbočku pařížské Národní Rady. Masaryk přijel do Petrohradu a pracuje na získání pokrokových kruhů, jež dnes ovládají Rusko. Budujeme velikou armádu. Kádry pro druhou

divisi jsou připraveny. Záložní batalion pro ni je v Borispolu. Záložní batalion pro první divisi je v Bobrujsku. Budeme tvořiti také dělostřelectvo a později kavalerii.

Mnoho se mluví o ruském nástupu. Kerenský objíždí frontu a získává celé divise pro tento svůj plán. Veřejnost věří v armádu a věří v úspěch této ofensivy. Zásob, tak bohatě připravovaných ještě v minulém roce, je stále obrovské množství. Počítá se s tím, že postup revoluční armády svobodného Ruska zdemoralisuje nepřítele.

Na sjezdu frontových delegátů v Kamienci Podolském, jenž se celý vyslovil pro ofensivu, byli též zástupci naší brigády. Přihlásili celou brigádu do útočné, dobrovolné skupiny, jež bude jádrem nástupu. Toto rozhodnutí přijali všichni naši vojáci s nadšením.

Štáb brigády je nyní v Řemčicích u Sarn. Tam se formuje třetí pluk a nutné technické sbory. Sem se stahují také rozvědčické roty druhého pluku, jež stály pod Kovelem a některé roty prvního pluku z Pinských blat.

Dle dosavadních zpráv bude celá brigáda soustředěna v rayoně jihozápadní fronty, někde okolo Tarnopole. Roty – také naše – jež v tamnější oblasti nyní dějstvují, budou tam staženy. Přijedu také co nejdříve.

Co tedy ještě chcete?

Nebude trvati dlouho a budeme zase pracovati. Budeme zase veselí. Vojta Baroch nechť neumdlévá! Nedbejte, u d'asa! přechodné opilosti, již vidíte kolem sebe. Musí přijít vystřízlivění, jako vždy přicházívá.

Uprostřed noci, jež tak náhle nastala, přece se blýská. Blýská se na časy.

Vojáci slavné roty, slavného pluku, slavné brigády se mohou zítra státi nejslavnějšími vojáky světové války. Proč uhýbati před velikými dny, jež nás čekají... Není radno, jíti jim vstříc s úzkostmi a s malátnými srdci!

Ale dříve, než vstoupíte do nové fronty, musíte ještě svést rozhodný boj: boj s mrákotami. A nechť se děje vůkol nás cokoli: Čechoslováci nechť jsou stále ve střehu, stále připraveni, stále jasni a silni!

Váš Budecius. “

Dopsal.

Pročetl ještě jednou a velmi pozorně svůj list. Na konec si řekl:

„Je to tak dobře! Je to pravda – i když to snad není ani pravda! Ale kdo ví, kdo zná bezpečně, co se může státi? Což, pohne-li se toto Rusko Kerenského a povalí se ku předu jako živelný příboj, jemuž nikdo neodolá?“

Náhle se mu zdálo, že tyto ulice, po nichž nyní kráčel ke kanceláři Odbočky, jsou zase přívětivé a slavné, jako bývaly. Koupil si noviny v nedalekém kiosku. Přinášely projevy Kerenského pro ofensivu. Ano, to byla již válečná řeč! To byly již suverénní rozkazy diktátorovy...

„Přece se točí...“ pomyslí si, čta veliké, plachtovité listy „Kyjevské mysli“ a snášeje ústrky a štulce mimojdoucích.

„Kdož ví? Kdož ví?... Živelný příboj! Půjdou pod rudými prapory. Budou to tedy přece jen tyto prapory, jež přinesou Evropě a Čechám osvobození?... Kdož ví! Ale půjdou! Půjdou! Pro čest Ruska! A s nimi i brigáda. Za svobodu Čech! Kéž se nezastaví tato vlna! Kéž strhne sebou celou armádu! Celou Rus! Necht' rozežhaví srdce a utuží svaly!...“

Z Funduklejevské ulice proudil do široké avenue Kreščatiku vojenský průvod a s ním zástup lidí-zvědavců. Hudba hrála.

Vpředu šel ženský batalion.

Vedla ho statná, osmáhlá žena-důstojník, pyšně sedící na koni. Vedle ní mladý muž, praporčík-adjutant.

Za nimi šli junkeři junáckým, svižným krokem a zpívali píseň, jejíž refrain utkvíval všem v sluchu:

„Oj, vy Rusačky, krasavice, babuly!
Gordit sa vami Rus i ves narod!“

A za nimi šel ještě oddíl jakýchsi dobrovolníků. Dva jezdci v čele třímali obrovskou rudou standartu:

„Za Ústavodárné Shromáždění!“

Kyjevlané vybíhali z krámků a pokyvovali hlavami.

„Na frontu jdou... I baby se přihlásily... Za Rus! Za svobodu!“

„Muzika! Jak krásně hraje...“

„Smyslu to nemá, Fomo Nikitiči... Co myslíte, občane?“

„Eh, co myslím! Těžko tu rozumovati...“

„Stále nějací procházejí, manifestace vystrojují, rokuje, radí se, hlasují a vybírají... Jen aby dobrého cara vybrali... Cara, báfuško, cara je nám třeba...“

„Právilno!“

„Povídají: Kerenský...“

„Nu, jestli Kerenský, tak Kerenský...“

Budecius se rozveselil. Šel nyní chutě vzhůru, ani nevěděl, že prošel kolem známé kavárničky „U české koruny“, odkud doléhal na ulici vzrušený a živý rozhovor. Ale neslyšel ani toho. Došel do jakéhosi malého „skveru“, parčíku, plného prachu, smetí a pohozených papírů. Usedl zde na lavičku a položil hlavu, poněkud horkou, do dlaní.

Z blízké hospůdky zněla „harmuška“ a zpěv.

Byly to silné mužské hlasy a ostrý hlas dívčí:

„S čem torguješ?“

S apelsínom!

S kěm gulaješ?

S Armjaninom.^{[[33]]}

Hospůdka byla plná ruských vojáků-frontoviků.

Nějaký student šel okolo a usmál se na zdiveného Čecha:

„Samí desertéři,“ řekl, a jeho obličej se stáhl v nevyjádřitelnou grimassu. Byly v ní: hnus a ironie, radost ze zla i smutek, vztek i opovržení. Byla to ruská maska.

XXI.

V Jezerné to bylo, kde nastalo veliké shledání celého pluku!

Od počátku války nebylo pohromadě ještě nikdy tolik Čechoslováků-dobrovolníků, jako zde. Přicházela rota za rotou, první, druhá, třetí, čtvrtá, pátá se opozdila někde v Rumunsku, ale přišla posléze také, šestá, sedmá, osmá, devátá, desátá! Později také přišly jedenáctá a dvanáctá rota. Druhý a třetí pluk! Celá brigáda! Ale přece jen ne více, než něco přes tři tisíce bojovníků.

Shledávali se zde známí. Mnozí si psali psaníčka z úseku na úsek, z Rumunska na Dřinu, z Haliče a z Bukoviny pod Kovel, od Tarnopolu snad až pod Rigu. Po celé obširné frontě od Černého moře k Baltu putovala bratrská psaníčka a hledala československé rozvědčíky.

Mnozí ze známých se zde teprve poprvé viděli.

„Ty jsi tu také?“

„A ty také?“

„Co dělá Praha, Plzeň, Brno, Olomouc, Ostrava, Zvolen a Nitra?“

„Žena a děti?“

„Od kdy jsi ve vojsku?“

Městečko se rozjiskřilo československým životem. Bylo celé bílé a červené.

„Říkají, že celý 41. armádní sbor odmítl jíti do útoku!“

„Ale byl vyměněn 49. sborem. Jsou tam molodci.“

„Kozáci půjdou jistě! Zabajkalci! Potom jsou některé sibiřské pluky! Údarné revoluční bataliony!“

„Nu, budou-li se dobře držet, jistě strhnou i ty ostatní.“

„Materiálu je všude hojnost... Ale nás vybavili pramizerně.“

„Snad ještě něco dostaneme...“

„Naše rota má ještě zimní oděv. A je konec června! Pečeme se ve vatovaných kalhotách a v huňatých čepicích...“

„Dostaneme prý všichni helmice...“

„I čerta dostaneme...“

„Chodí tu plno agitátorů. Rozdávají bolševický časopis „Pravda“. Jsou tam asi pěkné pravdy...“

„V druhém gardovém sboru jsou prý samí bolševici. I důstojníci! Odtud je pověstný kapitán Dzevaltovskij...“

„Pěkný sbor... gardový!“

„Viděl jsi Kerenského? Projel tudy automobilem dnes dopoledne. Je chudák celý uštvaný... Přece zhubnoval ten nástup...“

„Všude se nastupuje. Ve Francii, v Itálii... Má to býti generální útok spojenců.“

„I Rusové budou prý útočit na celé frontě... Bude to mela...“

„Jsou zde Belgičané. Celý oddíl pancéřových aut. Naši s nimi mluvili. Chtějí býti do týdne ve Lvově.“

„Také nějaké Francouze jsme viděli. Jsou prý to důstojníci generálního štábu...“

„Byl's dopoledne na meetingu? Mluvil Horáček z Rybářovy roty. Pěkně mluvil... Zemljáčkové byli nadšení...“

„Jen jestli je to nadšení již zase nerozešlo...“

„Byly to tisíce lidí! A naslouchali všichni s vyjevenýma očima a s otevřenými ústy velikou zvěst o československém vojsku. Můj bože, s těmi lidmi bylo by možné v určitých okamžicích dobýtí celého světa...“

„Snad. Ale tito lidé dovedou také v určitých okamžicích všichni do jednoho zradit celou Rus, svoji vlast.“

„Někdy jsou mi velmi protivní. Ale jindy je mám hrozně rád...“

Rybář s Březou se procházeli po hlavní cestě a nemohli se vynadívát na své lidi.

„Přece měl pravdu Budecius. Čekáme ho každou chvíli. Bude to krásné, Březo! Jen lituji, že tu není s námi Vít,“ řekl Rybář zasmušile.

„Ale snad tu nezůstaneme dlouho civět,“ prohodil myslivec trochu mrzutě. „Německé aeroplány každou chvíli bombardují zde nějaký objekt. Jaký by mělo smysl, dáti se od nich rozbíjeti před bojem, tak zbůhdarma! Hle, pan Kódl je tu též. Pojdme, dá nám svoje „kafe“.“

Ano, byl tu též pan Kódl.

Měl před jakousi velmi slušnou chalupou obrovský hrnec, který jistě někde ukradl, takový solidní prádelní hrnec, plný černé kávy. Rozdával zdarma kalíšky – koho dobře neznal, nebo se mu zdál mladým ještě a nezasloužilým vojákem, resolutně odmítal:

„Kouknou vodprejsknout, voni syčáku. To si musej dřív zasloužit vod pana Kódlu svůj hrníček. Až budou mít po nástupu, tak přijdou. To je pro starý roty vod prvního... To by muselo bejt hrnců, abych napojil celou brigádu. Dou, dou, pane Rybář,“ zvolal pojednou vesele, uzřev známého důstojníka. „Tohle jsou moji páni, ty cucáku,“ řekl k mladíčkovi, který se lačně díval na kávu.

„Daj mu, pane Kódl. Toho znám. Je to sirotek...“

Nebyl to ovšem sirotek a Březa ho neznal, ale pan Kódl mu dal zato pořádný hrnec. „Jak se tady vzali?“

„No, snad nemyslej, že bych tam byl vostal, v tom kyjevském hajzlu? To maj tak: teďka jsou ze všech těch chlapů, co vodjakživa nechtěli v Kyjevě do vojska, samí socialisti a bolševici. Že prej bude a musí bejt mír. Já bych je, ty trhaný...! Mír! Já bych jim dal mír!“

„A co jejich bárin?“

„No, přijde za mnou ještě. Je tam zatím někde u pana profesora!“

„U kterého?“

„U pana Masaryka, v Petrohradě. Však tam nemají co do huby. Vezl jsem tam buchty panu profesorovi. A trochu mouky...“

„To koupili?“

„Koupil! Na mou duši! Chtěj kafe?“

„Chceme. Tak co říkali ranní přehlídce zdejších rot? Jak se jim líbil Čeček?“

„No, je to fešák. Tak von nás má tady z prvního pluku všecy pod komandem?“

„Zatím. Bude velitelem prvního batalionu. Starý Trojanov konečně dostal všecy svoje děti do kupy. Je to dobrý komandýr!“

„No, a kdy jako to už začne? Copak já tu budu do smrti vařit kafe?“

„Jen ať jim do toho hrnce Němci nehodí nějaký knedlík, pane Kódl!“

„Já bych jim dal, syčákům!“

„No, a s panem Syrovým už mluvili?“

„Jakby ne? Mluvil. I s panem Husákem, Voženílkem, Vašátkem, Kašparem. Já se znám i s druhým a třetím plukem, s panem Gajdou, Kopalem, Demským, Vobrátilkem... Jo, pane, a mně taky zas všichni znaj... A báťušku, pátera Němečka viděli? A to von, můra, přijel asi pochovávat. Raděj dyby si tam vostal. Kluci se ho beztoho vo to prosit nebudou. Co je to platný: všichni jsme vodsouzený žrát jednou hlínu. Dnes ty, zejtra já. Jaký fraky! A vojna je vojna.“

„Lepší spravedlivá vojna než nespravedlivý mír. Lepší čestná smrt než bídácký život,“ prohodil jako pro sebe Rybář.

„A vědí, kdo tu taky je? Hádaj! Indián Hořčička. Dělá dolmeče jednomu Francouzovi s bradkou. S tím je legrace! Vůbec je tu hromada známejch!“

„Ten Francouz je taky jejich známej?“ dobíral si siláka Březa.

„I dou!“ řekl Kódl a silně se zakabonil.

„Tak na shledanou v ohni!“ řekl Březa na odchodu.

„No, neboj se, že mne tam neviděj!“ odsekl atlet a rozdával dále svoji kávu.

Oba důstojníci ještě zaslechli, kterak se tam s kýmsi vadí.

„No, voni sou taky takovej jeden libovej. No, turnaj...“

Rota byla zatím ubytována v několika chalupách. Ale v těchto chalupách byla s dobrovolníky úplně opilá radost a každou chvíli jásot až nepřičetný.

„Výborní hoši!“ řekl Rybář ke svému druhovi. „Ani nevědí dosud, že budou přejímati polozničené zákopy po Finech, kteří jsou zcela demoralisováni. Naši rozvědčíci přinesli truchlivé zprávy odtud. Bude nutno vše přiváděti znova do pořádku. Ti chlapi se tam bratříčkovali s Němci. Ručím za to, že nepřítel tam zná každý kámen z našich posic.“

„Je to úžasné,“ děl s pohnutím Březa, „do čeho jdeme! S hlediska vojenského – nevím, sneseli to vše kritiku. Vždyť nemáme ani dostatek výzbroje, ani slušný výstroj, nemáme cvičených oddílů kulometných a také v masse jsme vlastně ještě nepracovali. Zákopy jsou tedy zničené, jistě tam není ani dostatečných střílen, kulometných hnězd, ani munice. S artilerií se neznáme, musíme se teprve seznamovat. Ba, je i nedostatek map... Inu, revoluční vojna. A přece, vím, že duch těchto lidí je nepřemožitelný.“

„Je to jediné, co máme,“ odtušil Rybář.

K večeru se roty seřadily na hlavní cestě. Hle, jaký obraz! Celý pluk s hudbou... Na sta a sta roznícených tváří, žhnoucích radostnými ruměnci. Pluk se dal na pochod.

Náhle nesmírný jásot naplnil vzduch, a nesl se daleko celým krajem.

Hudba a písně, rota za rotou, každá svoji zamilovanou.

A pojednou všude se objevily bíločervené praporce.

Každá rota svoji korouhev! A na bodácích jednotlivých vojáků opět a opět praporce.

A nyní již celý pluk jediným ohromným hlasem zpíval:

Šablenka brušená

to je moje žena,

ona mne vyseká

až bude potřeba!

Neumrem na slámě,

umreme na poli,

a keď s koňa spadnem,

šablenka zazvoní!

Jako ostnatý drak tak pluk se šinul živě ku předu, přelézaje vrchy a vlna se údolím. Stmívalo se. Nadcházela kvapem noc.

S nekonečným údivem vítali toto vojsko ruští vojáci. Cítili se hnulo i v těch nejzarytějších...
Usmívali se a mnozí i žehnali.

Celé zástupy stály tu u vchodu do vesnic, jimiž pluk procházel. Dívali se tito širokolíčí lidé s rozervěnými očima, němí a ušaslí povětšinou, a když pluk se vzdálil, mlčky zacházeli do svých baráků.

Konečně přešel celý pluk chatrný most přes řeku Strypu. Byla již značná tma. Ale byla vlhák, červená noc, plná podivného kouzla. Vonělo žito, voněla země. Cikády zpívaly, a někde i pták tíkl v křoví.

Vstoupili do vesnice, zpola vypálené. Byla to Cecová.

Zde zůstal štáb, telefonisté, sanitáři. Odtud nastoupily roty tiše cestu do zákopů. Vyměňovaly třináctý finský pluk. Vojáci tohoto pluku se na ně dívali s nenávistí.

Měli odevzdati střelivo, ruční granáty, kulometry. Ale nebylo tu ničeho.

Všecko prý znamenití Finlandci zakopali. Kde, nikdo nevěděl. Zákopy byly na mnoha místech sesuté a zavalené. Kulometů není vůbec.

Finlandci odcházejí s úsměškem na rtech. Tu a tam některý šeptne:

„Austrijci jsou dobrý lid! Bratřili jsme se s nimi. Vodky i tabáku donesli.“

Ach, ano, donesli a vše důkladně prohlédli. Ušetřili si svých patruill.

Konečně celý pluk stojí v přední bitevní čáře.

Roty zaujaly svá stanoviště, hlídky byly vystaveny v předu, v zadních liniích umístěny zálohy. Na levo stojí druhý pluk. V záloze stojí roty třetího pluku.

Je noc.

Naproti stojí nepřítel. Mohou ho jen tušit, ač hvězdy osvěcují z části obsáhlé pole mezi nimi a jím. Jeho hlídky jednotlivě střílejí z pušek.

„Jsme tu zcela bezbranní, v první linii,“ zašeptal Horáček komusi ze svých druhů.

„Zítřej dostanete ruční granáty, kulometry, střelivo... A dnes – máte aspoň bodáky a přece pár patron,“ zahučel Březa, jenž stál za nimi. „A potom nezapomeňte, že nepřítel o nás dosud

neví. Myslí, že tu jsou ještě Finové. Doufejme, že nebude znepokojovati. Záhy mu dáme svoji navštívenku sami... Jen klid, bratři!“

Horáček procházel ještě dlouho úsek celé roty.

„Jen klid, bratři!“

Leč této noci nikdo zde nespál. Nebyli ještě mnozí a mnozí uvykli tomuto podivnému pocitu: vězeti beze zbraní před očima nepřítelovými, vydáni na pospas náhodě. Ale věřili přes to všichni v ono české štěstí, jež bylo s nimi od počátku války.

Ani důstojníci nespali. Našli si zemljanku, kde se povalovalo několik čísel bolševické „Pravdy“ na vrtkavém stolku. Rozložili mapy a při titěrném světle svíčky se sklonili nad ně a studovali.

„Tedy zde je to: Od Jozefůvky přes folwark Cecůvka až k Pochrebcům. To je náš úsek brigádní. Zde je nepřátelský dominující massiv: Mogila! Kota 392. Odtud nás ovládají,“ řekl Březa. A Rybář dodal jako pro sebe:

„Toto městečko je Zborov!“

XXII.

Vyšlo stkvoucí, oslnivé slunce.

A podivno: v tomto smrtonosném kraji nad zneprátelenými lidmi vysoko se vznesl skřivan a zazpíval.

Podporučík Rybář vyšel ven a zhluboka vydechl.

„Je mi jako Tannhäuserovi, když procitne ze spánku hory Venušiny a naslouchá pastýřově písni – nu, je to snad nevhodné, ale tak nějak mi je,“ řekl Horáčkovi, jehož potkal zde prvního. „Víš, je to chromující pocit pro mne: jsem velitelem roty, jež s celým plukem půjde do útoku. Stále slyším to nesmírné urá, jež zazní. Viděl jsem jednou podivuhodný ruský útok. Bylo to na Sanu. Zemláci se valí ku předu: znáš to jejich ohlušující urá! Ale pojednou – bác! Všichni zalehli před nepřátelskými dráty. A dost! Ani krok více. Rakušané do nich střílejí! Bijí po nich minami a artilerií. Ale zemláci nic. Lehli a leží! Tu vidím jejich komandýra. Znal jsem ho. Byl to Polák, svatojiřský rytíř všech stupňů. Ve strašném ohni se najednou zdvihá

jeho štíhlá, vysoká postava. Kolem hlavy ve větru vlají cípy jeho kavkazského bašlíku. A v ohlušujícím hukotu děl slyšíme všichni pojednou jeho ostrý, diskantový hlas: Ruská svoloč! Ale co vidíme! Letí po celé délce střeleckého řetězu, kopne každého druhého střelce do zadku, zdvihne ho do výšky a mrští jím ku předu. Když to učinil asi šesti chlapům, tu celý řetěz a snad celý pluk pojednou vstává a letí přes dráty ku předu: urá! urá! urá! Viděli, že by mu nikdo neunikl. Smrt ho mýjela jako schválně. A vzal všechny nepřátelské linie. Ovšem, později jsem zvěděl, že zhynul... Takový by byl jistě praporčík Vít, kdyby tu byl s námi...“

A Rybář se zasmušil, náhle se prudce obrátil a odešel.

Horáček se rozběhl dále zákopem.

„Lidi, lidi, neválejte se mi tu!“ zlobil se na všechny. „Podívejte se, jaké svinstvo nám tu nadělali Finové! Do práce! Pamatujte si: jak si ustelete, tak si lehnete. Čistit, opravovat, zlepšovat, zavádět telefon, vyspravovat díry, opevňovat! Přinesou dnes kulometry, ruční granáty, bomby, střelivo, miny... Budeme se míti dobře.“

A myjte se, holte se, kluci! Tak už vím, kdo stojí proti nám. Hádejte! Maďaři, Plzeňáci pětatřicátníci, Němci i Češi, nu, Austrijáci zkrátka, Bosňáci, úderníci říšskoněmečtí a také jejich artilerie. Mají tam i dálnobojky. U nás na levo stojí druhý pluk a část třetího, na pravo nějací lepší Finové, než ti, co tu byli. Budeme míti tedy co činit i s Čechy. Sapristi! Je to skoro mrzuté...“

„Nebudou střílet, až zvedí...“ řekl Perný.

„I budou střílet – i když zvedí! Uvidíš, jak se budou bít za císaře pána,“ horlil Skřivan.

„Plzeň černá císaři vždy věrná, mohl by říci Vojta Baroch,“ podotkl Skála.

„Nepředcházejte skutečnosti...“ řekl kdosi další, patrně sám Plzeňák. „Uvidíme. Dnes je to mužstvo v rakouské armádě tak promícháno! Nevím, kolik mezi nimi bude opravdických Plzeňáků.“

„A m... mně už je t... to jedno,“ dodal Plšek. „K... každý, k... kdo má t... ty zat... zatracené šaty...“

„Je náš nepřítel,“ pomohl mu Březa, jenž se octl náhle mezi nimi. „A zejména každý, kdo se chová nepřátelsky.“

„Hlavní je, že se budeme bít!“ řekl opravdově Skála.

„A to doopravdy,“ poznamenal někdo nespěšně vzadu. Byl to Hofírek.

„Považte, starej Jeřábek svěřil koně a vůz nějakému obstarožnímu ruskému Čeckovi a je tu také mezi námi. Že prej to tomu Habsburkovi nedaruje...“ vypravoval jiný.

„Hoši, dejte si střílny do pořádku. Nepřítel tu zná každý kámen. Nikdo nevylézej zbytečně a nevystrkuj hlavy. Najděte si také každý nějaký cíl a znepokojte trochu druhou stranu. Nedáme jim přece spát! Ať vidí, že je konec bratříčkování. Ať vědí, že naproti nim nestojí lidská plevel. Dají si sice trochu lépe pozor, ale za to budou nervosnější. Jsou jistě stejně přesvědčeni, že k útoku nedojde. Nu, zmýlí se šeredně. Nuže, bratři, hleďte po dlouhých týdnech lenivosti státi se zase vojáky! Jednotlivá družstva a roj pěkně buďte pohromadě, uvidíte, jak se v boji osvědčí vaše pospolitost. A mějte se rádi, kluci! Žádné spory! Pomyslete si, že chvíle, jež prožíváte, jsou okamžiky nezapomenutelné na celý život.“

Všichni, kdož tu stáli v hloučku za traversou, lpěli na Březových ústech.

Pocítili v tomto okamžiku, jak ho mají rádi.

Ale on se na ně pojednou zase zle obořil:

„A takto v chumáči mi tu nestojte! Přiletí něco a rozmázne vás to všechny! Počkejte až večer na besedu!“

Rychle se rozešli.

Však také za nějaký okamžik dopadl na blízku těžký granát.

Podivný mráz projel Březovi všemi údy. Letěl rychle na místo dopadu.

Srazil se s kýmisi, kdo se na něj ztřeštěně podíval a vyhrkl:

„Zabit!“

„Kdo?“ zařval praporčík. „Velitel roty!“

Březa již ničeho dále neposlouchal.

Doběhl prudce k dělostřeleckému pozorovacímu bodu. Zde se svezlo po křivých schůdkách dolů do prachu příkopa roztráštěné tělo podporučíkovo. Jeho ústa se ještě chvěla, co údy již

ztrnuly a křečovitě se vypřímily. Březa slyšel jasně jeho šepot a slova, jež byla slovy posledními:

„Praporčík Vít...“

Březa ho rychle políbil na ústa.

Přiběhlo několik dobrovolců.

„Nehromadte se mi zde! Je to ničemné místo! Pryč odtud! Dva mi pomozte donést ho do zemljanky... Dodýchal! Je mrtev! Nuže, rychle!“

Všichni byli bledí jako stěny.

Rozcházeli se pomalu. Dva bratři ho vzali do náručí a odvěkli toto krvavé břímě do blízké skrýše. Pomalu sem přicházeli důstojníci ostatních rot s ním se rozloučiti.

Odpoledne, kdy bylo na frontě klidněji, odnesli ho sanitáři na nosítkách do týlu.

„Již se do rotý nevrátí,“ řekl tiše Skála, provodiv ho až do zálohy.

„Začíná to pěkně,“ řekl si Vojta Baroch velmi pomalu a docela bez chuti, hledati nějaký rým.

Všichni mlčky pracovali celé odpoledne na úpravě zákopů. Báli se pohleděti druh druhu do očí. Každý se svěšenou hlavou cosi kopal, ryl, vyhazoval lopatou, vlekl pytle písku, čistil pušku nebo rovnal právě přinesené ruční granáty do skrýší v stěnách zákopových chodeb. Báli se všichni slz, pláče.

A když se večer sešli v hloučcích v „kavernách“, neboli jak se rusky říkalo v „liščích děrách“, doupatech, kde jich nemohl nalézt rakouský granát, vzpomínali tiše a nesmírně smutně této první, nenadálé a tak ohromné ztráty.

„Přál si, aby byl pochován ve společném hrobě s praporčíkem Vítem,“ řekl Březa Horáčkovi.

„Ale kterak nyní splnit toto přání? Bude zatím pochován v Jezerné, jak mi sdělovali před chvílí ze štábu po telefonu. Všichni jsou jako omráčeni touto smrtí. Byl hrozně neopatrný. Nenapadlo mu jistě, že Rakušané dobře o tomto bodu vědí. Viděli ho asi. Nu, byli jistě dobře zastřeleni na toto místo... Ach!... Pomstíme ho, bratři!“

Volali Březu k veliteli batalionu.

Na poradu. Zde byl vypracován plán útoku.

Disposice ze štábu armádního sboru nebyly zcela jasné, jak se všem zdálo. Byl tu všeobecný rozkaz ministra války Kerenského:

„Rozkazuji armádě, podepřené silou a duchem revoluce, podniknouti útok. Necht' zvědí veškeří národové, že ne ze slabosti mluvíme my o míru. Necht' zvědí, že svoboda zvětšila naši sílu.“

K tomu několik celkových směrnic.

Tak zvaná „zvláštní armáda“, stojící pod Kovelem, provede demonstraci; 11. armáda generála Erdelli útočí ve směru Zborov-Zločov, 7. armáda generála Ščerbačeva postupuje na Břežany, 8. armáda generála Kornilova provede útok na město Halič. 49. sbor 11. armády bude postupovati na Zločov. Z toho československé brigádě připadá úkol demonstrační.

To bylo téměř vše.

Ale důstojníci, kteří se sešli též se svým brigádníkem, plukovníkem Trojanovem, propracovali svoje úlohy hlouběji. Pro všechny možnosti!

Když se Březa vracel do své zemljanky, uvědomil si pojednou, že je sám.

Bylo mu podivně: nějak těžce, a přec slavně!

„Je mi souzeno, vésti jeho rotu k pomstě za něho!“

Zemljanka byla nesmírně pustá a smutná.

Tu poprvé pocítil tíživý děs této samoty a poslal pro Skálu.

„Chtěl jsem,“ řekl trochu rozpačitě, „pohovořiti si s tebou... Zůstaň u mne. Beztak je vás tam mnoho...“

Skála se teskně rozhlížel po tomto truchlivém příbytku.

„Hle, jeho bambitka! Vezmi si ji na památku!“ řekl mu vlídně myslivec.

Bylo dlouho ticho. Věděli o sobě, i když takto zde leží na ztuchlé slámě, že dlouho neusnou. Posléze řekl Březa rozkolísaným hlasem:

„Poslyš... nu, což: je válka. Není zajisté potřebí, dlouho a marně se rozcítivěti... Tedy: kdybych – kdybych padl, řekni Maríně...“

„Přežiji-li tě...“ odvětil Skála.

„Ale co bys jí vlastně říkal? Je statečná.

Pochopí vše sama – – bez výkladu! A ty – poslyš: buď hodný na dítě!“

Bylo zase chvíli ticho v čiré tmě. Jen venku občas praskla střela nebo se ozvala vzdálená dělová rána.

„Kdybych... kdybych aspoň věděl, jak vypadá to dítě! Nemítí vůbec zpráv – toť přece jen smutné... A snad jsem mohl nějak se dovědět... vždyť tu snad budou lidé z Orlických hor! Neměl jsem ani času... dát insert do našich novin. A při tom, milý Jiří, denně jsem myslel, denně...“

„Snad jsi se nikdy ani nezmínil...“

„Málo! Pravda! Ale k čemu by to bylo? Nebylo času...“

„Ale nyní je čas,“ zašeptal Skála horečně do tmy. „Všichni jsme uzráli jako to žito zraje kolem. A vlčí máky znamenají cestu krve... Slavně umřem! říkal Rybář. Splnil první svůj slib. Myslivce náš, naše hory budou svobodny, slyšíš? Čechy budou svobodny. Budou tam volně dýchat naše děti...“

„Můj syn,“ řekl tiše Březa.

I nastalo potom ticho. Usnuli nesmírnou únavou.

XXIII.

Bylo druhého července.

Po celou noc si odpovídala děla. Jak nevlídně se rozkřikovala, jak pustě řvala jako nějaká těžká stepní zvířata!

Cosí se semlelo na úseku prvního batalionu za noci.

Co tam dělají u Čečka? ptali se tiše, kteří byli u Husáka, jižněji.

V časných hodinách letěla zvěst o tom zákopy. Neboť kdo zde spal této noci klidně a vytrvale?

„Bratr poručík Miller vyklidil rakušáckou polní stráž, „Ryžaja zástava“ se jmenovala. Přes dvacet Austrijáků přivedli v noci hoši. Pětatřicátníků, Plzeňáků! Také Češi mezi nimi jsou – ti koukali! Že prý nevěděli... Aby nevěděli! Jako my víme každý, který pluk stojí nám naproti!“

„A kdy to začne?“

„Co?“

„No, útok!“

„A d'as aby to věděl! Snad dnes, snad zítra.

Včera to prý bylo pěkné u Koňuch. Přece se ti Rusáci vzpamatovali!“

„Sebrali tam prý hojně osmaosmdesátníků!“

„A jednaosmdesátníků!“

„Veselé to bude, budeme se mazat!“

„Nesmíme se s nikým mazat! Řezat!“

„Nu, nu, jen žádnou krvežíznivost!“

„A co tedy chceš dělat? Lehtat je pavím peřím?“

Blízko kulometného hnízda se umýval Plšek. Stálo kolem něho několik bratří a smálo se mu, jako vždy.

„Člověče, ty se tady myješ jako do rakve!“

„Je tak k... krásný den!“ vyhrkl knihař prudce a zasmál se. „Snad n... nechcete, abych šel do b... boje jako p... p... prase?“

„Beztak nás ani do pořádné rvačky nepošlou! Prý budeme jen demonstrovati. Finlandci prý půjdou... Nu, jsem na ně zvědav!“ odpovídal Strnad.

Přišel k nim Skála. Byl pobledlý a jeho oči planuly horečkou.

„Jak je dnes krásné jitro! Všude tolik rosy! Bratři, dnes to bude! Uvidíte!“

„Hurrá!“ zvolalo několik hlasů.

„Lépe dnes než zítra,“ prohodil kdosi.

„Potáhneme na Lvov!“

„Na P... Prahu!“ řekl Plšek, utíraje se kapesníkem.

„Nedělejte hluk!“ poručil Skála.

„Vždyť není nic slyšet Děla bijí! Rámus jako rámus!“

„Zatracené zákopy! Není, kam se skrýti. Zасыpají nás tu, uvidíte!“

„Hlouposti! Střílejí špatně!“

„Nu, moc špatně nestřílejí. Vzpomeň si na Rybáře!“

„Slavně umřem!“

„Stále ho vidím,“ řekl tiše Skála, „kterak k nám promluvil v Jezerné. Nikdy jsem ho takto neslyšel mluvit! Plachý, tichý a uzavřený člověk! A náhle tolik žáru! Tolik pathosu! A byl první z nás, kdož slavně umřel!“

„Nebude poslední,“ řekl Strnad.

Za traversou se objevil Liebermann. Kapička. Ukazoval všem svoje nůžky.

„Přinesl sebou! Z Rakouska! Budeme stříhat! A půjdeme si pro ně! Andress půjde se mnou.“

„Ty toho vytrhneš!“

„Vytrhnu! Vytrhnu „dráthindrnisy“ a půjdu si pro ně. Zabiju každého. Každého!“

„Jsou tam i Češi!“

„Mir ist olles eins,“ zahučel člověk z Mostu a zapálil si kornoutek machorky.

„Granátníci Vašátkovi nás musí vytrhnouti. Jsou to kluci jako blesk. Vyznají se. Mají tam jednoho takovýho vostrýho, Musílka! Kluk jako vichřice. Ten si je cvičil.“

„Nu, musíme všichni! Sakra!“

„Sakra!“

„A nesmíme zapomenout na Rybáře! Na Víta! Musíme je pomstít! Konečně přišel náš čas!“
pravil Skála rozníceně.

Dělostřelba se zesilovala.

Nesmírné východní slunce rychle stoupalo po obloze.

Nad krajem se rozzářil prudký letní den. Lehký poryv větru kolébal zdivočelé a rozválené lány zlatého žita, jež tu rostly do nebe zbůhdarma, aby byly na konec pokoseny ne kosou a srpem, ale šílenou střelbou.

Co chvíli před jejich očima udeřil v zemi granát, vyvolávající černošedé a plamenné geysiry země a ohně.

„Jsou to pěkné trychtýře!“ poznamenal malý vojáček, který se díval vytrvale střílnou.

„Nedostřelují!“

„Přestřelují!“

„A co naše artillerie?“

„Nu, uslyšíš ji. Včera jim to pěkně kreslila u Koňuch.“

„Snad nás nenechají v bryndě?“

„Artilleristi? Ba ne! Jsou to molodci!“

„Molodců je teď mezi Rusy pomálu!“

„Ale budou zase! Včera se drželi výborně.“

„Nesmíme je takto stále odsuzovati!“

„A potom nesmíme být sami ustavičně podezřívaví a nedůvěřiví. To bychom nic nesvedli!“

„Pravda!“

„Hlavní je, abychom rychle proběhli údolí. Tam nás nedostihnou jejich „meruny“. Budou je nejvýš krýti šrapnelem. Ale proběhneme-li jím, jsme potom na šup před jejich dráty. A to už půjde doopravdy a pěkně vesele.“

„A řezat!“

„Stříhat dráty! Stříhat!“ poznamenal do rozhovoru Liebermann.

„A to třeba ani stříhat nebudeme. Zkrátka, naskákáme do jejich zákopů. Tam už...“

„Tam už uvidíme, jak říkají zemljáči...“

„A kolik je teď vlastně hodin?“

„Pět!“

„Můj bože, jak to pomalu utíká!“

Vtom blízko nich, nahoru na násyp zákopu udeřil granát. Spousty hlíny, kamení a prachu se vynesly nad jejich hlavy a přšely na ně.

„Sakra!“

Přitiskli se ke stěnám chodby a zmlkli. Podivný, syčivý zvuk dlouho ještě tkvěl ve vzduchu. Nad nimi se tetelila prašná mlha.

Za okamžik proběhli zákopem dobrovolníci, zvaní „spojky“, kteří roznášeli rozkazy.

„Sud'te připraveni! A každý na svém místě!“

„Co je? Co je?“

„No, co je! Připraveni k postupu!“

„Áh!“

Toto „áh“ se neslo od vojáka k vojáku. Připraveni ovšem byli všichni již od půlnoci. Na nic jiného nemysleli, než na tento útok.

A nyní... snad! Konečně!

Byla to jiskra, jež proletěla zákopy. Náhle se všechny drsné tváře rozlítily a oči vzplanuly.

U většiny to byla jakási šibeniční a provokativní veselost, veselost fatalistická a vzdorná. Sršel nezachytitelný, úlomkovitý a výtečný vtip a narážky.

Ale byli také přísní, trochu zamlklí bratři, soustředěného výrazu a těžké vážnosti. To byli „Táborité“. Bylo v nich cosi selsky tvrdého a zamlklého, uzavřeného a úporného. Vždy bylo možno rozeznati tento dvojí český typ. Co „Pražané“ vždy s „legrací“ chodili na rozvědky, do

útoků, zapalující si „retka“ a častující druh druhu nárážkami na holky, to „Táborité“ zase houževnatě a poctivě vystávali na „vartách“ a zůstávali nejdéle v zákopech za ústupů, odrážejíce do poslední chvíle nepřítele. Zato „Pražané“ bývali přístupni panice, nedůvěře a propagandě všeho druhu, kdy „Táboři“ nevrle a mrzutě odpuzovali od sebe svody mluvků a „žvanění“ demagogů. Z obou zdrojů žilo bohatě toto vojsko. I z elánu a jarosti prvních jako z houževnatosti a úpornosti druhých. Zpravidla „Pražané“ bývali věru Pražané a synkové z měst, továren, škol a řemesel, kdežto „Táboři“ byli středočeští, jiho- a východočeští sedláci a horalé, moravští Hanáci a Valaši, Slezané i Slováci. Ale nemohl býti první bez druhého.

Nyní všichni se připravovali. Prohlíželi vintovky, ruční granáty, pistole, obvazy.

Kulometčící věrně ošetřovali svoje mašinky.

A dělostřelecký boj mezi tím se proměnil v orkán.

Uragan! jak říkali Rusové.

Pojednou se objevil mezi nimi Březa.

Byl ještě na poradě důstojníků. Přišel silně pobledlý. Naklonil se k Pernému a šeptl mu rychle do ucha:

„Husák a Syrový jsou raněni dělostřeleckým ohněm. Nic o tom bratřím. Musíme býti silni!“

Hoch vytřeštil oči. Ale ucítiv ve svém lokti silnou ruku Březovu, vzpamatoval se a řekl:

„Slavně umřeme!“

„Nesmysl!“ vyhrkl Březa. „Zvítězíme!“

Mezi nimi a protějšními zákopy nepřítelovými za neustávajícího hukotu a divokého řevu vyrůstala temná, hrozná stěna dýmu.

„Bijí před naše zákopy. Dělalí ohnivou clonu. Bojí se útoku!“ poznamenal hlasitě praporčík k hloučku svých vojáků.

„Nic jim nepomůže!“ řekl kdosi za ním. Ohlédl se. Byl to Andress.

„A budou na hadry – vernichtet...“ dodal voják, celý zčernalý v obličejí, s očima podlitýma krví.

Země duněla a chvěla se. Vzduch byl přesycen nesmírnou a hrůznou polyfonií. Zvuky roztráštěných zákopových staveb, sypající se písek z pytlů, zvonivý rachot praskajících šrapnelů, těžké detonace granátů, hvízdot kulí a vytrvalý řev děl – vše splývalo. Byl nějaký divý apokalyptický sen či chvíle zemětřesení, kdy vše se řítí a sesouvá za pekelného rachotu.

Čas rychle prchal.

Bylo devět hodin, když Březa, dívaje se s pozorovacího bodu na sever k městu Zborovu, viděl, kterak ze stanoviště české polní stráže, ze zástavy „Marusja“ vyletěli ku předu řetězovým pohybem granátníci. A již zmizeli v dýmu, jímž se prodírali, jímž letěli ku předu.

V té chvíli střelba z děl, pušek a kulometů dostoupila vrcholu. Celý kraj byl jí ohlušen. Potápěl se a ztrácel se v kouři a v dýmu.

Granát za granátem dopadal nyní na zákopy dobrovolníků.

Celé lunety se provalovaly, stěny se sesouvaly, vše se drtilo pod hroznými údery „těžkých“.

„Vašátko je vpředu!“

Kdosi vykřikl v zápětí na to:

„První batalion útočí!“

V té chvíli celým zákopem zaznělo mohutné a strhující:

„Ku předu!“

Březa seskočil mezi své hochy. I on vykřikl z plna hrdla: „Ku předu!“

Vše se hnalo k ústí výchozího příkopu.

A již vyskakují jednotlivci ze zákopů, šplhají se po polosesutých stěnách na pláň před svoje dráty. Všichni známí se ztrácejí pojednou v tomto řetězu. Není již Franty, Pepka a Vaška.

„Bratři! Ku předu!“

Nyní celá dlouhá, zprohýbaná vlna, složená z chumáčů, uzlů, skupin, jež se dobře znají a dovedou spolupracovati, se žene ku předu.

Vědí všichni, že na severu, těsně pod Zborovem, útočí Čeček a jeho první batalion, jehož pravé křídlo se opírá o útočící 15. finský pluk. Jsou tam i roty třetího pluku jako zálohy. Náš

druhý batalion tvoří střed a dvě roty třetího batalionu jsou v záloze. A na jihu stojí druhý pluk a zbytek pluku třetího. Jsme tedy brigáda! Co na tom, že proti nám stojí divise! Má-li naše brigáda 3000 lidí, což to není dosti na jejich 12ti tisícovou divisi?

Ale vlna již nemyslí ani na tyto věci. Před ní je údolí.

Sem se sypou hustým deštěm granáty nepřátelského dělostřelectva.

Je to jako dýmající, ohnivé peklo, do něhož je nutno se odhodlaně vrhnouti.

Vlna letí ku předu. Všude v první řadě je vidět mohutnou postavu velitelovu.

Chvílemi se zastavuje a pořádá svoji rotu. I jeho ostrý hlas pronikne nesmírným řevem bitvy:

„Ku předu!“

Letí nyní všichni vzhůru, kde je vítají už drátěné přehrady nepřátelských opevnění. Jsou zde tu a tam dělostřelbou prostřílené cesty k zákopům. Kdosi běží první k drátům, lehne a úporně prostřihuje. Poznávají ho náhle všichni. Je to starý, zsinálý Liebermann.

Ale mnozí nedbají ani cest v překážkách, šplhají přes dráty nebo je rozrážejí pažbami ručnic, vrhajíce před sebe do zákopů ruční bomby.

Padají. Ale kdož ví, kdo padl?

Náhle se zapotácí tvůj bratr, kamarád – nevíš, jak se jmenuje, všechna jména jsou zapomenuta. A kdosi tu leží, jenž padl dříve. Povědomá tvář. Ale nyní nevzpomeneš. Patrně nějaký bratr.

Vlna se valí ku předu.

Hle, rakouský kulometčík!

„Zničte bombami kulometry!“

Zapraskaly a zahřměly rány ručních granátů. Vlna se přivalila až k zákopům rakouským. Vytřeštěné oči obránců ji uvítaly.

Ale nyní se vlna rozvázala. Po dvou, po třech, po hloučcích seskočili dobrovolníci do hlubokých chodeb.

„Na pravo! Vyčištěte zákopy!“

Vyčištěte zákopy! Vyčištěte zákopy!

Malý fähnrich zdvihl revolver na českého důstojníka. Ale silná rána pažbou pušky roztříštila mu hlavu. Vzkřikl jen:

„Ježíš Maria!...“

„Byl to Čech!“ poznamenal kdosi.

„Byl... A málem by nám zabil praporčíka!“

Vlna se valila nyní vzhůru chodbou. Všude bylo již plno mrtvých. Ti, kdož zde ještě zbývali, zdvihali v hrůze ruce. Celá hejna zablácených, zkrvavených a zděšených modrošedých mužů, vzdavších se útočníkům, se hnala do zadu. Ranění Čechoslováci si je odváděli do údolí, jemuž bylo dáno jméno „Údolí nadšení“. Střelba neustávala.

Ruští dělostřelci přenesli nyní oheň na druhou nepřátelskou linii. A „naši“ se již potkávali s hochy druhých rot. Spojovacími chodbami, ale také prostranstvím mezi liniemi se nyní valily první další vlny k útoku na druhou linii.

A také již zde vyšlehla signálová raketa česká, oznamující dělostřelcům, že je nutno přenést oheň na linii třetí.

Mocné hurrá! zarachotilo zase vzduchem.

Pod ním se propadla všechna opevnění. Hluboké chodby byly nyní zalidněny vojáky s běločervenými stužkami na čapkách, vojáky rušnými a pracovitými jako mravenci. Rychle doplňoval každý svoji výzbroj.

Byly tu nesmírné zásoby ručních granátů.

A každý třetí se stal kulometčíkem. Náhle všichni dobře poznávali tyto staré nepřátelské zbraně. Obraceli je horečně za jejich majiteli.

„Je to revoluce! Je to revoluce!“ kdosi šeptal. „Bojujeme proti rakouským hejtmanům!“

Byl to Perný.

„Hle, tam jdou proti nám! To je protiútok!“ „S boku do nich! Všecky kulometry do nich!“ Tak zazněl povel.

„Jsou to říšští Němci!“

„Tím lépe. Tedy bez rozpaků!“ Kulometry se rozštěkaly jak psi. Protiútok byl zlomen.

Viděli, kterak útočníci, ztrácejíce spousty lidí, ponenáhlu se po celé délce zakolísali, zastavili – a pojednou obrátivše se, zahazující zbraně, prchali divoce zpět.

Třetí linie byla vzata.

Zde byli již vojáci jednotlivých rot pomíseni. Zde nastal i malý oddech, ač děla Němcův a Rakušanů nepřestávala hřmíti.

„Ale nyní, hoj, pronásledujme!“

„Kéž by zde byly dva pluky kozáků!“

„První batalion vzal prý řadu děl!“

„I naše roty vzaly!“

„To jsou již naše děla, jejich děla – čert vezmi! naše děla, jež za nimi střílejí na sever na Zarudzie i na jih na Hodov!“

„Na Cecůvku! Hoši, na Cecůvku! Tam byl jejich štáb!“

„Bosňáci se vzdali!“

„A nám jeden Rakušák, důstojník Čech ukázal cestu, jinak bychom se sem snad ani nedostali.“

„Na Cecůvku! Na Travotloky!“

„Ku předu!“

„A kde je náš praporčík?“

„Kde je náš rotný?“

„Ku předu!“

Nebyl to však povel Březův.

Jeho rota splynula se sousední rotou a stržena postupovala k vesničce Cecůvce.

V té době Skála, jenž zůstal ležet na poli mezi druhou a třetí linií zákopů blíže spojovací chodby, otevřel oči. V hlavě mu hučelo a cítil podivnou bolest v celém těle. Byl zavalen prachem a hlinou. Pociťoval ji všude, v očích, v uších, v ústech. Ležel tu nehnutě se ztrnulými, zdřevěněnými údy. Zdálo se mu, že je mrtev. A přece pociťoval, že žije. Slyšel – – slyšel hukot děl a střelbu pušek i šum lidských hlasů – vše se vzdalovalo... Viděl – viděl modré nebe nad sebou a slunce, jež stálo již v zenithu. A cítil slabost a bolest.

Znenáhla se mu vracelo i vědomí. Usilovně vzpomínal. Ku podivu, nejbližší vzpomínky se dostavily, ale ne a ne se rozpomenout, co se dělo před chvílí...

Viděl zřetelně rájeckou myslivnu i patriarchu otce, Marinu i srnku Isabellu, údolí pod Čihákem, „Lusthaus“! Slyšel Divokou Orlici, jak hučí v dálce, šel po bílé silnici ke Kunvaldu. Potom ho vlak unášel ze Žamberka do Prahy, šel po Václavském náměstí dolů kolem pomníku knížete Václava, Ferdinandkou na nábřeží. Zde potkal mnoho známých. Všichni se dívali na Hradčany. Dóm planul v slunci... I potkal dívku s hlubokýma, zamyšlenýma očima... Nepoznal jí. Ani jí nepozdravil, ač se na něj upřeně dívala... Ale přece ji poznal. Ohlédl se za ní, když již přešla – a tu ji poznal. Byla to Vlasta. A nyní opět odjížděl z Prahy domů. Viděl v Hradci na nádraží mnoho vojáků. Zpívali písničku:

Dal   jsem   já   jí   šáteček
zakrvácený všecek!

Potom přišly rodné lesy, Litice, Potštýn... A zase bílou silnicí stoupal od Žamberka do hor, k Jedlině. Starý Jiráček vyšel z vrátek své chalupy dole v Klášterci. Mnoho mu vypravoval. Na konec pak řekl mu starostlivě:

A kdeže je váš myslivec? Pan adjunkt?

Jaký adjunkt?

Nu, myslivec! Březa! Jan Březa! Tu se Skála rozpomíná, rozpomíná... Jan Březa! Myslivec! Myslíte: praporčík Jan Březa?

Tak, tak! Březa!

Skála nyní pocítil cosi jako ohromnou vlnu ohně v celém těle. Jako když všecka krev vzplane jako zapálený líh!

V mozku se mu najednou rychle rozjasňovalo. Ano, běželi spolu ku předu!

Náhle – to přišlo!

Rána! Granát! Udeřilo to jím o zemi. Ach, ano, byl omráčen.

Neví, co se dělo dál. Skácel se, upadl do hlíny, jež ho zpola zavalila a ohlušila... Březa byl v té chvíli vedle něho – –

Sotva tato myšlenka projela jeho mozkem, mladý hoch náhle, nabrav nadlidskou sílu, rychle vyskočil. Chvěl se po celém těle. Jako blesk proběhla mu hlavou nejasná vzpomínka.

Rozhlédl se nyní po kraji. Kdesi před ním na západě zuřil boj. Vúkol něho se povalovaly mrtvoly padlých. Ale celé pole, celý kraj byl oblit sluncem. V dálce v údolí za „Marusjou“ zářily bílé domky městečka Zborova. Díval se na vše nějak neúčastně a závistivě. Potom pomalými, obezřelými kroky, jako kdyby šel po ledě, se plížil k spojovací chodbě. Cosi ho vedlo, šel jako v transu. Náhle, několik krokův od místa, kde ležel, sklesl na zkrvácenou mrtvolu. Hlava padlého byla rozdrčena, celé tělo potrháno. Byl zabit granátem. V ruce držel pistoli. Na prsou svítil uprostřed veliké krvavé skvrny prostý „soldatský“ stříbrný kříž sv. Jiří.

Skála téměř zdivočel nad touto mrtvolou. Horečnými rukama hledal v kapsách padlého, nepřičetně ho líbal na krvavé trosky obličeje.

Posléze, umdlený a vysílený, posadil se po bok svého přítele a velitele a uhlazuje zkrvácený cár jeho košile, zazpíval dětským hlasem:

Přinesu jí šáteček,
zakrvácený všecek.

XXIV.

„Kde se tady berou?“

„A jak voni se tady berou?“

„No, poněvadž mne ty rošťáci nechtěli pustit! Tak tak, že jsem doběhl včas. Vědí, běžel jsem plnou parou z Petrohradu do Kyjeva, z Kyjeva do Proskurova. z Proskurova do Jezerné! Jak jsem slyšel, že se bude nastupovat, praštil jsem s tím se vším, a jechal jsem. Zdrželi mne zase teď doktoři v lazaretě v Krásné. A přece jsem přišel včas. Nu, a voni sou tu taky! Tak praštili s tím emisařstvím?“

Byl to pan Kódl a Budecius.

Doběhli už k bateriím, podporujícím útok na „Mogilu“, jež ovládala ještě bojiště a jež se úporně bránila. Se stanovišť viděli útočící vlny dobrovolníků, prolétajících hustou mlhou a dýmem ohnivé clony dělostřelecké.

„Snad přece přijdeme pozdě...“ zahučel Budecius. „Celou noc jsem nespal. Nic se tu člověk nedoví. Byl jsem na velitelství brigády v Krásném. Snad zítra, snad pozítří bude hlavní útok, řekli mi. Tajnůstkářství. A letím jako blázen z Kyjeva, všeho politisování a emisařování jsem nechal – neboť: naši jdou do útoku! Sám, samojediný se probírám tou demoralisovanou sebrankou, všude slyším: Češi jsou vpředu, ta divise utekla s fronty, tento korpus odřekl útočit. Tupé tváře opilých, demoralisovaných zemljáků šklebí se na mne na všech cestách, vysmívají se mi. A hle, kouknou: tam jsou naši kluci. Hrom a peklo! Víří to, hřmí, ohromná hudba! Druhý pluk – ve předu! Tam se drtí překážky a stékají posice! To je jinší hudba než na „Uťugu“! Slyšeli, že Rybář je zabit? Slyšel jsem to již v Jezerné. Ale žel, neměl jsem ani času, navštívit tam jeho hrob. A v Cecové jsme potkali raněného Husáka a Syrového. Syrový má vystřelené oko!“

„Chudák, pan Syrový!“ řekl těžce Kódl.

Před nimi zuřila bitva. Dalekonosná děla střílela přes jejich hlavy na Cecovou.

Telefon nepřestával zvěstovati radostné úspěchy. První linie vzata!

Seběhli rychle se stanoviště. Širokým úvozem proti nim se valily již zástupy prvních zajatců.

Budecius viděl, kterak v jejich čele jdou dva lidé, držící se téměř v objetí. Čech a Rakušan.

„Co je to! To je nějakého přátelství!“

„Vždyť je to můj táta, ty troubo!“ řekl mu šťastně mladičkový dobrovolec. „Málem bych ho byl, chudáka starýho zabil. Ani teď se z toho nemohu vzpamatovati.“

A táta, padesátník, kýval hlavou, v obličejí vlhly dvě bleděmodré oči, a žilnatýma rukama stále jen hladil synáčka, jenž byl raněn do ruky.

„Tak jdou!“ volal nevrle Kódl, jenž letěl ku předu, ztrácí se v chumáčích šedomodrých uniforem a rozrážeje svými mocnými lokty jejich nespořádané řady.

Bitva hřměla dále.

Budecius byl opojen touto nesmírnou a slavnou hudbou.

Vítal každý granát, jenž mu svištěl nad hlavou. Hrdinství, jež zřel vůkol sebe, přeplňovalo jeho duši. Pociťoval mocného uspokojení a zadostučinění. Viděl, že se zrodil den nesmrtelný a nevyslovitelně krásný. Litoval jen, že nebyl stržen do první vlny, že nemohl již doběhnouti prvních marathonských běžců smrti a vítězství.

Potkával lidi, jež si tak osudově zamiloval! České vojsko!

Malý vojáček běžel naproti němu, drže si ruce na ústech a vyplivuje krev. Usmál se na něj, odplivl krvavou slinu a zakoktal vesele:

„Tak se mi zdá, že jsme dnes dali tatíkovi Žižkovi flek.“

A utíkal dále a spěšně na obvaziště.

„Vítězství! Vítězství!“ šumělo kolem něho. Všichni bratři, živí, ranění i padlí se usmívali.

Vzduch byl prosycen touto slavnou zvěstí, vítr přenášel ji přes cecovské výšiny do širé Rusi a přes hodovské lesy do týlu nepřítelova a až za Karpaty do vlasti.

K večeru bylo všem zřejmo, že československá brigáda prolomila frontu nepřátelskou a zničila celou německo-rakouskou divisi.

Pod vesnicí Cecovou se shromáždily roty k oddychu. Ruská vojska pronásledovala poraženého nepřítele.

Nad táborem se chvěl teplý červencový podvečer. Zde i onde vzplanuly ohně. Zasedli k nim někteří dobrovolci a zpívali. A ostatní shledávali známé a zjišťovali ztráty. Třetina – celá třetina jich tu nebyla.

Procházka Mikuláš – padl!

Růžička Jaroslav – padl!

Říha František! Průša Jaroslav! Smutný Josef! Svítíl Alexej! Šťastný Tomáš! Šafář Leopold!
Ševčík Karel! Šípek Jan!

Ale také Strnad Otakar! Plšek Vladimír!

„Již, chudák, nezakoktá: Na P... na Prahu!“ poznamenal Perný tichým hlasem u roty, jež ztratila tolik skromných a krásných hrdinů.

Budecius se zachvěl.

„A praporčík Březa?“ otázal se plaše.

„Padl!“

„A Skála?“

„Dovedu tě k němu, bratře...“

Byl to Liebermann, jenž se vynořil ze tmy a přiblížil k němu tvář, tak známou.

Prošli skupinami dobrovolníků, mezi stany a ohni, mezi jejich písněmi a vzpomínkami.

V temnotě před nimi stály nevlídné chalupy cecovské. V jedné z krajních bylo světlo.

Vstoupili. Na zemi na slámě leželi tři dobrovolníci. Dva bratří-sanitáři je hlídali.

„Vesměš nervový otřes. To přejde. Za několik dní bude dobře. U někoho ovšem to může trvat i déle. Někdy je to horší než poranění...“

Sanitář byl vlídný a svým chráněncům dělal pomyšlení.

Skála obrátil nepřítomné oči k příchozím.

Poznal však ihned svého přítele a rozradostnil se. Ukazoval mu útržek Březovy košile a šeptal: „Dám to zítra Marině a kloučkovi.“

Budecius si sedl k němu. Povídali si jako děti.

*

Čtvrtého července na pláni nad Cecovou byli pohřbeni padlí. A to již celý svět zněl slávou veliké bitvy u Zborova.

Vál mírný vítr na tomto tichém návrší, nad ohromnou mohylou mezi poli.

Budecius byl mezi těmi, kdož se tiše rozcházeli po velikém a bratrském pohřbu.

Ale nesešel dolů do vsi jako ostatní. Zatoulal se v polích a přiblížil se svahu, s něhož bylo možno přehlédnouti celý kraj. Bylo pod mrakem, z něž chvílemi proráželo slunce.

Před ním v údolí leželo městečko Zborov. Bylo něco přízračného nad ním, podivný přisvit z mraků, jenž se střídal se stínem.

„Veliký den byl vykoupen,“ řekl si tiše. „A jako vše na světě, byl vykoupen krví. Ale nebyl sám život zrozen v krvi?“

„Je mi teskně a je mi slavně: spěte sladce, Rybáři, Březo, Plšku!“

Zmocňovalo se ho nesmírné pohnutí, jemuž ztěžilo bylo možno uniknouti.

Klesl na kolena a schýlil hlavu až k zemi.

Země voněla. Bylo ticho vůkol, jen v dálce slabě duněla děla.

Rozeznal vůni mateřídoušky. A tu si řekl:

„Nezahyneme! Bloudili jsme, ale teď už nezahyneme. Byl jsem mezi prvními, kdož bloudili. Zřel jsem vše v jediném člověku, jako ostatní vše zřeli v pustém množství. Ale nyní nezahyneme. Bratrství horoucích a silných srdcí nedá zahynouti nám všem...“

„Nedá zahynouti...“

„Nedá zahynouti!“

Poznámky:

[1] četa.

[2] záložní doplňovací rota.

[3] hrubá ruská nadávka, ale velmi běžná v „nižší i vyšší“ společnosti.

[4] peníze.

[5] 1/100 rublu.

[6] prostý voják.

- [7] Pes.
- [8] slečinka.
- [9] Hle, pánové.
- [10] Pěkně, dobře.
- [11] opravdové.
- [12] Děkuji vám za službu.
- [13] Postaráme se rádi, Vaše Blahorodí.
- [14] Bulka – chléb z bílého těsta, jako naše housky.
- [15] Stakan – sklenice.
- [16] Šarovary – kalhoty; sapogy – vysoké boty; rubáška – blůza (košile); furažka – čapka.
- [17] děžurný – voják, poddůstojník, konající denní službu (z francouzského de jour).
- [18] Doněc – donský kozák.
- [19] Pišča – strava.
- [20] Obmundírovka – stejnokroj.
- [21] pogony – náramenníky, na nichž se nosily odznaky hodnosti v ruské armádě.
- [22] Krepost' – pevnost.
- [23] Nary – dřevěná lehátka v ruských kasárnách.
- [24] vintovka – puška.
- [25] Pozor! Rota po družstvách, vpravo bok – pochod!
- [26] pohony – náramenníky, na nichž se nosily v Rusku velitelské odznaky.
- [27] Pitatěl'nyje punkty – v době války stanice v etap-ním rayoně, kde se dostávalo procházejícím vojenským oddílům i jednotlivcům občerstvení a stravy. Byly to instituce vesměs občanské.

^[28] Zbraněmi na slunci blýskaje, za zvuků zdatných trubačů, na ulici prach zdvihaje, projížděl pluk husarů-vousáčů. A tam někdo vytáhl záclonku – jen pár holubičích zraků: rozhlížejí se a větří husaři, že tu bude nemálo dobrodružství.

^[29] Nalij, nalij, soudruhu, číši k přípitku, kdož ví, co nás čeká v budoucnu.

^[30] Sojuzníci – spojenci.

^[31] k šedému plášti prostého vojáka.

^[32] Pravilno – správně (výborně).

^[33] Co prodáváš? – Pomeranče! – S kým chodíváš? – S Arménem!